Gergely Márta

Iskolatársak

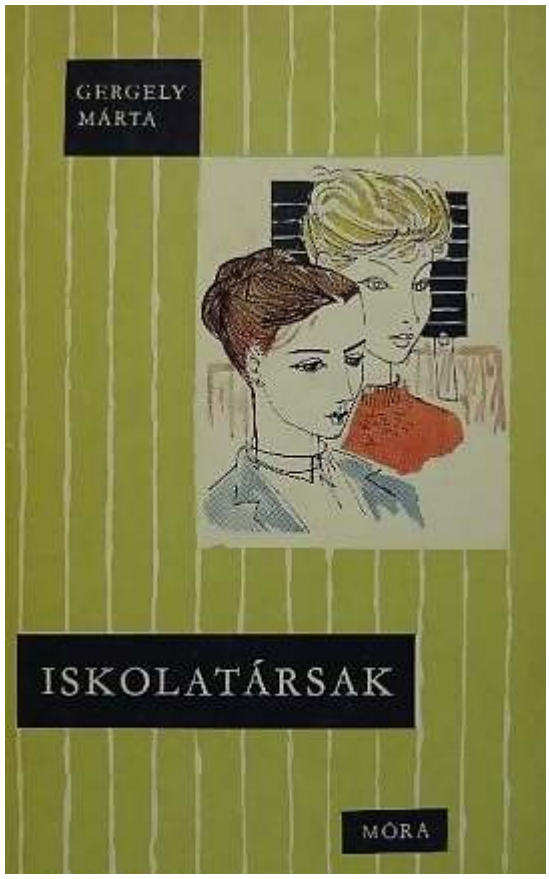

Móra Ferenc Könyvkiadó
Budapest
1963

SZŐNYI GYULA rajzaival

© GERGELY MARTA, 1963

A kiadásért felel
a Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó igazgatója
Felelős szerkesztő: Janikovszky Éva
Képszerkesztő: Szántó Tibor
Műszaki szerkesztő: Lantos Zsuzsa
Műszaki vezető: Földes György

1

Bejött egy nyurga öregember; ezerráncú arcához sehogy sem illik túlságosan is sűrű haja. Hátul, a nyakánál rá van nőve foszlott inggallérjára, hunyorogva, kényszeredetten mosolyog. Egész megjelenésében van valami szomorúan bohócos.

Az osztály feláll, ez üggyel-bajjal történik. Mindjárt az első padban ott ül egy fakó hajú, foghíjas néni, özvegy Kobler Henrikné, a tizennyolc éves fiával, ifjabb Kobler Henrikkel. Ez a Kobler néni nem is kövér, a nyaka például nagyon is szikkadt, inas, de azért amikor fel kell kelnie az iskolapadból, útjában van a megereszkedett pocakja. Miért jár egy ilyen Kobler néni esti iskolába? És miért jár a fia, aki utolsó éves építőipari tanuló?

– Nevem Ödönfi – mondja a tanár, és ez úgy hangzik, mint valami tréfa. Csakugyan ez a neve, vagy csak viccel? Majd kiderül. – A földrajzot fogom önöknek tanítani, heti egy órában. Ez bizony nem valami sok. A földrajz az a tudomány, ami arról nevezetes… Nos, többek között arról, hogy én már majdnem ötven év óta tanítom. Foglaljanak helyet!

Az osztály leül, a padok recsegnek. Az ablak melletti padsorban, hátul, valamin kuncognak a fiúk. Ott egy csomóban ülnek az egyívású fiatalemberek, a huszonnégyhuszonöt éves katonaviseltek. Majdnem mind vasas; lakatosok, szerelők, egy közülük, a legrakoncátlanabb, elektroműszerész. Sokkal komiszabbak és szemtelenebbek, mint a húsz éven aluli fiúk, akik az ajtó melletti padsorban tömörülnek, és néha irigykedő pillantásokat vetnek rájuk. A lányok a középső padsorban ülnek, és néhányan, akik nem fértek el, a két szélső sor első padjaiban. Fiúk és lányok egy padban nem ülhetnek, kivéve az olyat, mint Kobler néni és fia vagy például Zelenák írógépműszerész, háromgyerekes atya, kopasz, majdnem negyvenéves, alacsony és sápadt férfi, ő Cinkénével, egy választékosan öltözködő ktsz-könyvelővel ül együtt. Gyanún felül állnak, már csak azért is, mert Cinkéné sajátságosan csúnya; az arca egészen keskeny, csonttalan, de ami széltében hiányzik, azt a természet hozzátette az orrához; egészen rendkívüli, több emeletes, kiugró, csontos orra van.

A tanár az osztálykönyvbe ír be; közben felnéz a röhögcsélő fiúkra, és azt mondja:

– Csakúgy, mint otthon, elvtársak!

Erre a sértésre rögtön elcsendesednek, jókedvük is elpárolog. A tanár telibe talált. Mit várhat az ember fiatal munkásoktól? Ádám Feri, az elektroműszerész, a névsorban az első, összeszorított szájjal mormolja: „jelen”, amikor a tanár a nevét olvassa. Mert névsorolvasás van. Most miért dühös? Legföljebb arra van oka, hogy önmagára haragudjék.

Néhányan máris hiányoznak, ezeknek a neve mellé a tanár valami jelet tesz. Már a K betűnél tart. Kobleréket olvassa, aztán azt:

– Körmendi Árpádné!

– Jelen – mondja Szöszi, és magában hozzáteszi: „A jövő héten, és azután is, az én nevem mellé is tehetnek jelet, amilyet akarnak, akár keresztet is. Nem jövök el többet. Befejeztem! Ebből nekem elég volt.”

– Motika Olívia! – mondja a tanár, mert gyorsan halad, és erre a Hajasbaba szólal meg, egy lány, aki nagy, fekete sörényét nyitva hordja, és óra alatt is folyton rázogatja, még a kezével is alányúl, felrázza, hogy többet mutasson. Az ablak melletti padsorban ül, mögötte két ipari tanuló mindig hátrahőköl ettől a hajrázogatástól, és még fintorog is. Ha tudná Motika Olívia, mennyire utálják ezek a fiúk az ő világszép haját! No, mindegy, ezt a Motika Olívia nevet már nem is érdemes megtanulni, és a többi húsz vagy huszonöt osztálytárs nevét sem, amit még eddig a névsorolvasásnál nem sikerült megtanulnia. Körmendi Árpádné Varga Szöszi ezt a néhány órát még végigüli. Ma, 1961 szeptemberének utolsó péntekjén, este kilenc órakor befejezi középiskolai tanulmányait a dolgozók gimnáziumában. Ma van itt összesen hatodszor és utoljára.

– Török Ilona – mondja most a tanár, mert vége felé tart az ábécének, és akkor Szöszinek is oda kell figyelnie. Mert a Török Ilona nevű lány, ahelyett, hogy egyszerűen jelent mondana, feláll a lányok padsorának utolsó padjában, és azt mondja:

– Tanár úr, kérem! Tessék megmondani ennek a fiúnak, hogy menjen a helyére!

Török Ilona tehát az a lány, aki az imént még egyedül ült ott az utolsó padban, de most Ádám Feri ül mellette, és röhög. Hangtalanul és szemtelenül. Tiszta sor, nem fér a bőrébe. Csak az imént szólt rájuk a tanár, máris újabb csínyt követett el. A névsorolvasás alatt egyszerűen átült a szerencsétlen lány mellé. Hogy miért szerencsétlen? Több okból. Először is azért, mert száz méterről meglátszik rajta, hogy falusi. Nevetséges, százéves frizurát hord. Középen választja a haját, és a fonatokat kétszer körültekeri a fején, mint valami vastag kötelet. Ezzel egészen elcsúfítja magát, a homloka kopasz tőle, még a két füle is kilátszik, és most piros is, mint a jelzőlámpás. Az arca is lángol a haragtól, a szája duzzadt az elfojtott sírástól. Mint valami igazi, buta iskolás lány! Mit árulkodik? Ez mégiscsak felnőttek iskolája. A tanárnak kell szólni amiatt, hogy egy fiú szemtelenkedik vele, bolondot csinál belőle? Kár volt megszólalnia, már csak azért is, mert valami különös, kissé éneklő tájszólásban beszél.

– Kérem – mondja a tanár –, nem mondta az osztályfőnökük, hogy egyneműek nem ülhetnek egy padban?

Kitör a kacagás, a műröhej. Hahaha, bruhaha! A tanár úr fordítva találta mondani. Csakis egyneműek ülhetnek egy padban. De nekünk úgy is jó, ahogy a tanár úr mondta. Mi szívesen ülünk a lányokkal – mondják a húsz éven aluliak, mert most túl akarnak tenni a katonaviselteken, és néhányan fel is ugranak a helyükről, hogy most, tüstént, helyet cseréljenek néhány „nőneművel”. Zelenák írógépműszerész áll fel a helyéről, és nagyot kiált:

– Megbolondultak? Azonnal mindenki a helyére! Aki nem tanulni jött ide, az menjen haza! Hordja el az irháját!

Csend támad. A húsz éven aluliak a helyükre takarodnak, csak Ádám Feri nem mozdul az utolsó padból. Megátalkodottan, egykedvűen mondja, csak úgy ülve:

– Én nem akartam semmi rosszat, Zelenák osztálytárs. Csak le akartam segíteni Török osztálytársnő kabátját. Hogy ne üljön idebent kabátban, mert ha kimegy, megfázik.

Újra kitör a kacagás. Nem csupán a fiúk kacagnak, hanem például a Hajasbaba, Motika Olívia is. Hát hogyne! Török Ilona csakugyan kabátban van, méghozzá egészen új, világoskék ballonkabátban. Hogy miért nem tette le, az eddig senkinek nem ütött szeget a fejébe. Hogy fázik, az nem valószínű, hiszen egészen enyhe a szeptem-

ber utója, az ablak is nyitva. Talán azért nem veti le, mert nagyon szépnek tartja magát benne? Vagy attól fél, hogy a fogasról ellopnák? Kitelik egy ilyen falusi lánytól. Olyan riadtan nézdegél körül, mint egy nyuszi, akit űzőbe vettek. No hiszen elege lehet szegénynek, az a sok nevető fiúarc körülötte, mint a farkasok. Még jobban összehúzza magán a világoskék ballont, gyalázatának okát, mintha az megvédhetné. És akkor, pedig ez igazán fölösleges volt, hiszen úgysem marad itt, már tulajdonképpen nincs is itt, Szöszi egyszerre csak odaszólt, nem is hangosan, és Török Ilona mégis meghallotta:

– Gyere ide …

Mert ő a középső padsor legközepén ül, jó helyen, se elöl, se hátul, itt lehet legjobban meghúzódni, és a padtársa, egy doktor Szemesné nevű, ijedt és csinos fiatalaszszony, ma valamiért nem jött iskolába. Lehet, az is meggondolta közben, hogy ilyen helyen nincs semmi keresnivalója egy családanyának! Szemesnének már két gyereke van, és elmúlt huszonnégy éves.

Török Ilona egy pillanat alatt összekapja a holmiját, és villámgyorsan odamenekül Körmendiné mellé, két paddal előbbre. Az ócska, üvegnyelű kis golyóstollát el is ejti, Szabó Bandi mintalakatos ugrik, fölveszi, hozza utána, még meg is nézi közben, nem történt-e baja. Szabó Bandi a húszon aluliak oldalán ül. Mint afféle rossz gyerek, már annak is örül, hogy egyáltalán felkelhet a helyéről, és úgy adja át a tollat, mély meghajlással, mint egy spanyol lovag. Melynek következtében egy kockás inges fiú, szintén a húszon aluliak oldalán, akinek a nevét Szöszi még nem tudja, rásóz egyet a fenekére.

És a tanár? Mit szól ehhez a tanár?

Egy kicsit gúnyosan mosolyog. Kivárja, amíg lecsendesednek, aztán lejön a katedráról, és sétálgatva kezdi: a földrajzot a tanterv szerint mindössze heti egy órában tanítják, mint már említette, és ez nem sok. Igazán nem sok, ha tekintetbe vesszük, hogy egész Európát meg kell tanulniok ebben az évben, és köztudomású, hogy Európának harminchárom országa van. Ebből egypárat jó lenne kinyírni, hehe, teszi hozzá, ismét úgy, mint egy tréfát. De nem nevet senki. Török Ilonka egész testében remeg, amíg óvatosan meglóbálja elhelyezni a holmiját a padban, a padon. Csoda lesz, ha nem tör ki belőle a sírás. Szöszi szánakozva nézi, de haragszik, is. Mit kell annyira mellre szívni a fiúk hülyéskedését? Buta liba ez. Igaz, nagyon fiatal lehet, legföljebb tizenhét éves, de talán még annyi sincs, egészen tejes a bőre. Ugyan honnan szalajtották? A kezén a körmök tövig levágva. Azt az átkozott ballonkabátot pedig nem és nem veti le! Ugyan most már jobb is, ha nem sétál vele a fogashoz, még újra kezdődne a hecc.

Most valamin nevet az osztály. Aha! Ödönfi tanár úr megint szellemeskedik. Biztosan bátorítani akarja ezeket a felnőtt nebulókat, azért mondja azt, hogy itt, kérem, mindenkinek joga van akármilyen bődületes dolgokat mondani, akár azt is, hogy Dániának Gibraltár a fővárosa, vagy ehhez hasonlót. Nem számít, kérem. Csakis leíró földrajzot tanulunk, sem csillagászati, sem gazdasági földrajzhoz nincs idő. Így például az itt tanuló fiatalok ezentúl is nyugodtan vizsgálhatják a csillagot, a fiúk a lányokkal, a lányok a fiúkkal sétálhatnak is a hold ábrándos fényében, nem kell hogy a tudományos ismeretek megzavarják az idillt. Ezzel biztosan az iménti kis közjátékra gondol, arra, hogy egy fiú átült egy lány mellé. Ezt nevezi idillnek! No, hát nem ért hozzá, mert ez minden, csak nem idill. Ez éretlenkedés, gonoszkodás. Még csak nem

is flört vagy kacérkodás, mert ha egy fiú ki akar kezdeni egy lánnyal, akkor azt nem így csinálja.

Valaha régen, vagy hat esztendővel ezelőtt, igazi iskolás korában sem figyelt soha, vagy csak igen ritkán. Titokban egy kicsit az volt a véleménye, hogy az iskolában majdnem csupa olyat tanítanak, ami nem érdekes. Még nagyobb baj az, hogy azt, ami a legérdekesebb és legfontosabb volna, amitől az ember egy kicsit kiismerné magát az életben, nem tanítják. A gyereknek innen-onnan kell összeszedegetnie azt, amitől igazában felnőtté válik. Már annyira, amennyire. Mert nem mindenki válik be felnőttnek, akármilyen magasra megnő, mint például ez az Ádám Feri. Azért jött el a dolgozók iskolájába, hogy ezzel a szegény kislánnyal ízetlenkedjék? És a többiek, akiknek ez tetszik…, azok talán felnőttek?

„Kimaradok – gondolta megint – lemorzsolódom. – Megmondja a férjének: – Én egyfelől túl buta, másfelől meg igenis túl okos vagyok ehhez az iskolásséghoz. Mi szükségem van nekem arra, hogy mit jelent az a név: Antarktisz?" Mert most éppen azon fáradozik Ödönfi tanár úr, hogy erre rávezesse növendékeit. Ante-ark-tisz – mondja tagoltan, hogy így talán majd kitalálják, mit jelent külön az ante és arktisz szó. Zelenák osztálytárs már jelentkezik is… „Azért se figyelek oda – mérgelődik Körmendiné. – Úgyse tudom megjegyezni, és az a szerencse, hogy nem is akarom. Enélkül még kitűnően tudok dauert és vízhullámot csinálni a vendégeknek, értek a hajfestéshez. Sőt, világra tudtam hozni a, fiamat, ifjabb Körmendi Árpádot, ki tudtam mosni a pelenkáit is."

Ha volna olyan iskola, ahol azt tanítják, hogyan lehet vasgyúrót nevelni egy tizenhét hónapos, lepkecsontú kis kukacból, oda szívesen és azonnal beiratkozna. Ahol arra tanítanák meg Körmendi Árpádné majdnem húszéves édesanyát, hogyan tudna jobb étvágyat csinálni a gyerekének! Mert ez a bánata és legfőbb gondja. Hogy nem eszik rendesen az a gyerek. A gondozóban ugyan mindig azt mondják, ne tukmálja rá az ételt, várja ki, amíg éhes lesz a gyerek, és maga kér. De ez csak mese! Sohase kérne a kis büdös, ellenne egy hétig evés nélkül, és különben is, Körmendi nagyanyja úgyis megetetné titokban csokival meg még csirkecombbal is, mert attól félne, éhen hal az unokája. Á, nem lehet azt úgy, ahogy tudományosan elgondolják, az élet más. Ők most mind együtt laknak itt Kispest és Pestlőrinc között, egy öreg házban, az ő nagyszülei, Árpád szülei. Papírforma szerint neki nagyon is kedvező a helyzete, hiszen két nagymama is van otthon, illetve, az egyik már dédmama, és egyik jobb, gondosabb háziasszony, mint a másik, meg aztán ott van két nagypapa is, mind imádják azt a kis gyíkocskát. Mert fürgének fürge, szaladt az már tizenöt hónapos korában, az orvosnő szerint épp azért, mert olyan filigrán alkat, és beszélni is elég hamar kezdett, de még a kilenc kilót sem érte el, majdnem másfél éves korában!

Árpád szerint, ha valaki, akkor az ő felesége nyugodtan járhat esti iskolába, van, aki gondját viseli a gyereknek. De igazában rossz rágondolni, hogy mialatt ő itt ül, és Ödönfi tanár úr szellemeskedését hallgatja – már amennyire hallgatja –, a nagymama, az ő nagymamája, megpróbálja megtömni kis Árpádot kelkáposztával, mert ma azt főzött, és azt tartja, a főzelék nagyon egészséges a gyereknek. Fölösleges, hogy Szöszi mindig külön főzöget neki, almát reszel, kicsavarja az őszibarack levét, azért olyan finnyás a gyerek, mert az anyja elkapatja, nem kell egy gyerekből akkora cirkuszt csinálni. A másik nagyanyja meg azt tartja, hogy húst kell adni neki, mennél többet, arra kell rászoktatni, akkor majd nem lesz olyan kákabélű… Kákabélű! Nincs

nap, hogy el ne mondaná ezt az unokájáról. Ha tudná, mennyire fáj ez a menyének! De talán tudja is, csak nem törődik vele. Hiszen…

– BE-NE-LUX – mondja most a tanár, tagoltan, és megkérdi, tudja-e valaki, mit jelent ez a rövidítés. Szöszi csak azért figyel föl rá, mert csodálkozva látja, hogy új padszomszédja, Török Ilonka, noha az imént még egész testében remegett, jelentkezik, és azt mondja:

– Belgium, Hollandia, Luxemburg!

– Nagyszerű! – dicséri meg a tanár. – De akkor BE-HO-LUX államoknak kellene hívnunk ezt a három országot. Hogy hívják Hollandiát más néven? Hogy hívják Hollandiát maguk a hollandok?

Török Ilonka ezt nem 'tudja. És éppen Ádám Feri jelentkezik, egyesegyedül ő. Miközben Ilonka leül, ő feláll a tanár intésére, és kivágja, mint egy tacskó, mint egy papagájkakas, aki büszke a tudományára:

– Nederland!

– Ügy van! Nagyon helyes! Máris beírok mindkettőjüknek egy ötöst. Mondják csak a nevüket!

Nevetséges – gondolja Körmendiné tiszteletlenül.

Soha, míg él, nem felejti el, mit mondott az anyósa, amikor kis Árpád született, és először vette szemügyre újszülött unokáját. Fölemelte pólyástul, mert a madám éppen kihozta szoptatni, egészen elkeskenyedett a szája:

– Hát ez bizony hitványka! Az én gyerekeim majd még egyszer ekkorák voltak. Zsuzsim három kiló nyolcvannal, Árpádom meg éppen négy kiló tizenkét dekával jött a világra. Ez nincs több két és fél kilónál.

– Éppen annyi – mondta a madám, és barátságosan a kismamára mosolygott. – Nem baj, majd megnő, elég nagy a világ!

Mennyit sírt ő ezért, egynapos mama korában, amikor a látogatók elmentek! Épp akkor próbálta először szoptatni lecsepült csecsemőjét. Még a madám is leszidta, hogy miért sír, nem szabad búsulnia semmiért, mert majd elapad a teje. Nem, az szerencsére nem apadt el, nyelte, erőszakkal is, a rántott levest meg mindent, amit adtak, csak hogy legyen a kicsinek. Mindig csak tömte, etette volna, hogy nőjön mentől előbb, legyen erős és kövér, mint az apja volt baba korában. Ugyan most is elég jól megtermett, szereti is a hasát, és ha nem sportolna, biztosan meghízna. Most még csak huszonhárom éves, de később, ha már nem lesz kedve birkózni meg úszni, biztosan elhízik, talán már harmincéves korára. Az anyja is olyan gömbölyű, mint egy alma, pedig még csak negyvennyolc éves, ha vigyázna magára, még csinos asszony volna. Szereti is szépíteni magát, festi a száját, szedi a szemöldökét, nemsokára majd biztosan a haját is festi, de még egyelőre csak kihúzkodja az ősz szálakat elöl, ahol látszik. Persze, odajár a menyéhez daueroltatni. Körülbelül egy hónappal ezelőtt meg villanytűvel szedette ki a bajuszát, összesen huszonnyolc szálat, azt is náluk, a kozmetikában. Csöpi szedte ki neki, egy fiatalasszony, aki most várja az első babáját. Nem valami ügyesen, nagyon meglátszott a helye, és egypár szál biztosan ki is nő még utána, azt újra kell. Így aztán, pedig Szöszi nem árulta el otthon, mégiscsak kiderült. Az apósa folyton kérdezgette a feleségét, hogy: „Miféle sebek vannak ott a bajszod helyén?” Addig-addig, míg Váradi nagymama kitalálta, nagyot nevetett, és arról faggatta a nászasszonyát: ugyan mennyit fizetett ezért a bolondságért? És akkor idősebb Körmendiné bevallotta, hogy szálankint nyolcvan fillért, annyi a tarifa, hu-

szonnyolc szál a borravalóval együtt sem tett ki többet, mint huszonhat forintot. „Nem is drága – döcögött a nagymama –, még majd magam is rászánom magam” – és megtapogatta azt a néhány kemény tüskét, ami az öregasszonyok állán ki szokott nőni.

Árpád is nagyot nevetett azon, hogyan pirul az anyja, de aztán még védte is, hogy: „Nem baj, édesanyám, jól teszed!” Bezzeg a feleségének még azt sem engedi, hogy a száját kifesse! Semmit! Halálosan összevesztek ezen már az esküvőjük napján, és amikor nászútra mentek, Árpád a felesége könnyeit itatta fel a zsebkendőjével, azzal mosta le róla a festéket. Az igazat megvallva, több, mint két esztendő alatt Szöszi le is szokott arról, hogy fesse magát. Itt, a kispesti fodrászatban, ahol most dolgozik, már olyannak ismerték meg őt, amilyenné Árpád „nevelte”. A fiatal tanulólányok közül sokan követik is a példáját, különben is, a mostani tanulólányok között a legtöbb érettségizett, és ma már nem olyan feltétlen divat a festés. Abban is van valami, hogy sokan komolyabban vesznek egy fiatal nőt, ha nem festi magát. Itt van például ez a kis Török Ilonka; biztos, hogy ez hírből sem tudja, mire való a rúzs, azért még mindig különbül fest, mint például a Hajasbaba. Bezzeg a Hajasbaba nem bánná, nem háborodna fel, ha valamelyik katonaviselt fickó mellé ülne. A sors iróniája, hogy éppen ezzel az ártatlansággal kezdtek ki ezek az álhuligánok, mert valószínű azért, hogy valódi huligánok nem járnak a dolgozók gimnáziumába, legalábbis nem ilyen nagy számban. Viszont az sem véletlen, hogy éppen ezt a szegény gyereket szemelték ki célpontnak, a hajból font kötélkoszorúival. Ők persze csakis azt látják, ami ebben nevetséges.

Kicsengettek. A fiúk mind rohannak a folyosóra, hogy rágyújthassanak. A lányok és asszonyok közül is sok dohányzik, aki pedig nem, mint a Hajasbaba, mert az még csak tizenhat éves, megy ki a fiúk után. Tízpercben még többet rázogatja a haját, mint óra alatt.

Szöszi és Ilonka bent maradt.

– Most végleg itt maradhatok? – kérdezte szegény mindjárt.

– Egyelőre csak maradj – mondta neki Körmendiné. – Szerintem úgyis kevesebben leszünk hétről hétre. Nézd meg a felsősöket. Ott összevonták az osztályokat, harmadikból és negyedikből már csak kettő van, de nincsenek többen huszonötnél egy osztályban.

Kinyitotta a többi ablakot is, mert rövid a szünet, gyorsan kell szellőztetni. Mondhatta volna Ilonkának azt is: hétfőn már én se jövök, legfeljebb Szemesnével ülsz egy padban, ha ugyan azt is látjátok még valaha. De minek avatná be?

– Mit gondolsz, itt később is ilyen potyán osztályoznak? – kérdezte a lány.

Szöszi rögtön értette, hogy Ilonka Ödönfi tanár úr ötösére gondol, amit három szóért adott, Ádám Ferinek meg éppenséggel egy szóért.

– Nyugodj meg, nem minden tanár ilyen. Nem hallottad, mit mondtak a felsősök a számtantanárról?

– Rózsa tanár úrról?

– Nem is hívják másképp, csak Vadrózsának. Az úgy buktat, mint az ördög. Ha egy kérdésre nem felelsz, röpül az egyes.

– Az se jó – könyökölt a padra Török Ilona, és összevonta sűrű, erős, rozsdás színű szemöldökét. Érdekes, amilyen tejszínű, gyerekesen lágy az arca, olyan erős a szemöldöke. – Nem kell az ingyen ötös, de az is előfordul, hogy valaki hirtelen nem felel

egy kérdésre, pedig tudja. Én csak tanyai iskolába jártam, részben osztottba, a négy alsó meg a négy felső együtt. De az én tanítóm soha nem volt igazságtalan, meg a felesége se, aki az alsóban tanított.

– Hova valósi vagy te?

– Nyírségi. Homokszálláson laknak a szüleim. Ha tudod, hol van az.

– És hogyan kerültél te Pestre?

Török Ilona egy rövidet sóhajtott.

– Mihozzánk még az autóbusz se jár ki – mondta, mintha nehezére esne. – Mert nincs kövesút, és nem is lesz, mert az állami gazdaság felszámolja a tanyát. Onnan nem járhatok be iskolába. Ha volna is munka. Nyírbátorban vagy Nyíregyházán, nincs olyan szállás, ahova… Itt meg, a bölcsődében, ahol most vagyok, az otthoni tanító néninek az unokatestvére a vezető.

– Bölcsődében dolgozol? És mit?

– Mindenfélét. Takarítok is, meg mosdatom, öltöztetem, etetem a gyerekeket.

– És esznek rendesen? – kérdezte Szöszi váratlanul.

– Melyik hogy – felelte Ilonka. – A szoktatáson múlik. Nekem nem új ez a munka, mert hat testvérem van, mind kisebb. Én vagyok a legidősebb. A legkisebbik öcsém még csak másfél éves.

– Akkor épp annyi, mint az én fiam.

– Gyereked is van? – örvendett meg szívből a lány.

– Mondd meg őszintén, miért nem akarod levetni a kabátodat!

– Csak. Nekem nincs olyan ruhám. Mi nagyon szegények voltunk. Féltem, hogy kinevetnek.

Szöszi elmosolyodott.

– Nagy csacsi vagy te. Azért a városi emberek se mind rosszak! Hány éves vagy?

– Tizennyolc leszek tavasszal – felelte, Török Ilona, és megint sóhajtott. – Eljárt az idő. Vittek volna engem iskolára az általános után, de akkor betegedett meg édesapám a tüdejével. Másfél évig volt kórházban, nem hagyhattam magára édesanyámat a sok pulyával. Amikor meg édesapám hazajött, édesanyámat kapta el. Őt nem vitték kórházba, csak bejárt, töltötték a tüdejét, mert nem vettük észre idején. Aztán a kicsi is megkapta. Most már csak ő van a kórházban.

– Kicsoda?

– A kisöcsém. De az olyan aranyos, ha látnád! Még a kórházban is mindenki szereti.

Szöszinek összeszorult a szíve. Akárhogyan szeretik is, egy másfél éves gyerek, kórházban, mégiscsak idegenek között! Hiszen egy-két hónap alatt a szülei arcát is elfelejti.

– És te egészséges vagy?

– Mit gondolsz! Megvizsgáltak engem jó alaposan másképp nem engednének kisgyerekekhez. Még azt is megengedte a tisztiorvos, hogy ott aludjak.

– Hol?

– Hát a bölcsődében. Van ott egy olyan kamraféle, csak fűteni nem lehet. De az nem baj, mert este a konyhában tanulhatok, ameddig akarok. Nem szólnak a villanyért. Igazán olyan jók hozzám mind. Amikor csak akarom, kimoshatom a holmimat, még éjjel is folyik a meleg víz a fürdőszobában. Tudod, ahányszor a csapot ki-

nyitom; majdnem mindig sírok. Mert eszembe jut, hogy édesanyámnak milyen messzire kell menni minden csepp vízért a vedérrel…

Mivel?

– Hát a vedérrel. Nálunk úgy mondják. A nagyszüleim még a gróf cselédei voltak, meg a szüleim is fiatalkorukban. Mi tanyán lakunk, ott építeni nem lehet, nem engednek, még ha össze is tudnánk szedni rá a pénzt. Vagy lebontanánk a régit. De hát nem akarják fejleszteni a tanyát, már nincs ott más, mint a birkaakol meg a dohányszárító. Meg hát a dohányföldek, nálunk, Szabolcsban az terem a homokon. Ilyenkor ősszel édesanyám is ott dolgozik a dohányszárítóban. Az idénymunka, néha este hatig is bent vannak. A kereset jól jön, hanem utána a mosás, a főzés. Az a baj, hogy nincs több lánytestvérem. Mind fiú. Meg aztán édesanyám olyan, hogy nem kíméli magát. Attól még soha nem hallotta senki, hogy fáradt, hogy annak valami munka sok lett volna. Pedig már harminchét éves is elmúlt.

Szöszi nem tud megszólalni. Váratlanul eszébe jut sok-sok régi történelemóra meg irodalomóra, amit az általános iskolában ugyanúgy végigunatkozott meg végigábrándozott, mint most, és ahol beszéltek ilyen dolgokról, grófokról meg cselédekről, olvasott is már ilyesmit. De hogy most, éppen most találja vele magát szemközt, 1961 szeptemberében!

Csengetnek, és elsőnek éppen Ádám Feri lép be, apró kockás sportzakójában, amihez halvány dohányszínű inget visel. Nem mondhatja rá senki, hogy huligánosan öltözködik; csak látszik rajta, hogy telik divatos holmira. Egyik legnagyobb készülékgyárunkban dolgozik. Szöszi hallotta már, ahogy beszélgettek a folyosón, turbógenerátorokról meg óriáskapcsolókról, amelyek nagyvárosok és ipartelepek áramszolgáltatásához kellenek. Biztosan jól keres, és az is lehet, hogy jó munkás. Nem buta fickó, már csak azért sem, mert eljött ide, az esti iskolába, manapság már egy szakmunkásnak meg kell legyen az általános műveltsége, és meg is tudja szerezni. Egy huszonöt éves fiatalembernek, aki biztosan sportol is, meg különben is jó növésű, nem nagy művészet jóképűnek lenni, de ez még talán csinosabb is a kelleténél, biztosan elbizakodott alak, és sajnos, van elég nő, aki az efajta elbizakodottsághoz még kellő alapot is ad; lám, a Hajasbaba most is ott sündörög a sarkában, szörnyű, hogy némelyik

lány hogyan tud ragadni a férfiakra. Szöszi dühbe gurult, ahogy meglátta, már az eddig történtekért is, hogy ez merte bántani ezt a kislányt, aki sírva nyitja ki a melegvíz-csapot, mert az édesanyjára gondol. És akkor ez a fickó, ez az Ádám osztálytárs, ahelyett, hogy szó nélkül a helyére menne, még meg is áll mellettük, és azt mondja:

– No, mi van, lányok? Örök harag, és ötheti magázás?

Persze, tréfálni nem tilos, és a Hajasbaba bizonyára örülne is, ha Ádám Feri vele tréfálna. De mert Török, Ilonkával teszi ezt, Körmendiné benyúl a szoknyája zsebébe – abban viszi haza mindennap a borravalót, amit a vendégektől kap –, kivesz egy csomó ezüstöt, és hirtelen kiszámol hat kétforintost, a fiúnak nyújtja. Pofon helyett:

– Itt van magának tizenkét forint. Menjen el moziba a szvithartjával, ha szórakozni akar. Színházjegyet nem fizetek, az kultúrembernek való!

2

Belépett a számtantanár, és a kétforintosok ott hevertek az olajos padlón, a padsorok között. Mert Szöszi Ádám Feri után vágta mind a hatot. Persze hogy nem vette fel senki. Nagy csönd volt. Nem lehet tudni, hogy Rózsa Lajos, akit az esti iskolások Vadrózsának becéznek, észrevette-e a pénzdarabokat. Mindenesetre úgy tett, mint aki nem lát, és nem is hallott semmit, pedig még csörögtek, amikor belépett.

– Röpdolgozatot írunk – mondta fátyolos hangján, a táblához lépett, és hátat fordított az osztálynak. Elkezdte írni a példákat.

Szöszi nem mert ránézni Török Ilonkára és senki másra. A tanár hátát nézte, mintha a példák érdekelnék, pedig igazában nem is látta, mit ír, még a füzetét sem vette elő. Valami olyat érzett, hogy Ilonka nem örül annak, ami történt, még akkor sem, ha őt védelmezte vele. Homályosan, a szeme sarkából látta, hogy Zelenák írógépműszerész meg Cinkéné elismerően intenek neki, mintegy megdicsérik a pillantásukkal. Ez sem érdekelte. A férje jutott az eszébe, hogy mit szólna a padlón heverő pénzdarabokhoz és az egész históriához, ha elmesélné neki. Pedig előbb-utóbb elmeséli, mert ők úgy vannak, hogy lényeges dolgokat nem tudnak elhallgatni sokáig egymás előtt. És ez valahogy lényeges.

És ha egy házaspár jól ismeri egymást, akkor jóformán előre tudja, hogy a másik mit, fog mondani.

– Az helyes volt, hogy odahívtad magadhoz a kislányt, amikor olyan zavartan és űzötten állt a padban a mellett a huligán mellett, de a többi nem. Nem volt szükség arra, hogy megsértsd a fiút, és magad is huligán módon viselkedjél.

Biztos, hogy huligánnak nevezné Ádám Ferit. És miért ne, ha a felesége viselkedését is huligánkodásnak ítélné meg? Ahogy nem tetszik neki a festett száj meg a feltűnő öltözködés, a viselkedésbeli feltűnősködést sem szereti. Márpedig, hogy ez a tizenkét forint, ami elgurult a padlón, és amit ő pofon helyett adott, eléggé feltűnő dolog volt, azt még Szöszinek is el kell ismernie.

„Bánom is én! – mondta, vagy inkább hazudta önmagának, és gondolatban még a vállát is rángatta, mint régen, dacos és makrancos jampihercegnő korában. – Úgyse jövök többet, most legalább biztos, hogy kimaradok, utánam az özönvíz. És minek

meséljem él Árpádnak, ha úgyis tudom, hogy mit mond, és úgyis csak összeveszünk. Nem mesélem el és kész!"

Ilonka rövid körmű kis keze motozott előtte a padon. Egy kitépett, kettős irkalapot tolt elébe, és intett, hogy kezdje el a példák másolását. Persze, rövidek az órák, negyvenöt percesek, és még meg kell oldania. Ugyan, miért kell? Mit érdekli őt? És ha nem ír egy szót sem? Aztán mégiscsak hozzáfogott, a látszat kedvéért, mert Ilonka úgyse hagyta volna békében, nem értette volna, hogy ő miért sztrájkol.

Vadrózsa tanár úr még fiatal, talán harminc sincs. Magas, sovány fiatalember, árnyékos, sötét a szeme. Mégis csinos férfinak tarthatná valaki, ha nem lenne olyan aggastyánpillantása, mintha unná az egész világot, de legalábbis az I/D osztályt, amelyet oly reménytelenül próbál megtanítani a műveletek tulajdonságaira. És van még egy rossz, ideges szokása; szereti a száját előrecsücsörítve behorpasztani az arcát, pedig amúgy is elég horpadt. A folyosón mesélték róla, hogy elvált ember. Valami nagyon szép lányt vett el, színinövendéket, aztán hamarosan el is váltak. És azóta búskomor.

Lehet, hogy ez csak kitalálás, pletyka, a diákok mind pletykásak, még a kisiskolások is szeretnek szimatolni a tanárok magánélete után, hát még a felnőttek! De akár igaz, akár nem, nagyon ráillik Vadrózsa tanár úrra, mert miért lenne különben olyan életunt? Egészséges, fiatal, és nagy tudós hírében áll. Jó, azt is mondják, hogy nem szeret tanítani, inkább kutatónak volna való, szörnyen bosszantja a tudatlanság és butaság, de azért attól nem kellene ilyen rosszkedvűnek lennie. Inkább talán fordítva van, azért nem tud, és nem szeret tanítani, mert annyira szórakozott, mert a saját bajával van elfoglalva.

Sebtiben írta a példákat a táblára. Ilonka egyszer meg is fogta a kezét, és mutatta a saját tollával, hogy hibásan másolt le egyet. Úgy látszik, szemmel tartja az ő munkáját. Szegényke, ha tudná, hogy milyen fölösleges fáradozás! No jó, kijavította. Az van a példában, hogy négy és fél órát hogyan lehet percben és másodpercben kifejezni. – És erről megint csak a férje jutott az eszébe. Az, hogy tulajdonképpen hogyan vette őt rá erre az iskolába járásra.

Még nem is voltak házasok, amikor már pedzette, hogy neki is tovább kellene tanulnia. Aztán persze abbahagyta. Amikor összekerültek, lakásuk se volt, egy kalyibában laktak Rákoskerten, a nagymamáék gyümölcsösében. Aztán télen át, a nagymamáék konyhájában. Úgy volt, hogy Árpád szüleihez mennek lakni, a kisebbik szobába, ami azelőtt szabóműhely volt. Árpád apja ugyanis szabó, és sokáig otthon dolgozott, mint maszek. Amikor rászánta magát, és bement a szövetkezetbe, akkor meg Zsuzsi, Árpád nővére, váratlanul elvált a férjétől, mert rájött, hogy megcsalja, és hazaköltözött. Ők megint csak lecsúsztak. No, hát abban a helyzetben még Árpád se gondolhatott arra, hogy a felesége iskolába járjon, elég volt, hogy ő maga, minden zűrzavar és baj ellenére, valahogy elvégezze az élelmiszer-vegyészeti technikum első osztályát, ahová mint fiatal házas iratkozott be. Hja, könnyű egy férfinak, a házi bajok az asszonyokat húzzák, és Szöszi akkor már kis Árpádot várta; bár az igaz, Árpád mindent megtett, hogy legalább mire a gyerek megszületik, a lakáskérdés valahogy megoldódjék. Akkorra nem oldódott meg, Szöszit a klinikáról még a nagymama konyhájába vitte haza – a férje, két hónapos koráig még a nagymama konyhájában fürösztötte a fiát. Csak tavaly nyár elején sikerült ide költözniök, a Tégla utcába, Kispest és Pestlőrinc határán, méghozzá saját házukba! Még most is csodálkozik egy

kicsit, hogy ez hogyan sikerült. Az igaz, hogy amit az ő férje egyszer a fejébe vesz, hát azt tűzön-vízen keresztülviszi.

Elcserélték Körmendiek kétszobás meg a nagymamáék egyszobás lakását erre a háromszobás kispesti házra. Fizetni készpénzben csak huszonötezret kellett, és még havi ezret, négy éven át. Igaz, hogy a ház elég elhanyagolt állapotban van; amióta elcserélték, szakadatlanul javítják, dolgoznak rajta, de azért mégiscsak rendesen elférnek. Zsuzsi, a sógornője, ide már nem költözött ki velük, mert közben elment oktatónak egy iparitanuló-intézetbe, és ott kapott szolgálati lakást, magával vitte a kisfiát is. Zsuzsinak szabász a szakmája, de tanárnő akar lenni, földrajz-biológia szakos, tehát ahol most van, az épp neki való, és persze ezt is Árpád eszelte ki, ő járt utána. Még a nővére sorsát is ő intézte! Nekik volt tízezer forint megtakarított pénzük, tizenötezret az öreg Körmendiék vettek ki a takarékból; ez volt talán legnehezebb az egészben, mert Körmendiné azt akarta, a nagymamáék adják el inkább a rákoskerti gyümölcsöst. Sehogy sem akart belenyugodni abba, hogy a férje odaadja a pénzt a fiának, amit ők öregségükre gyűjtöttek. Végül mégis Árpád győzött, mert az öreg Körmendi szabó a fia pártjára állt, különben is megtetszett neki a kispesti ház, ahol ő gyümölcsfákat oltogathat öreg napjaiban.

Csak ha valaki olyan erőszakos, mint Körmendi Árpád, csakis akkor képes arra, hogy az egész családot kimozdítsa helyéből. Még Váradi nagymama is szörnyen sajnálta otthagyni az Akácfa utcai sötét udvari lakást meg a Klauzál téri piacot. De mégis úgy történt, ahogyan azt az akkor még csak huszonkét éves családfő, Körmendi Árpád cukrászsegéd, illetve most már a Cukrászati gyár csoportvezetője akarta. Hát akkor nem csoda, ha a feleségén is uralkodik, ha a feleségének is mindenben azt kell tennie, amit ő előír, hogy még az öltözködésébe is beleszól, és most itt kell ülnie, és Vadrózsa tanár úr példáit kell lemásolnia a tábláról, és számolhatja, hány perc és másodperc van egy órában.

Árpád, amikor most májusban megint előhozta az iskolát, szintén papirossal és ceruzával kezdett számolni. No, nem perceket és másodperceket, hanem csak órákat. Leültette Szöszit, és kényszerítette, hogy számoljon vele. Kérdéseket tett fel: hány órából áll egy hét? És Szöszi egy kis gondolkodás után megmondta: hatszor huszonnégy, az annyi, mint száznegyvennégy. Hohó, mondta Árpád, egy hét hét napból áll! Miért, a vasárnap is számít? De mennyire! No, akkor százhatvannyolcból. Ezt már elfogadta, és felírta a papirosra: százhatvannyolc. Ebből rögtön levonta a negyvennyolc órás munkahetet, és még ötvenhat órát, mert hétszer nyolc az ötvenhat, napi nyolc óra alvás, az teljesen elegendő egy felnőtt embernek. Szöszi akkor még nem sejtette, hova akar kilyukadni, csak nevetett, még kíváncsiskodott is, hogy mi lesz ebből, és elgondolkodott azon, hogy érdekes, többet alszunk, mint amennyit dolgozunk. Ez még semmi, mondta Árpád, most jön az érdekes! És jött.

A százhatvannyolcból levonta a száznégy órát, ami munkára és alvásra összesem kell, maradt hatvannégy. Elvben, mondta, ennyi szabad ideje van egy embernek. Ebből rögtön le kell vonni azt, ami étkezésre, közlekedésre, tisztálkodásra és öltözködésre kell. Elég erre napi két óra? Szerinte bőven, hiszen Szöszi közel lakik a munkahelyéhez, neki, mármint Árpádnak, ebből több kell. Igaz, hogy ő viszont nem végez házimunkát, és sokat tanul meg olvas a villamoson. No, nézzük tovább, most már speciálisan Körmendi Árpádné idejét, vizsgáljuk meg, mire használja fel ifjú életének napjait, és mit tékozol el belőle. Számítsuk bőven a házimunkát és gyerekápolást. Te-

gyük fel, hogy mindennap három órát tölt el takarítással, mosással, gyerekápolással, habár ez sok, nincs mindennap ennyi, de legyünk gavallérok. Ez heti huszonegy óra. És végül nézzük meg, mennyit fordít művelődésre, szórakozásra. Hetenkint átlagban egyszer mennek moziba, színházba meg minden szökőévben.

– Táncolni tíz évenkint egyszer – mondta akkor Szöszi szemrehányón.

– Igaz – ismerte el Árpád, –, pedig legalább havonta egyszer elvihetnélek, ezt még meggondoljuk. De még akkor is minimális idő, nehéz is kifejezni ebben a számításban. Ami a művelődést illeti, az még ennyi sincs.

Könyvet a kezedbe se veszel, legfeljebb az üzletben, ha nincs vendég, belepislogsz a Ludas Matyiba vagy a színházi újságba. Igaz? Tegyük fel, hogy új életet kezdünk, néha még táncolni is elmegyünk, és mondjuk, te havonta kiolvasol két könyvet. Akkor se tudok többet számítani e célra, mint heti tíz órát, mondjuk, tizenkettőt, de akkor ebben már az is benne van, amikor vasárnap délután elmegyünk sétálni, és kirakatokat nézegetünk. A nyarat, amikor vasárnap fürödni járunk, nem számítom, az más lapra tartozik, mert nyáron iskola sincs…

– Hogyhogy iskola?

– No, most számolj utánam – mondta Körmendi Árpád. A hatvannégy óra szabad időből levonta a negyvenötöt, amit a házimunka, a szórakozás meg a közlekedés összesen kitesz, és még maradt tizenkilenc. Szerinte ezzel a tizenkilenc órával Szöszi nem tud elszámolni, ez csak úgy eltelik, munkától, szórakozástól, művelődéstől függetlenül, és ennyi idő teljesen elegendő ahhoz, hogy valaki elvégezze a dolgozók gimnáziumának esti tagozatát. Az iskolába hetenkint háromszor kell elmenni, négynégy órára. Tanulni, komolyan, csak a vizsgák előtt kell, addig elég, ha hetenkint kéthárom órát tanul becsületesen, mert nem olyan nagyon magasak a követelmények, és maga Körmendi Árpád sem kívánja, hogy a félesége tiszta ötös legyen.

– Szép tőled – mondta akkor Szöszi, és nem tudta, sírjon, vagy nevessen. – És mi van akkor, ha kilyukad egy fogam, és be kell plombáltatnom? És két órát kell várnom a rendelőben?

– Belefér – felelte Árpád. – Mindent bőven számítottunk! Meg aztán esti iskolán nem veszik olyan szigorúan, ha egyszer-egyszer valamiért nem tudsz elmenni, vagy később mégy. Vannak még rejtett tartalékok! Majd meglátod. Megszokod és megszereted. Tudom magamról. Az iskola társaságot meg még szórakozást is hoz.

Hát így történt, így vette rá, hogy beiratkozzék.

Ugyan mit szólna Vadrózsa tanár úr, ha szorgalminak beírná a röpdolgozatba ezt a híres számítást? Persze, örülne, ha már ezzel a sok példával elkészülne valahogy. No, úgy látszik, valamit megint elrontott, mert Ilonka kis keze ott motoz megint az orra előtt, valamit mutogat. Hogyne, már látja. Nagyon jól tudja, hogy egy órában hatvan perc van, egy percben pedig hatvan másodperc, mégis százzal osztott egy helyen. Áthúzta az egészet, és az egyszerűség kedvéért leírta Ilonkáéról, mert az már majdnem minden példával elkészült, és mit törje magát? Úgyis kimarad, ezt csak emlékbe hagyja itt, ezt a röpdolgozatot.

Azért ha Vadrózsa tanárban volna egy kis humorérzék, szórakoztatóbb példákat is adhatna. Tanulhatna Körmendi Árpádtól. Mert az nemcsak a feleségét tanítja számolni, hanem még az üzemben is szórakoztatja ilyesmivel a fiatalokat. Azután, hogy Szöszit rávette a tanulásra, elmesélte, hogy a KlSZ-vezetőségben is tett előterjesztést, hasonlót, mint otthon. Tagja ugyanis a vezetőségnek, és éppen a tanulással, a fiatalok

tanulásával foglalkozik. Röptiben kiszámította, mennyi időt herdál el egy fiatalember, aki elég szerencsés ahhoz, hogy férfinak született, és a mamája, a nagymamája, a nővére, a nénikéje mossa az ingeit.

– Pedig a nőtleneknél még azt is kiszámítottam, hogy mennyit kell fordítaniok például udvarlásra – mondta jókedvűen. – És megpróbáltam bebizonyítani, hogy heti tizenhat óra erre a célra még egy Casanovának is elegendő.

– És mit szóltak?

– Mérgelődtek és szidtak – nevetett Árpád. – Hogy mit gondolok én, ezután már normára járnak a lányok után? Vagy időelemzéssel csókolóznak?

Elmosolyodott, ahogy erre gondolt. Mert azért kedves is tud lenni, ez az ő mackója, nagyon is, de csak akkor, ha a felesége szót fogad neki. Viszont rossz rágondolni, mi lesz, ha megmondja neki, hogy mégiscsak kimarad az iskolából. Legjobb lesz, ha azzal érvel, hogy ez úgyse komoly iskola, a tanárok se veszik komolyan, például Ödönfi, és tulajdonképpen Vadrózsa is lenézi őket, esti iskolásokat. Mert a tehetséges fiatalok manapság úgyis mind továbbtanulnak, még a félig tehetségesek is, ide már csak az kerül, aki selejt volt az általános iskolában is. Ezek a példák is, amelyeket most Ilonka füzetlapjáról olyan sebtiben és gondatlanul másol, tulajdonképpen mind könnyűek, ilyesmit már tanultak az általánosban is, az itteni anyag, egyelőre, úgysem egyéb, mint az általános iskolai anyag ismétlése. És még azzal is érvelhet: „Vadrózsa például engem biztosan megbuktatna, pedig az nem igaz, hogy nem tudok számolni, te tudod legjobban, hogy mennyire tudok. Aki melletted ki tud jönni a pénzből! Hiszen elsején marad is, nem is a kettőnk fizetéséből, mert te folyton beruházol. Még ha csak az ezer forintot kellene fizetni, ami a házra van! De örökké építőanyagot, téglát, meszet, cementet vásárolsz, és részletre vettünk mosógépet. No jó, az már lejárt, de aztán meg hűtőszekrény is kellett, hogy a nagypapának ne kelljen szaladgálni a jeges után, és ahol kisgyerek van a házban, ott szerinted abszolút higiénikusán kell tartani az élelmet…”

Persze, erre majd azt mondja, még itt is vannak tartalékok, azért megélünk, nem éhezik senki, tudtommal a cipőtalpa sem lyukas senkinek. Igen, erre Szöszi felelhetné azt, hogy könnyű elsején elosztani a fizetést, amikor ő mindennap viszi haza a borravalót, abból megvan a napi kiadás. De isten őrizz, hogy erről beszéljen, mert ez persze sértené az önérzetét, vannak dolgok, amelyeket jobb nem előhozni, ebből még komoly, igazi összeveszés is lehet.

Csengettek. Éppen elkészült, alákanyarította a nevét: Körmendi Árpádné, I/D. No, ezt is utoljára írja, úgyis elég nevetséges, még látványnak is.

Még össze kellett szedni a dolgozatokat, rövidre sikerült a tízperc, ami úgyse több öt percnél. Most kevesebben mentek ki cigarettázni. A kétforintosokat a fiúk, a húsz éven aluliak, összeszedték, és odaadták Ilonkának. Szöszinek nem merték. Ilonka meg csak odatette a padra, és kérően nézett rá. Igen, úgy van, ahogy gondolta. Ilonka, bár hálás a szeme, mégsem örül annak, hogy ő úgy nekitámadt az előző tízpercben Ádám Ferinek. No, jó, úgy látszik, el van boronálva, senki nem hozza elő. Ádám Ferit nem is látta ebben a tízpercben. Igaz, nem is kereste, körül sem nézett. A következő két óra magyar, azt maga az osztályfőnök, Bors Lenke tanítja.

Bors Lenkét régebben ismeri, mert bejár az üzletbe, de nem dauerokat, csak vassal bodoríttatja a haját, ha éppen úgy hozza a kedve. A legtöbbször csak úgy járkál, lógó hajjal, kócosan, pedig erős szálú haja van, és az, ha nem rendezik el, tüskésen mere-

dezik mindenfelé. Ez már maga is sokat elmond róla, hogy milyen szeszélyes nő. Talán huszonhat éves lehet, de rossz napjain, amikor elhagyja magát, és garabonciás kedvében van, negyvennek is nézhetné valaki. Még az öltözködése is bolondos. Vannak lompos szoknyái, ócska cipői és elnyűtt kabátjai, amelyek boszorkányt, méghozzá kövér és trampli boszorkányt varázsolnak belőle. De néha, különösen nyáron, egy szál kartonruhában és mezítláb, szandálban valóságos szépség, mert telt, izmos, arányos alakja van, gyöngyházfényű, tiszta bőre. Róla még többet pletykálnak, mint akármelyik másik tanárról. Nem régen tanít, a tanári diplomát csak tavaly szerezte meg, de az is csak általános iskolai, nem pedig gimnáziumi. Hogy mégis tanít a dolgozók gimnáziumában, sőt csakis ott, az azt mutatja, hogy az esti iskolák nem nagyon válogathatnak, pláne olyanokból, akik egész idejüket és erejüket a felnőttoktatásnak szentelik…

A másik főpletyka, ami személye körül kering, az, hogy egészen fiatal korú óta udvarolt neki egy fiú, aki mérnöknek tanult, és aztán, amikor végzett, és jó állásba került, mást vett feleségül. Ha ez igaz, akkor sok mindent megmagyaráz az egyéniségében. Szöszi úgy gondolja, ő megérti. Mert ha valakit ekkora nagy csalódás ér, akkor az utána igazán nem tudja, mit gondoljon önmagáról. Egyszer azt, hogy gombház, nem érdemes búsulni, máskor pedig – és valószínűleg sokkal gyakrabban – azt, hogy az ő életének már úgyis vége, ő már nem szeret meg senkit, őt sem szereti senki. Az ilyen lélek mintha csak szánkón ülne, lesiklik, fölkapaszkodik.

Nem, az biztos, hogy nem boldog ember, de az is biztos, hogy nem jelentéktelen. Szöszi inkább arra hajlik, hogy rokonszenvezzen vele. Sokan azt hozzák fel ellene, hogy nem is igazi tanár, és ez meg is látszik rajta, mert túlságosan közvetlenül beszél a diákokkal, úgy mondják, komázik velük. És hogy ez attól lenne, mert fiatalkora ellenére már sok mindent csinált, sok mindennel foglalkozott, úgynevezett népművelési munkával. Még kultúrház-igazgató is volt, vagy legalábbis valami vezetőféle, méghozzá egészen fiatalon, nem sokkal érettségi után, és persze, ahogy mondják, a fejébe szállt a dicsőség; később már csak tánccsoportot meg színjátszó csoportot vezetett és tanított, sőt ő maga is táncolt meg játszott. Ezt ellene mondják, hogy lejárassák, mint afféle vándormadarat, aki sok mindenbe belekezdett, de aztán belebukott vagy abbahagyta. A pletykákat főképp Cinkéné terjeszti róla, mert neki van egy barátnője a tanácsnál, az ismeri, mint a rossz pénzt. De miért volna rossz pénz az, aki sokat próbált, kevés sikerrel, és akit elhagyott a szerelme?

Szöszi inkább azt gondolja: biztosan jó táncos volt, hiszen olyan szép, formás, izmos lába van, mint egy balerinának. És még színésznőnek sem lehetett utolsó. Mert például, amikor a „Kőmíves Kelemen" című népballadát tanította, akkor úgy tudta felolvasni, hogy Szöszinek a hideg futkosott a hátán attól:

Az szép fehér hammát mész közi keverjük,
Magos Déva várát avval fölépítsük.

Pedig Körmendiné aztán igazán sohasem szerette ezeket a népi dolgokat, még a népdalokat sem, csakis a slágereket. Mégis, amikor például a „Megyen már a hajnalcsillag" kezdetű dalt elemezték, Bors Lenkének igenis el tudta hinni, hogy csudálatos, gyöngéd szerelem van abban a sorban: *„A zöld fű is előtted édes almát teremjen."* Aki ilyet kíván a szerelmesének, az szívből szeret. Sokkal inkább, mint az, aki azt énekli: „A csókodra szomjas a szám" – mint a slágerben van.

Ezt a népdalt el is énekelték a legutóbbi magyarórán, Lenke is énekelt, méghozzá szép, telt, zengő hangon. Pedig amikor beszél, a sok cigarettától kissé rekedtes és kamaszosan mély a hangja.

Ha senkinek az óráján nem figyel, Lenkéén, igenis muszáj, hogy figyeljen. Hát akkor miért mondják rá, hogy nem igazi tanár?

Ma, amikor bejött, rögtön látta, hogy megint rossz napja van. Körül berakott, rozsdavörös, vasalatlan bársonyszoknya lógott a derekáról, és hozzá kék banlonblúzt viselt, ami már a sok mosástól itt-ott kitágult. Már ilyenkor hűvösek az esték, nem jó harisnya nélkül járni, de ő csak zoknit húzott, bordás drapp nylonzoknit, amilyet az ember takarításhoz vesz fel, de nem olyankor, amikor magyar nyelvet és irodalmat tanít. A hangja is agyoncigarettázott, biztosan az ajtó előtt, a falra szerelt pléh hamutartóban nyomta el a cigarettát, mielőtt belépett volna.

Habár ez most nem osztályfőnöki óra, mégis mindjárt mindenféle kéréssel rohanták meg. Látogatási papírt kértek, hogy bemutassák az üzemben. Egy lány orvosi igazolást hozott, hogy hétfőn tüdőszűrésen volt, azért nem jött iskolába. Egy hegyes cipőjű fiú kérte, hadd mehessen el utolsó óra előtt, mert éjszakás, és másképp nem ér ki műszakkezdésre Dunakeszire. Aztán felállt a helyéről Zelenák írógépműszerész, és azt mondta: már minden párhuzamos osztályban választottak osztálybizalmit, csak éppen ők, a D-sek nem. Ideje volna, hogy ők is válasszanak, nem?

Bors Lenke felpillant. Ilyenkor, amikor rossz napja van, fátyoloskék a szeme. Nagyon jól érti, hallja, hogy Zelenák írógépműszerész hangjában van egy kis figyelmeztető számonkérés, mintha ő mulasztást követett volna el. Zelenák Jenő azok közül való, akik egy kicsit bizalmatlanok Bors Lenke iránt, hiszen ő egy padban ül Cinkénével, de nemcsak azért! Zelenák írógépműszerész nagyon derék, igyekvő és komoly ember, bizonyára az osztály egyik legtekintélyesebb tanulója lesz, lelkiismeretesen készül minden órára. De azért egy kicsit ódivatú alak, Lenke pedig, akármennyi hibája és fogyatékossága van, modern, mai ember. Szöszi legalábbis úgy érzi. Még az is modernség benne, hogy olyan közvetlen és őszinte. Hogy nem félti a tekintélyét.

Például most is hogyan válaszol?

– Kérem – mondja kissé fáradtan. – Nincs kifogásom a választás ellen, de jobban szeretném, ha az valódi választás volna. Ehhez előbb valamennyire ismernünk kell egymást, elsősorban az osztálynak kell megismernie önmagát.

Felugrik nagy lelkesen az a kockás inges fiú a húszon aluliak közül, aki Ödönfi tanár úr óráján ráhúzott Szabó Bandi fenékére. Most egészen más oldalról mutatkozik be. Azt mondja odaadó hízelgéssel:

– Tessék nyugodtan megbízni valakit közülünk. Minden osztályban így csinálják. Mi megbízunk a tanárnő véleményében.

– Miért bíznának meg, amikor én sem ismerem önöket. A bizalom komoly dolog, elvtársak. A bizalmi megbízatás komoly megbízatás. Mi, remélem, hosszú időn át együtt maradunk. Négy évig együtt járunk iskolába, van ez annyi, mint például egy hosszú tengeri út, hajóval. Ne hamarkodjuk el, semmi sem sürget, apró feladatokra egy-egy ember vállalkozik. Például a jövő szombaton a „Bánk bán”-t játssza a Nemzeti Színház. Én magam vállalom, hogy megrendelem a jegyeket, valaki írja össze a jelentkezőket.

– Én szívesen összeírom – mondja máris Zelenák, aki még mindig áll a helyén. Mindenki érzi, sőt tudja, hogy ő szeretne osztálybizalmi lenni, önmagát tartja erre

legalkalmasabbnak, talán éppen azért, mert nem bízik egészen az osztályfőnökben. Ilyen, szerinte túl fiatal és szeszélyes nő mellé nem árt egy megfontolt bizalmi.

És akkor váratlanul egy kéz emelkedik fel az utolsó padból. Szöszi hátranéz a többiekkel, és látja, amint Ádám Feri szólásra emelkedik:

– Igaza van a tanárnőnek. Javasolom, hogy mi magunk jelöljünk és válasszunk osztálybizalmit, mégpedig Körmendiné elvtársnőt. Szerintem ő a legalkalmasabb. Az osztály többsége fiatalokból áll, tehát fiatalt kell választanunk, mert ő jobban megért bennünket. De férjes asszony, és úgy hallottam, gyermeke is van, tehát komoly nő. És már ilyen rövid idő alatt bebizonyította, hogy nagyon szeret közügyekkel foglalkozni. Önzetlenül – tette hozzá álnokul. Nem, gúny nem volt a hangjában, nem akarta, hogy az osztályfőnöknő észrevegye, miről van itt szó. Hogy gúnyolódik, azt az érdekeltek úgyis észreveszik.

„Fulladj meg – gondolta Szöszi nagyon dühösen –, még csak ez hiányzott!"

– Szöszi? – mondta ki a közismert nevét Bors Lenke, és egy kicsit elmosolyodott. – Szöszi törődik a közügyekkel? Én eddig csak annyit tudtam róla, hogy nagyon ügyes fodrász. Persze, az is nagyon sok, ha valaki annyira érti és szereti a szakmáját, mint ő.

Erre felugrik Szabó Bandi. Nem, dehogyis akarja ő Szöszit bántani, csak éppen a hecc tetszik neki, csak éppen, mint a húsz éven aluliak vezére, nem akár alulmaradni a minden hájjal megkent katonaviseltekkel szemben. Mindenki jól érti, hogy itt arról van szó: Ádám Feri ezzel a jelöléssel most bosszút áll Körmendinén, méghozzá, meg kell hagyni, viszonylag nemes és tisztességes bosszút.

– Nemcsak önzetlen, de még áldozatkész is – mondja Bandi, és körülnéz mosolyogva, hogy értik-e, ő most a szétszórt kétforintosokra gondolt. – Védelmébe veszi a gyengéket.

És ez még mind semmi! Most jön a tromf! Jelentkezik maga Török Ilonka, izgalomtól kissé elcsukló, tiszta hangján:

– Körmendinére én is rászavazok. Nála jobbat úgyse találunk.

– Kérem – mondja Bors Lenke. – Nekem nincs kifogásom ellene!

Valóságos tapsvihar tör ki. Persze, a két csoport fiú, ott hátul, a jobb és a bal sarokban! Reménytelen és lehetetlen volna minden ellenállás. Mindenki rá szavaz, persze, még Zelenák is, már csak azért is, nehogy azt higgyék, ő mindenáron… Még oda is fordul, bólogat és gratulál, hiszen neki, a vaskalaposnak, az is nagyon tetszett, amikor ő úgy megleckéztette azt a huligánt. Persze, ahhoz nem elég okos egy ilyen Zelenák, hogy átlásson a szitán, hogy egyáltalán értse, mi történik itt, hogy Körmendinével jól elbántak. Nyakába varrtak egy nehéz tisztséget, aminek még akkor sem tudna megfelelni, ha nem akarna már hétfőtől kimaradni.

No, nem baj, ez se baj, egy okkal több, hogy csakugyan kimaradjon, még ha csakugyan össze kell vesznie emiatt a férjével. A válókeresetet azért talán mégsem adja be ellene.

– No, Körmendiné osztálybizalmi! Meg sem köszöni ezt a fergeteges bizalmat? – nézett rá Bors Lenke, amikor a tapsvihar elült.

– De – mondta Szöszi komoran, és felállt. Bors Lenke talán megilletődöttségnek tulajdonítja az ő komorságát, de akiknek szól, megérthetik: – Köszönöm a megtiszteltetést, és ami tőlem telik, megteszem. Ha már az osztálytársak ilyen jól látják, hogy mi telik tőlem.

Ez még egy kis fenyegetésnek is beillett, de Bors Lenke persze félreértette. Hja, ő nem tudhatja, miről van szó!

– Ez férfias beszéd. Azt hiszem, jól választottak. És most, ha nincs ellene kifogásuk, helyesírási dolgozatot írnak. Szeretném tudni, hányadán állunk. Azt hiszem, még nem mindenki adta be a dolgozatfüzetét – mondta, és felemelt egy köteg irkát az asztalról. – No, nem baj, mindenki ír, amire tud.

A padok előtt sétál, és lassan diktálja:

– A kommunista társadalom felépítésének… egyik legfontosabb előfeltétele… a nép általános műveltségének felemelése. A marxizmus nagy klasszikusai…, élükön Marxszal, Engelsszel, Leninnel… a proletárdiktatúra nevelési feladatait hangsúlyozták.

Szöszi Török Ilonka füzetébe pislog. Hogyan kell leírni azt, hogy Marxszal? De úgy látszik, ő sem tudja, mert éppen ott megakadt, tétovázik kezében a golyóstoll, Többen is felemelik fejüket, Bors Lenke belenéz Kobler Henrikné füzetébe.

– No – állítja meg önmagát –, valaki, aki tudja, írja fel a táblára azt, hogy Marxszal.

Egy kicsi csönd támad, aztán megmozdul az utolsó padban Ádám Feri, szó nélkül kimegy a táblához, felírja, visszamegy, nem néz senkire.

– Hát persze. Kötőjel nélkül – jegyzi meg félhangosan Zelenák írógépműszerész, mintegy jelezve, hogy ő is kimehetett volna, hogy felírja.

– A korszerű műveltség elsajátítása érdekében… a nép állama megteremtette… az iskolareformot… a szakközépiskolákat… és százezrekre terjesztette ki… a felnőttoktatást.

Szöszi megint Ilonka füzetébe pislog. Látja, hogy a felnőttoktatást egybe kell írni. Megbízik Ilonkában, nagyon szép az írása. Tehát húz egy vonalat a saját füzetében a két szó közé, mert ő külön írta.

Csak aztán jut eszébe, hogy fölösleges volt. Nem mindegy, hogy hányast kap? Hiszen úgyis kimarad, hiába terjesztették ki a felnőttoktatást… százezrekre!

3

Este kilenckor, tanítás után mintha már a lámpák is fáradtan égnének az iskola folyosóin, és fáradt a zöld olajfesték csillogása falon, ablakon, ajtón. Éppenséggel van is mitől elfáradnia egy ilyen öreg-öreg épületnek, kora reggeltől késő estig. A rendes délelőttiekkel együtt közel kétezer ember tanul benne, még tanár is majdnem száz dolgozik itt. Csak azért nem több, mert a tanárok egy része mindkét műszakban tanít, mint például Vadrózsa. Valóságos nagyüzem lett belőle vénségére, pedig fiatalkorában, a századforduló körül, polgári fiúiskolának építették. Zelenák írógépműszerész például itt végezte el annak idején a négy polgárit. Akkoriban nem volt ilyen zsúfoltság – szokta mondani. És például a tanári állás, ha nem is fizették jól, legalább kényelmes volt. De mit akar ezzel? Ha nem volna zsúfoltság, akkor most ő sem járhatna ide.

Az előcsarnokban egy kicsit összetorlódik a nép, és rögtön a lépcsőkön is megtorpannak. Mi van? Esik az eső, betört az északi szél, sepri a faleveleket az iskola előtt.

Hát aztán, az csak víz! Felhajtják a kabátok gallérját, a nők kendőket szednek elő a szatyrokból. Török Ilonka ránéz Szöszire, és azt mondja:

– Levetem a ballonom, aztán ketten bújunk alá.

Mert Szöszi csak kötött kabátot hozott, hiszen majdnem nyár volt még délután.

Kézen fogja Szöszit, furakszik kifelé. Ahá, a kabátot csak odakint, a sötét utcán akarja levetni, még most is, még itt is titkolja, hogy mit visel alatta. Nevetséges, hát ki nézne rá ebben a tömegben, ki törődik azzal, hogy Török Ilona I/D osztályos milyen ruhában jár iskolába? A legtöbben nem is ismerik, össze vannak keveredve az osztályok. És nem látta, hogy maga az osztályfőnök, Bors Lenke miféle kacatban jött tanítani? Szöszi fogadni merne, hogy Török Ilonka is lenne olyan elegáns, még ha levetné is a kék ballont. De hát erre most nincs idő. Kilépnek, Ilonka még tesz is néhány lépést. Nem is esik olyan nagyon, inkább csak fúj. Éppen bújna ki a kabátjából, de Szöszinek most sem sikerül megtudnia, hogy miféle öltözéket rejteget alatta, mert egy fa alól odalép hozzájuk Körmendi Árpád, maga is esőköpönyegben, Szösziét meg a karján hozta, máris ráadja, csak aztán mondja:

– Szerbusz.

– A férjem … Osztálytársam – mondja Szöszi.

– Elkísérjük? – kérdi mindjárt Árpád.

– Á…, itt lakom közel – mondja Ilonka, és megint olyan örvendezés van a hangjában, mint amikor megtudta, hogy újdonsült padtársának, megmentőjének gyereke van. Most minek örül? Biztosan annak, hogy Szöszinek ilyen jó férje van, eljön érte, kabátot is hoz.

Mégis együtt indulnak el, a bölcsőde itt van a téren, nekik is arra kell menniök.

– Korábban eljöttél? – kérdi Szöszi.

– Nem is voltam iskolában.

– Hát?

– Az egyesületben – feleli Árpád. – Meghívást kaptunk Prágából. Azt tárgyaltuk, hogy kik legyenek a csapatban. Persze, mindenki menni akar. Csak ötszáz forintot kell fizetni, a többit az egyesület állja.

Szöszi nem válaszol. Azon gondolkodik, mit válaszoljon majd a férjének, ha előrukkol azzal, amit igazában mondani akar. Ötszáz forint nem kicsi pénz, és valójában az nem is ötszáz forint, mert majd cseh koronát is akar vásárolni azzal, hogy bolondság volna nem kiváltani, amit a kollektív útlevélhez adnak. Legjobban az bosszantja, hogy így kerülgeti a dolgot. Miért nem mondja egyenesen?

– Maga futballista? – kérdi meg ártatlanul Ilonka.

– Nem – feleli Árpád. – Birkózom és atletizálok.

– Az én Jancsi öcsém meg a futballért van oda – folytatja Ilonka. – Nálunk a tanyán is mind bolondulnak a fiúk a fociért.

Nem felel senki. Szöszi még mindig a magáét gondolja. Hogy őneki összesen csak egy komoly kabátja van, azt hordja átmenetinek, télinek is, csak éppen bélést gombol bele. Az ujja már meg is van kopva. Ezerkétszázért vehetne magának például hétnyolcados kosztümöt, bolyhos szövetből. Arra persze nem telik. Majd akkor vesznek újat, ha a régi leszakad róla. De Körmendi elvtárs utazni akar a birkózócsapattal!

Még szerencse, hogy itt van Ilonka, előtte mégsem olvashat be a férjének.

– A feleségét megválasztottuk osztálybizalminak – szólal meg megint csak Ilonka.

– Igen? – és Szöszi hallja a férje hangján, hogy mosolyog.

– Mindenki rá szavazott.

Ilonka talán részletesen elmesélné, hogyan esett a választás, de szerencsére odaérnek a bölcsőde földszintes épülete elé, elbúcsúznak.

Ahogy kettesben továbbindulnak, megint hosszú hallgatás következik. És akkor Árpád:

– Most mit duzzogsz? Ha nem akarod, nem megyek.

– Felőlem mehetsz – mondja Szöszi foghegyről.

– Azt szeretem benned, hogy ilyen kedves vagy!

– Szóval beszéljelek rá! Hát persze! Miért ne utaznál? Annyi a fölösleges pénzünk, azt se tudjuk, mire költsük, utóvégre is sportember vagy, meg aztán világot látni, az se bolondság. Nem savanyodhatsz be huszonhárom éves korodban, csak azért, mert megnősültél!

Árpád nem válaszol, rágyújt. Mennek egymás mellett, mint az idegenek. Most sűrűbben esik. A Tégla utcában gyenge a világítás, és girbe-gurba a gyalogjáró. Szöszi megbotlik, és a férje megfogja a karját. Szöszi elrántja. Odaérnek a házuk elé. Árpád kinyitja a drótkaput, aztán, ahogy belépnek, bezárja. Mindig ő szokta bezárni esténként, a legkésőbben jár haza.

Szöszi előremegy. A veranda felől járnak be a házba. Négy lépcső vezet fel a verandára, és még mindig friss festékszaga van. A nyáron átépítették, le kellett bontani még a terméskő alapfalat is, nem volt elég széles ahhoz, hogy dupla ablakokat tegyenek fel. Márpedig Árpád mindenáron dupla ablakokat akart, hogy télen át fűthessék. Ez lesz az ő második szobájuk, ahol este tanulhatnak, rádiózhatnak, olvashatnak, a gyereket se zavarják. Innen, a verandáról nyílik az ő szobájuk, a konyha és a kis folyosó, ami az utcai szobákhoz vezet, ahol a szülők és nagyszülők laknak; a fürdőszoba is a kis folyosóról nyílik. Persze, kályha még nincs a verandán, arra már nem telt, hogy cserépkályhát építsenek, pedig úgy lett volna jó. Így aztán ezen a télen majd csak egy kis vaskályhát állítanak fel. Váradi nagypapa kimegy a talicskával az ócskapiacra, vásárol egy jó rozsdásat, és hazatolja. De Körmendi elvtárs Csehszlovákiába akar utazni!

Szöszi a fürdőszobába megy, kezet mos. A kis folyosóról látja, hogy a nagyszülők szobájában már sötét van, alusznak. De a Körmendi szülők szobájában csöndesen, szól a rádió, és az ajtó alatt fénycsík.

Közben Árpád is beért, Szöszi hallja, hogy a konyhában motoz. Persze, éhes. Nyitogatja a hűtőszekrényt. Szöszi visszamegy a verandára és onnan a szobájukba, megnézi a gyereket. Ég a kislámpa, és nyitva az ajtó, ami a nagyszülők hálószobájába vezet. Míg a szülők haza nem, jönnek, nyitva szokták hagyni, hogy a nagymama meghallja, ha a kicsi felébredne. Pedig sohasem ébred fel, nyugodtan átalussza az éjszakát. Az a szokása, hogy a kis kezével belekapaszkodik az ágy rácsába. Szöszi egy kicsit igazít a takaróján, és óvatosan megcsókolja azt a pici öklöt.

Álmában egy kicsit kipirul az arca, és selymesen fénylik hosszú, sötét szempillája. Persze, minden kisgyereknek hosszú szempillája van. Nem, Szöszi egy pillanatig sem gondolja, hogy az ő kisfia szép gyerek, hiszen olyan vékony húsú! Ha valami szép rajta, akkor az a szeme, mert sötét, fényes, mint az apjáé. A haja túlságosan is vékony szálú, és túlságosan is világosszőke, a nagymama azt mondja, Szöszié is ilyen volt kicsi korában, csak később érett olyan mézszőkére, mint amilyen most is. Amikor egyszer bevitte az üzletbe a fiát, a kollégák azt mondták rá: kis Szöszi. Mert állítólag ki-

köpött anyja! De azért sokban hasonlít az apjára is, nemcsak a szeme, hanem néha a mosolya is meg az a kicsit hátrább álló alsó ajka. És ilyenkor, amikor haragszik az apjára – mint például most is –, akkor egy kicsit sóhajtania kell, és furcsaságok jutnak az eszébe. Például az, hogy ő soha életében nem szabadulhat meg attól a konyhában motoszkáló fiatalembertől, ők már nem téphetik el, ami összeköti őket, mert van egy közös gyerekük. Sohasem gyűlölheti már a férjét, akárhogyan haragszik is rá, mert a fia hasonlít az apjára, és emiatt mintha a gyerekre is haragudna, amikor az apjára haragszik. Ebben az a legfurcsább, hogy hiszen minden gyereknek van apja és anyja, és mégis sokan elválnak. Például Zsuzsi, a sógornője is elvált a férjétől, pedig gyereke van tőle. A gyerekét szereti, de a férjét nem. El tudja választani, de Szöszi egészen sohasem tudná elválasztani. Csak egy fél percig időzik a gyerek ágya mellett, és amikor kilép a szobából, már nem érzi azt a fullasztó, torkot szorongató haragot. Bánja is ő, utazzék Csehszlovákiába, ha egyszer annyira akar! Olyan, mint egy nagy kölyök, nem tud lemondani arról, amit nagyon szeretne. Hát majd ő mond le inkább a bolyhos kosztümről, és jár még tíz-húsz évig a kopottas kabátjában. És most már arra is hajlandó, hogy enni adjon neki. Belép a konyhába.

Körmendi Árpád ott áll a konyha közepén, és egy levelet olvas, annyira belemerül, hogy még a hűtőszekrény ajtaját is nyitva hagyta. Ég a lámpa a hűtőszekrényben, megvilágít egy sárgás fényű jénai üvegtálat, a sorba rakott tojásokat az ajtó bélésében meg a műanyag tartókban a paprikát, a paradicsomot, még egy nagy tányér őszibarackot is.

– Nem is mondtad, hogy anyád írt – dörmögi, de csak éppen felpillant, olvas tovább.

Szöszi megtorpan. Kis híja, hogy rákiált: add ide! Pillantása a konyhaszekrényre esik, ott a légiposta-boríték, ügyetlenül feltépve. Az ő neve van rajta, neki írta a mama, de persze valószínű, hogy a nagymama bontotta fel. És csak úgy itt hagyták a konyhaszekrényen, lefogadná, hogy még az anyósa is elolvasta, amilyen kíváncsi kacsa. A címzetthez utoljára kerül!

A hűtőszekrényhez lépett, kivett egy kis piros lábost az alsó polcról, abban maradék káposzta van. Leemelte a fedőt, hogy megnézze, van-e hús benne. Egy kicsi darabka. No, mindegy. A jénai edényben egybesült sertéshús van, de az az anyósáé; az ő nagymamájának nem telik hétköznap sertéssültre, sem pedig jénai edényre. Feltette a gázra a lábaskát, hallgatott. És amikor a férje végigolvasta a levelet, akkor még ő kérdezte:

– Miért nem mondtad?

– Mit? – kérdezte Szöszi, és szikrát vetett a szeme. – Hogy ez van… Hogy most mát otthagyta a férje is, meg Veronkát is ki akarja vitetni…

Szöszi nem bírta tovább. Kikapta a levelet a férje kezéből, kiszaladt a konyhából a verandára, onnan a szobájukba, lekuporodott a rekamiéjuk szélére. De még most Sem kezdhetett az olvasáshoz, mert Árpád utána jött.

– Most mit hisztizel? Nem szabad elolvasnom az anyád levelét, amit felbontva találtam a konyhában?

– Kérlek szépen, menj ki… Ott van a káposztád, edd meg…

– Kibírhatatlan vagy – morogta a fiatalember.

– Nem utaznál most rögtön, még ma este Csehszlovákiába?

Erre Árpád sarkon fordult, kiment, még az ajtót is bevágta. Szerencse, hogy a gyerek nem ébredt fel.

Szöszi a kezébe temette az arcát. Egy kicsit össze kell szedje magát, még mielőtt olvasáshoz kezd. A mama szálkás, ágaskodó szépasszony-írása mintha nem akart volna megállni azon a vékony papíroson.

Édes, drága eggyetlen Nagylányom, Szöszikém!

Bocsás meg hogy olyan soká nem írtam de hid el, az a csoda, hogy egészen meg nem bolondult a te szerencsétlen mamád. Nem tudom mért ver engemet anyira az a jó Isten. Lehet hogy sok bűnöm van de azért anyi nincs. Tuttommal nem bántottam senkit és még amenyire telt tőlem a gyerekeimnek is megtettem amit tudtam. Márciusban amikor utoljára irtam neked édes nagylányom nem akartam megírni, hogy Sándor bácsink már akkor is volt valakije. Gondoltam majdcsak észhez tér meg az a lány is hogy éppen egy ilyen kell neki! Negyvenöt éves és gyerekei vannak. Dehát a nők is megérik ám a pénzüket! De hogy az elején kezdjem te tudod Szöszikém, mennyit szenvedtünk meg kínlódtunk, amíg idáig jutottunk. Azt a másfél évet Bécsben a diszidálás után soha mig élek el nem felejtem. Öten abban a szálloda szobában. De itt Németországban se volt jobb eleinte amig Sándor nem birt el hejezkedni a szakmájában. Bárcsak ne is tudott volna mert avval kezdődött a baj ott ismerkedett meg azzal a lánnyal a főnökének, a lánya, 21 éves olyan jó nagy darab de mindenki mondja róla hogy annak már anynyi férfi volt az életében ahány hajaszála. Biztos azért akarják a szülők is hozáadni egy 45 éves családos emberhez bánják is csakhogy elvegye valaki és sok pénzük is van. Most aztán én már nem kellek neki a gyerekekről ő gondoskodik azt mondja, a hét fiút már el is hejezte valami internátusba Ágit meg magával vitte. Ez fáj legjobban hogy a gyerekeimet is elvette ugyan miből is tartanám őket dolgozzak azt mondja, még fiatal vagyok magamat csak el tudom tartani. Az ügyvéd azt mondja fizetni kell neki másképp ne váljak. Nem is tudom miért sírjak jobban hát milyen nevelés lesz az Ágikámnak már most is együtt élnek a 21 éves mostohamama meg a 16 éves lánya. Ugyan Ági egészen az apja nem ismernél rá annak mindene csak a ruha meg a fiuk meg az autó mert a mostohamamájának autója is van fehér sportkocsi most ugy vannak mint a jó barátnők. Nem is tudom miért panaszkodok, úgyse tud énrajtam segíteni senki csak kijön belőlem. Nagyon vigyázzatok a kislányra Dundikára, mert most már azt emlegeti, hogy azt is kihozatja mint gazdag ember mert annyira felvág. Még azért is engemet okol hogy az a kislány otthon maradt veled hogy ha tégedet nem hoztunk volna a határig akkor Dundi is velünk maradt volna és még hogy ő nem engedi a vérét abban a nyomorúságban majd ő megmutatja. Csak arra kérlek azt az egy gyerekemet ne engedjétek neki maradjon csak nálatok az öt gyerekemből legalább azt az egyet a legkisebbet tudjam jó hejen. Én már úgyse élek soká nem birja a szivem ha legalább a nyelvet tudnám és kaphatnék valami könnyebb munkát. Itt a bisztróban a konyhán nagyon nehéz a munka annyira hajszolódok avval a beteg szivemmel…

Szöszi előtt összefolyik az írás. Igaz, a levél vége felé kisebbednek is a mama betűi, mint aki fél, hogy nem fér el mondanivalója. Aztán utóiratban közli a talán legfontosabbat: hogy a férje már be is adta hivatalos helyen, visszaköveteli a lányát, Vincze Veronkát, akit Budapest egyik külvárosában, egy nyomortanyán nevelnek.

Nyomortanyán! Szöszi felpillant. Még nyitva az ajtó, ami a nagyszülők szobájába vezet, ott alszik Vincze Sándor és Váradi Rózsa leánya, Vincze Veronka, egy sezlonon, amit a nagyszülei, Váradi Gáspár nyugdíjas villamoskalauz és felesége ágyának végébe állítottak. Vincze Veronka szép, egészséges, szőke kislány, harmadik osztályos kisdobos, jó tanuló, még zongorázni is taníttatják, és balettra is jár, hogy ügye-

sebb legyen a mozgása. Persze, meglehet, hogy az apja, a hajdani pesti fogtechnikus, aki most benősül egy gazdag nyugatnémet családba, többet tudna nyújtani neki, talán külön szobácskát egy elegáns villában, és a fiatal mostohamamájának autója is van, biztosan az apjának is lesz nemsokára. Miért ne? Az apósa talán még társnak is beveszi az üzletébe, mint a mesék királyai, akik fele királyságukat szokták odaadni a vejüknek.

Veronkát nem látni innen, csak a paplana csücskét. Nyugodtan alszik. A nagymama is nyugodtan alszik. Körmendi Árpád, a gyámja, kint motoz a konyhában. Ide érzik a káposzta szaga. Lehet, hogy Vincze Sándor most csakugyan visszapereli, kiviteti a kislányát? Miért ne, hiszen mégiscsak az apja.

Felrémlik előtte egy régi kép, a Murányi utcai lakás hideg konyhája, egy régi és keserves télen, 1956 telén. Vincze Sándor fogtechnikus, a mama második férje, hatalmas, erős, széles állkapcsú férfi, ott áll a kövön, és azt mondja: „Innen el kell menni… Ez egy koszos, nyomorult ország…" És elmentek. Vincze Sándor elvitte a mamát, Szöszi mamáját, és kicsibe múlt, hogy Szöszit is el nem vitte. Eleinte nem akarta, hogy a felesége első házasságából származó leány is velük menjen. Nem kellett neki a cingár, buta kis kamaszlány. Aztán a felesége mégis kikönyörögte. Felültek mind a vonatra. Zsúfolt volt a vonat, tele disszidálókkal, egy öreg bácsi ott, bicegett a peronon, és kiáltozott : „Ki megy Nevjorkba?… Ki megy Nevjorkba?…" Sokan voltak a peronon is, voltak, akik sírtak, de a nagymamáék nem voltak ott. Ő, pedig, Varga Szöszi, mindig csak azt nézte, nem bukkan-e fel valahol a tömegben Körmendi Árpád tizennyolc éves cukrászsegéd, pedig teljesen lehetetlen volt, hogy felbukkanjon. Nem is tudott arról, hogy Szöszi a mamájával, a mamája férjével és a négy féltestvérével disszidálni indul. Azt csak néhány nap múlva mondta el neki, egy havas délutánon. Nem is ő mondta el, hanem Veronka, akit akkor még Dundinak hívott mindenki. Mesélte, hogy az ő mamikája elment Bécsbe. Utaztak a vonaton, a mami, apu és a többiek leszálltak, de ők fenn maradtak a vonaton, mert közben elindult, és abban a nagy kavarodásban nem találtak többé egymásra. És még azt mondta Dundi-Veronka, hogy őneki most Szöszi a mamikája.

És azóta mindig.

Felkelt és kiment a konyhába. Árpád kivette a hűtőszekrényből a jénai tálat, és a nagy konyhakéssel éppen egy jókora szeletet kanyarított le a sertéssültből.

– Ne! – mondta Szöszi. – Az anyádé.

– Hát aztán? – felelte Árpád. – Azt hiszed, sajnálja?

– Tőled nem – felelte Szöszi.

– Tőled se – felelte Árpád, és levágott még egy darabot, valamivel vékonyabbat. – Egyél. Azért vagy olyan ideges, mert sovány vagy.

Szöszi megkeverte a káposztát a kis lábosban. Nem felelt.

– Te még nem is olvastad a levelet? – kérdezte kisvártatva a férje.

Szöszi erre se válaszolt, csak egy kis idő múlva.

– Most mi lesz? – kérdezte.

– Nem eszik a levest olyan forrón – felelte Árpád.

– De a mama azt írta, hogy már be is adta az iratokat.

– Nem sokat adok én arra, amit a mamád ír, ne is haragudj – felelte Árpád, és még egy tányért tett az asztalra, a feleségének. Még egy kicsi uborkát is odatett neki a tányérjára, a sertéssült mellé.

– És ha mégis?

– Hát akkor nem tehetünk semmit – mondta a családfő, és kivette a sótartót meg a pirospaprikát is a konyhaszekrényből. – Mégiscsak az apja. Egy kislány mégse játékbaba, hogy csak úgy elajándékozzák, vagy ottfelejtsék valahol.

– Épp azért, mert nem játékbaba – mondta Szöszi izgatottan. – Azt lehet, hogy egyszerűen itt hagyták, és most visszakérik? Hogy megfagyjon a kis szíve, a lelke? Nem is emlékszik az apjára… És olyan nő legyen a mamája, aki elcsábított a családjától egy nős embert? Volna szíved, hogy odaadd nekik?

Árpád felpillantott. Komoly és szomorú volt a szeme.

– Én már ilyen szívtelen vagyok – felelte.

Szöszi megint hallgatott egy ideig. Kitálalta a káposztamaradékot. Az alját benne hagyta, mert egy kicsit odakapott. Hiszen igaz, mit bántja a fiút? Ha a testvére lenne az a kislány vagy a saját gyereke, akkor se lehetne jobb hozzá. Többet foglalkozik vele, mint a saját fiával, persze, mert Veronka már nagy, azzal mindent lehet játszani, még sakkozni is megtanította, vasárnap elviszi uszodába. Éppen ezért csodálatos és érthetetlen, hogy ilyen könnyen veszi a hírt, hogy elvehetik tőlük. Eszi a sertéssültet. Szöszinek egy falat se menne le most a torkán.

– Ülj le – mondja most a férje –, és próbálj józanul gondolkodni. Olvastad anyád levelét, nem? Mi nyomortanyán neveljük a kislányt, szerintük. Tudd meg, hogy ebből még politikai pecsenyét is süthetnek. El nem tudod képzelni, hogy miféle rágalmakat terjesztenek rólunk odakint. Te itthon mindenki szemében a jó testvér vagy, áld anyja helyett anyja voltál a húgocskádnak. Épp azért, semmi kedvem, hogy egészen váratlanul úgy kezdjünk szerepelni valami nyugati újságban vagy a Szabad Európa rádióban, mint valami gyermekrablók, akik nem adják vissza a szülőnek a saját gyermekét.

– Nagyon érdekel engem a Szabad Európa! – mondta Szöszi, és leült. Az abroszt cirógatta. – Nem mindegy, hogy mit hazudnak?

– De a kislány mégiscsak Vincze Sándoré!

– Nemcsak az övé, hanem a mamáé is. A mama minden levelében azt írta, hogy nekünk adja, mert jobb helyen van nálunk. És most is! A mamának is van annyi köze hozzá.

– A mamád, sajnos, nem számít. Ezt te is tudod. Félévenkint ír egy érzelgős levelet, de arra ne építs. Vincze Sándor aláírat vele akármit, ha arra kerül a sor. A mamád teljesen akaratgyönge, kiszámíthatatlan lény. Még arra is képtelen, hogy a saját sorsát intézze, nemhogy a gyerekeiét. Semmi érzéke nincs a reális dolgok iránt. Vele mindig az történik, amit mások akarnak. Én inkább abban bízom – tette hozzá, hogy valamivel vigasztalja a feleségét –, megint csak elalszik a dolog. Valami nagyon erős apai érzés nem lehet abban a pasasban. Van neki három gyereke, még az is lehet, hogy lesz egy negyedik is, az új menyecskétől. Megunja az utánjárást, néhány évig nyugság lesz. Aztán, ha Veronka eléri a nagykorúságot, akkor már ugrálhatnak. Egyél egy kicsit… Ha ezt tudom, meg se mutatom a mamád levelét. Mondd meg, de egészen őszintén…, kaptál te életedben mást is a mamádtól, mint gondot meg szomorúságot? Féléves se voltál, odaadott a nagymamának, hogy férjhez mehessen Vincze Sándorhoz. Igaz? Csak olyankor hívott oda magához, amikor ingyenpesztonka kellett neki a gyerekei mellé…

– Ez azért nem igaz. A mamám mindig szeretett engem – mondta Szöszi, és könnybe lábadt a szeme. – Nem tehet arról, hogy olyan szerencsétlen!

– Nem, persze – dünnyögte Körmendi Árpád elkomorodva, és félretolta a tányérját. Mintha hirtelen neki is elment volna az étvágya. – A mamád, az mindig szeretett! Meg a papád is!

Felkelt, cigarettára gyújtott, aztán cigarettástul bement a fürdőszobába. Majd jól összehamuz mindent. Ki hallott már olyat, cigarettázni fogmosás meg mosdás közben? Vannak ilyen szokásai, sokszor a csikk is ottmarad a fürdőszobapolcon, a poharak mellett.

Most mi ütött hozzá? Mi baja? Mert a felesége azt merte mondani, hogy a mamája szereti? Igen, mert ebből azt értette, hogy jobban szereti, mint például a férje, és talán még azt is, hogy ő, Szöszi is jobban szereti a mániáját, mint például a férjét. A mamájának mindent megbocsát, azt is, hogy eldobta magától, de a férjének nem bocsát meg semmit, és csak veszekszik vele, azért is, mert szeretne elutazni a birkózókkal Csehszlovákiába.

Most mit csináljon a káposztamaradékkal? Vissza se kotorhatja a lábosba, mert megégett egy kicsit az alja. Ha kidobja, a nagymama észreveszi reggel, és veszekszik a pazarlásért. De azért is veszekszik, ha másik láboskát vesz elő. Legjobb lenne elmosni azt a lábost, de előbb még vizet kellene melegítenie, és olyan fáradt, még megmozdulni sincs kedve, csak ül az asztalnál, és még mindig potyognak a könnyei. És még itt van a két szelet hús is, amit Árpád levágott az anyjáéból, a sajátjához hozzá sem nyúlt, a másik szeletet a férje csak félig ette meg. Ha az anyósa meglátja, hogy megdézsmálták a sültjét, és még csak meg sem ették… Még csak az hiányzana, hogy a szemétben felfedezze a darabkákat! Persze, arra Árpád nem gondol, hogy az anyja csakis a menyét szidja, azért is őt okolja, amit a fia csinált, még akkor is, ha jól tudja, hogy Szöszi soha hozzá nem nyúlna az ő ételükhöz; Az egész élet csupa apró kellemetlenségből áll.

Elmosogatott, sokáig piszmogott. A húsdarabkákat beletette a maradék káposztába, befedte a lábost, abba talán nem néz bele az anyósa. Ámbár ki tudja? Ráér egész nap attól a kis főzéstől, takarítástól, hogy hibát keressen a menyében meg egész családjában.

Miért nem söpör Körmendi Árpád a saját ajtaja előtt? Miért nem azt fejtegeti, milyen az ő anyja? Igaz, nem vált el a férjétől, de úgy beszél azzal a szegény Körmendi szabóval, mint kocsis a lovával. Igaz, a férje sem marad adós neki, örökké gúnyolja a feleségét, a maradiságát, a korlátoltságát. Valljuk be, idősebb Körmendiné valóban nem lát túl az orra hegyén, de milyen is legyen egy asszony, aki egész életében mindig csak főzött, mosott, takarított, és még a gondolatai is csupa zsírszagúak? Fiatal még és egészséges, miért nem megy el dolgozni, felszolgálónak egy cukrászdába például? Legalább emberek között volna, hallana néha egyebet is, nemcsak a piaci árakat. De hát isten őrizz, hogy épp a menye mondja ezt neki, akit kezdettől fogva olyan nagyon kevesellt a fiához. Mielőtt megesküdtek volna, azt híresztelte, hogy az ő fia csak „szórakozik" azzal a jampi fodrászlánnyal, dehogyis venne egy olyat feleségül! Ez már önmagában is elég lenne ahhoz, hogy ő egy életre gyűlölje az anyósát, de isten látja a lelkét, nem gyűlöli, még csak nem is nyelvel vele, és azt se mondhatja Árpád, hogy uszítja őt az anyja ellen, pedig de sokszor lett volna már oka rá! Még azt se mesélte el a férjének soha, amit a gyerekről mondott, egynapos korában. Elég ilyes-

mit egyszer hallani, nemhogy még beszéljen is róla, és újra felhúzza saját magát. Most is inkább melegít még egy fazék vizet, felmossa a verandát, hogy reggel ne kelljen, és még azért is, hogy később kelljen bemennie a szobába, lehetőleg már akkor, amikor Árpád elaludt, nehogy olyat mondjon neki, amiből úgyis csak újabb veszekedés meg truccolás lesz. Úgyis truccol már, egy félórája, hogy bement a fürdőszobába, és nem jön ki, biztosan megborotválkozik mérgében, hogy reggel ne kelljen, ugyanúgy, ahogy ő a verandát mossa.

Akárhogy is, ha az ő szülei el is váltak, nem cserélné el őket Árpád szüleiért, és ha most itt volna, meg is mondaná a férjének. Még az apját, Varga Rezső női fodrászt sem adná oda Körmendi szabóért. Pedig Körmendi szabó rendesebb ember, mint a felesége, nem is bántotta meg úgy a menyét, sőt inkább rokonszenvez vele, de még akkor sem. Apa egy kicsit – nem is kicsit – könnyelmű, bohém ember, az a fajta, akiről azt szokták mondani, soha nem nő be egészen a feje lágya. Itt lakik. Budapesten, kint Pasaréten, ott dolgozik egy fodrászüzletben, mégis fél év meg háromnegyed év is elmúlik, hogy látnák egymást. És mégse volna igaz, ha valaki azt mondaná, hogy Varga Rezső nem szereti a lányát.

Guggolt a kövön, elgondolkodva csavargatta a fölmosórongyot. Hirtelenében nem is tudja, mikor látta utoljára az apját. Csak nem a második felesége temetésén? De hiszen az még januárban, volt! Igen, és mégis, azóta nem találkoztak. Csak telefonon beszéltek egyszer, annak is van öt hónapja. Erre határozottan emlékszik, ez akkor volt, amikor fényképeket csináltattak kis Árpádról, első születésnapja alkalmából, és a képekből Varga nagypapának is küldtek.

Varga nagypapa! Milyen kevéssé illik rá ez a név. Elmúlt ötvenéves, de mindenki csak Rezsőkémnek hívja.

A temetés után el is jött hozzájuk, akkor járt először a lányáék új otthonában. Azt mondta: most, hogy özvegyen maradt, majd gyakrabban jön, felcsap nagypapának. El volt ragadtatva unokájától, és biztos, hogy szívből ígérte a nagypapaságot, de aztán rögtön elfelejtette. Alighanem inkább víg agglegénynek csapott fel. Felesége halála kevéssé viselhette meg, hiszen Mici néni, szegény, vagy tizenöt évvel öregebb volt nála, és annak idején csakis a pénzéért vette el, mert valaha jómódú nő volt, és élete végéig jól keresett, mint kávéfőzőnő egy eszpresszóban. Varga Rezső a temetés után még arról is említést tett a lányának, hogy sok értékes bútor és szőnyeg maradt Mici néni után, azt majd ő, Szöszi kapja meg. Csak azt nem mondta meg, hogy mikor, és különben is, apa nagyon könnyelmű, és ha csakugyan maradtak értékes holmik, akkor azok sorra lábra kelnek, elviszik mindet a lovacskák, mert apa szeret lóversenyezni is.

Tehet arról, hogy mégis szereti az apját? Mert azért benne is van jó, méghozzá éppen olyasféle kedvesség és vidámság, ami annyira hiányzik például az idősebb Körmendi házaspárból. Ha Varga Rezső nem lakna vénségére is társbérletben – mert hiába keres jól, nem marad meg nála a pénz, hogy lakást szerzett volna, és ha vele laknának együtt, akkor is lenne ilyen jó életük, mint most van. Még ha nem lennének is háztulajdonosok! De apa vinné őket szórakozni, táncolni, apának rengeteg barátja van, vagy legalábbis rengeteg ismerőse, még érdekes emberek is, művészek például, mert Pasaréten sok művész lakik. És akkor a lányának se kellene nem egészen húszéves fejjel így besavanyodnia, hogy a mozin kívül semmi, de semmi szórakozása nincs soha, hacsak oda nem számítjuk az esti iskolát…

Feltörülte a veranda utolsó sarkát, kiegyenesedett. Az ám, az iskola! Azt még meg sem mondta neki, hogy nem akar többet elmenni. De hát mára éppen elég volt a veszekedésből.

4

Reggel ötkor csörög az ébresztőóra. Árpádnak pont hatkor el kell indulnia hazulról, hogy beérjen az üzembe. Szeret kényelmesen borotválkozni, jól reggelizni, de ez persze csak akkor lehetséges, ha a felesége is felkel vele, gyújtja a gázsütőt a konyhában, teát főz, kenyeret pirít, esetleg rántottát is süt. Olyankor, amikor jóban vannak, Szöszi fel is szokott kelni, hogy megszerezze ezt az örömet neki, már csak azért is, mert kora reggel a konyhában néha olyan jókat tudnak beszélgetni. Pedig Szöszi ráérne akkor felkelni, amikor a férje elmegy. És nagyon nehéz, nagyon rossz sötét hajnalon kibújni a meleg ágyból.

Minthogy az este csakugyan megborotválkozott Árpád, ma ráért volna negyed hatkor vagy öt óra húszkor felkelni, de hát az ébresztő csörgött. Szöszi kinyújtotta a kezét, elállította, máskor is így szokta, nehogy a gyerek felébredjen. Árpád az első hangra ki szokott ugrani az ágyból, néha tréfásan, nagy ívben átveti magát a feleségén, mert ő alszik belül. De ma nem mozdult. Biztosan neki is eszébe jutott az esti borotválkozás. Vagy pedig valami más. Honnan tudja ezt egy feleség, mikor mi jár a férje eszében?

Csend volt és sötétség. Az óra kissé sántikálva ketyeg, biztosan megint eldőlt a talpán. Szöszi nem mer elaludni, hátha Árpád is elalszik. Csak feküsznek egymás mellett, közös takaró alatt. Mégis milyen messzire tudnak lenni ilyenkor egymástól! Szöszinek nem megy ki a fejéből az, hogy ugyan mire gondolhat a férje. Mert nem alszik, azt hallja a lélegzésén, illetve azon, hogy annyira csöndesen fekszik; ha alszik, egy kicsit hallhatóbban szuszog. És ő maga is olyan éber, mintha tíz órát aludt volna, pedig nem aludt még ötöt sem, mert későn feküdt le, és még sokáig nem tudott elaludni.

Ilyenkor lehetetlen, hogy megszólaljon valamelyikük. Ezért hát Szöszi hirtelen felül, megkeresi meztelen lábával a papucsát, belebújik a pongyolába, kioson. Á konyhában már látszik, hogy reggel van, annak az ablaka nincs befüggönyözve. Elállt az eső, a szél, még visszajöhet a nyár is. Azért a sütőt mégiscsak begyújtja, és oda, a sütőbe teszi be a tegnapi káposztamaradékot a hússal. Árpád szeret ilyesmit reggelire. Csak azt ne gondolja valahogy az a mackó, hogy ő a kedvét keresi, hogy békülni akar! Felteszi a teavizet, aztán az ablakhoz lép, kipillant az udvarra. Két cseresznyefa áll a konyhával éppen szemközt, még rajtuk van minden levél, különös aranyos-rozsdás szín futja be őket. Még sohasem látott cseresznyefát őszülni.

Jó nagy telek van a házhoz, a nagymama virágokat is ültetett a nyáron, azok még szépen nyílnak, és hátrább ott sorakoznak a kis barackfák, az meg a nagypapa tele-építése. Hirtelen eszébe jut a nyomortanya szó a mama leveléből. A levél itt van most is a konyhaszekrényen, még a borítékjába se dugták vissza. El is kell tenni valahova, nehogy Veronka kezébe kerüljön. Felkapta, visszament vele az ablakhoz, és újra átfu-

totta az utolsó sorokat. Ahol a beteg szívéről, meg arról ír, hogy nem tanult meg németül, azért nem kaphat jobb munkát.

Nem hiába mondják, hogy kora reggel tisztább az ember feje, mint más napszakokban. Ahogy Árpád kilépett, egyenesen szembefordult vele, még arról is elfeledkezett, hogy ők haragban vannak:

– Te… Haza kell hozni a mamát. Ha a férje úgyis elvette tőle a gyerekeit! Ha ott tud dolgozni, itthon is tud, még könnyebb munkát is találunk neki, és ha a mama itthon van, akkor Vincze Sándor nem veheti el tőlünk Veronkát…

– És hol lakna? – tette fel a kérdést Körmendi Árpád, de csöppet sem volt meglepve. Lehetséges, hogy ő is gondolt már ilyesfélére? Talán épp akkor, amikor a felesége megpróbálta kitalálni, hogy mire gondol?

– Hát… majd megoldódik. Egyelőre nálunk is elfér.

– Hol? – kérdezte makacsul a családfő. – A verandán? Ahol mindenki átjár?

Leült az asztalhoz, lekönyökölt.

– Ne hamarkodjuk el – mondta megfontoltan. – Elég zsúfoltan vagyunk így is. Mit csináltál a tegnap esti hússal meg a káposztával?

– Már meleg – felelte Szöszi, és kivette a sütőből.

– Szerintem – magyarázta Árpád megfontoltan, már reggelizés közben – erre azért aludni kell egyet-kettőt. Még az sem biztos, hogy hajlandó hazajönni. Mégiscsak ott van három gyereke. És ott valószínűleg van saját otthona. Olyan, amilyen, de van. Itt meg csak ötödik kerék lenne. A férje biztosan fizet neki tartásdíjat is, azt ő aligha hagyja ott. Azt te se gondolod komolyan, hogy Vincze Sándor minden hónapban ideküldi utána a pénzt! De meg, hogy őszinte legyek, magunkra is kell gondolnunk. Az öregek így is eleget veszekednek. Gondold csak el, mi lesz, ha még egy anyós jön a házhoz.

– A mama nem olyan. Ő még nem öreg, csak harminchét éves – védekezett Szöszi, de nem nagy erővel. Az fegyverezte le, hogy Árpád nem lepődött meg az ő javaslatán. Hogy ő maga is gondolt a mama hazahozatalára, még előbb, mint a felesége. Különös alak ez, nehézkes, néha a falnak kell menni a józanságától, az érveitől, Szöszi már egynéhányszor neki is ment tőlük a falnak, de most valahogy nincs benne az a dacos ellenkezés. Hiszen ő jobban, sokkal jobban ismeri a mamát, mint Árpád. Több jót is tud róla, a jószívűségéről, a kedvességéről, de több rosszat is, a meggondolatlanságáról és például arról, hogy mennyire kedveli a szép ruhákat, a szórakozást.

– Éppen az az egyik nagy akadály, hogy olyan fiatal – mondta Árpád. – Biztosan igényei vannak. A saját életét akarja élni, azt mi nem tudjuk biztosítani. Nem mindenki olyan, mint Körmendi Árpádné – tette hozzá egészen váratlan melegséggel. – Aki még a húszat se töltötte be, és mégis lemond jóformán minden szórakozásról, és zokszó nélkül teljesít most már, az iskolával együtt, három műszakot…

Szöszi nagyot nézett, nem tudott megszólalni.

– És ha nem is mindig zokszó nélkül… – folytatta Körmendi Árpád. – Nagyon sajnálom, hogy az este úgy megbántottalak. Minden okod és jogod megvan arra, hogy amikor késő este hazakerülsz a munka meg az iskola után, fáradt és ideges légy…

– És hisztizzek – mondta Szöszi.

– Nem hisztiztél. Ami pedig a csehszlovák utat illeti, szamárság volt. Van annak a pénznek száz más helye. Ha lejár a részlet a hűtőszekrényre, autogejzírt kell vennünk a fürdőszobába.

Szöszi pedig:

– Most mit szamárkodsz? Pont azon az ötszáz forinton múlik? Mikor lesz neked megint alkalmad arra, hogy ötszáz forintért világot láss?

Árpád felpillant.

– Gyere ide – mondja.

– Van eszemben! – és Szöszi kitölti a két csésze teát. Kenyeret is pirított. – Ezt jutalmul kapod, mert megetted a káposztát. Ami pedig az utazásodat illeti, legalább egy ideig nyugságom lesz tőled, azalatt nem eszelsz ki semmiféle új beruházást. Ha jól meggondolom, még meg is takarítunk vele valamit… Hagyj békében, olyan vagy, mint egy kölyök… Benőhetne már a fejed lágya.

Ezt azért mondta, mert Árpád odament hozzá, fölemelte a székről, és megcsókolta.

Aztán, amíg együtt teáztak, a következőket beszélték meg: a mamát egyelőre nem kell hazahívni. Erre még ráérnek, majd kiderül, hova fejlődnek a dolgok. Még az sem biztos, hogy Vincze Sándor csakugyan visszaköveteli a lányát. És ha igen, akkor is ráérnek ellenintézkedéseket tenni.

Aztán Árpád gyorsan elment. A nagymama jött ki a konyhába, és nem sokkal utána Veronka. Virágos hálóingében odaült a konyhaablakba. Egy Pöttyös-regényt hozott ki, azt olvasta.

– Legalább a pongyoládat vedd fel, megfázol – mondja neki a nővére, aki anyja helyett anyja volt, és akiből még gyerekrabló is lehet hamarosan.

– Nincs hideg – feleli a kislány, és fel se néz.

Erre Szöszi kihozza a pongyoláját a fürdőszobából, és szó nélkül ráadja. Veronka annyira belemerül a könyvbe, hogy meg se köszöni, alig talál bele az ujjába, Szöszinek kell a karját is beledugnia. Mostanában nem valami szófogadó. Mit tehet ilyenkor egy anyahelyettes nővér? Tartson neki erkölcsprédikációt? Erre ideje sincs, gyorsan be a fürdőszobába, készülnie kell, hétkor nyit a fodrászat. Csak mosdás és öltözés közben töprenghet egy kicsit, hogy mit és hogyan rontott el Veronka nevelésén. Ha ugyan valóban elrontotta! A kislány kötelességtudó, nagyon jól tanul, még a szófogadatlansága is attól van sokszor, hogy nem akarja letenni a könyvet. Szenvedélyesen olvas, talán már eddig is több könyvet olvasott el, mint a nővére egész életében. Nemcsak regényeket, de például csillagászati meg technikai könyveket is. A másik nagy hibája, amiért oly sokszor, még pofont is kap a nagymamától, az, hogy szeret mindenbe belebeszélni, sokszor még a felnőtteket is kijavítja, vitatkozik velük, például az idősebb Körmendinével is, akit Juci néninek szólít. Általában a nőknek nincs tekintélyük előtte. A férfiakat jobban respektálja, a nagypapával sohasem szemtelenkedik, Körmendi szabóval is megfér, Árpádot meg egyenesen imádja, neki még iskolai sikereiről is be szokott számolni. És a nők közé, akiknek nincs tekintélyük Veronka előtt, hovatovább Szöszi, a nővére is beleszámít. És miért ne? A nővérét is odaszámítja, ahova a nagyanyját meg Juci nénit, a műveletlenek közé, akik sohasem olvasnak, csak dolgoznák, akiket ő mindig úgy lát, amint éppen mosnak, vasalnak, törülgetnek, söpörnek. Árpádtól például a múlt héten azt kérdezte, hogy mi az a kozmikus sebesség. Megkérdezheti ezt Szöszitől?

Régen, amikor kislány volt, Dundi volt, mindig azt mondogatta, hogy ő fodrász akar lenni, és Szöszi volt az, aki tiltakozott. Dehogyis, te tanárnő leszel. Most már azonban a tanári pályáról is az a véleménye, hogy az semmi, ő legalábbis orvos lesz, de az is lehet, hogy fotóriporter vagy atomkutató. Gyakran választ pályát, olvasmá-

nyai szerint. Egyszer azt is mondta, hogy ő politikus lesz, olyan, aki sokat utazik külföldre, és a népek sorsát intézi, vagyis diplomata – nevetett ezen Árpád. – De akkor nyelveket kell ám tanulnod, oroszt, angolt, németet meg franciát." „Az semmi – felelte neki Veronka –, még kínaiul is megtanulok."

Mert pályaválasztási ötleteit is bálványozott sógorával, Árpáddal közli.

Amikor kijött a fürdőszobából, kiszólt a húgának, hogy mehet mosdani. Ott van a fazék is a meleg vízzel. Neki már indulnia kellett, csak azt látta, hogy a kislány, mint az alvajáró, a könyvvel a kezében botorkál a fürdőszoba felé. Biztos, hogy leül a kád szélére, és tovább olvas, amíg a nagymama be nem nyit, és meg nem kapja tőle a pofonját. És ez a pofon megint csak azt bizonyítja be Veronkának, hogy a nagymama csak egy jószívű, de tudatlan és goromba öregasszony, aki száz évvel el van maradva a világtól.

De hiszen a nagymama kis Árpádot is elfenekeli, és amikor Szöszi néha ezért félénken szót emel, akkor felcsattan: annak még nincs esze, hogy másképp lehessen nevelni. Persze, Szöszi mondhatná erre: Veronkának csak van esze? Több is, mint más kislánynak. Azt akkor miért kell pofozni? De a nagymamát már aztán igazán nehéz volna átnevelni. És hogyan adhatna ő utasításokat a nagymamának, amikor annyi sok munkát elfogad tőle? Hiszen egész nap ő van a gyerekkel, és közben a sok házimunka. No, jó, a nagypapa, ha ráér, eljátszik vele, legalább amíg a nagymama bevásárol. De a nagypapa sem ér rá olyan nagyon sokat. Kijár Rákoskertre, ilyenkor azért, hogy leszedje a gyümölcsöt. Legjobban az idősebbik Körmendiné érne rá, hogy a gyerekkel, a gyerekekkel foglalkozzék, de ő meg mindig azt mondja, neki nincs türelme. De kinek van türelme egy kisgyerekhez?

Mindig nehezebb és nehezebb lesz vele. Amíg csecsemő volt, otthagyhatták a kocsijában, ha jóllakott, gagyarászva feküdt, játszott az ujjacskáival, még a járókában is elszórakozott kis ideig, rakosgatta, amit a keze ügyébe tettek. Persze, nem a játékállatokat, azokat nem kedvelte, inkább például a kulcsokat, dobozokat, néha egy kis rongyocskát vagy éppen egy kis fadarabot. Amíg kicsi volt, többet is aludt. De most már nem marad el a járókában, toporzékol, ordít, élni akar, még csuklik is a nagy sírástól, keserűségtől. Még az sem igaz, hogy a kisgyerekek boldogok. Igen, vasárnap, amikor az anyja maga játszik vele, beszélget hozzá, mesél neki, gurigáznak, meg bújócskáznak. De hát kitől kívánhatná ezt? Még az apjától se. Akárhogy szereti, meg is mondja, nem tud mit kezdeni egy ilyen csöppséggel, majd ha nagyobb lesz. De addig?

Végigsietett a sárga, finom akáclevéllel borított Tégla utcán, és már kifordult a főútra, amikor eszébe jutott: abban, hogy Veronka eltávolodott tőle, része van kis Árpádnak is. Féltékeny lenne? Irigyli kis Árpádtól, hogy mégiscsak ő van első helyen az anyja szívében? De akkor, miért nem féltékeny, miért nem volt soha féltékeny például Árpádra? Miért szereti annyira a nővére férjét, és miért nem szereti, vagy csak igen lagymatagon, a nővére kisfiát? Igaz, néha leereszkedik hozzá, még csókolgatja is, hogy milyen édes, aranyos. Például fürdetéskor. Igaz, sokszor, amikor fürdeti, Árpád is bejön a fürdőszobába, gyönyörködik a fiában, hintáztatja, ki a vízből, be a vízbe, a kölyök meg kacag ilyenkor, sikongat a gyönyörűségtől. Miért ne? Jól érzi magát, biztonságban ficánkol az apja tenyerén. Ez a kép, a csöpp kisfiú abban a nagy tenyérben, Veronkának is tetszik, ilyen játékok után még ő ajánlkozik, hogy elaltatja a kicsit, odaül mellé, és mesél, ugyanúgy, mint valaha Szöszi mesélt őneki. Veronka még tán jobban tud mesélni, mint valaha Szöszi, összehord tücsköt-bogarat abból, amit olva-

sott, de mindegy az, kis Árpádnak tetszik, és mondogatja kilencéves nagynénikéjének: – Ve-ve. Mint ahogy Dundi mondogatta kiskorában Szöszinek: Töti. Persze, minden gyerek másképp tanul beszélni, ifjabb Körmendi Árpádnak az a szokása, hogy megkettőzi a szavak első tagját, saját magát egyszerűen úgy hívja: Áj áj. Ha valaminek nagyon örül, akkor azt úgy fejezi ki, hogy háromszorozza, vagy tízszerezi ezeket az első szótagokat. Ha csokoládét kap, akkor azt mondogatja: cococo, az anyját pedig sokszor ügy ünnepli: mamamamamamama.

De könnyű olyankor játszani a gyerekkel, amikor boldog. Illetve hát fordítva, hisz a gyerek csak akkor boldog, ha foglalkoznak vele. Amikor nem akarnak, nem tudnák vele foglalkozni, a gyerek nyűgös zsarnok, nem hagyja tanulni az apját, és még mindenféle bűnténeyeket is elkövet, összetör valamit, lerángat, önmagát is veszélybe sodorja, kiszökik a konyhába, ahol a gáz ég, vagy legurul a veranda lépcsőin. Veronka idegrohamot kap attól, hogy ha ő olvas, akkor ne zavarja. És nemcsak idegrohamot, pofonokat is kap a nagymamától Áj áj miatt, olyankor, amikor a nagymama rábízza, pedig Veronkának semmi kedve unokaöccsét pesztrálni, és vagy visszabeszél, elszökik, vagy pedig egyszerűen elfeledkezik a gyerekről, és a nagymama csak valami sírásra rohan be. Valószínű, hogy Veronka is veri kis Árpádot, miért ne? De a nővére előtt titkolja, és ez még újabb falat emel közéjük. Veronka nagyon jól tudja, hogy a nővére nem ver gyereket; nemcsak a sajátját nem üti meg soha, a húgát sem ütötte. Még az is lehet, hogy Veronka maga is szégyelli utána, ha ráver arra a kilenckilós kis zsarnokra, de annál inkább tagadja, hogy hozzányúlt, ő nem tudja, miért sír a gyerek. No, ez biztosan így van minden családnál vagy a legtöbbnél, ha ő ezt elpanaszolná, akár Árpádnak, csakis azt felelhetné: mi is így nőttünk fel, semmi bajunk nem lett tőle!

Azért ha legközelebb találkozik Török Ilonkával, megkérdi, hogy ott a bölcsődében is verik-e a gyerekeket. Ahol olyan sok van! Mert elképzelhető, hogy ha egyetlen kis poronty oly sok bajt okozhat annyi sok felnőtt embernek, akkor a bölcsődében, ahol egy-két daduska vigyáz húsz-harminc ilyen kis puha vadállatkára…

Messziről megpillantotta a fodrászüzlet redőnyeit. Az egyiket éppen most rántja fel Laci, a tanulófiú, mert hiszen férfiak is vannak, akik a nőifodrász-szakmát választják. Néhány kolléga is ácsorog már ott, az, aki cigarettázik, az érettségizett Mari, Szöszi legerősebb versenytársa, már persze Gyurin, a kerület kedvencén kívül. Gyuri is itt van már, harminckét éves, és állítólag egy görög istenhez hasonlít, olyan jóképű férfi; Szöszinek mindig is rejtély volt, hogy miért jönnek a férfiak erre a pályára, pedig hát az ő apja is női fodrász. Igaz, lányok is vannak, akik férfifodrászatot tanulnak, és egész nap szappanoznak meg borotválnak, no, ő nem csinálná, de hát nem vagyunk egyformák.

És amikor már egészen közel ért, csak akkor pillantotta meg a kék ballonkabátot, ami egy kicsit távolabb várakozott. Török Ilonka volt benne.

5

Tisztaság van az üzletben, mert éjjel takarítják, de még egy kicsit hűvös, majd később a szárítóburák nagyon is bemelegítik.

– Ne vesd le a kabátodat – mondja Szöszi Ilonkának. Pedig most már igazán kíváncsi, hogy mit visel alatta.

– De levetem – mondja a lány, és körülnéz, fogas után. – Azt akarom, hogy vágd le a hajamat. Rövidre – teszi hozzá elszántan, és még azt is: – Megfizetem.

Nehogy Szöszi azt higgye, ő potyázni akár, mert osztálytársak.

Szöszi nem válaszol, kíváncsian nézi Ilonkát. Odamegy a fogashoz, még mind üres, és csakugyan leveti azt a híres ballont. Nagyon rendes, körül berakott sötétkék szoknya van alatta és drapp úttörőing. Amit az úttörőgyerekek strapára, iskolába viselnek, mert a fehéret az anyjuk nem győzné mosni.

– Ez volt rajtad tegnap is? – kérdezi Körmendiné.

– Hát persze – mondja Ilonka. – Elsején veszek egy banlont – és elkezdi lebontani a fejéről azokat az undok kötélfonatokat.

– Csak azt ne – mondja Szöszi, mert Bors Lenke kitágult banlonja jut az eszébe. – Majd én elmegyek veled, és veszünk egy halászblúzt nyolcvanért, és kapsz tőlem egy piros kardigánt. Nekem már kicsi, mert összement, de neked éppen jó lesz.

Gyönyörködve néz végig Ilonkán, hogy milyen kecses és finom termetű. Aztán leülteti a tükör elé, és ő maga szedi ki a hajából a sok vastag hajtűt meg hullámcsatot meg még egy ordenáré, nagyobb csatot is, amit dísznek használt, mert valamiféle üvegszilánkokkal van kirakva.

– Hogyisne! – mondja Ilonka a kardigánra. – Akkor megveszem tőled. Van nekem pénzem. Majdnem az egész fizetésem megmarad, mert a kosztért nagyon keveset kell fizetni. És nagyon jó koszt. Még narancsot is adnak. Édesapámék is írták, hogy küldenek egy kosár almát. Majd viszek belőle.

– Nekünk is terem.

– De nem szabolcsi!

Lent vannak a fonatok, mindkettő a földet söpri, és Szöszi elkezdi kibontani az egyiket.

– Megmostam ám még az este – mondja Ilonka, és zavartan bámul a tükörbe. Talán még soha nem is látott ekkora tükröt. – Még nedves is egy kicsit. Itt-ott.

– Nedves – mondja Szöszi. Az egyik fonatot már kibontotta, most a másikat fejti föl, aztán végighúzza mindkettőn a fésűt. Mint a varázslat, az undok kötélfonatok szikrázó hullámokban omolnak szét a fodrászszék mögött. „Olyan színe van a hajának, mint az őszülő cseresznyefának az udvarunkon” – gondolja Szöszi, és újra meg újra végighúzza benne a fésűt. Becézi, simogatja. Olyan az egész kislány ott a székben, mint egy fiatal fa, csakhogy ami a cseresznyefánál a lombhullás színe, az őnála, hál’ istennek, az ifjú tavaszé.

– De gyönyörű haj! – mondja Mari kolléganő, és odalép. Ő sem állja meg, hogy legalább meg ne érintse. – Ilyet ritkán lát az ember.

– Mifelénk azt mondják, akkor nő meg ilyen hosszúra, ha vízben van a töve – tréfál szégyenlősen Ilonka.

– Ha eladná, egész kis vagyont kapna érte – véli Mari. – Manapság a nők meg vannak bolondulva a műkontyokért. Némelyik egész csomag vattát dug a hajába.

– Megveszem – szólal meg e pillanatban egy fehér pulóveres nő, aki épp a kabátját veti le a fogasnál. Egy főpincér felesége, Szöszi ismeri, ő szőkíti a haját. Még elég fiatal, és csinos is, élénk színű rúzst használ, a szeme is élénk, különösen most, hogy Török Ilonka haját vizsgálgatja. Mohóság is van a szemében és a kezében is, ahogyan ő is megtapogatja, mintha azt akarná tudni, igazi-e. Meg is kérdi: – Biztos, hogy nem festett?

– Annyira biztos – feleli Szöszi nyugodtan –, hogy ilyet úgyse tudnék festeni. Se én, se más: ilyen festék nincsen, csak… Szabolcsban – és elmosolyodik. – Szóval, tessék lemondani róla, mert nem tudom hozzáfesteni a haját. Különben sem eladó – teszi hozzá kurtán.

Ilonka felnéz kérdőn.

– Nem vágom le – feleli neki Szöszi. – Szamárság! Ha rövid a hajad, akkor örökké fodrászhoz járhatsz, dauerolni is kell. Olyan sok a fölösleges pénzed? Majd én elintézem. Csinálok neked modern frizurát,

– Egy kicsit akkor is le kell vágnod belőle – tanácsolja jóindulattal Mari. – Akármilyen szorosra fésülöd, ennyi haj nem fér el egy görög kontyban.

– Majd paradicsomot csinálok – feleli Szöszi, és azzal, a tudós kezével, ami talán már magától is kiismerné magát mindenféle hajban, elkezdi négyfelé osztani a csodálatos hajtömeget.

Ilonka ijedten fészkelődik, és megkérdi, mi az a paradicsom.

– Hát paradicsomkonty – mondja Szöszi. – Még ezt se tudod?

– De én azt úgyse tudom egyedül megfésülni – véli Ilonka.

– Dehogyisnem, majd megtanítlak, ide figyelj. Először itt hátul középen összekötöd, jó szorosan, ez a legfontosabb…

A fehér pulóveres nő, a főpincér felesége, még mindig ott áll, sóvárogva nézi a műveletet, még nem tett le egészen arról, hogy elrabolja Ilonkától ezt a mennyei ékességet. Közbe is szól, hogy ha talán Szöszike mégis megpróbálná, már tudniillik a hozzáfestést, hiszen olyan ügyes, mindenki tudja… Szöszi ingerülten inti le:

– Tessék már megérteni, hogy nem eladó. Nem adom el a barátnőm haját!

Mert még mindig megvan az a szokása, hogy ha valaki nem tetszik neki, azzal nem tud udvariaskodni, még ha százszor vendég is.

A főpincérné meg is sértődik, és tüntetően, azonnal átpártol Marihoz, vele rakatja be a haját. Hát aztán! Szöszinek semmi oka arra, hogy sírjon egy ilyen jelentéktelen és kellemetlen vendég után. Ilyenből van neki több, mint elég. Ez az a fajta, akinek egy percre be nem áll a szája, mintha otthon nem volna neki kivel beszélgetnie, mindent itt a fodrásznál mesél el. És milyen hangosan! Hogy ő most csináltatta ezt a fehér pulóvert, de mit gondol Marika, nem bő egy kicsit? Még a férje nem is látta, fél neki megmutatni, mert az olyan különös pasas, kiszekálja a világból a feleségét, ha úgy találja, hogy amit csináltat, nem előnyös neki. És ő attól fél, hogy ez a pulcsi nem előnyös. Nem mondja, archoz jól áll, de egy kicsit erősíti. Mert bő. Mari erre megszólal csendesen, hogy szerinte nem a bő holmi erősíti a nőket, hanem éppen a szűk, mert

az kiadja a formát. Gondolja? A főpincérné gyanakodva pislog, mint aki attól tart, félrevezetik, és hosszan tanakodik: nem, az nem lehet, hogy az erősít, ami szűk!

– Azért ne gondold, hogy a pesti nők ilyenek – mondja Szöszi csendesen Ilonkának.

– Miért, azt hiszed, nálunk a tanyán nincsen ilyen kereplőszájú? – felel Ilonka.

Újabb vendégek jönnek, dolgozó nők, akik fél kilencre járnak. Hárman is odalépnek Szöszihez, hogy marad-e majd ideje.

– És te velem töltöd az időt – mondja Ilonka.

– No, jó, hiszen rögtön kész, most megcsinálom, délután meg eljössz hozzánk, és akkor még kétszer megfésüllek, utána már te magad is tudod. Legalább megismered a fiamat – mondja, mert tudja már, mivel lehet hatni Ilonkára.

Azért, akármennyire sürgeti is a munka, gyönyörködve nézi megint Ilonkát, ahogy fölkel a székből. Mintha kicserélték volna, és még külön pikantéria ez a modern és mégis klasszikus frizura ahhoz az úttörőinghez. Mindenki megbámulja, megcsodálja: gyönyörű vonala van a kontynak, az egész kis alakot megmagasítja, és lágy háttérként bekeretezi a finom kis arcot. Profilból még szebb, és mennyire érvényesül most hajlékony, karcsú nyaka! A művész nézhet így művére, mint most Szöszi Ilonkára. Hiszen ezt a szépséget ő teremtette, ő bontotta ki! Miért, a szobrász talán nem úgy bontja ki egy darab kőből a maga megálmodott figuráját?

– Meglátod – mondja most már senki sem mer veled szemtelenkedni az iskolában!

És ha attól fél, hogy az úttörőingben kinevetnék az osztálytársak, hétfőn már bátran levetheti a ballonkabátját, mert délután Szöszi fel is öltöztette. Van elég régi holmija, amit soha nem visel, a férje sem szereti, meg is unta. Azelőtt, lánykorában, folyton vásárolt, amit meglátott, az mind kellett neki, no meg teleit is rá. És ha nem akarja elfogadni örökbe, hát vigye el kölcsön, addig, amíg vesz magának, amilyet akar. Csak azt ígérje meg, hogy Szöszit is elhívja, ha vásárol, ő mégis jobban kiismeri magát az üzletekben, és a saját kárán tanulta meg, hogy nem érdemes ócska vacakokat összeszedni, inkább kevesebbet, de finomat.

Talált a szekrényben egy régi fehér pulóvert. Igaz, csak pamut, de finom kötésű, és csinos gallérkája van. Szöszi nem hordja, mert egy kicsit már szűk neki. Még nevet-

tek is, mert eszükbe jutott a reggeli főpincérné, aki meg bőnek találta a pulóverét. No, hát Ilonkának ez éppen jó, és hozzá a piros kardigán! Árpád azt mondta róla, ha a szoknya egy kicsit világosabb kék lenne, akkor Ilonka beillene francia vagy jugoszláv zászlónak. Mert Árpád is otthon volt. Beton gyalogjárót akar készíteni nyúlketrechez, és a saját apjával meg a nagypapával nekiállt zsaluzni az udvaron. Mert megjavult az idő, holnap reggel megkeverik a betont, és beleöntik, a zsaluzást pedig megcsinálják mindenféle ócska deszkából, csak egyiket-másikat le kellett fűrészelni, hogy egyforma magas legyen. A betonnak való homok, kavics és cement pedig megmaradt a veranda átépítéséből. Minek menne kárba, nem igaz? Csak azon aggódott egy kicsit, hogy a homok kevés lesz. De legföljebb kérnek a szomszédtól, az is építkezik, valamit hozzátold a házához, egy-két vödör homokkal biztosan szívesen kisegíti őket.

– Maga is olyan, mint az én édesapám – mondta Ilonka Árpádnak, amikor kimentek az udvarra. – Mindenhez ért. Annak is mindegy, hogy kazalrakás vagy silózás, pedig különben a fogatosoknál van. Amikor a kórházban volt, mind megsavanyodott a silótakarmány, mert nem tudták nélküle jól lefojtani.

Árpád a földön guggol, kalapáccsal veregeti, igazítja a zsaludeszkákat, és közben jól kikérdezi Ilonkát, hogyan is megy az a silózás, annyit olvas és hall róla az ember, de pontosan nem tudja. És Ilonka buzgón magyarázza. Aztán szabolcsi nevezetességekre, az alma- és dohánytermesztésre terelődik a szó, meg arra, hogy használnak-e vegyi gyomirtókat. Hogyne! Ilonka mindenről tud felvilágosítást adni, dolgozott mindenféle munkán, még a birkák mellett is, abban az időben, amikor apja helyett ő volt a családfenntartó. Szöszit is érdekelné, de mégse hallgatja végig, közben felébredt a fia, hallja, hogy kiabál az ágyában, bemegy érte. Míg öltözteti, egyszer csak bejön a nagymama, és azt mondja:

– Nagy buta vagy te, lányom! Minek hordod te haza az ilyen szép kislányokat, mint ez az Ilonka? Majd beleszeret az urad, aztán az a tied lesz.

– Lellellelle – kiabál kis Árpád az anyja karjában, és ez azt jelenti, hogy tegye le, ő máris szaladna. Mert ez nem szeret ölben, mindig csak futna, mozogna.

– Hát, ha beleszeret, beleszeret – feleli Szöszi a nagyanyjának, és ráhúzza a fiára az ingecskét. Közben gondolkodik, adjon-e rá meleg nadrágocskát vagy ne. Mert elég hűvös van, viszont ez úgyis szaladgál, és az se jó, ha kimelegszik.

– Talán nem is bánod? – kérdi a nagymama. – Százszor mondtam már neked, hogy megjárod még egyszer. Soha nem nézel utána, mindent elhiszel neki, akármilyen későn jár haza. Nem szabad egy férfit ennyire szabadjára hagyni! Nincs azok között egy se, aki ne vétene a házastársi hűség ellen, ha alkalma van rá. Mit tudod te, abban az iskolában is, ahova már három éve jár, miféle nők vannak körülötte! No, ugye? Mert a nők is megérik ám a pénzüket, fiam!

– Hát épp azért, mit csináljak? – mosolyog Szöszi. – Pórázon mégse vezethetem, meg szita alá se tehetem, hogy el ne vigye egy cica.

És viszi ki a fiát az udvarra. Ilonka meg odafut, mindjárt elveszi tőle, megcsókolja, és azt mondja:

– De helyes egy pulya ez, hallod!

– Lellellelle – mondja, követeli a magáét a gyerek.

Nagy játék kezdődik. Hullott dióval labdáznak, még fociznak is. Ilonka az úttörőingben van, szégyellt átöltözni a kapott holmiba, de ez jobb is a játékhoz. Az új frizura bírja a szaladgálást, ugrándozást, jó szorosan van az megcsavarva, van miből. Szö-

szi visszamegy a házba, szétrakja a gyerek ágyneműjét, aztán hozzáfog, hogy elkészítse a gyerek vacsoráját. A konyhaablakból látja őket, gyönyörködik bennük. Hátha még azt tudná a nagymama, hogy Ilonka azért olyan szép, mert ő hívta elő belőle a szépséget!

A nagymama nem először mond neki ilyesmit, már nem is vitatkozik vele, úgyis hiába. Miért akarja, hogy féltékenykedjék? Az olyan jó dolog? Nevetséges! Szép lányok mindenütt vannak, sőt nincs olyan szép lány, akinél ne volna még szebb. Ez biztos. Akkor tehát egyedül csak a világ legszebb nőjének nem volna oka arra, hogy féltse a férjét. De még annak is, mert megtörténhet, hogy valakinek nem is a legszebb tetszik, meg azt úgysem döntheti el senki, hogy ki a legszebb. Mindenkinek az a legszebb, akit szeret, és kész. Körmendi Árpád kaphatott volna szebb lányt is, mint Varga Szöszi, és neki mégis Varga Szöszi kellett.

Kész a zsaluzás, most már Árpád is együtt játszik velük, még kiabál is: hajrá, Vasas! Aztán a lógós bajszú Körmendi szabó is beáll játszani, az meg hajrá, Fradit kiabál, Ilonka meg hajrá, Szabolcsot. Aztán egyszerre csak felbukkan a két kis szomszéd gyerek, az egyik hároméves, a másik öt. Nyílik a kapu, és belép egy újabb szép lány, egy igazi, nagyvilági, érett szépség, legmodernebb szabású, kékeszöld hétnyolcados kosztümben, hozzá szürke táska, szürke tűsarkú cipő, balerinalábán csak úgy feszül a whiskyszínű harisnya.

Bors Lenke, az I/D osztályfőnöke. És mert rögtön felméri a helyzetet, így köszön kamaszos hangján:

– Hajrá, magyarok!

Körmendi nagypapa kint marad az udvaron a gyerekekkel, ők meg mind leülnek a verandán. Bors Lenke azt mondja, csak percekre jött, csak éppen körül akar nézni, kifélék-mifélék is ezek a Szösziék, mert mégiscsak tudnia kell, jól választotta-e meg a bizalmit az osztály. De most már látja is, hogy jófélék. Ugyan honnan látja? – kérdi vidáman Árpád. – A látszat néha csal! Éppen belép Veronka, most jön az iskolából, délutános volt ezen a héten. No, ahogy bemutatják Bors Lenkének meg Ilonkának is, mindjárt kiderül, hogy ugye, minden családban van „probléma". Vagyis baj, mert manapság a bajt egyszerűen problémának nevezik az emberek. És mert Veronka szintén kimegy az udvarra játszani – neki is jólesik a szaladgálás az iskola után –, Árpád el is meséli, miért és hogyan él náluk Szöszi húgocskája, és még azt is, hogy éppen most akarja visszakövetelni tőlük az apja.

Szöszi eleinte egy kicsit furcsállja is, hogy miért kell erről beszélni, mégiscsak idegenek előtt, akik először vannak náluk. Az biztos, hogy ha valaki meg akarja ismerni az ő családjukat, akkor hirtelenében nem is beszélhetnének ennél lényegesebbről. Bors Lenke azt mondja, neki van jó ismerőse a Magyarok Világszövetségénél, legjobb volna, ha Árpád ott érdeklődne, meg is adta a telefonszámot. Árpád nem is tudta, hogy ilyen hivatal van nálunk. Még Ilonka is hozzászól. Azt mondja: akármilyen gazdagok is a kislány szülei, abból, amit eddig hallott róluk, azt gondolja, hogy náluk nem lenne jó helyen. Az ilyen szülők nem tudnak jó embert nevelni a gyerekükből, és boldogot se, mert aki nem jó, az nem is lehet boldog. Bors Lenke ránéz Ilonkára, és mintha most fedezné fel a változást:

– Hát maga, kislány? Olyan, mint egy félig elvarázsolt királykisasszony. Úttörőtündér – teszi hozzá.

– A feleségem varázsolta el – mondja Árpád büszkén. Vet egy gyönyörködő pillantást a piruló Ilonkára, aztán Szöszire néz, és olyan öröm van a szemében, ami sokkal több, mint a gyönyörködés. De hát a nagymama ezt soha meg nem érti.

Már jóformán esteledik, de Bors Lenke még nem megy. A gyerekek már nem játszanak az udvaron. Veronka itt ül a felnőttek között, és komoly szemmel figyel, persze, már nem róla beszélnek. Ilonka odabent a konyhában vacsoráztatja kis Árpádot. Azért-e, mert jól kijátszotta magát, vagy azért, mert Ilonka olyan kedvesen mórikál neki, ma mindent megevett. Igaz, hogy az anyja kedvére valót főzött, édes sárgarépát. Meg aztán Ilonka nem tette elébe az egész tányérral, mindig csak egy kicsit, egy kicsi tányérkára. Még meg is magyarázta a nagymamának: a „felnőttnek is elmegy az étvágya, ha túlságosan sokat raknak elébe. És ha nincs a gyerek előtt az a sok, akkor, ha hadonászik közben, nem pancsol ki annyit a viaszosvászon abroszra. Szöszinek meg azt mondta, ne búsuljon, majd ha megtanul egyedül, akkor szívesebben eszik, mert ez olyan tevékeny kisgyerek. Csak mennél előbb tanítsák meg arra, hogy maga egyék, ha segítséggel is.

Bors Lenke az iskoláról beszél. Hogy máris sokan hiányoznak, sőt vannak olyanok is, akik csak beiratkoztak, de el sem jöttek, például egy házaspár, Vendel János húszéves villamoskalauz és szintén húszéves felesége, született Tímár Józsa, foglalkozására nézve babaszemfestő. Megvallja, soha életében nem is hallott arról, hogy ilyen foglalkozás is van. És sorolhatná még tovább. Beiratkozott egy Babai Zoltán nevű huszonnégy éves hajós is. Nem tudja, egy hajós, aki mindig úton van, hogyan járhat esti iskolába, no de az biztos, hogy szándékában volt, különben miért iratkozott volna be? Aztán elmaradtak olyanok is, akik az első napokban megjelentek. Például doktor Szemesné, aki Szöszi padszomszédja volt, meg egy Mákos István nevű negyvenéves zenész. Miért nem jönnek, ha már belefogtak?

Szöszi felelhetne erre egyet-mást, de csak hallgat. Hogy tegnap még az volt a szándéka, hétfőn már ő sem megy, és hogy még most is úgy gondolja egy kicsit, hogy ha Árpád elutazik Csehszlovákiába, akkor ő lemorzsolódik.

Bors Lenke azt mondja, segítséget szeretne kérni, elsősorban az osztálybizalmitól, de a többiektől is, mindenkitől, aki hajlandó: jó volna legalább az osztály többségét igazán megnyerni a tanulásnak. Ő még csak kezdő az esti iskolán, sőt egyáltalán a tanári pályán. A tapasztaltabbak mind azt mondják, bele kell nyugodnia, az esti iskolások már csak ilyenek, azoknak több, mint fele kihullik már az első menetben, de legalább negyvenszázalékos szokott lenni a lemorzsolódás. Még azt is mondják, hadd hulljon a férgese, maradjon meg csak az, akiben megvan a kellő akarat a tanuláshoz. De ki tudja, ki tudhatja, hogy a férgese hullik-e igazán? Hátha azoknak érne legtöbbet az iskola, akik most valami oknál fogva elmaradnak. Persze, erőszakkal senkit sem kell, nem is lehet rávenni a tanulásra, de annyit megér minden ember, hogy utánanézzenek, hátha egy jó szó, vagy kettő, használna. Itt van például ez a húszéves házaspár, ezek a Vendelék, a villamoskalauz meg a babaszemfestő. Hiszen nem is laknak messze, csak itt, a második párhuzamos utcában, itt van a pontos címük, Deszka utca 11.

– Mi elmegyünk oda Szöszivel – szólal meg, majdnem akaratlanul Ilonka. – Holnap úgyis vasárnap. Ugye, el tetszik engedni? – fordul Árpádhoz. – Az osztályfőnök nem mehet mindenhova maga! Legalább megtudjuk, mi az a babaszemfestés… Miféle mesterség.

Vasárnap délelőtt a két nagymama szörnyen összeveszett a konyhában, ebédfőzés közben azon, hogy három év múlva, ha a fiatalok már egészen kifizetik a házat, akkor kinek a nevére írassák. Az eladó ugyanis kikötötte, hogy átíratni majd csak akkor lehet. No jó, de kire? Természetesen csakis a fiatalok jöhetnek számításba. Igen, de Körmendiné azt mondta: ők adtak tizenötezer forint készpénzt, ami a vételhez kellett, anélkül szóba sem álltak volna velük, a legkevesebb tehát, amit elvárhat, hogy a ház egy részét a lánya, Zsuzsi nevére írják. Hogyisne – mondta erre Váradi nagymama –, mi az a tizenötezer forint készpénz a havi ezerhez képest, és tízezer forintjuk a fiataloknak is volt. És ezt a havi ezret tulajdonképpen az ő unokája, Szöszi fizeti, mert Körmendi Árpád nem oszthatná el elsején a fizetést annyi felé, ha Szöszi nem hozná mindennap a borravalót. Vagyis a ház igazában a borravalóból van vagy lesz, így aztán Körmendiék annak is örülhetnek, hogy a fele ház az ő fiúké lesz, mint közös szerzemény a feleségével. Nemhogy még Zsuzsit is bevegyék.

A férfiak ezalatt a betont keverték odakint a gyalogjáróhoz. Csakugyan kellett kérni a szomszédból egy vödör homokot. Árpád meg az apja lapáttal forgatták a kavicsot, homokot, cementet, Váradi nagypapa, mert ő már nagyon öreg, és a nehéz munka nem neki való, egy lyukas fazékkal meregette rá a vizet, öntözte. Mintha nem is hallották volna az asszonyok veszekedését, olyan nyugodtan dolgoztak. Már megszokták, mint az időjárás szeszélyeit.

A gyerekek kint játszottak az udvaron. Megint itt volt néhány szomszéd gyerek, iskolást játszottak, Veronka vezényletével. Azért, mert Árpád megbízta kicsi sógornőjét, tartsa távol az apróságokat a már kiöntött, puhán csillogó betonkockáktól. Ők sem figyeltek a nagymamák pörlekedésére. Később megjelent még egy gyerek, valahonnan a harmadik szomszédból, egy kiskutyával, amit mintha szürke pamutból horgoltak volna. Bólogatva, ügyetlenül ügetett körül, a gyerekek ujjongva futkároztak utána. Még Árpád is oda-odanézett a munkája mellől, és egyszer fel is szólt Szöszinek, a veranda nyitott ablakába:

– Megállj csak, szerzek én egy ilyen kiskutyát tavaszra! – mert látta, mennyire örül neki a fia.

Szöszi a verandán vasalt, az egész heti ruhát, nemcsak a sajátjukat, a nagymamáékét is mindig ő vasalja, mert neki van ehhez a legtöbb türelme. Még az anyósa is kihozta neki a tisztaselyem blúzát, nedvesen, törülközőbe csavarva, mert azt úgy kell vasalni. A nagymamák talán ebédig elveszekedtek volna, de déli harangszókor egyszerre csak megjelent Zsuzsi a fiával. Kihozta egy kicsit levegőzni a gyereket, a hétéves Pityut, meg egy csomó jegyzetet, hogy délután majd tanul. Esti egyetemre jár. Egy kicsit sápadt; Szöszi tanácsára mindjárt ki is ült a napra. Meg kell becsülni már ilyenkor a verőfényt. Ott ült lehunyt szemmel, ölében az egyetemi jegyzetekkel. A nagymamák már nem veszekedtek, Körmendiné egyszerűen nem mert a lánya előtt a házról beszélni. Persze, olyanok ezek a mai fiatalok, nem törődnek a jövőjükkel, hogy valamit szerezzenek. Semmi komolyság nincs bennük, mindenük csak a tanulás.

A nagymama sertéslapockát rántott ki, az bizony összeugrik a zsírban. Árpád azt szokta rá mondani, hogy rántott göröngy. Azért persze megenné, ha az anyja nem kínálná kacsasülttel, de kínálja, és amilyen szemtelen az a fiú, el is fogadja, hiába vet rá a felesége szemrehányó pillantásokat. Még Veronkának is ad a kacsasültből, mert az is olyan étkes, és kinézné a szájukból. Váradi nagymama ilyenkor fel tudna robbanni. Majd mindjárt elkezdi, ahogy szokta, hogy sütök én is nektek kacsát, még pulykát is,

édes fiam, de ahhoz egy kicsit a konyhapénzt kellene meghizlalni. Még az a szerencse, hogy Zsuzsi inkább a nagymama rántott húsát eszi, a fiával együtt, mert a kacsát nagyon is zsírosnak találja, egybesütötte az anyja.

Délután háromkor átjött Ilonka, hogy mennek családlátogatásra azokhoz a Vendelékhez. Előbb még Szöszi megfésülte, mert Ilonkának nem sikerült egészen jól a paradicsomkonty. Majdnem négy óra volt, amikor elindultak. Szöszinek eszébe jutott, hogy már tegnap meg akarta kérdezni Ilonkától, verik-e a bölcsődében a kicsiket. De alig indultak el, Ilonka maga kezdett valami ilyesmit:

– Egyszer majd eljössz hozzánk, és megnézed a mi gyerekeinket, jó? Szeretném, ha megismernéd Juliska nénit, a vezetőt… Nagyon jó és képzett, már eddig is igen sokat tanultam tőle. Óvónői képesítése is van, meg csecsemőgondozói, a tanácsnál is nagyon elismerik a tudását. És ahogyan az szereti a gyerekeket! Neki is van négy, de annak minden gyerek olyan, mintha a sajátja lenne.

Csak? Szöszinek már a száján volt, hogy kimondja ezt a csakot, mert hallotta Ilonka hangján, hogy elkövetkezik. És csakugyan!

– Még nekem is azt mondja, tanuljam inkább a csecsemőgondozást, vagy menjek óvónőnek, van érzékem hozzá, meg hogy akkor Pesten maradhatnék. De én itt úgyse tudnék örökre megszokni, meg aztán… Tudod, mondtam már, hogy én tanyai iskolába jártam. Ott csak egy tanterem van, délelőtt járnak az alsósok, délután meg a felsősök. Még villanyunk sincs. De azért, akár elhiszed, akár nem, az én tanító nénim sohase verte meg a gyerekeket, még a tanító bácsi se, pedig az inni is szokott. Tudod, tanyán sok férfi iszik, mert nincs semmi, és arra mifelénk terem az a ronda nohabor. Az én édesapám, az még abban is kivétel, az meg nem issza, legföljebb lakodalomban. Szóval csak azt akarom mondani, hogy én soha nem tudnék megütni gyereket, én azt sohase láttam, illetve… Hát a legtöbb szülő ott a tanyán is eltángálja a magáét, de az én tanítóm – meg különösen a tanító néni – még a szülőket is mindig arra kérte, ne bántsák a gyereküket, attól nem lesz okosabb, se jobb…

Most már ki sem kellett mondania, amit annyira kerülgetett. Nyilvánvaló, hogy Juliska néni, akinek annyi sok érdeme van máskülönben, igenis veri a gyerekeket, és Ilonkának ez nem tetszik.

– És a többiek? A többi daduska? – kérdezte.

– 'Iszen éppen ez a baj! – kapott rajta Ilonka. – Amit a vezetőtől látnak. Sőt még az a rossz, hogy Juliska néni nincs is annyit együtt a gyerekekkel, neki nincs is csoportja. Nem mondom én, hogy hupálja őket, meg nem is olyan gyakran, és mindig csak a kis fenekükre, máshova nem. De a csoportosok meg azt gondolják, akkor nekik is szabad, ők vannak a legtöbbet a kicsikkel. És sokszor nehéz is ám velük, elhiheted. A múlt héten meg az történt, hogy egy Ibi nevű lány, aki folyton összevész a vőlegényével, különben jószívű teremtés, nagyon is meg talált rángatni egy kislányt. Juliska néni persze leteremtette, a szülők miatt is, csupa kék folt volt a kislánynak a karja… Ibi meg visszafeleselt, hogy könnyű a vezetőnek, az csak ül az irodában, és telefonál. Jól összekaptak, most nem is beszélnek egymással. Juliska néni attól fél, hogy Ibi elmegy, pedig jó munkaerő.

Lassan sétáltak, nem sietős, nem is akartak túl hamar odaérni a Deszka utcába. Ez is van olyan fontos.

Ilonka talán nem is tudja, Szöszi mennyire megérti gondjait. Valahogy úgy lehet Juliska nénivel, mint Szöszi a nagymamájával. Ha valaki még nincs húszéves, pláne

ha még tizennyolc sincs, mint Török Ilona, nem állhat oda felnőtteket okítani. Ez úgyis hiábavaló volna, mert semmi sem bőszíti fel annyira a felnőtteket, az idősebbeket, mint ha egy csirke magyaráz nekik. Az ilyesmit mindjárt a legnagyobb tiszteletlenségnek minősítik. Ilonka helyzete még nehezebb, mint az övé. A nagymama azért mégis lenyel, néha egy-egy szemtelen megjegyzést az unokájától. Illetve, ha akkor rögtön le is torkolja, később mégis kiderül, hogy fog rajta. Így például fölösleges munkának tartotta annak idején, hogy Szöszi vasalja a pelenkákat, és csak azért is vasalatlan pelenkával tette tisztába napközben Ájájt. Később, anélkül, hogy szavakkal beismerte volna, mégiscsak vette a fáradságot, és bement a szobába vasalt pelenkáért, amikor szükség volt rá. Talán ő maga is észrevette, hogy a gyerek nyugodtabban marad el a vasalt pelenkában.

No de Ilonkának nem nagymamája az a Juliska néni, hanem főnöke. Ilonka csak egy tanyai lány, nincs is képzettsége, rengeteg hálával tartozik Juliska néninek, amiért odavette, még lakást is adott. Elképzelhető, mekkora szemet meresztene, ha egyszerre csak rákezdené: ne tessék ráütni a kicsikre. Azoknak még nincs elég eszük, hogy megértsék, miért kapnak ki, csak egyszerűen szenvednek tőle. Nem is annyira a verés fáj, mert Juliska néni bizonyára nem okoz nekik kék foltokat, mint egyszer, mérgében, az az Ibi. De egy kisgyerek úgyis annyi mindenért tud szenvedni, legjobban azért, mert ő még olyan tehetetlen, teljesen, ki van szolgáltatva a felnőtteknek, a legteljesebb védelemre szorul. Ő csak azt érti, hogy a védelmezője bántja, mást nem.

– Az a legrosszabb – mondja tovább Ilonka –, hogy ha verik a kicsiket, akkor ők is verik egymást, miért ne? Ilyet mindjárt megtanulnak.

„Ájáj is verekszik – gondolja Szöszi. – Még engem is orron vág, és mellbe bokszol, persze, amikor nem akar enni, és mindenáron lemászna az ölemből, de nem engedem. A nagymama meg az anyósom ezen mindig szörnyen felháborodik, és követelik, hogy legalább ezért üssek a kezére, mert az már igazán borzasztó, hogy egy gyerek az anyját verje. Szerintem Ájáj még nincs azon a fokon, hogy egyáltalán tudja, neki anyja van. Még saját magáról se tudja, hogy kicsoda. Szeretni szeret, meg mondja a mamamamát, de hát szeretni előbb megtanul egy gyerek, mint gondolkodni."

Még mindig nem szólal meg, mert mit mondjon? Tanácsot úgysem adhat, akármit meg minek mondjon? Végül is:

– Úgyse tudod megváltoztatni az egész világot.

Ilonka pedig erre, meglepődve és meglepően:

– Hogyhogy nem? Hát akkor minek él az ember a világon? Persze, nem egyszerre – teszi hozzá, hogy Szöszi lássa, azért van őneki józan esze. – Látod, ezért is nem tanulok én se csecsemőgondozónak, se óvó néninek. Igenis tanító leszek. Tanyai tanító. Mert ha egyszer kikerülök egy tanyára, ott nem parancsol senki. Még legjobban olyan helyen szeretnék tanítani, ahol csak alsó tagozat van, és nincs is több tanító. Mert ha már még egy van, én annak se nézném el, hogy verje a gyerekeiket, akiket én tanítottam négy évig.

Sóhajt egy kicsit, szokása ez a kicsi sóhajtás.

– Csak az nem biztos, hogy akkorra még lesznek ilyen kis iskolák. Mert van már olyan hely, ahonnan a tanyai gyerekeket kollégiumba viszik, hogy rendes, osztott iskolába járhassanak. És az még négy év, amíg leérettségizem, utána meg három a felsőfokú tanítóképző Nyíregyházán. Azt már rendes, nappali tagozaton végzem el, ad-

digra az öcséim is keresnek, és fölvesznek diákotthonba. Mert Nyíregyházán direkt falusi meg tanyai tanítókat képeznek ki.

Ez úgy tervez, mint Árpád – gondolja Szöszi elismeréssel –, olyan pontosan és olyan messzire. Meg olyan magabiztosan is. Amilyen nyuszi volt az osztályban, amikor nem merte levetni a ballonját az úttörőblúz miatt, és a fiúk kinevették, most valóságos kis oroszlán. Egyedül akar tanítani egy iskolában, csak azért, hogy ne kelljen megharapnia a tanítótársát, aki talán nem vallja az ő elveit. Szöszi nem is állja meg, hogy egy kicsit meg ne csipkedje.

– Azért az csak jó, ha néhány év múlva már nem lesznek olyan kicsi iskolák, ahol egy tanító tanít mindent!

– Persze, hogy jó – ismeri be Ilonka. – De gondold csak el, ha az ember bekerül, mint kezdő egy testületbe… Megint csak hallgass a neve! Hallottad, mit mondott tegnap Bors tanárnő!

– Kicsi a Bors, de erős – tréfál Szöszi. – Te csak ne féltsd azt!

Éppen oda is értek a Deszka utca 11. elé. Olyasféle ház, mint az övék a Tégla utcában, csak kisebb, két ablak van az utcára. A drótkapu nincs bezárva, de kutyát tartanak, egy kis korcs piszkosfehéret, amelyik lehet fiatal is, de nagyon öreg is. Éretlen ugatással rohanna rájuk, majd megfojtja magát a láncon, amivel megkötötték. Ilonka megy elöl, mert látja, hogy Szöszi még így is fél egy kicsit a kutyától, és rászól: kuss, te! Ahogy megkerülik a ház sarkát, egy sapkás kis öregembert látnak. Kövérkés, alacsony, az arca színén meg a kezén látszik, hogy már gyenge. Egy nyulat tart a kezében, fehéret, piros szeműt, a fülénél fogva. Ott áll ugyanis a nyúlketrec előtt.

– Jó napot kívánok – köszön csengőn Ilonka, mint valami postás. – Az iskolától jöttünk, Vendeléket keressük.

– Örvendek, Tímár – mondja a kisöreg, és visszateszi a nyulat a ketrecbe, hogy kezet nyújthasson. De akkor meg eszébe jut, hogy talán nem illik a nyulas kezével, csak tessékeli befelé a vendégeket. Nagyon szívélyes, mintha még örülne is, már az ajtó előtt mondja, hogy az ő lánya Vendelné. A babaszemfestő – jut Szöszi eszébe.

A verandáról itt is mindjárt a konyha nyílik, ott ül a család, egy szemüveges, vaskos, Váradi nagymamaforma öregasszony meg egy kövér, vörös hajú fiatal. Az öreg-

asszony fürgén kel fel, de a fiatal nehézkesen, megkapaszkodik az asztalban. Mindjárt látszik, hogy valami baja van a lábának, talán azért olyan kövér szegényke.

Pedig az arca szép. Az asztalon meg ott vannak a babaszemek. Rengeteg babaszem, párosával, valami műanyagféle ívvel összekapcsolva, hogy legjobban a hamis fogsorra hasonlítanak, amilyet Szöszi sokat látott a mamája férjének szekrényében.

Barátságos konyha, barátságos család. Mindjárt hogy mivel kínálhatnák őket, és hiába tiltakoznak, rögtön odateszik a teáskannát a zománcozott tűzhelyre, abban fűtenek is, jólesik már estefelé. Bemennének, a szobába, de ott egy kicsit nyirkos, északi fekvésű, mint Szösziék utcai szobái. Ha szeretik a teát málnaszörppel? Olyat még nem ittak? No, majd megkóstolják, saját főzésű málna, még saját termésű is.

A fiatalasszony egy nagy, ügyes fadobozba rakja el a babaszemeket meg a finom ecseteket. Hiába kérik, hogy csak dolgozzék tovább, még szeretnék is látni, hogyan csinálja. Ó, az nem érdekes, mondja Vendel Jánosné született Tímár Józsa, ez csak olyan babramunka, és mégis mindent elrak, a dobozt a kredencre teszi, és helyette az asztalra hoz egy tál rétest, almásat és diósat.

– És hol tanulta ezt a szakmát? – kérdi Ilonka.

– Ó, ez nem is szakma – szabadkozik a fiatalasszony –, csak úgy elkezdtem, már régen…

– No, csak ne szerénykedj – mondja a mamája. – Mindenki azt mondja, valóságos iparművész az én lányom, senki nem tud olyan mosolygós és ábrándos baba-szemeket festeni.

– Az régen volt – feleli bánatosan Józsa. – Most mindig olyan sírósra sikerülnek.

Egy kicsi csend támad. A látogatók nem merik megkérdezni, hogy hol van a férj, a vő, a villamoskalauz. Nem lehet ajtóstul! A néni kínálgatja őket, de olyan erős szívélyességgel, hogy muszáj megenniök egy-egy rétest, valósággal nekik nyomja a régi, virágos porcelán tálat. No, aztán köhent egyet a bácsika, és ő kezd beszélni. Ő már megmondta a lányának, hogy legalábbis be kellett volna mennie az iskolába, az úgy lett volna illő; megköszönni, hogy felvették, de hát a körülmények úgy alakultak… Nem mondja, hogyan. Legalább egy lapot írhatott volna, hogy ne várják, ne számítsanak rá. Mert az ő lányának, amint látják, nehezére esik a járás.

– Csípőficammal született szegénykém – szól közbe a mama, és könnybe lábad a szeme. – Hároméves koráig le se vették róla a gipszet, aztán újra visszatették.

Megint a bácsika veszi át a szót, talán úgy gondolja, hogy ő rövidebbre fogja, de neki sem sikerül. Ő nyugdíjas, de azért most is bejár a bőrgyárba, mert ott dolgozott negyven évig, bőripari munkás. És szervezett munkás 1919 óta. Harmincöt éve él együtt a feleségével is, de sokáig gyerektelenek voltak, Józsájuk tizenöt évi házasság után született. Igaz, sokat betegeskedett, de azért bátran mondhatja, sok-sok örömük volt a lányukban. Mindig olyan szelíd volt és okos, már kicsi korában is, megmondja itt, előtte. Nézzék meg ezeket a könyveket itt, ezen a két polcon… Ezek mind az ő könyvei, de a könyvtárból is folyton hordja őket, maga sem tudná megmondani, hány könyvet olvasott el életében. Az általános iskolában is mindig első tanuló volt. Még olyan évben is, amikor betegség miatt hónapokat mulasztott, tiszta ötös bizonyítványt hozott haza.

– Tanult volna tovább, hogyne tanult volna, amilyen jó feje van – veszi vissza a szót a néni, legalább egy kis időre, de hát éppen amikor a nyolc általánost elvégezte, a szívével betegedett meg. Szívizomgyulladást kapott. Aztán amikor felépült, az ura-

mat nyugdíjazták, így hát elkezdte ezt a babaszemfestést, hogy nem lehet örökké a szülei terhére…

– Miért? Nem tudunk mi megélni a nyugdíjból? – hallgattatja el feleségét a bácsika. Majd a vendégekhez:

– Külön ötszáz forintot is kapok, amiért bejárok és segítek, a fiatalokat tanítom. Zöldség, gyümölcs megterem a kertünkben. Miattam tanulhatna a lányom. Inkább az idegei miatt tesz jót neki, hogy mégis dolgozik valamit.

Nem is nehéz dolog ez a népnevelés – gondolja Szöszi. Csak hallgatni kell, nem is jutnak szóhoz, az öregek kapkodják egymás szájából. Mert a fiatalasszony is hallgat, akár a vendégek, még mélyebben. Mert Ilonka egyszer-egyszer még közbe is kérdez. Például, hogy kinek festi a fiatalasszony ezeket a babaszemeket.

– Hát a babagyárnak – mondja a mama.

– És ideküldik? El is küldenek érte?

– Egy héten egyszer bemegy a lányom – mondja a bácsi. – Olyankor viszi is, hozza is a munkát. Jó is az, ha kimozdul, csak hízik szegénykém, pedig annyit eszik, mint egy kanári. Az 52-es villamosig csak elsétál.

– Bár soha ne ült volna föl rá – sóhajt közbe az öregasszony.

– Mire? – kérdi Ilonka.

– Az 52-esre – magyarázza a papa. – Mert azon járt a vőm. Ott ismerték meg egymást. Az én lányomnak, ugye, nehéz a felszállás, hát amikor látta, hogy ott áll a megállóban, leugrott és fölsegítette. Így kezdődött az ismeretség.

Most Szöszi szeretne közbeszólni, de az nagy tapintatlanság lenne. Mert ha kérdezne valamit, azt kérdezné: hogyan lehet az, hogy mindig épp azon az 52-esen utazott, amelyiken Vendel János teljesített szolgálatot? Hiszen annyi sok 52-es szaladgál, mindegyik három kocsival és minden kocsin másik kalauzzal.

De minek kérdezni? Úgyis kiderül minden!

Megint a mama szól közbe. Hogy hát persze a lánya is hibás, mert jó, egyszer-kétszer véletlenül találkoztak, azt elhiszi, de aztán már alighanem a lánya is segített annak a véletlennek. Addig ácsorgott a rossz csípejével ott a megállóban, míg meg nem látta azt a félrecsapott, fickós kalauzsapkát kihajolni a középső kocsi peronjáról.

No, aztán már rövid és egyenes út vezetett az anyakönyvvezetőig. Eleinte még örültek is neki, meséli a papa. A fiúnak se apja, se anyja, állami gondozott volt. Tisztességes kenyeret adott az állam a kezébe, a nyolc általánost, is elvégezte. Otthont kapott Tímáréknál, méghozzá nem is akármilyent. Megmondhatja akárki, ebben a házban soha egy hangos, egy durva szó el nem hangzott, békességben és szeretetben éltek. Igaz, eleinte a fiú is rendesnek, hálásnak mutatkozott, maga megmondta, hogy anyát meg apát is kapott a feleségével, ők meg, a szülők, örültek a lányuk boldogságának. Mi tagadás, maguk sem hitték volna, hogy a lányuk valaha férjhez megy. Mert igazgyöngy, ami a szívét, lelkét illeti, de hát mégiscsak beteges teremtés, ő bizony sohasem járhatott bálba, mulatságba, mint a többi. És mennyire szerette azt a gazembert, mennyire tudta szeretni!

– Az volt a baj, az volt a legnagyobb baj, hogy túlságosan is szerette, mindent elnézett neki – sóhajtott a mama.

Szöszi arra gondol, hogy ez a néni nemcsak kívülről emlékeztet a nagymamára. Ezt most majdnem úgy mondta, mint a nagymama azt, hogy ő nagyon is szabadjára engedi a férjét. Az is furcsa, hogy mindent az öregek mesélnek el, a fiatalasszony

egyre mélyebben hallgat, nem is néz föl, a rétesmorzsákat kapargatja össze az abroszon. Milyen, szép, elvékonyodó ujjú, fehér keze van! A körme is ápolt, halvány rózsaszínű, ovális.

Ilonka megkérdi, mikor kötöttek házasságot. Hát májusban! De nem tartott a boldogság egy hónapig se. Eleinte csak kisebb bajok és hazugságok derültek ki, a fiú nem tudott a fizetésével elszámolni, ha kimaradt, mindig a barátaira hivatkozott. Ahogy ez már lenni szokott. Amikor meg a lelkére beszéltek, visszaszólt, eleinte még hangfogóval, aztán egyre szemtelenebbül. Még azt is megkapta tőle az anyósa: mi köze hozzá? A következő fizetéséből még kevesebbet adott le.

– Nemcsak a pénzről volt szó – magyarázza a papa.

– Nem haltunk volna éhen az ő fizetése nélkül se, de hát élősködésre csak nem neveljük a vejünket?

– Én már akkor átláttam a szitán – folytatja a, mama.

– Azt hitte a fiatalúr, hogy jó bolondot fogott bennünk. Nem a lányom kellett ennek, hanem az ingyenkoszt meg az ingyenmosás, hogy az ingyenlakásról ne is beszéljek.

Szöszi látja, hogy a fiatalasszony arca megrándul. Hát hogyne! Ha igaz az, amit az anyja mond, akkor őt nem is szerette a férje, csak érdekből vette el. És még ha van is ebben valami, még ha igaz volna is, nem szabadna ezt a fiatalasszony előtt ilyen kíméletlenül kimondani.

De hát a mamának, sőt a papának is más a véleménye. Nem azért húzták ki annyiszor a halál torkából egyetlen leányukat, hogy egy ilyen huligánnak a prédája legyen. Azt ők el sem tudják mondani, micsoda pokollá vált az életük Vendel Jancsi uraskodása idején. Még arra sem hajlandók, hogy elismételjék azokat az ocsmány szavakat, amelyek elhangzottak az ő tisztességes falaik között annak a börtöntöltelékneк a szájából. Higgyék el, az úgyis ott végzi a börtönben. Jól kimutatta a foga fehérét!

Szöszi számol magában. Ha májusban esküdtek, és most, szeptember végén itt tartanak, akkor csakugyan nem tarthatott a boldogság sokáig. De az a bizonyos pokol sem. Hiszen júniusban kellett beiratkozni az esti iskolába, akkor még úgy volt, hogy szeptembertől együtt járnak. Most váratlanul ő tesz fel egy kérdést:

– És mikor dobták ki?

Erre gyors csönd támad, a papa és a mama csak bámul a kérdezőre, és hirtelen megszólal a fiatalasszony, igen halkan:

– Ő ment el. Augusztusban.

– Hál' istennek – szólal meg kisvártatva a mama, és egy kicsit feddőn néz annyira szeretett lányára. Ez van a nézésében: ha magától el nem megy, akkor még most is itt volna, miattad sohasem tehettük volna ki a szűrét.

Most már fölösleges, hogy tovább meséljék a történteket. Különben is, a málnaszörpös tea megfőtt, még tört málnamagok is vannak benne, de jó édes, illatos. A mama nagy, két és fél decis bögrékbe tölti, és mindjárt mondja, hogy jut ám még, akár három bögrével.

Ilonka, hogy végre a tárgyra térjenek, amiért igazában idejöttek, azt mondja: hát, ha így áll a dolog, akkor még úgy se érti, hogy miért ne járhatna iskolába a fiatalasszony. A papa rögtön helyesel neki: ő is mondta ezerszer, hogy annál inkább el kellene járnia, ott a többi fiatal között hamar elfelejtené a férjét. A mama pedig szemrehányóan: ez csak ül, ül itthon, gunnyaszt, nem beszél.

És sírósra festi a babaszemeket – gondolja Szöszi.

– Pedig olyan érdekes az iskolában – mondja élénken és buzgón Ilonka. És elkezd mesélni a tanárokról, először Ödönfiről, hogy az milyen vicces ember, aztán Kristóf-néról, aki a biológiát, vagyis a növénytant tanítja, egy kicsit süket, de titkolja, és hogy ne vegyék észre, még a szokottnál is halkabban beszél, majdnem suttog, az osztálynak annyira kell fülelnie, amikor a sejtekről magyaráz, mintha csupa süket ülne a padokban.

Vendel Jancsi felesége fel is néz, halványan el is mosolyodik, méltányolja a buzgalmat, még meg is kérdi:

– Az elvtársnő, ugye, Szabolcs megyei?

Megismeri a tájszólását, ő sokat olvasott Móricz Zsigmondtól, az is Szabolcs-Szatmár megyéből való, tiszaháti. Ilonka ezen még inkább fellelkesül, lám, ez csakugyan okos, művelt teremtés, igazat mondtak róla a szülei, valóságos főnyeremény volna az I/D-nek, ha sikerülne megnyerni. És most már Bors Lenkéről beszél, hogy abban mennyi a lelkesedés. Örülhet az az osztály, amelyiknek ilyen főnöke van. Ízig-vérig mai, modern, felvilágosult pedagógus!

Szöszi nem szól, nincs is szükség rá, Ilonka ezt jobban érti, nemhiába készül tanítónak, annak is született. De azért sem szól, mert biztos abban, hogy minden hiába. Vendel Jánosné Tímár Józsa nem jön iskolába a férje nélkül, mert el van törve a szíve. És azt Ilonka nem tudja meggyógyítani! Ilonka ezt nem értheti, mert okos lány, de szerelmes még biztosan nem volt, nem ismeri, milyen az. De Körmendi Árpádné már ismeri. Amikor háromheti házasság után a férje otthagyta, elköltözött a kalyibából…, neki is majdnem eltörött a szíve. Nem is vette észre mindjárt, először úgy gondolta, nem is baj, úgyse akart férjhez menni, most majd folytatja a lányéletét, ahol abbahagyta. De ahogy teltek a napok, mindig rosszabb lett, semmi és senki nem érdekelte, összeveszett az első segéddel, csakhogy otthagyhassa az üzletet. Még az imádott szakmája sem kellett neki, az apróhirdetéseket böngészte az újságban, hogy vidékre megy valami nehéz munkára. Meg egész nap csak ődöngött, egyik moziból ki, a másikba be. Nem is tudja, mi történt volna vele, ha Árpád egy délutánon, amikor a nagymama éppen paradicsomot főzött be télire, be nem állít, és le nem ül a sámlira, mint egy halálos beteg. Még azt sem tudná megmondani, hogy miért jött vissza. Igaz, Zsuzsi, a sógornője próbálta békíteni őket, de nem az használt, hanem inkább az, hogy Árpád maga is szenvedett, mint egy kutya, és végül belátta, hogy mégis jobb a feleségével, mint nélküle. Egy férfit is kikészít a szerelem, nemhogy egy gyönge nőt. De hát honnan tudná ezt Török Ilonka? Neki még szabad a szíve, a testvéreit, a szüleit szereti meg a pulyákat a bölcsődében.

Ha Ilonka ismerné a szerelmet meg a szerelmeseket, akkor észrevenné, hogy hiába beszél. Abból vehetné észre, hogy Vendelné olyan szelíden hallgatja, hogy nem is tiltakozik nagyon erősen, csak amikor a végén Ilonka nekiszegezi a kérdést, hogy ugye, eljön az iskolába, alig észrevehetően int nemet azzal a szép, szomorú fejével, és azt mondja:

– Nem bírok…

És olyan a szeme, mintha ő maga festette volna, mint a szomorú babákét.

Végül is el kell búcsúzniok, nagyon késő van, megettek még egy rétest, megittak még egy bögre málnaszörpös teát, a bácsika kikíséri őket a kapuhoz, nagyon megköszöni, hogy eljöttek, sőt még azt is mondja, jöjjenek el máskor is. Ilonka meg is ígéri,

hogyne, eljönnek még, nem nyugosznak bele az elutasításba, talán már jövő vasárnap.

Amikor aztán kettesben maradnak a néptelen, sötét kis utcán botladozva, Szöszi:

– Ezt kár volt ígérned. Én nem jövök el. Csak kínozzuk szegényt.

– Hát akkor majd én magam jövök el – így Ilonka, egy kicsit mérgesen. – Azért, mert egyszerre nem sikerült?

– Tudod, mit mondok? – és Szöszi megállt. – Ha mindenáron vissza akarod hozni, akkor csak a férjével együtt. Nekem elhiheted! Ehhez én jobban értek!

– Hogyhogy? Jobb, ha elfelejti azt a gazembert.

– Nem felejti el!

– És ezt te honnan tudod?

– És te honnan veszed, hogy elfelejti? Különben is, Bors Lenke azért küldött minket, hogy Vendel Jánost és feleségét hozzuk el az iskolába. Nem pedig csak Vendelnét.

Ez hatott. Ilonka meghökkenten nézett Szöszire, aztán visszafordította a fejét a ház felé, ahonnan eljöttek.

– Menjünk vissza? Kérdezzük meg, hogy hol lakik?

– Én már nem megyek sehova, otthon már azt hiszik, hogy elvesztem – felelte Körmendiné. – És mozijegyünk is van, még szerencse, hogy az utolsó előadásra. Különben sem olyan egyszerű, mint te gondolod.

– Szóval ne csináljunk semmit?

– Előbb még gondolkodni kell. Elmondjuk az egészet Lenkének, aztán ő is segít gondolkodni.

– Én nem hiszem, hogy ezek az öregek hazudtak volna. Ha ők azt mondták, hogy gazember meg huligán…

– Azt hamar rámondják valakire. Például te is rámondhatnád Ádám Ferire, mert odaült melléd, és szemtelenkedett.

– Ugyan – mondta Ilonka. – Az én Jancsi öcsém is megcsinálta, amikor kiküldték, hogy szántsa be a leszüretelt dohánykórót, összevissza rohangált a traktorral, és ijesztgette a lányokat, akik a birkaakol mellett beszélgettek.

– Akkor miért ijedtél meg annyira Ádám Feritől?

– Mert az ittenieket nem ismerem. A tanyán, az más. Ott mindenki ismeri egymást – felelte Ilonka. – De ha már előhoztad, akkor megmondom: azért azt nem kellett volna, hogy utána dobtad a pénzt!

– Gyere el velünk moziba – felelte Szöszi. – Talán kapunk még egy jegyet. Egyes jegyet a mozi előtt is szoktak árulni, olyanok, akiknek nem jött el a partnerük. De Árpádnak ne beszélj erről a pénzdologról!

– Akkor jó – nyugodott meg Ilonka. – Ha nem mered megmondani neki, akkor biztos, hogy megbántad!

7

Bors Lenkének az volt a véleménye, ha végére akarnak járni ennek az ügynek, akkor beszélniök kell Vendel János villamoskalauzzal is. Persze, nem maguknak – tette hozzá –, majd egy férfit vagy fiút kell küldeni, az is lehet, hogy ő maga megy el, ha egy kis ideje lesz. Szöszit és Ilonkát megdicsérte, meg is köszönte a munkájukat, vagyis úgy tekintette, hogy befejezték. Mert az már nem kötelessége az osztálybizalminak és segédjének, hogy tönkrement házasságokat hozzon rendbe. Ez meghaladná erejüket.

Ez mindjárt hétfőn, még tanítás előtt történt, a folyosón, és aztán mindenféle más történt, egy kicsit el is feledkeztek róla.

Első óra biológia, azt Kristófné tanítja, akiről Ilonka Vendelnének is mesélt. Ötvenen felüli, kellemes megjelenésű asszony, még külön is ügyel arra, hogy könnyed és rugalmas legyen a járása. De nem azért, mert talán tetszeni akarna a férfiaknak, dehogyis, nem olyan fajta, nagyon is szolid és finom, csak biztosan az öregség ellen küzd ezzel a járással, mint ahogy a süketsége ellen a túlságosan halk beszéddel.

Alig lépett be, még be sem csukhatta maga mögött az ajtót, egy kendős néni jött be utána, hálószatyorral a kezében. A hálószatyorban könyvek és füzetek voltak. Piros arcú, kék szemű néni, nem is öreg, biztosan fiatalabb Kristófnénál. Hangosan köszönt.

– Kit tetszik keresni? – kérdezte tőle halkan a tanárnő.

– Ugyebár, ez az I/D osztály? – kérdezte vissza ugyanolyan halkan a néni. Azt hitte szegény, itt így illik beszélni.

Szegény Kristófné csak bámult rá, egy szót sem értett.

A néni pedig szép, nyíltszívű mosollyal és nagyon tiszteletteljesen mondta tovább a magáét:

– Én Cseri Jánosné vagyok, Babai Zoltán édesanyja… Ugyanis ez a legnagyobb fiam, még az első házasságomból való. A fiam hajós. Uszályon. Mivel most nagyon alacsony a Duna, ott ragadtak szegények Romániában, Turnu Severinben. Különben már itthon lenne, és a télen át itthon is marad, jár majd ő rendesen iskolába. Megvan benne az akarat a tanulásra. Azt írta, tegyem meg azt, hogy amikor csak időm van, járjak helyette én, és jegyezzem fel, amit tudok. Hogy ne maradjon el annyira. De most is utolsó percben értem ide, mert baromfigondozó vagyok Vecsésen, és a csirkéim az utolsó pillanatban szétszaladtak…

Most, most tör ki mindjárt a röhögés a fiúkból, a két hátsó sarokban már mocorognak. Mit tesz ilyenkor egy osztálybizalmi? Megpróbálja megmenteni a helyzetet, megelőzni a botrányt. Felállt, és jó hangosan, tagoltan azt mondta:

– A néni a fia helyett jött iskolába. Tessék megengedni, hogy itt maradjon és jegyezzen. Tessék megnézni a névsorban, az elején ott van Babai Zoltán. Tényleg beiratkozott, és ha az édesanyja itt van, akkor talán nem is kell beírni hiányzónak.

Szerencsére a néni közben észbe kapott, előkereste a szatyrából a fia levelét, és odaadta a tanárnőnek. Kristófné csendben olvasta, közben átszellemült az arca, aztán boldog mosollyal nézett a nénire, úgy mondta:

– Ez nagyszerű! Igen, ez igazán nagyszerű! Gratulálok a fiához, és a fiának az édesanyjához! Tessék helyet foglalni. Ahova tetszik.

A néni pedig fürgén körülnézett, aztán fölfedezett egy helyet az ajtó melletti padsorban, a húsz éven aluli fiúk között, gyorsan odaszaladt és leült, hogy ne zavarja tovább az órát. Mit tud ő arról, hogy egyneműek meg különneműek! Ezek mind az ő gyereke osztálytársai.

Még jó is – gondolja Szöszi –, legalább nem mernek rendetlenkedni, a néni vigyáz rájuk.

Ma doktor Szemesné is eljött, de csak a második órára futott be. Csak azért hiányzott kétszer, mert beteg volt a kisebbik fia, Szabolcska. Hogyhogy Szabolcska? – kérdezte. Szöszi. Hát úgy, hogy Szabolcsnak hívják, és mert még kicsi, becézik. Amikor látta, hogy már más ül Körmendiné mellett, rögtön felajánlotta, hogy ő két paddal hátrább megy, ott is van hely. Talán éppen a babaszemfestő Vendelnéé? Ugyan, sajnos, van még elég üres hely az osztályban.

Ilonka még becsengetéskor is nevetgélt azon, hogyan lehet egy gyereket Szabolcskának hívni. Az először is megye, másodszor is egy költő. A jókedve Szöszire is ráragadt, és éppen amikor Vadrózsa belépett, odasúgta:

– Jó, hogy Nyíregyházának nem keresztelték!

Ilonkának ezen annyira kellett nevetnie, hogy befogta a száját, és majdnem egészen a padra hasalt. És csak úgy remegett az a gyönyörű kontya. Már nagyon jól megfésüli egyedül is. Még szerencse, hogy Vadrózsa, ha nem muszáj, rá sem néz az osztályra. Különben is behozta a röpdolgozatokat, és odaadta ifjabb Kobler Henriknek, mert az az első padban ül, hogy ossza ki. Ő maga csak annyit mondott:

– A dolgozatok eredménye lesújtó, elvtársak. Jelest csak kettőnek adhattam. Van ugyan még egy harmadik hibátlan dolgozat is, de az szemmel láthatóan másolás, és mint ilyen, egyest érdemelt. Ezen kívül még tizenegyen dolgoztak elégtelenül, a többiek nagy része is csak az elégséges szintet érte el.

No, bumm – gondolta Szöszi –, hát észrevette! Biztos volt abban, hogy ő kapta az egyest a másolásért. Micsoda vészmadár ez! Olyan tragikus hangon beszél, mintha gyászhírt közölne. Ezek szerint az egyik jeles Ilonkáé, a másik meg… Lehet, hogy Ádám Ferié? Mert több jel mutat arra, hogy ez a kettő lesz az osztály vitán felüli legjobb tanulója. Vagy. Zelenák kapott jelest, aki olyan büszke a négy polgárijára?

Kobler Henrik most tette elébe a papirost. Az első oldalon nincs is rajta semmi piros tinta, csak a saját áthúzása, az elrontott számolás, ahol százzal osztott hatvan helyett. A másodikon sincs javítás, csak alul, ahol egy nagy piros egyesnek kellene lennie, egy szép, formás, piros ötös nevetgél, és alatta a tanár kézjegye, egy nagy R.

Csak bámult, nem értette.

Felállt Zelenák, és azt mondta:

– Tanár úr, kérem, én miért kaptam csak négyest? Egyetlen hibám volt, az is csak elírásból.

– Sajnálom – mondta a tanár. – Ötöst csak hibátlan dolgozatra adok.

Most Ilonka is megkapta a maga irkalapját, kinyitotta, elsápadt. Szöszi belenézett. Javítás sehol. De a végén, azon a helyen, ahol az ötösnek kellene lennie, egy horgas

piros egyes. És hogy félreértés ne essék, kétszer aláhúzva: „Másolás!!!” Így, három felkiáltójellel.

Tétovázás nélkül ugrott fel.

– Tanár úr, kérem, tévedés történt. Én másoltam le a példákat Török Ilonáéról, és nem ő az enyémről. Nekem jár az egyes, és neki az ötös.

A tanár a tábla előtt állt és írt. A helyes megoldásokat írta fel a javításhoz. Most hátrafordult, és közönyösen nézett végig a számára ismeretlen fiatalasszonyon, akinek remegett a szája az izgalomtól.

– Miféle lovagiaskodás ez?

– Nem lovagiaskodás – kiáltotta Szöszi majdnem sírva. – Hát tessék megnézni!

Felkapta Ilonka dolgozatát, és a magáéval együtt kivitte, oda a táblához, még ha ez talán fegyelmezetlenség is.

– Tessék nézni – magyarázta és mutogatta, először a magáét. – Csupa kriksz-kraksz, áthúzás, mert eltévesztettem… És most tessék nézni Török Ilonáét… Tiszta, mint az arany… Sehol egy javítás…

– Látom – feleli a tanár. – Éppen ezért feltételezhető, hogy az másolt, aki ilyen tisztán dolgozott. A magáén munka látszik. Engem a külalak nem érdekel. Kérem, elvtársnő, menjen a helyére. Én nem változtatok az osztályzaton. Tanulják meg ebből, hogy a másolás mindenképpen káros dolog. Mindenki vonja le belőle a maga következtetéseit.

És visszafordult a táblához, írt tovább.

Szöszi bénultan nézte a fehér köpönyeges hátat, aztán elkezdett sírni. Könnyei ráhullottak az irkalapokra, összemaszatolták Ilonka gyönyörű írását is. Sírva ment a helyére, mint egy kölyök, mint egy… Ugyanúgy sírt a tehetetlenségtől, mint a fia szokott.

Ilonka átölelte, simogatta a karját, suttogott:

– Nem baj, no… Hagyd már abba. Nekem semmi ezt kijavítani.

Óra után megint bent maradtak az osztályban, csak ők ketten.

– Én ezt úgyse hagyom. Olyan nincs – mondta Szöszi dúltan. – Szólok az osztályfőnöknek, de ha kell, az igazgatónak is.

– Dehogyis szólsz!

– De ez becsületbe vág, nem érted?

– Ne butáskodj! Az osztály előtt tisztáztad magad. Nagyon rendesen viselkedtél. –

– Hogy én mekkora nagy hülye vagyok! – tört ki Szöszi gorombán. Mert az ember önmagához is lehet goromba, sőt durva is. És neki minden oka megvan erre. Nem azért, mert lemásolta Ilonka dolgozatát, ez a kisebbik hülyeség. A nagyobbik az, hogy nem maradt ki az iskolából az első héten, és a még nagyobb, a legnagyobb, hogy egyáltalán beiratkozott. Hogy engedelmeskedett a férjének.

– Ne használj ilyen csúf szavakat – utasította rendre Ilonka.

– Te meg ne dadáskodj. Nem vagyok a pulyád!

Ilonka elhallgatott, egy kicsit megsértődött, Szöszi pedig megbánta, hogy úgy rászólt; most mit veszekszik vele is? Nem elég, hogy egyest kapott szegény miatta? És hirtelen átlátta, hogy nem mehet az osztályfőnökhöz ezzel, pláne az igazgatóhoz, ez megint csak olyanféle feltűnősködés volna, mint amikor ki akarta fizetni aprópénzzel Ádám Ferit.

Aztán Ilonka:

– Majd olyan napokon, amikor nincs iskola, elmegyek hozzátok. Tanulunk együtt. Tanulok veled számtant. Ájájt is etetem – tette hozzá kecsegtetően.

Ha Ájájt nem említi, és nem így, akkor Szöszi talán megint ráripakodik, hogy mit gondolsz, még majd házitanítót is fogadok, annyira fontos nekem ez a buta iskola? De a fia mégiscsak a gyöngéje.

Nyílt az ajtó, belépett Zelenák osztálytárs, kezében egy megvonalazott ívpapírossal és gondterhelten.

– Hány jegyet óhajtanak szombat estére, a „Bánk bán"-hoz?

– Most ez a legnagyobb gondom – mormolta félhangosan Körmendiné. – Te csak menj el! – szólt Ilonkára.

– Nélküled? Még soha életemben nem voltam színházban.

– Épp azért. Én már eleget voltam.

Ez persze nagy hazugság, mert meg tudná számolni két kezén, majdnem az egyiken, hogy hányszor volt színházban egész életében. Iskolás korában néhányszor elvitték az Úttörő Színházba, három forintért, közel is volt hozzájuk. A nagymamáékkal volt a „Csárdáskirálynő"-nél, Árpáddal pedig… Mindig mondta ugyan, hogy kellene venni színházbérletet, de ez csak elmaradt. Gyereket várt, aztán kisbabája volt. A Nemzetiben egyetlenegyszer látott valami Shakespeare-t, de csak arra emlékszik, hogy hosszú címe volt. És igen, a Madách Kamarában is voltak egyszer. Sőt az Operába is elvitte a férje, akkor állapotos volt, alig bírta végigülni az estét.

Zelenák szemrehányóan várakozott, most megszólalt:

– Én már láttam a „Bánk bán"-t az Operában is. Televíziónk is van – tette hozzá nyomatékkal. – Mégis elmegyek. Mert ez egyben ismerkedési est is. Utána leülünk valahova egy pohár sörre. Mégis furcsa volna, hogy éppen az osztálybizalmi…

No, süsd meg – gondolta Körmendiné, és azt mondta:

– Hát, tessék felírni egyet nekem is.

– És a férjed? – kérdezte Ilonka.

– Családtagok – mondta Zelenák, miközben tintaceruzával írt valamit az ívre – csak akkor jöhetnek, ha marad jegy. Tehát akkor egy Körmendi névre, egy pedig… Hogy is hívják az elvtársnőt? Tatár Júlia?

– Török – felelte Ilonka, és harapdálta a száját, mert már megint nevetnie kellett volna. A keresztnevét nem is javította, az nem számít. Írjon Zelenák, amit akar.

És rögtön elkezdte, hogy neki van ám ünneplő ruhája, világoskék szövet, két éve készen vették Nyírbátorban, de még tiszta új, nagyon vigyázott rá. Szöszi elképzelte, hogy az a nyírbátori ruha milyen elegáns és divatos lehet, de csak nyelt egyet. Akármilyen hiú is Ilonkára, mint saját alkotására, színházi ruhát még kölcsön sem adhatna neki, magának se nagyon van – A nagymama azt ajánlotta, hogy ráigazítja Szöszire egy ősrégi kis taftruháját, a színjátszót, amit még tánciskolás kislány korában kapott a mamájától. De Árpád másként rendelkezett. Szöszi vegye fel a szürke tropikál kiskosztümjét, amit tavaly ő választott neki. Kora ősszel még nem járnak a nők sötét ruhában, színházba sem. Persze, ő jobban tudja, mindent jobban tud. Eleget jár el a felesége nélkül az osztálytársaival, még bankettezni is szoktak év végén, a Gellért teraszán, ott biztosan táncolnak is. De azért soha nem vitte el a feleségét, azon a címen, hogy úgyis iskolai dolgokról beszélnek, Szöszi meg csak ülne ott egész este, mint a kuka. Mert a férje nem tud vele foglalkozni, az udvariatlanság volna az osztálytársak „felé". No persze, a feleségével lehet valaki udvariatlan, még olyan mértékben is,

hogy otthon hagyja. Nagyon helyesli, hogy a felesége elmegy a színházba, egy szóval se mondta, hogy ne menjen, vagy hogy ő is szeretne menni.

Mégis, szombaton délután azt mondja a feleségének:

– Ha tudnám, hova mentek utána sörözni, bemennék értetek.

– Azt még én sem tudom – feleli Szöszi. – De majd hazatalálunk!

A többes szám Ilonkát jelenti, mert már szinte családtagnak számít. Mindenki természetesnek tartja, hogy annyira odaszokott. Senkije nincs Pesten, olyan árva, mit üljön egész este egymaga a bölcsőde konyhájában? Azon felül tanul is Szöszivel, elsősorban számtant, fejébe vette, hogy Szöszinek meg kell tartania azt az ötöst, amit véletlenül, tévedésből kapott a másolt dolgozatára.

Szombaton is ő jön el Szösziért, a nyírbátori kék szövetruhában. Elég vidékiesen fest, különösen azért, mert barna félcipőt visel hozzá, nincs más. No de legalább ma este megint Szöszi fésüli meg. Le is vetteti vele a ruhát a fésüléshez, és külön fáj a szíve azért, hogy micsoda kis ócska delénkombinét visel. No, azt legalább nem látja senki. Hanem a frizuráját, azt megnézhetik! Olyan nem lesz még egy a színházban. Szöszi még újított is rajta, magasabbra, estélyiesebbre fésülte. Aztán megpörgette még Árpád előtt is, hadd csodálja meg a művét. De Árpádnak ma nincs jókedve, csak annyit mondott:

– Miért nem adsz neki egy másik cipőt?

– Miért, ez nem jó? – csodálkozott a lány.

Szöszi elővette a világosdrapp cipőjét. De először is szűk volt Ilonkának, mert ő sokat járt ám mezítláb, széles a lába, meg a nagyujja hosszabb is. Különben sem viselt még tűsarkú cipőt. Marad tehát a barna, jó lesz az, nem akar ő elkelni Pesten, mondta nevetve. Szöszi meg nem tudta, mit gondoljon a férje borongós kedvéről. Csak nem féltékeny a bolond? Csak nem félti? Szerette volna odamondani neki: „Hát nem te akartad, hogy iskolába menjek? Ez azzal jár." De hát ilyesmit csak akkor mondhatott volna, ha Árpád nyíltan kimutatja, amit érez. Erről azonban szó sincs. Csak elkísérte őket a villamoshoz, és még egyszer mondta:

– Lehet, hogy mégis bemegyek értetek, biztosan ott ültök le valahol a színház környékén.

Ilonka mámoros elragadtatással élvezi nemcsak az előadást, hanem a színházat, még a folyosókat is. Kipirultan, előrehajoltan, mohón les minden szót a színpadról, szenvedélyesen tapsol azzal a kemény kis tenyerével. A szünetekben, mint egy kis megszállott, vándorol a régi nagy színészek szobrai között. Szöszit is magával vonszolja, és félhangosan, áhítattal olvassa a nagy neveket a szobrokról. A nézőtéren pedig, amikor felmegy a függöny, forrón megszorítja barátnője kezét, már a díszletek láttán is. Ez azt jelenti, hogy ő ilyen szépet még sohasem látott, és hogy boldog. Szöszit is elragadja ez az édes lelkesedés. Még soha nem élvezett így színházi előadást, mint most, Ilonkával együtt. Az ő szíve is elszorul a sápadt Melinda láttán. A Nagyúr vergődése ott a színpadon megérteti vele, amit a történelemórán tanul, meg azt is, amit Bors Lenke tanított az irodalom hivatásáról. Pedig nem is ért meg mindent, jó volna újra eljönni és végignézni. Mert ez szép és megrendítő.

Jó sok szék üres maradt körülöttük. Zelenák méltatlankodva mondja: a fiúk közül sokan megvették a jegyeket, de nem jöttek el. Ők nem kíváncsiak a „Bánk bán"-ra. Miért is? Inkább csörögni mennek. Csak nem fecsérlik el a szombat estét ilyen haszontalanságra, mint Katona remekműve?

Hanem Ilonka boldogságára mások is felfigyelnek, elsősorban persze Bors Lenke, aki ma megint nagyon elegáns, fekete ujjatlan ruhájában.

– Ha én lennék a Nemzeti Színház igazgatója, ennek a kislánynak legalább minden héten egyszer adnék egy szabadjegyet.

Még csokoládét is vásárol neki, mosolyogva kínálja. És Szöszi még attól félt, hogy lenézik védencét az ordenáré cipőért meg a nyírbátori ruháért! Még a csodálatos frizuráját sem veszik észre, még az sincs olyan szép, mint az a lelkes szeme.

Előadás után átmennek az Emkébe. Szöszi feketét kér, Ilonkának még gyümölcslevet is rendel. Nincsenek sokan, pedig még Kristófné is eljött velük, ő minden évben megnézi a „Bánk bán"-t, ha játsszák, és mindjárt ajánlja, hogy a jövő hónapban menjenek el együtt a „Kaukázusi krétakör"-höz, és tart egy kis előadást Brechtről, ő Németországban is látta. Szöszinek már Árpádon jár az esze, nézeget is a bejárat felé. Majdnem bizonyos benne, hogy eljön, és itt meg is találja őket, elég közel vannak a színházhoz, csak persze nem söröznek. Egy kicsit azért bosszantja, hogy doktor Szemesné például elhozhatta a férjét, egy magas, csinos, de kissé lányosan puha arcú fiatalembert. Kiderül róla, hogy sebészorvos, és még az is, hogy autóval jöttek, vagyis Trabanttal. Doktor Szemes maga mondja szerénykedve: mióta autó a Trabant? És magyarázza Bors Lenkének: ő azért járatja iskolába a feleségét, mert a gyermekneveléshez legalább annyira kell a magasabb műveltség, mintha, teszem azt, gép- és gyorsírónő volna valahol. Ezt kár volt mondania, mert Motika Olívia, a Hajasbaba is itt van, méghozzá fehérrel bélelt, vállpántos fekete csipkeruhában. Kár volt így kiöltözni, fiúk alig vannak, csak Kobler néni tátott szájú Henrikje meg néhányan a húsz éven aluliak közül, például Szabó Bandi.

Henrik nem értette meg a darabot, nem tudja, miért ölte meg Bánk bán a királynét. Először az anyja magyarázza neki, kezét fogatlan szája elé tartva, aztán Zelenák osztálytárs is segít. Bors Lenke folyton cigarettázik. Ilonkával beszélget. Ilonka még mindig révült, és azt mondja: akármilyen isten háta mögötti helyen fog is tanítani, egyszer, egyetlenegyszer felhozza majd a gyerekeit Pestre, a Nemzeti Színházba.

Szöszi megint a bejárat felé pillant; épp akkor lép be Ádám Feri és még négy másik fiú a katonaviselt osztálytársak közül. Még azt sem lehet tudni, véletlenül botlottak be ide, egy kis szombat esti cserkészés közben, vagy csakugyan őket keresték. Persze, azt mondják, ahogy odajönnek az asztalhoz. Jókedvük van, talán egy-két konyak is van bennük. Ádám Feri azt kérdi vidoran:

– No, kiunatkozták magukat?

Szöszinek most Ilonka arcára kell néznie, hogy milyen megkövült, csodálkozó haraggal bámul a fiúra. Pedig Ádám Feri épp vele szemben ül le, odahúz egy széket Bors Lenke másik oldalához. Úgy tudja, az előadás csapnivaló. Nem az ország első színházában, de Kisbürgözdön sem állná meg a helyét, a színészek üresen deklamálnak, Tiborc pedig úgy béget, mint egy búbánatos birka. Ilonka elsápad. Bors Lenke azt mondja, közepes előadás volt, de ami Tiborcot illeti, az volt a legjobb, az ő játékában volt valódi mélység és pátosz. Ádám Feri újabb cigarettával kínálja az osztályfőnököt, maga is rágyújt, és azt mondja: a pátosz kiment a divatból.

– A pátosz, a valódi, nem mehet ki a divatból. Nincs neki alávetve – mondja Bors Lenke.

– Miért? A tanárnő szerint például Hemingwayben is van pátosz?

– Hogyne – mondja gyorsan a tanárnő. – Méghozzá forradalmi.

– Ez felfogás dolga – mosolyog a fiatalember.

Szöszi egy szót sem ért az egészből, és valószínűleg Ilonka sem. De lényeget Szöszi is megérti: ez a fickó lecsepüli, könnyedén szétfricskázza mindazt, ami Ilonkát annyira lázba hozta, és még egy kicsit Körmendinét is. Hogy mert ez egyáltalán idejönni? Ki hívta? Ki kérdezte a véleményét? És Bors Lenke még vitatkozik vele, ahelyett, hogy… Bors Lenkének is valami olyasmit kellene most tennie, mint Körmendinének, amikor utána vágta a tizenkét forintot. Igenis hogy jól tette!

Igaz, azért jól megadja neki. Ilyeneket mond:

– Nézze, Ádám elvtárs, Katona „Bánk bán”-jának semmi baja nem lesz attól, hogy maga divatjamúlt dolognak tartja. Még azt is megkockáztatnám, hogy Hemingway sem örülne a maga rajongásának, ő egészen mást tartott értéknek önmagában és munkásságában, mint amiért maga rajong. Hemingway is kibírja mindezt. Károsodás itt csak magát éri.

– Ezt a károsodást én is kibírom – mondja a fiatalember, szép arcán még mindig azzal a fölényes, mégis oly kínos mosollyal. – Odainti a pincért, és csokoládéflippeket rendel a hölgyeknek, hármat. Nyilván az osztályfőnöknek, Ilonkának és Szöszinek, hiszen ők most itt külön kis társaság. És akkor megszólal Ilonka:

– Nekem, csak ne rendeljen, úgysem iszom meg.

De ezt úgy mondja, olyan fenyegetően, mintha azt ígérné, hogy az arcába önti.

– Pedig az jó édes, kislányoknak való – mondja a fiatalember. – Sőt kontyalávaló – teszi hozzá, és vet egy pillantást a gyönyörű frizurára.

– Miért jár iskolába, ha mindent jobban tud? Ha még a tanároknál is többet tud? – támad szenvedélyesen Ilonka.

– Iskolába azért járok – válaszol a fiatalember gúnyos hidegvérrel –, mert sajnos, érettségi nélkül nem vesznek fel a Színház- és Filmművészeti Főiskolára. Én ugyan meglennék a főiskola nélkül is, de hát nálunk csak az csinálhat filmet, akinek dokumentje van arról, hogy ért hozzá.

– Maga filmet akar csinálni?

– Ha megengedi!

– Én ugyan nem! Magának? Soha! – mondja szívből Ilonka.

Bors Lenke elmosolyodik, és a kislány kemény kis kezére teszi a kezét.

– Ne tüzelj – mondja tegezőn, nyilván szeretetből. – így nem lehet nevelni az embereket, kedves kartársnő, tanító néni!

De Ilonkát nem olyan könnyű leszerelni:

– De hát miféle filmet csinálhat az olyan, akinek nem tetszik az, ami a népnek?

– Ádám elvtárs még messze van attól, hogy filmet csináljon – mondja Bors Lenke.

– Nagyon is – mosolyog a fiatalember. – Addig még bőven van ideje a népnek, hogy engem neveljen – Ilonkára néz. – Nyugodjon meg, kedves nép! Maguk sokkal többen vannak. Még egyáltalán nem biztos, hogy fölvesznek a főiskolára, és ha igen, és el is végzem, még akkor sem biztos, hogy szóhoz juthatok.

– Mert nálunk elnyomják a fiatalokat – mondja ironikusan Bors Lenke.

– Miért? Az elvtársnőnek nincs elég baja a vaskalaposokkal? – lendül merész ellentámadásba a fiatalember. – Tudjuk mi, hogy mit beszélnek az elvtársnőről a gyepes fejű, vén gimnáziumi tanárok, csak azért, mert fiatal, és szóba áll a diákokkal, nem félti a tekintélyét! Pedig tud annyit, mint akármelyik!

Ez bolond – gondolja Szöszi. – De elég érdekes bolond, és az a legkülönösebb, hogy valamiképpen hasonlít a bolondériája Bors Lenkééhez, de még Török Ilonkáéhoz is. Ilonka egyedül akar tanítani egy iskolában, hogy senki ne szólhasson bele a munkájába, ez meg azt hiszi, egyedül ő tudna filmet csinálni, ha hagynák.

– Először is. – mondja Bors Lenke –, a konzervatív gondolkodású emberek nem okvetlenül gyepes fejűek. Sőt! Az idősebb, tapasztaltabb és megfontoltabb koponyákra legalább olyan nagy szüksége van a társadalomnak, mint a forrófejű fiatalokra. Az ifjúságban különben sem a forrófejűség a legfőbb érték.

Meghozták a csokoládéflippeket. Az egyiket maga Bors Lenke teszi oda Ilonka elé.

– No, csak idd meg, béküljetek ki, lesz még időnk vitatkozni négy esztendeig.

Ilonka szófogadón belenyal egy kicsit a pohárkába, olyan az arca, mintha orvosságot kellene bevennie. Kobler néni azt magyarázza a süket Kristófnénak, jó hangosan: ő az általános iskola felső négy osztályát is estin végezte el, megszokta és megszerette a tanulást. Az idejéből kitelik, mert éjszakás takarítónő, nappal az ember úgyse tud többet aludni négy-öt óránál.

Aztán Bors Lenke, talán hogy békésebb húrokat pengessen, váratlanul előhozza Vendel Jánosékat. Még nem jutott ideje, hogy elmenjen hozzájuk. De holnap megint vasárnap. Mi volna, ha rábíznák Ádám elvtársra, hogy ő keresse meg a fiatal férjet, Vendel János villamos-kalauzt, és megpróbálná földeríteni az érem másik oldalát? Az ilyesmit úgy hívják a pedagógiában, hogy környezettanulmány. És egy jövendőbeli filmesnek nem árt, ha ismerkedik az élettel. Ez a téma talán még kedvére való is lesz. Elég sötét! Egy beteges fiatalasszony, aki baba szemeket fest…

– Méghozzá sírósra – jegyzi meg Szöszi.

– A fiú meg állami gondozott volt, se apja, se anyja – teszi hozzá Ilonka.

– No, ugye? Elég sötétek a színek? Elég modernek? – fordul a fiatalemberhez Bors Lenke.

– És az a baj – magyarázza Ilonka –, hogy az öregek gyűlölik a vejüket, elmondják huligánnak meg mindennek, de a fiatalasszony egy szót sem szól, mert biztosan szereti a férjét. Egészen össze van törve a szíve. Igaz, Szöszi? – fordul bizonyságért a barátnőjéhez. – És ha sikerülne is kibékíteni a fiatalokat, vagyis ha kiderülne, hogy a fiú mégse olyan nagy huligán, vagyis hogy még át lehetne nevelni, akkor még mindig

ott van a probléma a szülőkkel. Ők azt mondják, pokollá teszi az életüket. És a fiatalasszony a szüleit is szereti, meg azok is őt.

– Kész konfliktus – mondja Bors Lenke rábeszélőn.

– Közhely – mondja a fiú, és füstkarikáikat ereget. – Ilyen van mindenhol. Mindenki azt hiszi, hogy az élete kész regény.

– Hát, ha ez olyan mindennapi – tüzel megint Ilonka –, akkor mondja meg, hogyan lehet rendbe hozni.

– Ebben van valami, Ádám elvtárs! – mosolyog Bors Lenke. – Addig is, amíg módja és lehetősége lesz filmet csinálni, gyakorolja magát az életben. Rendezzen egy kicsit valódi, igazi figurákkal!

– Különben nagyon barátságos népek – agitál Ilonka. – Még málnaszörpös teát is kaptunk. Igaz, Szöszi?

A fiú elneveti magát. Azt mondja, ő minden áldozatra kész, de málnaszörpös teát nem iszik.

– Magának nem is kell odamennie – ajánlja Ilonka.

– Majd én átszaladok holnap, akár délelőtt is, és megkérdem, mit tudnak a vejükről, és hétfőn az iskolában megmondom.

Erre a fiú: azért az nem ártana, ha ő is körülnézne az öregeknél, mielőtt a fiúval beszél.

– Hát menjetek el együtt – ajánlja Bors Lenke.

– Szöszi, jössz te is? – fordul Ilonka a barátnőjéhez.

– Hárman állítsunk be? Nem lesz az egy kicsit sok?

Ilonka egy kis zavarral küzd, nem tud megszólalni. Bors Lenke kitalálja, hogy miért.

– Ugyan, ne csacsiskodj, nem vagyunk a tanyán! Attól félsz, hogy megszólnak, mert egy fiatalemberrel végigmégy a Deszka utcán?

– Félnivalóm csak nekem van – mulat rajta a fiatalember. – Egyedül ennyi néppel!

– No, jó – egyezik bele Ilonka. – Utóvégre maga éppen olyan osztálytársam, mint Szöszi! Találkozhatunk pont tizenegykor a Deszka utca tizenegy előtt.

– Rendben van. Kétszer tizenegy – ingerkedik a fiatalember. – És ahogy kijövünk a népnevelésről, rögtön szétválunk. Maga halra, én jobbra.

– Hosszú, tömött sorban – mondja Szöszi nevetve. Ilonka pedig zavarában, szabadkozásként:

– Magát szólnák meg, nem engem, ha egy ilyen tanyasi lánnyal látnák!

– Mit magázzátok ti egymást? – szólal meg mögöttük váratlanul Körmendi Árpád. – Osztálytársak vagytok vagy nem?

Idegenek előtt nem szokta megcsókolni a feleségét. Csak egy kicsit a nyakára teszi a kezét. Bors Lenkének kezet csókol.

– Majd mire mi is harmadévesek leszünk, Körmendi elvtárs – mondja az osztályfőnök –, legyen nyugodt, megisszuk a brudert!

8

Azon az estén, amikor Árpád elutazott Csehszlovákiába, Veronka egyszerre csak megjelent a nyitott ajtóban, ami Szösziék szobájából a nagymamáékába nyílik. A nagymamáék már aludtak, Szöszi is éppen leoltani készült a kis villanyt. Jó késő lehetett, mert Szöszi korán lefeküdt ugyan, de mostig Hemingwaynek „Az öreg halász és a tenger" című regényét olvasta. Bors Lenkétől kapta kölcsön, először Ilonka, azután ő.

– Odamehetek hozzád? – kérdezte suttogva a kislány.

– Hát persze. Te még nem alszol? – kérdezte a nénje, egy kicsit ijedten.

Veronka bebújt a paplan alá. Odasimult a nővéréhez. Milyen hideg a lába!

– Nem tudtam elaludni – suttogta a kislány, és lábacskáját Szöszi bokájához, pizsamanadrágjának jó meleg szárába dugta. – Attól félek, hogy odaadtok a papámnak.

Szöszi már majdnem leoltotta a lámpát, már a kezében – volt a kapcsológomb, de most mégsem. Elengedte, és megpróbálta Veronka arcát úgy fordítani, hogy a szemébe nézhessen. De a gyermek nem nyitotta ki a szemét.

– Oltsd el a lámpát – kérte.

No, jó, Szöszi eloltotta, aztán lefeküdt, elhelyezkedett úgy, hogy átölelte a húgát. Évekig aludtak ők kettesben, méghozzá ugyanezen a rekamién és azelőtt a díványon, amelyen most Veronka szokott aludni, a nagymamáék – ágyainak lábánál. Veronka akkor még fele akkora volt, mint most, de most is ugyanúgy bújik a nővéréhez.

Szöszi simogatta selymes haját, bársonyos arcát, csókolgatta.

– Dehogyis adunk oda…

– De ha muszáj lesz?

– Ki mondta ezt neked?

De ez ugyan fölösleges kérdés volt, Veronka nem is válaszolt rá. Szöszi magától is kitalálta: a nagymama és idősebb Körmendiné biztosan hetek óta egyébről sem beszélnek – amikor beszélnek –, mint arról, hogy a mamát otthagyta a férje, és hogy Vincze Sándor ki akarja vitetni a kislányát. Persze, azt észre sem veszik, hogy miközben ők a konyhában tárgyalnak, a kislány a verandán gunnyaszt, és ha van is könyv a kezében, ilyenkor mégiscsak arra fülel, ami az ő kis életét olyan közelről érinti.

– Még azt is mondták – folytatja Veronka kisvártatva –, hogy ha elvitetnek, akkor a papámnak fizetni kell értem, amiért több, mint öt évig tartottatok. Egy évre legkevesebb négyezer forintot, mert szépen öltöztettél mindig, és még balettra is járok meg zongoraórára.

Szöszi megremeg, és szorosabban öleli.

– Ezt biztosan Juci nénéd mondta. Tudod, hogy az nem számít! Még egymillióért se adunk, értsd meg. Ha nem muszáj – tette hozzá becsületesen, mert most már igazán nem szabad a kislányt félrevezetnie. – De én nem hiszem, hogy visszakövetelnek. Abba a mamának is van beleszólása. És a mama nekem adott. Már régen. A mama tudja, hogy itt jó helyen vagy. Emlékszel a mamára?

– Egy kicsit – suttogja a kislány. – Olyan… kék bundája volt. Igaz?

Szöszi előtt felrémlett a szürkéskék nylonbunda, amit Vincze Sándor, disszidálás előtt – vagy még inkább a pénzromlástól való félelmében – vett a feleségének. Nem sok maradt meg a kislányban az anyjáról.

– A mi mamánk nagyon jó. Szeret minket, és azt akarja, hogy nekünk jó legyen. Majd ő segít nekünk, hogy a mi kislányunk maradjál.

– De a mama beteg. És gyönge – mondta a kislány, mert alaposan tájékoztathatják a pletykás nyelvek.

– A papám meg erős.

Szöszi gondolkodott. Egy pillanatra Vincze Sándor hatalmas állkapcsát látta maga előtt, meg azt a csonttörően recsegő hangját hallotta. Igen… Valamennyire minden eshetőségre fel kell készülniük, és valamennyire a kislányt is fel kell készíteni. Vincze Sándor félelmetes ember.

– Hallgass ide, Dundikám – szólította húgát a régi nevén. – Még ha úgy lenne is, hogy vissza kell téged adnunk… Az nem lesz most rögtön, meg el is lehet húzni az időt, még tán egy-két évre is. És amikor már megnősz, és nagylány leszel, nagykorú, akkor, ha akarsz, visszajössz, és megint magyar lány leszel. De az is lehet, hogy akkor már nem is akarsz visszajönni, mert a papád mégiscsak a papád, biztosain szeret majd téged. És talán ott sokkal jobb dolgod lesz, gyönyörű ruháid meg külön szobád…

– Itt is lesz nekem külön szobám – vágott közbe a kislány. – Árpika azt mondta, ha lejár az adósság a házra, akkor épít hozzá egy nagy szobát meg egy kisebbet. A nagyobbik lesz a gyerekszoba, ott laknak a ti gyerekeitek, a kisebbik meg csakis az enyém lesz, és kapok bele saját íróasztalt meg könyvespolcot. Szöszi még bánatában is elmosolyodott egy kicsit. Tehát Árpádnak már olyan terve is van, amit még a feleségével sem közölt! Persze, mert ez azt jelenti, hogy soha az életben nem lesz egy kis könnyebbségük, soha nem fogynak ki az adósságból.

– De ott még autód is lehet – tette most még erősebb próbára a húgát.

– Miért? Itt nem lehet? Az orvosoknak mindnek van, és ha például külföldi követ leszek, akkor kapok állami autót, az nem is kerül pénzbe.

Most erre mit feleljen? Megint megcsókolta. Veronka pedig:

– Hiába is vitetnek el, én úgyis visszadisszidálok!

– Ne beszélj csacsiságot!

– De igenis! Visszadisszidálok! És tudd meg, hogy soha nem mennék egy német férfihoz feleségül, mert nekem olyan kell, mint Árpika!

– Aludj már, te kis bagoly!

– Mit gondolsz, mire én nagylány leszek, találok olyat, mint ő?

– Ojjé! – mosolygott a nővére. – Tudod, őbenne az a legjobb, hogy ilyesféle fiú sok van, ha nem is pont ilyen mindenben, és ha nem is hívják épp Árpádnak.

– És amíg haza nem jön, ugye, mindennap itt alhatok, veled?

– Persze!

– Tudod, mi volna a legjobb? – teszi fel a szónoki kérdést a kislány, és kihúzza átmelegedett lábát a pizsamanadrágból. – Az, hogyha a papám megfizetné Árpikának a húszezret, amiért tartottatok, és akkor Árpika most mindjárt építhetne a házhoz.

Köddel és esővel köszönt be a november. Most majd biztosan megárad a Duna, hazajöhetnek a hajósok Turnu Severinből, és akkor Babai Zoltán osztálytárs maga járhat az iskolába, nem kell az édesanyjának helyettesítenie. Habár mindenki nagyon megszerette Cseri Jánosnét, már nem is szólítják másként, csak Margitka néninek. És erősen kérik, maradna itt velük, nagyon hiányzik majd az I/D-ből.

– Szívesen maradnék – mondja Margitka néni –, de hát a kisebbik fiam felesége kisbabát var decemberre, nem nélkülözhetik a nagymamát.

Vendel János és felesége messzebbről indultak, mégis előbb érnek az iskolába, mint Babai Zoltán, ők igazi hajótöröttek voltak, nemcsak egyszerűen megrekedt hajósok, de Ádám Feri meg a segédrendezője – így nevezi Ilonkát – kimentették őket. És egy esős délutánon egyszerre csak megjelennek a zöld folyosón.

Vendel Jancsi egy kicsit cingár, de csinoska fiú. Még húszévesnek sem látszik. Göndör, sötét haja van, ügyesen bodorodik ki a kalauzsapkája alól, nagy, sötét, kisfiús szeme, kissé keskeny válla. A felesége mégis a karjára támaszkodik, ahogy a csípőficamosok nehézkes, hintáló járásával végigmegy a folyosón.

Minden rendben volna? Szó sincs róla. Egyelőre csak itt, az iskolában találkoznak, hetenkint háromszor, tanítás után a férj nem is meri egészen hazáig kísérni a feleségét, nehogy az öregek megtudják, hogy ők kibékültek. Természetesen ülhetnek egy padban, rájuk nem vonatkozik az egynemű-különnemű törvény. Igaz, Ödönfi tanár úr szóvá tette, amikor először látta őket, de akkor felállt Jancsi, és bejelentette azon a fátyolos és kissé hadarás hangján, hogy ők törvényes házasok.

És olyankor is szoktak találkozni, amikor Józsa beszállítja a kész babaszemeket, és elhozza az új munkát, mert Jancsi újra idekérte magát az 52-es villamosra. Bizonyára a babaszemek is újra ábrándosak és mosolygósak. Habár Jancsi egyelőre Benedek Vilmoséknál lakik, nagyon jutányosán, havi százhúszért, igaz, hogy Vilivel egy szobában. És aztán? Vili is osztálytárs, egyidős is Jancsival, autó- és motorszerelő. Az édesanyja a százhúsz forintért még reggelit is ad a fia osztálytársának. Vacsorát a felesége szokott hozni neki, hétfőn, szerdán, pénteken, vagyis iskolanapokon, de mindig két napra. Hogy aztán vasárnap hol és hogyan találkoznak, az már az ő dolguk.

Az osztály többsége nem is tud a történtekről. Miért is? Bors Lenke nem részesítheti nyilvános osztályfőnöki dicséretben Ádám Ferit és Török Ilonkát a sikeres rende-

zésért, illetve segédrendezésért. Ez nagyon kellemetlen volna a főszereplőknek; Feri és Ilonka pedig nem tart, igényt rá. Szöszi is csak azért ismeri olyan részletesen ezt az életben megrendezett filmet, mert Ilonka természetesen mindig mindenről beszámolt neki.

Akkor, a „Bánk bán”-t követő vasárnapon, együtt mentek el Tímárékhoz. Ádám Ferinek szerencséje volt, mert nem málnaszörpös teával, hanem borral kínálta őket a bácsika. Gyenge kis borocska volt, de tiszta italú. Óvatos kérdezősködésükre, hogy mit tudnak a vejükről, hogy hol lakik, merre dolgozik, azt felelték, hogy a világon semmit sem tudnak róla. De akkor megszólalt az asszonyka. Ő, aki jóformán ki sem mozdul a vén karosszékből! Úgy gondolja, hogy férje a Hűvösvölgyben lakik, a végállomástól nem messze, egy Stefkovicsné nevű néninél, akit régóta ismer. Valaha, kicsi korában, volt nála gondozáson, mint állami gyerek. Később is, ha bajba jutott, ott keresett menedéket, ha nem is nagyon találta meg, mert az igazában egy részeges boszorkány, és nagyon kapzsi is. De bajba jutott embernek nincs miben válogatnia.

Feri a megadott címen még aznap meg is találta Jancsit. Egy szót sem szólt arról, hogy beszélt az apósáékkal meg a feleségével. Csakis, mint az iskola küldötte szerepelt. Jancsinak persze az volt az első kérdése: hát a felesége jár-e? Nem? No, akkor ő sem. Miért? Csak. De még aznap este kijött belőle egy és más, persze, sokórás együttlét és megfelelő rummennyiség elfogyasztása után. Mert azt szereti, a rumot. Ádám Feri, amikor elmesélte Ilonkának ezt az estét, még tréfált is: rumcsiztunk és dumcsiztunk. Ilyenkor persze a népnevelőnek is innia kell, mert nem elég, hogy az kapjon bizonyos nyomást, aki vall, nyomás alá kell kerülnie a vallatónak, a gyóntatónak is, különben a páciensnek nincs bizalma hozzá. És mennyi akadozó összevisszaságból, mennyi fölösleges locsogásból meg hazudozásból kell ilyenkor kihámozni a lényeget! A bajba jutott egyén apróságokat eltúloz, sorsdöntő dolgok fölött meg elsiklik. Egyes részleteket megszépít, mentegeti magát, máshol meg befeketíti. Mi a lényeg? Vendel Jancsi, amikor bekerült a Tímár családba, azt hitte, szárazra jutott. Vagyis bizonyos értelemben csakugyan érdekházasság volt ez, no de miféle érdekről volt itt szó? Nem kisebb érdekről, mint arról, hogy az ember megfullad, vagy életben marad. Egy húszéves fiú, ha különben nem nagyon erős jellem, sok mindenbe belekeveredik, ha nincs, aki egy kicsit törődne vele. Még olyasmi is előfordult, hogy a kalauztáskából hiányzott bizonyos összeg; no, akkor vannak bizonyos trükkök a jegyekkel, amelyeknek segítségével az ember segíteni igyekszik magán. Ezek voltak például azok a dolgok, amelyeket Jancsi még rumos állapotában is igyekezett csekélységnek feltüntetni, inkább csak célzott rájuk itt-ott. Még az sem derült ki világosan, hogy volt-e fegyelmi ügye vagy nem. Ezt úgy adta elő, hogy őt a földalatti villamosra akarták tenni, mert ott a kalauz csak ajtót nyitogat, de pénzt, jegyet nem kezel. Volt, ahogy volt, jött a megváltás, a meleg mosolyú, vörös hajú babaszemfestő, egy kispesti tündérkirálylány, aki, ha kissé bicegve is, de a biztonság alma- és málnaillatú szigetére vezette Vendel Jancsit. Szerette? Miért ne szeretne az ember valakit, akitől csak szépet és jót, gyöngéd szeretetet kap? Csak hát ő nem a sós vizű tengerből, hanem kissé hínáros mocsárból kapaszkodott ki erre a boldog szigetre, egyet-mást magával vitt még, nyilván adósságokat, eléggé piszkosakat, habár határozottan e szavakat nem mondta ki. Az öregasszony pedig úgy böngészte már első hónapban a fizetési szalagját, mint egy áspiskígyó. Vannak aztán bizonyos szokások, amelyeket nehéz egyik napról a másikra abbahagyni, kártyázni például szolgálat után is szoktak, és az ember nem te-

heti nevetségessé magát a régi haverok előtt azzal, hogy az anyósom engem minden fillérrel elszámoltat.

Mármost huligán volt-e ő vagy nem? Tegyük fel, hogy az volt, de akkor se jókedvéből. Azt nem tudja, más hogy van vele, de szép szóra ő az ingét is odaadja akárkinek, ha viszont kötözködnek vele, ha gyanakodnak rá, ha örökké szaglálódnak körülötte, akkor rögtön belebújik az ördög. Még a madarat is szoktatni kell a kalitkához, ha nem született bele! Annyit mondhat, totál kikészültek az idegei, ha el nem jön, rossz vége lett volna, mert vagy a diliházba, vagy még rosszabb helyre kerül. Jó, az igaz, nem gyónt meg nekik mindent az esküvő előtt… Merthogy a felesége később egyszer azt vetette a szemére, ha mindent elmond őneki, akkor nem lett volna semmi baj. Úgyis megbocsátotta volna, és akkor nem keveredik bele abba a sok új hazugságba az öregek előtt. De hát honnan tudhatta előre, hogy a felesége mindent megbocsátott volna neki?

Annak, hogy augusztusban eljött, igazában egyetlenegy szó volt az oka. Azt a szót nem is anyósa, hanem az apósa mondta ki: hogy ő nem tűr parazitát a házában. Százszor nevezték huligánnak, utolsó kapcabetyárnak, börtöntölteléknek, fertelmes hazugnak, de az utolsó csepp a pohárban a parazita volt. Ezt az egyet nem bírta. Ő nem ingyenélő! Igaz, hogy sok mindenbe belekeveredett életében, azt elismeri. Nem tartja magát valami sokra, van önkritikája. De azt az egyet, hogy ő parazita, hogy ő ingyenélő, nem, azt nem tűri, nem bírja elviselni. Mert ez hazugság! Nem dolgozott ő mindig? Igenis dolgozott! Még inkább ő volt az, akin mások balekot fogtak, fizettettek vele, hamis játékkal vették el a pénzét és így tovább. Akkor a legboldogabb, ha adhat valakinek, megmondta a feleségének is: „Ne félj, ha egyenesbe jutok, nem hagylak ezekkel a babaszemekkel kínlódni.” És őt, őt merte parazitának nevezni az apósa?!

Körülbelül ennyi az, amit Szöszi megtudott Ilonkától, Ilonka pedig Feritől. Maga Ilonka egyáltalán nem is találkozott Jancsival. Három héten át Feri hetenként két-három estét is átrumcsizott és dumcsizott Jancsival, Ilonka viszont hetenként egyszer-kétszer találkozott Józsával. Igen, találkozott vele, a legtöbbször cukrászdában, mert hiába ment volna el hozzájuk, az öregek előtt nem beszélhetett volna a férjéről. Márpedig Ilonkának az volt a megbízatása, hogy abból, amit Jancsi elmondott Ferinek, Feri pedig Ilonkának, mondjon el annyit Józsának, amennyit helyesnek lát. Ez kissé bonyolultnak látszik, de a valóságban nagyon is egyszerű volt. Megteremtette a kapcsolatot a két ember között. Ilonka őszintén beszélt Józsával, legföljebb nem mondott el mindent, de valószínű, hogy már Feri sem mondott el mindent Ilonkának, ugyanis erre nem is lett volna idő. Mert csak tizenöt-húsz percük volt erre a célra, ennyivel korábban jöttek be mindketten az iskolába, és a segédrendező itt kapta meg az utasításokat és felvilágosításokat a főrendezőtől. Mert mi volt a fontos? Józsa bizonyosságot szerzett arról, hogy szereti a férje, és ha az ő házasságuk érdekházasság volt, akkor minden házasság az, mert a szerelmeseknek az az érdekük, hogy egymáséi legyenek, és lehetőleg boldogan éljenek, márpedig Jancsinak ez volt a szándéka. Jancsi is bizonyosságot szerzett afelől, hogy a felesége egyáltalán nem tartja parazitának. És még az öregek is meggyőződhetnek idővel, hogy vejük nem ingyenélő. Hiszen most nem kap sem lakást, sem kosztot, a maga költségén él, még a vacsoracsomagokat sem fogadja el csak úgy Józsától, hanem minden nélkülözhető pénzét neki adja, hogy vigyázzon rá.

Ilonka még azt is elmesélte Szöszinek, hogy amikor Józsával a cukrászdába jártak, mindig Józsa fizetett a babaszempénzből, soha meg nem engedte, hogy Ilonka akár egyetlen krémest a saját költségén egyen meg. És amikor Ilonka emiatt komolyan tiltakozott, akkor Józsa azzal érvelt: „Hagyd csak, úgyis bánt, hogy mennyi pénzébe kerülhet Ádám Ferinek ez a társadalmi munka! Biztos, hogy nem az én férjem fizeti a rumot hozzá."

Ez valószínűleg így is van – mondta Ilonka –, no de mégis furcsa, hogy ő meg keressen a társadalmi munkán, nem? Az a pénz, ami az ő erszényében maradt, nem kárpótolja Ádám Ferit a sok kiadásért, mert hogy ezek a kocsmázások nem nyolc meg nem is tizenkét forintba kerültek, az biztos!

– És? – kérdezte Szöszi. – Most mit akarsz? Talán a megmaradt cukrászdapénzt oda akarod adni neki? Mint én a tizenkét forintot?

– Tudom, hogy azt nem lehet. Csak mondom. És hát azért neki tanulságos volt ez, nem? Ha filmes akar lenni!

Szöszi egy pillanatig gyanakodva nézett barátnőjére. Csak nincs valami ezek között? De semmi gyanúsat nem észlelt, Ilonka igazán és szívből csakis az üggyel foglalkozott, különben is nehéz elképzelni még két fiatalt, aki oly kevéssé illene egymáshoz. És még az is megnyugtató volt, hogy miután a Vendel házaspárt szerencsésen elhozták az iskolába, Ilonka valódi megkönnyebbüléssel sóhajtott egy kicsit:

– Azért nem bánom, hogy vége van. Veled is alig tanultam mostanában. Pedig most szalma vagy, igaz? Még többet tanulhatunk.

Majdnem egy teljes hétig nem történt semmi rendkívüli dolog. Még az első levelezőlap sem jött meg Árpádtól, pedig Veronka sokszor a kapuban leste a postást, hogy mikor fordul be a Tégla utcába, elébe is futott.

Aztán, egy szerdai napon, Ilonka már az iskola kapujában várta a barátnőjét. Novemberben már sötét van öt órakor, Szöszi csak akkor látott valami merev sápadtságot a lány arcán, amikor beléptek a kapun. És az, hogy belekapaszkodott á karjába.

– Mi van?

– Ne ijedj meg, nem nagy baj, illetve nem is baj, csak… Nagyon furcsa. Iskola után elmennék hozzátok. Alhatom nálatok?

– Hát persze – és Szöszi rögtön elhatározta, hogy Ilonkát a nagymamáék szobájába fekteti, Veronka díványára. Mert Veronka mindig lefekszik addigra, mire hazaér az iskolából. Máskor úgy kell kergetni az ágyába, de most nagyon élvezi, hogy olvashat a kis villanynál. Kellene is neki valami olvasólámpafélét venni, habár a nagymama morog majd érte, és különben is vitatható, szabad-e egy kilencéves kislánynak ágyban olvasnia.

– Csak nem otthonról valami rossz hír? – kérdezte Ilonkától a lépcsőn.

– Dehogyis. Isten őrizz!

– A bölcsődében? Juliska néni?

– Nem.

– Ne légy már olyan titokzatos! Csak egy szóval mondd, hogy mi…

– Nem lehet egy szóval. Még tízzel se.

És amíg az iskolában voltak, csakugyan egyetlen szót sem lehetett kihúzni belőle. Mind a négy ötperces szünetet az osztályban töltötte, pedig most már rossz ott ülni a nyitott ablak mellett. A padban maradt, és belemerült valamelyik könyvbe. Bezzeg az órák alatt egyáltalán nem figyelt, legalább annyira elkalandoztak a gondolatai,

mint ahogy Szöszi, szokott tücsköt-bogarat összefantáziálni. Oroszórán Szöszinek kellett oldalba böknie, amikor kihívták felelni. Azért jól felelt, összeszedte magát. Oroszból is a legjobbak között van, pedig a falusi iskolában nem is tanultak oroszt, a tanítójuk se tudott, de már otthon, Homokszálláson elkezdte pótolni. Valami agronómus felesége korrepetálta szívességből. Szöszi négy évig tanult az általánosban, de nem tudott annyit.

Még akkor sem akart beszélni, amikor hazafelé mentek. Majd otthon!

Veronka valóban olvasott az ágyban. Szöszi még egy negyedórát engedélyezett neki, aztán a konyhába ment Ilonkával, a gázsütőt gyújtotta be egy kicsit. A nagypapa már meghozta a kályhát a verandára, de még nem kötötte be a csöveket, valami könyök még hiányzik. Szöszi teavizet tett fel, és megkérdezte, süssön-e olajban pirítóst vagy csak úgy szárazon, és utána megkenik vajjal. De Ilonka nem felelt. Lekönyökölt az asztalra, és elkezdte:

– Délelőtt, úgy tizenegy körül, odahívnak a telefonhoz. Juliska néni asztalán van a telefon. Már azért is mérgesen nézett, hogy ki telefonálhat nekem, férfi. Ádám Feri volt. Hogy beszélni akar velem, mikor érek rá? Az iskolában nem lesz jó? Nem, azt mondja, előbb. Legjobb volna háromkor. Vendelékkel van valami, kérdem. Majd elmondja, csak ennyit felel. Ránézek Juliska nénire, mondom neki, hogy ebéd után, amikor a kicsik alusznak, kimehetnék-e egy félórára, iskolai ügyben. Erre ott rögtön, nem tudom, mivel érdemeltem meg, hogy kételkedjen: „Gyanús vagy te nekem, te lány, én vagyok felelős az apádnak. Biztos, hogy iskolai ügy? Mostanában mindig korábban mégy el úgyis, tudtommal öt óra húszkor kezdődik a tanítás, de neked valamiért mindig már előbb ott kell lenned." Társadalmi munka volt – mondom –, most már nem lesz, remélem, ez az utolsó. „Én is remélem" – azt mondja. No, ha nem is valami szívesen, de megadta az engedélyt. Feri pedig, hogy már fél háromkor itt lesz a bölcsőde előtt, ha tudok, jöjjek egy kicsit előbb.

– Azelőtt… egyszer se telefonált? – kérdi Szöszi.

Leszeli a kenyeret, de nem pirítja még, majd ha a tea megfőtt, vagy akkor sem, nem lesz itt evés, legalábbis egyelőre.

– Soha. No, háromnegyed háromkor kimegyek, ott áll a hársfa alatt, tudod, a téren. Az már majdnem minden lombját lehullatta, olyan alatta, mint a sárga szőnyeg. Valahogy abból, ahogy rám nézett, láttam, éreztem, nem jó jön ki ebből, de erővel arra gondoltam, biztosan Vendelék. Nem jön közelebb, várja, hogy én menjek, ez is furcsa. No, megyek egy-két lépést, és amikor megállok, azt mondja: „Elveszem magát feleségül."

Egymás után két kicsi sóhaj, mintha nehezen kapna levegőt.

– Te mit feleltél volna? Mert én egy mukkot se. Csak várok, hogy majd kiderül, mi legyen ez. Int, hogy menjünk, el is indulunk, aztán, de szóról szóra: „Nem vagyok magába szerelmes, hogy tudja. Nem is vagyok olyan, hogy szerelmes tudnék lenni. De maga nagyon rendes lány. Ebben, úgy, ahogy biztos vagyok. Én egyszer már megnősültem, tizenkilenc éves koromban. Akkor se voltam szerelmes, csak tetszett egy lány. Magának még azt se mondhatom, hogy tetszik. Pocsékul öltözködik, azt valószínűleg maga is tudja. Ez engem nem érdekel. Nekem olyan kell, aki rendes. Akiben meg lehet bízni."

A teavíz már zubog.

– Nekem meg hirtelen eszembe jut, amikor mellém ült földrajzórán. Mondom magamban, ez is csak olyan, azért se ijedek meg tőle. Bolonddá akar ez tenni, habár nem tudom, mivel adtam rá okot. No, mindegy. Megkérdem tőle, mi lett az első feleségével. Vállat von, hogy nem tudja, ő már négy nap múlva otthagyta. Miért? Nem volt rendes? Igen, ráhagyja, azért, mert nem volt rendes. Hát akkor, mondom, miért akar maga megint megnősülni, megint csak úgy járhat. Magával? Azt kérdi. Velem sehogy, mondom neki, mert engem nem vesz el. Nem hiszi el, hogy feleségül akarom venni? Elhiszem én, ha nagyon akarja, felelem, de én, ha egyáltalán férjhez megyek, majd csak akkor, ha a főiskolát is elvégeztem. De akkor is, csak ha annyira szeretek valakit, hogy muszáj lesz. Erre megáll, rám néz. Hogy én ezt hogyan értem? Mi van ezen magyarázni való? Mondom, én vissza is mennék, úgyis nagyon nehezen engedtek el, még van takarítani valóm, mire a gyerekek felébrednek. És visszafordulok. Jön ő is, hallgat. Én meg, hogy legyen valami: hogyan, hogy maga most itt van, nem dolgozik? Vagy éjszaka? Kivettem egy nap szabadságot, azt mondja. Csak nem ezért, kérdem tőle, de igazán hidd el, mintha csak tréfa volna az egész. Azt akartam, hogy tréfa legyen. Erre ő, hogy gondoljam meg mégis, ad nekem gondolkodási időt, de sokat nem szeretne. A nagymamájával lakik, mert a szüleivel nincsen jóban. A nagymamájának van egy háza itt Lőrincen, a villanegyedben, két szoba összkomfort, és a nagymamája már nyolcvan éves. Járhatók tovább az iskolába, még a bölcsődében is dolgozhatom, ha akarok, neki mindegy. Szüksége van valakire, akiben megbízik. Miért, mondom én, a nagymamájában nem bízik meg? Erre nagyon szépen kér, hogy ne tréfáljak. Ő tudtával, nem bántott meg, nem sértett meg engem. Engem nem, találom neki felelni, de azért, ne is haragudjék, ez nem való, amit csinál, mert vannak dolgok, amikkel nem jó tréfálni, ő meg: talán azért nem akarok hozzámenni, mert értelmiségi családból származik? Kicsoda? Mert először nem is értettem. Bánom is én, hogy mifele családból származik, mert akkor már egy kicsit mérges voltam. Odaérünk vissza a hársfához, hogy ott elköszönjek, de nem tudom, hogyan. Egyszerre csak azt kérdezi: és ha azt hazudnám, hogy szerelmes vagyok magába? Kár magáért, mondom erre, olyan maga, mintha üszköt kapott volna, mint a gabona, érés előtt.

Szöszi befőzi a teát.

– Dilinós – mondja csendesen.

– Csak az a rossz, hogy egy osztályba járunk.

– Ne törődj vele. Úgyis elfelejti. És tényleg értelmiségi családból származik?

– Tudom én?

– Nem is az a baj – mondja Szöszi, és forgatja a kenyereket a rácson. – Azt képzeli magáról, hogy művészlélek. Hogy neki mindent másképp kell csinálni, mint a közönséges halandóknak.

– Tudtam, hogy ha veled beszélek, akkor már könnyebb lesz – mondja Ilonka hálásan. – Árpád írt?

– Még nem. Tudod, amikor a hetedik kerületben laktunk, akkor én a Népköztársaság útján dolgoztam egy fodrászüzletben. Oda sok művésznő járt. Nem mondom, némelyik egész rendes és normális. Amelyik az akar lenni.

Kiveszi a vajat a hűtőszekrényből, mert télen is járatják, csak gyengén.

– Tudod, mi a baj némelyikkel? Hogy nem is akar normális lenni.

– Ma nem is jött iskolába.

– Még az is megtörténhet, hogy most majd ő morzsolódik le. Amilyen dilinós!

– Nem szép, hogy ilyet mondok, de nem is bánnám.

– Elhiszem – mondja Szöszi, miközben a kenyeret vajazza. – jól rád ijesztett, te szegény. Meg aztán, emlékszel, úgyis azt mondta az Emkében, neki a főiskola se kellene, úgyis tudna filmet csinálni, különbet, mint más. Lehet, hogy ebben nagyobb szerencséje lesz, mint veled, és egyszerre csak megteszik fő-fő rendezőnek.

– Nekem sincs képesítésem – nevet most már Ilonka. – Mégis rám bíznak mindenféle dadamunkát.

– Tudod, mit? Most már nem is motozok odabent nagymamáéknál. Megalszunk hárman a rekamién.

Ádám Feri pénteken sem jött el az iskolába, de hát ez fel sem tűnik senkinek. Egy-két-három hiányzás az esti iskolában, sajnos, a legkisebb bajok közé tartozik. Azt okozhatja az asszonyoknál akár egy nagyobb takarítás is, a fiúknál pedig nőügy, vagy valami kis kilengés. Császár Miska, egy Ferivel egyívású fiú, aki a legtöbbet jár vele, éppoly kevéssé tud felvilágosítást adni padtársa hollétéről, mint akárki más. Mert Bors Lenke azért megkérdi: ki tudja, miért nincs itt. Minden hiányzónál megkérdi.

Szöszinek pedig eszébe jut: „Én még egyszer se hiányoztam. Pedig Árpád most már mindennap megjöhet. Csak egy képeslapot írt, azon is azt: talán, mire a lap megérkezik, ő is."

Szombaton Szöszi az üzletben folyton a telefonra pillantgat, de a családfő csak délután érkezik meg. Csak a gyerekeknek hozott ajándékot: Ájájnak lemosható kockajátékot, Veronkának pedig egy olvasólámpát, amit mindenüvé magával vihet, a talpára is állíthatja, fel, is akaszthatja a nagymamáék ágya végére. Ugrál, sikongat, szaladgál vele, a ház minden konnektorába bekapcsolja. Ég, ég, mindenütt ég, világít!

Szöszi begyújt a fürdőszobában, tiszta fehérneműt készít be a férjének. Árpád bejön, a markában egy zöld gyöngysort szorongat.

– Neked nem hoztam semmit, csak ezt – mondja. – Pedig volt a csapatban, aki még teddybundát is vett, nem is a feleségének.

– Mit irigykedsz? – feleli Szöszi, és el is mosolyodik. Mégiscsak furcsa, hogy még neki kell vigasztalnia a férjét, mert nem volt pénze nagyobb ajándékra. – A teddy már nem is divatos, illetve már annyi van belőle, hogy nem érdekes. A gyöngyhöz pedig majd veszek egy ruhát.

Felegyenesedik. Árpád elkapja és megcsókolja. Szöszi integet, hogy nyitva van az ajtó, akárki bejöhet. De Árpád nem törődik vele. A fehér műbőrrel kárpitozott szenynyespadon ülnek és csókolóznak. Hiába, ilyen nagy családban egy házaspár majdnem olyan lopva jut ilyesmihez, mintha csak ifjú szerelmesek lennének. De hát ez baj is meg nem is. Amikor Veronka végigfut a kis folyosón, ijedten szétrebbennek. Szöszi kimenekül a verandára, a heti vasalást hagyta félbe.

Ilonka ma át se jött. Biztosan azért, mert gondolja, hogy Árpád megérkezett, nem akar lábatlankodni. Akkor kopognak, és belép Ádám Feri.

9

– Alig találtam ide, mert a házszámot nem tudtam. Nem valami jól ismerik magukat ebben az utcában – mondja a fiatalember, ahogy felöltőben üldögél a vasalóasztal mellett. Szöszi nem mondja neki, hogy tegye le a kabátját, a vasalást sem hagyja abba. Pedig az apósa hosszú alsónadrágját vasalja éppen.

– Nem olyan régen lakunk itt.

– Tanácsért, illetve megbízatásért jöttem, Mint osztálybizalmihoz.

– Megtalálhatott volna tegnap az iskolában is – feleli Szöszi szemrehányón.

– Nagyon zavarok? – kérdi a fiatalember, de persze nem mozdul, és érezni a hangján, egyáltalán nem bántja a lelkiismeret.

– Nem éppen – mondja Szöszi vontatottan. – A férjem ma délután jött meg külföldről. Most fürdik – teszi hozzá, mint egy picike fenyegetést.

– Ismerem én a férjét, találkoztunk az Emkében – folytatja elfogulatlanul ez a könnyed modorú fiatalember. – Nincs most valami hasonló ügy, mint Vendel Jancsiéké volt? Ha nem is éppen házaspár! De házaspár volna a legjobb.

– Nem szolgálhatok vele – feleli Szöszi, és fel sem néz, hajtogatja az alsónadrágot. – Ezt a megbízatást sem tőlem kapta, hanem az osztályfőnöktől. De ha éppen társadalmi munkára vágyik, van egy iskolakerülő fiatalember. Elektroműszerész, Ádám Ferencnek hívják. Beszélhetne vele, hogy ne kelljen az üzeméhez fordulnunk.

– Az nem sokat ér, ha az üzemhez fordulnak. Tudja, az üzemben nem rajonganak a dolgozók gimnáziumáért. Abból az üzemnek nincs közvetlen haszna, mint például valami szakmai továbbképzésből. Csak bajt csinál a sok iskolás, nem lehet őket akármilyen műszakba beosztani, ellógnak a termelési értekezletekről, kibújnak mindenféle külön megbízatás alól…

Az egész család a konyhában tartózkodik, a gyerekek ott játszanak, a nagypapák ott olvasnak újságot. Csak az öregebb Körmendiné néz ki, hogy kivel beszélget a menye. De csak annyit mond: ja? – és visszahúzódik, Szöszi be sem mutathatja az osztálytársát. No, nem is nagyon óhajtja. Elhatározza, hogy rövid úton végez ezzel a viszonylag jó modorú tolakodóval. Elcseverészne különben talán egy félórát is.

– Nézze – szólal meg házasságközvetítéssel nem foglalkozom, sem privát, sem pedig mint osztálybizalmi.

– Én nem akarok házasodni – feleli a fiú szemrebbenés nélkül.

– Már nem?

– Udvarolni szeretnék a barátnőjének.

– És ehhez közbenjárásra van szüksége?

– Felhívtam ma délelőtt, de két szó után letette a kagylót.

– Nem csodálom. Nem szereti a tolakodókat.

– Az udvarlásban, eleinte, mindig van egy kis tolakodás.

– De ez túl sok – feleli Szöszi, és szétteríti az asztalon a nagymama kékfestő kötényét. – Nézze! Ha az utcán megszólít egy pasas, és ostobán hunyorgat, akkor is dühös vagyok egy kicsit. És miért? Mert a pasas azt hiszi rólam, olyan vagyok, akivel ki

lehet kezdeni. Én az ilyennek azt szoktam mondani, nagyon udvariasan: „Összetévesztett valakivel, kérem!" Ezzel le is rázom, mert meghökken. „Maga is összetévesztette Ilonkát valakivel, ez az egész.

– Igaza van, belátom – mondja a fiú, egy kicsi szünet után. – Rosszabb vagyok egy olyan ostobán hunyorgó aszfaltbetyárnál. Mert az csak kalandot keres, de én útonálló módon még többet kértem, azt, hogy jöjjön hozzám feleségül. Ez talán még tisztességtelenebb.

– No, látja! Értelmes fiú maga, ha akar gondolkodni. Ezzel aztán el is van intézve, jöjjön szépen hétfőn iskolába, nem történt semmi.

– Dehogyisnem! Beleszerettem a barátnőjébe.

– No, hagyjuk…

– Tudom, nem hisz nekem, erre meg is van minden oka, Ilonka sem hisz.

– Tegyük fel, hogy hisz magának! Akkor mi van? Ilonkának udvarlóra éppúgy nincs szüksége, mint férjre.

– Bocsásson meg, azért tudtommal nem apáca!

Árpád lép ki, fürdőköpönyegben. Tagadhatatlanul és kellemetlenül meglepődik. Szöszi a legszívesebben a vendég fejéhez vágná a vasalót azért a ráncért, ami a férje szemöldöke között támad. Miféle ostobaság, hogy ha csak egy pillanatra is, de Árpád fején olyasmi villanhat át, hogy ő ma jött meg, a felesége talán nem is mára várta, és lám csak, itt ül ez a túlságosan is jó megjelenésű osztálytárs, még ha felöltőben is…

Az meg, a legnagyobb hidegvérrel:

– Csak semmi otellói homlokráncok! A feleséged most biztosan elátkoz engem. A lehető legrosszabbkor törtem rátok. Elkövettem azt az őrültséget, hogy rajtaütésszerűen megkértem Török Ilonka kezét, és most azt szeretném valahogy jóvátenni a feleséged közvetítésével.

– Ilonkáét? – mondja erre Árpád, egészen természetesen, és azonnal eltűnik a ránc a szemöldöke közül. – Miért nem teszed le a kabátodat? Itt nagyon meleg van.

Cigarettát vesz ki a fürdőköpönyeg zsebéből, megkínálja Ferit is.

Szöszi pedig, mert nem akarja, hogy ezek egy húron pendüljenek:

– Te nem tudod, mi a helyzet! Majdnem az első naptól fogva szemtelenkedett vele. Mellé ült a földrajzórán, mert nem merte levetni szegény a ballonját, ugyanis az úttörőingét hordta alatta.

– Az úttörőingét? – mondja fölragyogva Feri.

– Miért nem azt meséli el, a tizenkét forintot, amit maga után vágtam dühömben, hogy menjen a moziba, ha szórakozni akar?

– Micsoda? – nevet Árpád.

– Mint egy kis anyatigris – mondja Feri, és nekilát, elmeséli az egészet Árpádnak. Még azt is, hogyan csillogtak a kétforintosok az olajos padlón Vadrózsa órája alatt, senki nem merte felszedni őket.

– Ráismerek a nyugalmazott jampihercegnőre – mondja Árpád, és ugyanúgy fölragyog, mint az imént Feri, amikor Szöszi elárulta neki az úttörőinget.

Szöszi most már meg sem kísérli, hogy szétválassza őket.

Feri elmeséli, dióhéjban, az egész Vendel Jancsi-féle ügyet. Hogy milyen pontos összjátékkal dolgoztak, micsoda intelligens segédrendezőnek bizonyult Ilonka. Mennyire alkalmazkodott, és ugyanakkor mégis önállóság, kezdeményezés volt a munkájában. Pontosan érezte, mit és mennyit kell elmondani, mit hangsúlyozni.

Amint befejezték a munkát, Ferinek egyszerre csak valami egészen különleges hiányérzete támadt. Ami pedig azt a híres leánykérést illeti, utólag ő maga ijedt meg legjobban, mi is lett volna, ha Ilonka a nyakába borul, és igent rebeg. Akkor most ő volna a világ legszerencsétlenebb embere, mert ha egy lány ezen nem háborodik fel, akkor nem is érdemes elvenni feleségül. Megmondja, csak úgy futólag, tizenkilenc éves korában így esett bele egy házasságba, hogy félig-meddig tréfából, de inkább rosszkedvében, mert éppen akkoriban sok baja volt önmagával, azt találta mondani egy lánypajtásának: „Te, nem volna érdekes, ha összeházasodnánk?" És az a lány rögtön fülön fogta, vitte az apjához, onnan meg az anyakönyvvezetőhöz. Pedig nem a homokszállási állami gazdaság fogatosának volt a lánya, hanem egy nagyvállalat ügyészéé, és egyetemi hallgató.

– Hogyhogy? – csodálkozik Árpád. – És az nem zavarta, hogy neked csak nyolc általánosod volt?

– Képzeld, az sem – mondja kissé zavartan Ádám Feri, és hogy valamennyire megmagyarázza: – Egyébként az ex-anyósom jó barátnője volt a mamámnak, szóval régi családi kapcsolatok.

Rögtön visszatér Ilonkára. Azt a méltóságot és finomságot, ahogyan visszautasította! Pedig nagyon dühös volt szegényke. De hogy milyen különöseket tud az mondani! Például az a kijelentése, hogy ő, ha kész tanítónő lesz is, csakis akkor megy férjhez, ha valakit annyira szeret, hogy muszáj lesz.

– Igaza van – mosolyodik el Árpád. – Mi van ezeknek a szegény lányoknak abból, hogy férjhez mennek? Az én feleségem se akart. Előre tudta szegényke, hogy vége a gyöngyéletnek. Fogalmad sincs róla, hány nylon alsószoknyát, meg fehér műszőrme kabátot lehetne venni annyi pénzen, mint amibe ez a ház került nekünk, és kerül még ezután is.

– Hagyd abba – szól a férjére mérgesen Szöszi. – Ez egészen más káposzta! Mi voltam én? Egy fodrászlány, aki szeret táncolni meg öltözködni. Semmit se vesztettem azzal, hogy egy kicsit benőtt a fejem lágya. De Ilonkát nem érdeklik a nylon alsószoknyák, őneki megvan az élethivatása, és nagyon tévedtek, ha azt hiszitek, hogy le tudjátok venni a lábáról! Se így, se úgy! Vegyétek tudomásul.

Kirántotta a vasalózsinór csatlakozóját a konnektorból, összekapta a vasalt ruhát, bevitte a nagymamáék szobájába, mert ott lehet legjobban szétrakni, a két széles ágyon, hogy egy kicsit kihűljenek.

Aztán visszamegy, hogy elrakja a vasalóruhát is. Árpád épp azt meséli, hogy az ő osztályukban is voltak mindenféle bonyodalmaik. Tavaly például egy bizonyos Tormáné osztálytársuk ellen a férje beadta a válókeresetet, azzal, hogy a felesége ott az esti iskolán több egyénnel is viszonyt folytatott. Többek között persze Körmendi Árpáddal is gyanúsította a feleségét.

Szöszi kezében megáll a félig összehajtott vasalópokróc.

– Nem is mesélted – mondja átható halksággal.

– Mit meséltem volna rajta? – szabadkozik Árpád.

– A férj betegesen őrült alak volt.

– Miért, vannak egészséges őrültek is?

– Nem féltékenykedünk – szemtelenkedik Ádám Feri.

– Különösen nem utólag!

És Árpád meséli tovább, hogy ők is próbálkoztak, beszéltek a férjjel, de hiába volt minden, akármit mondtak, az csak olaj volt a tűzre. Végül is elváltak, és a fiatalaszszony most megy újra férjhez egy… kalkulátorhoz.

– Az persze osztálytársatok – kérdi Szöszi, de élesen, kijelentő módban.

– Nem. Utolsó éves – feleli Árpád szemlesütve.

Szöszi kimegy a konyhába, hogy elkészítse a fia vacsoráját. Most már persze el kell mondania, hogy ki ez a fiatalember. De Körmendiné azt is megkérdi ám, hogy miért jött, mit akar. Szöszi kényszeredetten azt feleli: ő is benne volt abban a brigádban, amelyik a lemorzsolódás ellen küzd. Ez szépen hangzik, és mert az anyósa csak félig érti, elhallgat tőle.

És ha egyszerűen csak azért jött ez a fiú, hogy, pestiesen szólva, bevágódjék? Biztosan tudja, hogy Ilonka sűrűn jár hozzájuk, hát a legegyszerűbb, ha itt találkozik vele. És miért ne, ha összebarátkozik Árpáddal? Ebből csak az lesz, hogy elűzi innen azt a szegény lányt, mert csak egyszer lássa itt Ilonka, a lábát se teszi be többé.

– Kaphatunk egy kávét? – dugja, be a fejét az ajtón a családfő.

Megfőzi nekik azt is, de este alaposan megmondja a véleményét Árpádnak. Habár nem valami kellemes program, kétheti távollét után, hogy összevesszen vele.

Amikor kiviszi a kávét, éppen a katonaságról beszéltnek. Árpád meséli, hogy már harmadszor kapja meg a felmentését, mint családfenntartó. Nem hagyhatja itt a feleségét ezzel a rengeteg adóssággal. Az üzem, sőt a technikum is támogatta a felmentését. Ádám Feri meg azt mondja, neki jót tett a katonaság, egy kicsit lehiggadt; ott jött rá arra is, hogy neki legjobban a film felelne meg, egy ideig dolgozott is a honvéd filmeseknél.

Milyen lehettél akkor, amikor még nem higgadtál le? – gondolja Szöszi.

A nyitva hagyott ajtón kiballag Ájáj, és nyújtogatja a karját az apja felé.

– Lellellelle – azt mondja.

Ha valaki nem ismeri, vagy csak félig ismeri a családi nyelvet, ezt nem érti meg. Lelle, azt akkor mondogatja, ha ölbe veszik, és gyalogolni akar. Igen ám, de van ennek a lellének még egy jelentése, az apja meg is érti:

– No, mi az, repülni akarsz? – és felemeli magasra, egy kicsit fel is dobja, elkapja. Ez a repülés, Ájáj nyelven le-le-lepülés.

– Dobd ide, elkapom – ajánlkozik a vendég fiatalember.

És elkezdenek a gyerekkel labdázni. Ájájnak persze tetszik, az anyját kirázza a hideg. Kapkod utána, de nem adják, fel is adja a küzdelmet, mert azzal, hogy közibük áll, csak még messzebbről és magasabbra dobják azt a kék bugyogós, kacagó űrpilótát.

Este pedig, amikor kettesben maradnak, még Árpád az, aki megrója a feleségét: mit játssza az erénycsősz szerepét? Az helyes, hogy törődik a barátnőjével, sőt örül, hogy Ilonkával barátkozik, ilyen rendes kis barátnője még nem is volt soha, ezért megdicséri. De mit félti őket egymástól? Ilonka elég okos, nem kell félteni, különösen ettől a fiútól nem. Szereti és becsüli a lányt, miért akarná romlásba dönteni? Nyilvánvaló, ma este azért jött, mert azt hitte, itt találja. Az csak nem bűn, hogy közeledni akar? Hát mikor legyen szerelmes az ember, ötvenéves korában? A szerelem mégiscsak olyan dolog, ami elsősorban a fiataloknak való. És bármilyen komoly lány Ilonka, tizennyolcadik évében van, egy lány sem jegelheti el magát tíz-húsz esztendőre. Semmi baja nem lesz attól, hogy egy fiú udvarol neki, hogy vasárnap együtt sétálnak,

elmennek színházba vagy moziba, esetleg betérnek valami táncos helyre is. Legalább Ilonka is kikupálódik egy kicsit, megtanul öltözködni, lesz egy rendes cipője, valami jó kis ruhája; Szöszi, mint barátnő inkább ebben legyen segítségére. Nem kell, hogy száz méterről meglássék rajta a tanyai. Szöszi vegye tudomásul, hogy egy lányra legjobban egy fiú tud vigyázni, ezt különben tudhatná a saját esetükből.

– Terád ki vigyázott? Nem én? – mondja, és Szöszi nem is felelhetne, mert megcsókolja.

Vasárnap nem csörög az óra, mégis felébrednek fél hatkor. Árpád kimegy az újságért. Belenéz, röviden kommentálja az eseményeket. Szöszi pedig megfordítja a kisvánkosát, és kijelenti: Árpád nagyon téved, ha azt hiszi, hogy ő most egyengetni fogja Ádám osztálytárs útját, hogy mennél hamarabb elcsavarhassa Török Ilonka fejét. Már azt is megbánta, hogy a paradicsomkontyot csinálta neki. Járna még most is kötélfonatokkal a fején, vagy vágta volna le azt a gyönyörű haját, akár hülyegyerek frizurára, alighanem jobb szolgálatot tett volna á barátnőjének.

Árpád a paplanra ejti az újságot, és egy kicsit megfricskázza Szöszi orrát.

– Ezt kapod ni, tőlük is, nem is olyan sokára. Légy nyugodt, hogy Feri túljár az eszeden, és Ilonka sem köti az orrodra, amikor először megy el vele ide vagy oda. Fogadsz?

Elébe tartja a tenyerét, Szöszi meg ráüt, elfordul.

Délelőtt Árpád elment sétálni a fiával és Veronkával. Szöszi ilyenkor szokott nagytakarítást csinálni a saját szobájukban meg a nagymamáékban. Tizenegy óra körül beállított Ilonka, azzal: de nem maradok ám itt ebédre! Dehogyisnem maradsz, hova mennél? – mondja neki Váradi nagymama, és Ilonka elpirul. Azt se tudja, mit segítsen, ő akarja fölkenni a padlót azzal a lengyel benzines viasszal. Igazán olyan vagyok nálatok, mint egy konyhamalac, mondja, miközben a padlón térdel. Mi az a konyhamalac? Hát, amelyik beszokik a konyhára, és kérincsél, mint a kutya. Most már kutya is, nemcsak malac?

Szöszi megérti. Akármilyen büszke kis szíve van, mert az van, nem bírja ki egész vasárnap a bölcsőde konyhájában, egyes-egyedül. Mit csináljon? Tanulnivaló sincs annyi, és ha volna is! No persze, olvashat, de az olvasásra úgyis megmarad neki a délután, az este. Még talán enni sem enne, egymaga egy asztalnál. Vendéglőbe pedig csak nem megy el egy fiatal lány!

Padlófényesítés meg bútortologatás közben egyszerre csak azt mondja:

– Tudod, nem bánnám, ha Bors Lenke megint adna valami megbízatást. Akár minden vasárnap délután elmennék családlátogatásra. Legalább megismerem a pesti embereket.

Szöszinek rögtön Ádám Feri jut az eszébe. Már majdnem kimondja: az este itt volt, megbízatást kért, de persze egészen más okból. Mégsem meri megmondani. Ha egyszer eljött, máskor is eljöhet. Ha Ilonka ezt tudná, nem érezné magát biztonságban Körmendiéknél.

– Látogassál minket mennél sűrűbben – feleli. – Mi is pesti emberek vagyunk. És ha nem tudnád, engem is te mentettél meg a lemorzsolódástól.

No, ha ő nem mondta meg neki Ádám Ferit, megmondta Árpád, méghozzá ebédnél, mindenki előtt, mert, mi van abban?

– Kár, hogy tegnap nem jött át, Ilonka, itt volt a lovagja.

Ilonkának torkán akad a karfiolleves, mindenki mosolyog rajta. Árpád meg folytatja:

– Büszke lehet a hódítására, az ember ki se nézné magából, abból az ártatlan szeméből. De hát éppen azzal fogta meg azt a fiút! Mert tudja, a legtöbb férfi éppolyan kocsi után szeret futni, ami nem veszi föl. Valamirevaló fiatalember rá se néz olyan lányra, aki kelleti magát, aki kacérkodik vele. A vadmacskaszívű lányok, azok a legkapósabbak. Pedig ez a Feri nem könnyű ember – folytatja, és ügyet sem vet Ilonka sápadozására. Egyszer már megégette magát. Hat évvel ezelőtt, tizenkilenc éves korában megnősült, és nagyot csalódott. Persze, ő is hibás volt, de annál rosszabb. Azt gondolta, többet az életben nem tud hinni egy nőnek se, de most érzi, hogy megtalálta az igazit…

Szöszi inteni akar, hogy hallgasson, mert ő látja, hogyan remeg Ilonka keze. Csakhogy már késő, Ilonka felkel, bocsánatot kér, és kimegy az udvarra. Szöszi megszidja a férjét. Érzékeny, különös lány ez, nem szabad vele így!

– Hiszen nem akartam én bántani – mondja Árpád bűnbánóan. És küldi Szöszit, hogy menjen már utána.

– Vagy menjek én? – kérdi, és fölkel, kimegy. Aztán kisvártatva visszajön, hogy nem látja, pedig az utcára is kinézett. Csak nem bújt el a jövendőbeli nyúlketrecben? Szöszi is kimegy, körülnéz, még a cseresznyefára is rápillant, aminek októberben olyan színe volt, mint Ilonka hajának. Most már persze lehullatta a leveleit. Ennek fele se tréfa, nemcsak az ebédet hagyta itt, a ballonkabátja is a fogason maradt, hazaszaladt abban a kis piros kardigánban, amit Szöszitől kapott.

– Üljetek le és egyetek – szól rájuk idősebbik Körmendiné. – Raplis kis hisztérika ez. Igazán úgy a pártját fogtuk, mit adja itt a sértett hercegnőt? Ott a tanyán olyan finom társasága volt?

– Majd Veronka ebéd után átviszi neki a kabátját meg egy kis süteményt is – mondja Váradi nagymama.

– Majd inkább én megyek át – mondja Szöszi. – Csak gyorsan elmosogatok.

– Majd én elmosogatok – így a nagyanyja.

– Elkísérlek – mondja Árpád.

– Mit szaladtok annyira utána? – zsörtölődik Körmendiné. – Még nem is voltál velünk. Még nem is meséltél semmit az utadról.

Kis Árpád délutáni álmát alussza, ők elindulnak karonfogva. Árpád hozza a ballonkabátot, Szöszi a süteményes csomagot. Ahogy kifordulnak a térre, Árpád megtorpan, és azt mondja:

– Oda nézz!

A bölcsőde előtt ott áll a hársfa, az a bizonyos, ami már lehullatta összes levelét, és most sárga szőnyeg van alatta. Azon a sárga szőnyegen állt Ádám Feri, amikor olyan vad módon azt mondta Ilonkának: „Elveszem magát feleségül." Nem is sárga az a szőnyeg, tiszta arany, ahogy rásüt a novemberi, kora délutáni nap. Ott áll Török Ilonka, a sötétkék szoknyában és piros kardigánban, összekulcsolja a karját, mert biztosan fázik. Előtte, háttal Szösziéknek, Ádám Feri, szürke felöltőben, és látszik a feje tartásán, hogy beszél. Ilonka hallgat. Ha körülnézne, ha csak felpillantana, észre kellene vennie Szösziéket, nem olyan nagy az a tér, nincsenek messze egymástól. De nem veszi észre. Feri leveti a kabátját, Ilonka egy kicsit hátralép, a kezével is tiltakozik, de a fiú mégis ráteríti, jó meleg lehet, a naptól is, ami éppen a fiatalember hátára süt. Állnak, és beszélgetnek tovább.

– No, mit mondtam neked? – mosolyog Árpád. – Gyere, menjünk, ne zavarjuk őket. Ezek egyenesben vannak.

Elindulnak visszafelé, a főutca napos oldalán.

– Még jó, hogy megsértődött és felugrott – mondja Árpád. – Különben az a szegény fiú várhatott volna rá. No, fogadsz velem, hogy ezt nem meséli el neked?

– Fogadjunk, hogy tíz perc múlva bemegy, otthagyja!

– Akkor nem engedte volna, hogy ráterítse a kabátját.

Sétáltak egyet, aztán visszafordultak, kilestek a térre. Húsz perc is eltelt közben, de még mindig ott állnak.

– Nyertél – mondta Szöszi. – Menjünk haza a gyerekért. Talán már fölébredt. Olyan jól süt a nap.

A ballonkabátot mégiscsak Veronkának kellett visszavinnie, reggel, iskolába menet.

Hétfőn délután, tanítás előtt, a fiúk kint cigarettáznak a folyosón, mint rendesen. Ahogy Szöszi felbukkan, Ádám Feri vezényel:

– Vigyázz az egész! Itt az osztálybizalmi!

Az egész társaság összecsapja a bokáját, tiszteleg. Szöszi elmosolyodik.

Még csak öt perccel múlt öt, Szöszinek siet az órája, vissza is igazítja. Ilonka még nincs itt. Doktor Szemesné ott ül a helyén, és nyelvtant magol. Nagyon nehéz feje van szegénykének, és rettentően szurkol. Soha nem jelentkezik magától olyankor, amikor a tanárok csak úgy összevissza kérdéseket tesznek fel, vagyis zongoráznak az osztályon. Pedig olyankor a legkönnyebb jó jegyet szerezni, majdnem ingyen van, mert az ember arra a kérdésre felel, amelyikre akar. Eleinte Szöszinek sem akaródzott. Nem azért, mintha ő is szurkolna, hanem mert az olyan kölykös dolog, hogy az ember nyújtogassa az ujját. Pláne, vannak olyanok, mint például a Sefcsik lányok, két nővér, azok szabályosan, a két ujjukat különválasztva jelentkeznek. De aztán egyszer, kémiaórán, véletlenül, majdnem akaratlanul, ő is jelentkezett, amikor a gázok összenyomásáról volt szó. Azóta már többször is, miért ne? Öt nem izgatja az, ami például Ilonkát, hogy az ilyen könnyen szerzett jegyek potyajegyek, ahogyan mond-

ja. Nem akar jó tanuló lenni, se tudós, csak el akarja végezni az iskolát, ha már nem maradt ki, ahogyan tervezte. Vagyis nem akar mindent megtanulni: amit fölszed, az is tiszta haszon. Vadrózsa kivételével itt nem szigorúak a tanárok, sőt tapintatosak. Mintha ők maguk sem kívánnák firtatni, hogy mit tud még azon kívül a diák, amire éppen megfelelt, a maga jószántából. Éppen Somogyi, a kémiatanár, egy ötven körüli, rövid nyakú, nagyon nyugodt hangú férfi, mondani is szokta: „Önök dolgoznak egész nap, a legtöbbnek családja is van, tisztelet-becsület azért, amit megtanulnak." Mintha még hálás lenne érte! És Szöszi, épp ezért, igenis tanulja a kémiát, még érdekli is. Somogyi kísérleteket is szokott bemutatni. Persze, volt kísérlet az általános iskolában is, de Somogyi, talán, mert felnőtteket tanít, olyan jót nevet, ha valami nem akar sikerülni! Például éppen a gázok összenyomásának bemutatásánál. Legyintett egyet, körülnézett az osztályban, aztán megkérdezte: biztosan van az elvtársak között autó- és motorszerelő. Hogyne, több is! No, akkor mondja el valamelyikük, mi az az atmoszféra, hogyan működnek például a szelepek… Benedek Vili, a húsz éven aluliak csoportjából, vállalkozott rá, még a táblához is kiment, és felrajzolta a szelepek működését. Somogyi tanár úr nézte az ügyes rajzokat a táblán – az ipariskolában jól megtanítják ezeket rajzolni. Azt mondta, ennek majd még a fizikában is hasznát veszik. No, azt nem mondhatná Szöszi, hogy töviről hegyire megértette a szelepek működését, de a gázok összenyomásáról igenis van valami fogalma. És még egy! Amikor ilyesmi van az órán, figyel. És már az is nagy szó, hogy kezd odafigyelni.

Egyszerre csak valami üdvrivalgás támad a folyosón, jön befelé az egész társaság, és hozzák az üdvrivalgás okozóit, Margitka nénit, vagyis Cseri Jánosnét meg egy nyúlánk, egyenruhás fiatalembert, aki nem lehet más, mint Babai Zoltán, hajós, aki, íme, végre megérkezett Turnu Severinből. Őt nem kell bemutatni senkinek.

– Már a gyerekkori fényképeidet is láttuk – mondja neki Ádám Feri, mert ő a főrendező most is, ő viszi a szót. – Olvastuk az összes leveledet, sőt a szerelmes versedet is, amit ahhoz a kék szemű kislányhoz írtál. Ismerkedjél meg az I/D-vel! Zelenák elvtárs, írógépműszerész, osztályunk veteránja. A négy polgárit is e szentelt falak között végezte el. Körmendiné elvtársnő, mindannyiunk szeretve tisztelt, népszerű Szöszije, a gyengék bátor védelmezője, a huligánok erőskezű megfékezője, mint ilyen, osztálybizalmi. Kobler néni, a tudományok szerelmese, és fia, Henrik, aki egyszerre két emlőn szívja magába a tudást, még az építőipari iskolát is látogatja. Ez a házaspár itt Vendel János és felesége, Tímár Józsa. Róluk majd később, az ő történetük kész filmnovella, csak még nincs befejezve. Motika Olívia elvtársnő, a mi bájos Hajasbabánk, akiért minden férfiszív eseng, ám ő ügyet sem vet a hódoló pillantásokra, csakis az a vágy fűti, hogy elsajátítsa a helyesírás finomabb árnyalatait, mert gyors- és gépírónő.

Ebben a pillanatban Török Ilonka lép be, és megtorpan a küszöbön. A híres kék ballonkabátban, és szorosra font hajkötelekkel a feje körül. Igen! A paradicsomkonty helyén ismét a régi, homokszállási frizura.

– És aki most belép – folytatja Feri, kissé még emeltebb hangon és különlegesen gyöngéd pillantás kíséretében –, Török Ilona gyermekkertész, osztályunk legeslegjobb tanulója. Annyira okos, hogy, mint az ábra is mutatja, fejét erős, elszakíthatatlan pántokkal kell körülvennie, nehogy az a rengeteg esze szétvesse!

A düh veti szét ekkora szemtelenségtől – gondolja Szöszi. De Ilonka csak elpirul, a pillantása is inkább csak szomorú, amit válaszul a fiúra vet, és a helyére kopog abban

az erős talpú barna félcipőjében, amiben színházba is jár. Leül, leteszi a könyveit, azt mondja suttogva, anélkül, hogy Szöszire nézne:

– Ne haragudj!

Most miért ne haragudjék? Azért, amiért lerombolta alkotását, a bűbájos paradicsomkontyot? Vagy azért, mert tegnap úgy elrohant?

Nem magyaráz meg semmit, sem most, sem később. Órák alatt ráncolja azt a tiszta, szép homlokát, mint akinek nehezére esik, hogy figyeljen, de figyel. Szöszi mindig csak a profilját látja. Vannak nők, akik szemtől szemben észbontóan csinosak, de profilból már közel sem olyan, szépek. Ilonkánál épp fordítva. A profilja nagyon szép. Meredek a homloka, helyes, kemény kis orra van, az álla lágy, gömbölyű, de erős. Viszont az alsó ajka jóval hátrább áll, mint a felső, és ettől olyan gyermekes az arca. Árpádnak is hátrább áll egy kicsit az alsó ajka, de nem ennyire. Szöszi, mint fodrász szereti figyelgetni, milyenek is valójában az arcok, és amikor például hajat mos egy vendégnek, erre van alkalma. Mert az összefogott, szappanos haj – meg a vizes is – elveszi az arc megszokott keretét, és akkor előugranak a valódi arányok, hogy kinek milyen széles vagy keskeny a homloka, és milyen szögben ugrik ki az orra. Hogy arányokat és szögeket lehet figyelni az arcokon, ezt egyszer régen, még a Népköztársaság úti fodrászatban tanulta, egy idős szobrásznő vendégétől, aki a tükörben nem a saját arcát figyelte, hanem a többiekét, mert a tükörből azt is lehet látni. „Tanulok – azt mondta. – A saját arcomat már kívülről tudom, azt már sokszor megmintáztam." És Szöszi akkor azt felelte neki: „Ne tessék hinni, hogy mindenki olyan jól ismeri a saját arcát, mint a művésznő! Különben miért nézegetnék magukat, sokszor csodálkozva, néha idegenkedve? Persze, a csinosak és fiatalok általában gyönyörködnek magukban."

Most eszébe jut, milyen zavartan bámult Ilonka a tükörbe, akkor reggel, amikor bejött az üzletbe, hogy levágassa a haját. Amikor azt a most megtagadott, megsemmisített paradicsomkontyot csinálta neki.

Miért fésülte vissza? Nem akar szép lenni? Miket mondhatott neki Ádám Feri tegnap, délután, a hársfalevelek aranyszőnyegén? Ha egyenesbe jutottak, mint Árpád vélte, akkor miért fésülködött megint ilyen ódivatú parasztosan? És Feri miért csúfolta ki megint?

De abban igaza lett Árpádnak, hogy nem mesélte el neki a tegnap délutánt. A szünetekben nem maradt az osztályban, mint régebben. Beállt a folyosó egyik ablakmélyedésébe, és tanult. Mintha szüksége lenne rá! No jó, Szöszi nem akar tolakodni, ez már igazán nevetséges volna. Csak azért az furcsa, hogy eddig mindent elmondott, majdnem szóról szóra, most meg egy mukkot se. Hát ez az ő dolguk! Az egyik szünetben a Sefcsik nővérekkel beszélgetett, az egyik fonónő, a másik szövőnő, az idősebbik sincs még húszéves. A másik szünetben ő próbálta magyarázni a számtant a szegény kis Szemes doktornénak. Idáig jutott, hogy ő tanít valakit a törttel való szorzásra! Szemesnének olyan egyszerű dolgok sem mennek a fejébe, mint az, hogy egy szám háromnegyedszeresén ugyanannak a számnak a háromnegyed részét értjük. Csak bámul azzal a nedvesszürke, különben szép szemével. Pedig Szöszi majdnem úgy magyarázza neki, mint Ilonka őneki, amikor együtt tanulgattak. Persze, az lehet, hogy Ilonka azért jobb pedagógus.

10

Tanítás után is csak a kapuig mentek együtt, aztán Ilonka egy halk szervusszal elosont. Miért siet annyira? Máskor ilyenkor egy félórát is elsétáltak. Árpád úgyis majd egy órával ér később haza az iskolából, olyan messzi van. A gyerek alszik. Ilonkának pedig mégúgy sincs miért hazasietnie, ha tízkor fekszik le, reggelig kialhatja magát. Valósággal menekül előle, persze, mert nem akar beszélni a lényegről, ők pedig nem olyan barátnők, akik ruhákról és frizurákról beszélgetnek, illetve ez is előfordul, de csak akkor, ha a fésülködésnek vagy az öltözködésnek valami különös jelentősége van. Egy pillanatig nézett utána a kapuból, és még az is megfordult a fejében, hogy talán Ádám Feri kíséri haza, vagy elmennek sétálni. De ez a gyanúja azon nyomban eloszlott. Ádám Feri még csak most jött le a lépcsőn, és egyenesen őmellé lépett:

– Nem lesz nagyon féltékeny a férje, ha ezúttal hazakísérem?

– Az én férjem nem féltékeny.

– A férfiak egy kicsit mind féltékenyek, már azért is, mert magukról ítélnek. Nem szeretnék közelebbről megismerkedni Körmendi Árpád öklével – tréfált a fiatalember. – De hivatalos megbeszélnivalóm van kegyeddel, mint osztálybizalmival. Színházba kellene menni megint. Nézzük meg Brecht, „Kaukázusi krétakör”-ét.

– Ezt Kristóf tanárnő is mondta az Emkében.

– Igen? Nem hallottam.

– Akkor maguk még nem voltak ott.

– No, hát annál jobb, ha úgyis tervben volt. Most még lehetne jegyeket szerezni szombatra. Én telefonálok, megrendelem a jegyeket, magának csak az a dolga, hogy összeírja az osztályban, ki akar jönni. Családtagok is jöhetnek, majd én úgy rendelem meg a jegyeket, hogy legyen elegendő.

– És ha nem fogynak el?

– Elintézem azt is, vannak ismerőseim a színháznál. Csak az összeírást tessék elvállalni, illetve hát azzal is megbízhat valakit, hivatalos hatalmánál fogva.

– És ha magát bízom meg?

– Az összeírást nem vállalom. Munkamegosztás is van a világon. Meg aztán jobban szeretném, ha nem is derülne ki, hogy én kezdeményeztem. Jobb lenne úgy, mint ami Kristóf tanárnőtől származik, de az se volna baj, ha egyszer végre a mi szeretett osztálybizalmink is csinálna valamit. Nem gondolja? A múltkorit is Zelenák írógépműszerész szervezte. És tudja jól, hogy mennyire szeretett volna osztálybizalmi lenni!

– Igazán – mondta Szöszi mérgesen – örök hálára kötelezett azzal, hogy megválasztatott! Soha nem tudom megszolgálni.

– Dehogyisnem! Például mindjárt most is. Közismert szerénységemnél fogva azt szeretném, ha annyira a háttérben maradnék, hogy fel sem venne a listára. Én majd gondoskodom a saját jegyemről. Ez senkinek sem tűnik majd fel, hiszen a „Bánk bán”-hoz megvettem ugyan a jegyet, de mint tudja, mégsem mentem el, sőt néhányan követték is ezt a rossz példát.

– Vallja be, hogy az Emkébe is csak véletlenül tévedtek be, maguk jópipák!

– A sors útjai kifürkészhetetlenek – felelje ünnepélyesen a fiatalember. – Ha akkor nem szomjazunk meg, soha nem lett volna alkalmam életem első filmjét a valóságban megrendezni. Érthető, hogy ezek után megkedveltem a színházba járást. És talán a modern klasszikusok is szerencsét hoznak.

Szöszi fejében most végre világosság gyúlt.

– Azért kell nekem szerveznem az egészet, mert ha maga csinálná, Ilonka nem jönne el – szaladt ki a száján.

– És különben is, feladatkörébe tartozik.

– És nem fél attól, hogy megmondom Ilonkának?

A fiatalember vállat vont, mosolygott.

– Legfeljebb egy-két szék megint üresen marad. Már láttam a „Krétakör"-t. De munkám akkor sem veszett kárba, mert az osztály megint csak gyarapodik szellemiekben. Miért nem akar nekem segíteni? – kérdezte hirtelen. – Közismert dolog, hogy rokon szakmában dolgozó nagy elődei, mint például a sevillai borbély, mindig készségesen vettek részt szerelmi cselszövényekben.

– Mondja, magának igazán csak nyolc általánosa van?

– És az ipari iskola, az kutya?

– Ne tréfáljon! Az ipari iskolát például Kobler Henrik is majdnem kijárta.

– Igaza van kultúrpolitikánknak abban, hogy minden támogatást meg kell adnunk az olyan munkásfiataloknak, akik hazulról ezt szellemiekben nem kaphatják meg. Én szellemiekben egy kicsit többet kaptam, erkölcsiekben kevesebbet. Ez az egész.

– Hogy érti, hogy erkölcsiekben?

– A mamám szerette cserélgetni a férjeit. Az első cserét akkor hajtotta végre, amikor én nagyon rossz korban voltam, tizenharmadik évemet töltöttem be. Ezt már akkor megállapították orvosok, pszichológusok és egyéb hozzáértők. Az istennek se akartam tanulni, és még az osztályt is demoralizáltam.

– Az én szüleim is elváltak.

– És akkor magácska hány éves volt?

– Sehány éves. Csak néhány hónapos. Nem is tudom. – Odaadtak a nagymamámnak.

– Engem nem adtak. Én akkor költöztem a nagymamámhoz, amikor a katonaságtól leszereltem. Nagyon jól megférünk. Még főzök is rá. Ugyanezt a nagymamám nem tudta volna megtenni, amikor még kisebb voltam, és gondozásra szorultam.

– Miért, a nagymamája nem tud főzni? – kérdezte Szöszi hitetlenül.

– Főzni nem. Még egy rántottát se süt meg. Viszont az angol és német klasszikusokat eredetiben olvassa. Néhány évvel ezelőtt még nagyon szépen játszotta a Holdfény-szonátát meg még a Pathetique-et is. Ezek Beethoven szonátáiból valók – tette hozzá. – Persze, már amilyen szépen egy műkedvelő zongorázhat. De most már-nagyon remeg a keze szegénykémnek, még az is nehezére esik, hogy a könyvet hosszú ideig a kezében tartsa. Szereltem neki egy forgatható könyvtartót a karosszékére. Nem tud valakit, akinek szüksége lenne egy jó állapotban levő Förster pianínóra?

– Az én húgom tanul zongorázni, de nem sokra jut, mert nincs hol gyakoroljon – mondja Szöszi. – Pedig állítólag tehetséges is. Csakhogy nekünk még nagyon sokáig nem lesz arra pénzünk.

– Ki mondja, hogy el akarjuk adni? Semmi pénzért! A nagymamám a világért sem válna meg semmiféle értéktől. Azt mondja, az ilyesmit ő öreg napjaira tartogatja.

– Hogyhogy öreg napjaira? Hiszen már nyolcvanéves – szólta el magát Szöszi, hiszen ezt Ilonkától tudja. De a fiatalembert nem érdekelte, honnan tudja ezt Körmendiné.

– Hát aztán? Ő valódi Édeskúthy lány, és az Édeskúthyak hosszú életűek. Úgy számítja, legkevesebb tizenöt-tizenhat éve van még. Elég gazdag a világirodalom, még mindig el van látva olvasnivalóval, nem is szólva arról, hogy bizonyos kedvenceit két-három évenkint újraolvassa. Még a mai irodalom is érdekli, szoktam is neki vásárolni. Igaz, hogy abból csak azok, amelyek a szerelemmel foglalkoznak. Ha tehát megengedik, elküldeném azt a pianínót. Halálos kár, senki ki nem nyitja, és rettentően látszik rajta a por. Nem győzöm takarítani. Amellett annyira tele vagyunk mindenféle antik bútorral.

Már néhány perce ott állnak a Tégla utcában, Szösziék házának kapujában.

– Maga takarít?

– A nagymama ki nem állhatja a takarítónőket, zavarják az olvasásban. Rendszerint fecsegő nőszemélyek, és könnyen eltörnek valamit. Azt mondja, őt a por korántsem zavarja annyira, mint egy takarítónő. Nekem meg elég a mosogatás, a mosás, vasalás. Valahogy összekotrom, ahol látszik; a szekrények alá, megvallom, nem nyúlkálok. – Rájöttem – folytatja kisvártatva –, hogy van logika a nagymama okoskodásában. Az a nagytakarítás fölösleges. Ha nem kavarjuk, a por szépen leülepszik, és nem zavar. Csak a függönyöket nem merem soha összehúzni. Nehéz, régi függönyök, és ha megmozdítja az ember, csak úgy dűl belőlük a por. Apáméknál például mindig olyan nagy probléma volt a lakás rendben tartása. Mi az öreglánnyal megoldjuk.

– Az édesapja biztosan újra megnősült…

– Hogyne. Hat évvel azután, hogy elvált. Én akkor tizenkilenc éves voltam…

– Maga is akkor nősült!

– De én csak először. Persze, nincs jó természetem, úgy látszik, mindig rossz korban ér mindenféle. A bátyám meg a nővérem, azok például egészen jól megúszták, mindegyik elvégezte az egyetemet. Igaz, nem szeretjük egymást, de hát ezt mindannyian kibírjuk. Nekem nagyon rosszkor jött az apám második házassága, pedig még két kisebb testvérkét is kaptam: egy öcsikét meg egy húgocskát…

– Ezeket a mostohamamája hozta?

– Mostohamamám? Úgy is lehet mondani. Látja, erre még soha nem is gondoltam, hogy engem tulajdonképpen a mostohamamám hozott a világra. Hiába, nincs szerencsém. Vannak, akik édes mostohát kapnak egy idegen mamában, nekem meg az édesanyám volt a mostohám. Ugyanis – tette hozzá bocsánatkérően – apám az első feleségét vette el másodszor is. Anyámat. Jobban mondva, anyám elvált a második férjétől, egy építészmérnöktől, és visszatért hozzánk.

– Szép volt az édesapjától, hogy visszafogadta, két gyerekkel.

– Szép, igen, de nekem az se tetszett, mert, isten tudja! Mindig olyan gyanakvó természetem volt. Azzal gyanúsítottam a mamámat, csak azért vált el a második férjétől, mert azt lecsukták valami kis panamáért. Később persze kiszabadult, de sokkal kisebb beosztásba került, ott már nem volt alkalma sok pénzt keresni. Még szerencse, mert lehet, hogy a mamám megint csak visszament volna hozzá, és az már valóságos ingajárat lett volna a két férj között.

– És az édesapjának mi a foglalkozása?

– Tanár.

– És hol tanít?

– A Műegyetemen. Igaz, folytat külön tudományos munkásságot is, jegyzeteket meg tankönyveket is ír, de ezeket nem fizetik valami vastagon. Azért persze meg lehet élni abból, amit keres, ha szerényen is. A mamám most már nem olyan fiatal, közel van az ötvenhez. Még mindig szép asszony, különösen az alakja királynői.

– És a mamájának… nincs foglalkozása?

– Mostanában műfordítással foglalkozik, mert jó nyelvérzéke van, beszél persze németül, franciául, most néhány éve, úgy hallom, angolul is tanul, nem is annyira a keresetért, hanem szereti az élénk társadalmi életet, szeret mindig új emberekkel ismerkedni.

– Milyen kár – mondja Szöszi. – Mi ezen az esti iskolán hogy küszködünk azért a szegényes kis tudásért, az igazi művelt emberek pedig… Maguk se tudják, hogy ők milyen gazdagok.

Az utca végén felbukkan Árpád.

– A korszerű műveltségről beszélgetünk a feleségeddel – mondja Feri.

– Ha már itt vagy, gyere be – mondja Árpád. – Ha szépen megkérjük az osztálybizalmitokat, talán még rántottát is süt nekünk. És mintha valami ecetes cseresznyepaprikát is láttam volna a spájzban!

– Amit meg lehet enni, azt te hamar meglátod – nevet Szöszi, és előremegy. A konyhából szól ki, mert a férfiak a verandán ültek le. – Hagymát is süssek alá?

– Csakis – mondja a vendég. – Még a nagymamám is úgy szereti.

A konyhában terít, melegebb van. Amikor kiszól értük, hogy jöjjenek enni, éppen rugós acélszalaggal mérik a falat, hogy hol fér el a pianíno. Már azt is megbeszélték, hogy Árpád mikor megy érte tehertaxival, a címet is felírta. Persze, olyankor kell, amikor Feri is ráér, mert nehéz egy ilyen pianíno, és nagyon sokba kerül, ha külön embert kell fizetni, majd ők ketten megfogják és fölteszik. Vacsora közben pedig: hadd játsszék rajta az a kislány, dupla a haszon. Mert a hangszer olyan, hogy tönkremegy, ha nem használják.

– Csak aztán majd dugjatok vattát a fületekbe, amikor skálázik – mondja Feri.

– Úgyse vagyunk itthon napközben – mondja a családfő. – Különben én szívesen hallgatom.

Szöszi azon tűnődik, hogy ez milyen furcsa: Ilonka egy szót sem szólt, de Feri már megint itt ül. Ilonka nem avatja be semmibe, de Feri még Árpádot is beavatja.

– Jössz velünk szombaton színházba?

– Mehetek – mondja Árpád. – Ilonka is jön?

– Ez attól függ, hogy a feleséged hajlandó-e velem konspirálni.

– Nem szívesen – mondja Szöszi. – Igaz, hogy úgy ül mellettem, mint a kuka, és még a tízpercben se szólt hozzám.

– Megmondtam neked előre! – győzedelmeskedik Árpád.

– De az mégis majdnem árulás, hogy elhívom a színházba, mintha Feri nem jönne. Még én is segítsek bekeríteni?

– Tudod, mit – ajánlja a férje –, maradjunk abban: ha ő beavat téged a bizalmába, akkor te is őt. Ha ő szól, akkor te is, ha nem, akkor te se!

– Ezt lehet – mondja Szöszi elgondolkodva. Mert igaz is! Ha úgy lesz szerdán meg pénteken is, ahogyan ma volt… Akkor csak nem mehet oda hozzá, hogy te, vigyázz, Feri melletted akar ülni a színházban. Mert amilyen nagy ravasz, biztosan még azt is kicsinálja, hogy épp mellé kerüljön. Legföljebb cserél valakivel. Majd ha Ilonka kezdi, hogy te, képzeld, mi történt vasárnap, ahogy tőletek hazafutok, hát nem elém áll a hársfánál, és még a kabátját is rám terítette… Hiszen családtagnak számított Körmendiéknél, ő volt az, aki felmondta a barátságot. Eddig ő járt ide, most Feri. Magára vessen!

Szerdán először is Bors Lenkének szólt a színházról, osztályfőnöki órán. Lenke nagyon helyeselte, és hogy leegyszerűsítsék az adminisztrációt, mindjárt kiadta: mindenki írja fel egy kis papirosra, hogy hány jegyet akar, és adja oda Körmendinének. Mindjárt a következő tízpercben. Sürgős, mert szombat estére nem tartalékolják a jegyeket az utolsó percig! Nagyon sokan jelentkeztek, Egész halom cédula volt Szöszi padján, mire vége volt a tízpercnek. Csak éppen Török Ilonka, aki mellette ült, nem írt cédulát.

– Te nem jössz? – kérdezte, azelőtt barátnője, most csak padtársa, Körmendiné.

– Nincs kedvem – mondta halkan a lány.

Most mondta volna Szöszi, hogy jöhetsz bátran, Ádám Feri se kért jegyet? Ez már galádság lenne; ha neki megsúgta a jó ösztöne, hogy kelepcébe akarják csalni! Meg aztán abból rögtön kilógna a lóláb.

De mégsem úszta meg szegény, mert utolsó óra megint magyar volt. Az osztályfőnök elkérte a cédulákat, átnézte. Volt az osztályban más is, aki nem jelentkezett, például ezúttal Zelenák sem, de Bors Lenke ezzel nem törődött. Hanem hogy Török Ilona nevével nem találkozott!

– Ilonka! Te nem jössz? Nincs pénzed? Akkor majd én fizetem. Nélküled nem megyek színházba, megértetted?

Mert a „Bánk bán" óta tegezte, egyedül csak őt az egész osztályban, mint gyermekét, jövendő kollégáját, testvérkéjét a nevelés ügyének szent keresztségében.

– De van pénzem – nyögte Ilonka, és felállt.

– Hát akkor? Talán randevúd van szombat estére? Vagy nem készült még el a kisestélyid? Nem félsz, hogy egyszer még szentté avatnak azzal a parasztglóriával a fejeden?

Ezzel a frizurájáról mondott véleményt. Az egyik cédula hátsó oldalára felfirkálta: Bors Lenke, két jegy, és az egész paksamétát visszaadta a katedra előtt álldogáló Körmendinének. – Maga pedig, Szöszikém, hívja meg a mélyen tisztelt tanári kart is!

– Kristóf tanárnőnek már szóltunk – felelte a megszólított. Őt nem tegezi, de becenevével tünteti ki az osztályfőnök.

– Mindenkinek szóljon!

– Rózsa tanár úrnak is?

– Neki különösen! Tíz deka konyakmeggyet kap tőlem az első felvonás után, ha elhozza. Most pedig foglalkozzunk a nyelvhelyességgel, de előbb ismételjük egy kicsit, amit a zöngés és zöngétlen mássalhangzók hasonulásairól tanultunk.

Szöszi, ahogy leül Ilonka mellé, arra gondol: no, legalább nem az én lelkemen szárad; ha akárki szervezte volna a szombat esti színházat, Bors Lenke semmiképp nem hagyná itthon. Mert igaz is, olyan jó vele színházba menni! De kérdés, most tud-e majd annyira örülni. Vagy akár csak felényire is?

És mintha csak érezné, hogy barátnője elárulta őt, ma már a kapuig sem mennek együtt. Ahogy kicsengettek, pakol, köszön, megy. Szöszit meg körülveszik, van, aki meggondolta, mégis elhozná a férjét, olyan is van, akinek eszébe jut, hogy televízión is megnézheti, minek adjon ki annyi pénzt? A jegy árához hozzá kell számítani a ruhatárat, no, meg majdnem mindig az utolsó percben indul az ember, akkor taxit, és ha korán vége az előadásnak, akkor meg: menjünk be valahova, legalább egy feketére, mert egész Budapest örökké feketézik, még a fiatalok is.

Amikor végre elszabadult, majdnem utolsónak indult kifelé. A folyosó sarkán nyitva a tanári szoba ajtaja, odabent fáradt villanyok égnek, az asztalokon még el nem rakott könyvek, füzetek, osztálynaplók. Kristóf tanárnő az ablak előtt ül, és jegyezget meg lapozgat; magányos asszony, késő este is nehezen szakad el az iskolától, talán fél hazamenni? Talán nincs is befűtve nála, az is lehet, hogy reggel mindjárt úgy veti meg az ágyát, hogy estére belefekhessen. Somogyi tanár úr a szekrényben rakodik, Rózsa tanár úr meg alighanem keres valamit, végigpörgeti néhány füzet lapjait, aztán a tárcájában kotorász. Szöszi ezt mind látja, mert megáll, tétovázik, hogy illik-e ilyenkor. Hiszen pénteken sem volna késő, Ádám Feri biztosan az utolsó pillanatban is tud jegyet szerezni.

Akkor kilép Bors Lenke, leglomposabb férfiszövetből készült felöltőjében, egy nagy szatyorra való füzettel, amit biztosan javítani visz haza, és csak int, egy kicsit meg is lódítja Szöszit. Hogy csali menjen be bátran!

Ő maga elmegy, Szöszi pedig belép. Előbb Somogyi tanár úrhoz: hogy az I/D osztály nevében szeretettel meghívná szombat estére, jegyről ők gondoskodnak, a kedves családtagokat is szívesen látjuk. Somogyi tanár úr éppen kabátot vált, szelíden néz, és azt mondja:

– Nagyon szívesen, de szombat este nálunk évtizedek óta tarokkparti van. Kitagadnak, ha megszegem a törvényt.

Szöszi most a számtantanárhoz fordul:

– Különösen nagyon szeretné az osztály, ha Rózsa tanár úr egyszer velünk jönne.

Vadrózsa tanár úr most nem is látszik vadnak. Fel sem néz, éppen megtalálta, amit keresett, egy félívnyi kis hivatalos papiroska, géppel van kitöltve. Talán valami igazolásféle, egy diák kéri tőle, ő is osztályfőnök, persze, nem az estieknél, hanem a nappali tagozaton.

– Köszönöm, én szakbarbár vagyok. Nem járok színházba – ezt feleli.

Szöszi még nem hallotta azt a szót, hogy szakbarbár, de azért megérti. Tanácstalanul álldogál. Ez a válasz még inkább lefegyverzi, mint Somogyi tanár úré. Most nyafogjon, hogy de mégis? Mert ők annyira szeretnék? Váratlanul, maga sem akarta, csak kicsúszik a száján, hogy valamivel meglepje ezt a teljesen közönyös embert.

– Pedig nekem Bors tanárnő tíz deka konyakos meggyet ígért, ha elhozom a tanár urat.

Somogyi tanár úr azon nyomban elkezd jóízűen nevetni, és el sem indul, pedig már a táskája is á kezében van.

– No, Lajos?

Vadrózsa Lajos felpillant, el is mosolyodik.

– És annyira szereti a konyakos meggyet? – azt kérdi, miközben ő is pakolni kezd.

– Nem a konyakos meggyet…

– Hát? Csak nem akarja elhitetni velem, hogy engem szeret az osztály? A Vadrózsát? – teszi még hozzá. Mert hiszen a legtöbb tanár ismeri a csúfnevét.

– Tessék vigyázni… Megint bele tetszett keverni – mondja Körmendiné, és kihúzza a sokáig keresett papirost az egyik füzetcsomóból, amit a tanár éppen a szekrénybe tenne.

– Köszönöm – mondja a tanár, és szórakozottan zsebre vágja a megmentett okmányt. Aztán rögtön elkezdi levetni a köpönyeget, és eszébe jut, hogy annak a zsebében sincs jó helyen. Közben Szöszire néz. – Vagy Bors tanárnő kedvéért?

És akkor Szöszi megint, önmaga számára is meglepően:

– Tessék megpróbálni… Hátha meg tetszene szeretni bennünket!

– Minek az maguknak? – feleli a fiatalember. Végre leveti a köpönyegét, a papirost a tárcájába rejti, és újra Szöszire pillant. – Ugye, maga az, aki tiltakozott nálam, mert ötöst kapott a dolgozatára?

– Én vagyok.

Somogyi tanár úr közben észrevétlenül kiment, biztosan csak intett köszönésképpen.

– Maga még lány? – kérdi, és Szöszi kezére pillant.

– Férjnél vagyok.

– És jegygyűrűt nem visel?

– Nem.

– Elvből?

Szöszi elmosolyodik. Most hogyan magyarázza meg, hogy Árpád egyszerűen elfelejtett jegygyűrűt venni az esküvőre, igaz, pénzük se nagyon lett volna rá, és nem is tartották fontosnak. A nagymama még patáliázott is miatta.

– Lehet, hogy elvből – mondja végül. – Ezen még nem gondolkodtam.

– Mióta van férjnél?

– Két és egy negyed éve.

– Gyereke is van?

– Van.

– Dolgozni is jár?

– Női fodrász vagyok.

– Hm. És miért tanul? Van vele valami célja?

Ez a legnehezebb kérdés. Most felelje azt, hogy mert a férjem akarja? Ez most már nem is volna igaz. Eszébe jut, amit Ádám Feri mesélt hétfőn este.

– Tisztelem a műveltséget. Kevés is jobb, mint a semmi.

A tanár fölveszi a kabátját, kezébe veszi a táskáját, csak aztán mondja:

– Tulajdonképpen el is mehetnék. Mégsem megyek. Szintén elvből. Szórakozzanak jól!

Biccent, Szöszinek is meg Kristóf tanárnőnek is, aki az ablak melletti asztalnál még mindig elmerülten dolgozik, és egy szót sem értett a beszélgetésből. Különben biztosan beleszólt volna, hiszen neki szívügye. Németországban is látta. Most, hogy a számtantanár kiment, mégis felpillant, rámosolyog Szöszire.

Ahogy kilép a néptelen iskolából, Szöszinek az jut eszébe, jó volna, ha Ilonka itt várná, és azon melegében elmesélné neki a kudarcát. Kiballag a főútra, a villamosmegállónál nézelődik egy kicsit, éppen befutott egy 52-es, de Árpád nincs rajta. Megnézi az óráját, elhatározza, hogy megvár még egyet. De még kettőt vár meg, nem is

52-est, ilyenkor az már ritkán jár, Árpádnak biztosan át kell szállnia a Nagyvárad téren. Végül egy majdnem üres kocsival érkezik meg. Még mielőtt a villamos megállna, már látja a fejét az ablaknál, olvas. Az utolsó pillanatban kinéz, aztán két ugrással lent terem.

– Mi a Szösz – mondja, ahogy a feleségét meglátja.

– Tovább bent voltam. Bors Lenke azt mondta, hívjam meg a tanárokat, de nem jön senki. Még Vadrózsa volt az, aki majdnem eljött.

– És Ilonka?

Elmeséli neki, hogyan járt Bors Lenkével. Hogy befizetett helyette.

– Tudod, mit? Szombaton elmegyünk érte – mondja Árpád.

Csakugyan elmennek. Már háromnegyed hadkor elindulnak. A bölcsőde ilyenkor már zárva, csengetni kell. A gondnokék is itt laknak az udvarban, de Ilonka maga jön ki. Előbb megkérdi, ki az. Kitérdesedett, régi barna melegítő van rajta.

– Tudtam – mondja Árpád. – No, egy-kettő, öltözni! Szöszi, légy szíves, fésüld is meg. Az osztályfőnöke jegyet vesz magának, és nem akar jönni?

– A jegyet úgyis megfizettem volna – mondja a lány, csendesen és meghatottan. Örül, hogy eljöttek érte.

A konyha felől mennek be, de azért Ilonka megmutatja a szép tisztán feltakarított játszószobát is, az étkezőt, meg a kiságyakat, ahol a gyerekek ebéd után pihennek. Árpád ott is marad a játszóban, még az üvegszekrényt is kinyitja, sorra nézegeti a játékállatokat, babáikat.

Ilonkának mosdania is kell, a fürdőszobába mennek.

– A babahajtűk megvannak? – kérdi Szöszi, mert az kell a paradicsomkontyhoz. – Ezekkel a nagy lovakkal nem tudok dolgozni.

A nagy lovak Ilonka falusi, recés hajtűi, amivel a fonatokat tűzködi a fejére.

– Nem tudom… Talán a kamrában… Az ablakdeszkán van egy doboz – mondja Ilonka.

Míg Ilonka mosdik, Szöszi kimegy a kamrába. Rideg kis helyiség, polcok vannak benne, itt tartják a fehérneműt meg még a takarítószereket is. Az összecsukos ágy a falihoz támasztva, benne az ágynemű is. A nyírbátori kék ruha egy barna állófogason, vállfán, egy másik vállfán. A rakott sötétkék szoknya meg a piros kardigán. Az ablakdeszka alatt, a mélyedésben, kopott kis koffer, biztosan abban tartja a fehérneműjét, meg talán az úttörőblúzt is. A fehér pulóver, amit Szöszitől kapott, törülközőre terítve, egy széken szárad. Az ablakdeszkán vannak a könyvei, füzetei, meg az a doboz is ott van, benne tartja a fésűjét, a varróeszközeit meg egy körömollót is. A babahajtűk is ott vannak. Szöszinek egyszerre eszébe jut: télikabátja nincs is? Meddig akar ebben a ballonban járni?

Meg is kérdi tőle, ahogy visszamegy a fürdőszobába, a dobozzal együtt. Ilonka azt feleli, vesz bele műszőrme bélést, már ki is nézte, nem drága.

– Inkább veszünk egy hatszáz forintos kabátot – mondja Szöszi, miközben már a fonatokat bontogatja –, és abba a bélést az mégiscsak melegebb.

– Most nem lehet – mondja Ilonka –, karácsonykor hazamegyek, az útiköltség személyvonaton is majdnem százötven, és nem mehetek üres kézzel.

Aztán aggódva kérdi, nem késnek-e el miatta Szösziék is.

– Majd busszal megyünk.

Egy kis csend, aztán egyszerre csak Ilonka:

– Nem haragusztok?

– Azt hittem, te haragszol.

– Majd egyszer mindent elmondok. Most nem bírom.

– Nem kötelező, hogy beszámolj – mondja Szöszi. Majd kisvártatva, hogy Ilonka értse, ő tisztában van a helyzettel: – Ádám Feri kölcsönadta nekünk a nagymamája zongoráját. Ma délután hozták el tehertaxival.

– Ő is ott lesz? – kérdi Ilonka.

– Nem tudom – felel Szöszi, csak egy pillanatnyi habozás után. – Jegyet nem vett, de azért lehet, hogy ott lesz. Ne szaladj, ne menekülj annyira előle, annál rosszabb.

– Erre már én is gondoltam – felel meggyötörten a lány. – De hiába, nem vagyok én színésznő. Hozzátok se merek elmenni azóta.

– Telefonon nem keres?

– Nem. Az az egy megvan benne. Tudja, hogy az nekem nagyon rossz, Juliska néni miatt.

– De este felhívhatna, amikor egyedül vagy!

– A telefon az irodában van, azt meg Juliska néni bezárja.

Árpád bekiabál, hogy siessenek egy kicsit, mert elkésnek.

A legutolsó pillanatban érnek oda. Árpád leszedi róluk a kabátot, viszi a ruhatárba, őket meg a jegyszedők betuszkolják a már majdnem egészen sötét nézőtérre, fogják a karjukat, úgy viszik a helyükre. Még szerencse, hogy az egész sor az I/D osztályé, volt annyi eszük, hogy a három szélső zsöllyét hagyták meg nekik. A legkülsőt hagyják Árpádnak, ha ugyan még beengedik az előjáték alatt, és Szöszinek van elég lélekjelenléte, hogy ő ül a legbelsőre, még meg is fogja Ilonka karját, mert különben elsőnek lépne be a sorba. Üljön ő csak középre, Árpád mellé, vagyis kettőjük közé! Hasznos volt az előrelátás. Szöszi alig ül le, ismerős hang súgja a fülébe:

– Gonosz!

Éppen amikor felmegy a függöny, megjelenik Árpád is.

Ilonka egyelőre meg van védve, barátok között ül, kissé mereven, az első percekben talán kissé túlságosan feltartja a fejét, mint órák alatt, amikor nagyon akar figyelni, de nem tud. Néz, néz, különös gyöngyházfénye van annak a finom kis profiljának, de Szöszi esküdni merne, hogy egy szót sem hall abból, amit a színpadon mondanak. Tudja, hogy itt van üldözője, hát hogyne tudná! Ha sikerült is megakadályoznia, hogy éppen mellé kerüljön, Ádám Feri is Ilonka profilját nézi, ugyanúgy, mint Szöszi, illetve dehogyis ugyanúgy! Még ha egy idegen nézne is így egy lányra, azt is megérezné, nemhogy… Persze hogy Szöszi sem hall semmit abból, ami a színpadon elhangzik. Valami nagyon erős harag fogja el, erősebb, mint amikor a tizenkét forintot utána vágta. Legszívesebben egy igazi pofont adna neki, vagy egy zsákot dobna a fejére, hogy ne nézze Ilonkát, nincs joga hozzá! Ha egyszer a lány nem akarja! Azért, mert erősebb és idősebb nála, meg okosabb is, mert az ő apja egyetemi tanár, és a mamája is három idegen nyelven beszél, és mert ő már nős is volt, tulajdonképpen elvált ember, persze, a nőkhöz is ért. De Ilonkához nem ért, még akkor se, ha Ilonka is nő. Ilonkát soha nem fogja leigázni, mert ez nem más, mint valami furcsa verekedés egy huszonöt éves férfi és egy, még nem egészen tizennyolc éves lány között. De hiába van túlerőben Ádám Feri, Ilonka akkor sem adja meg magát, azt nem éri meg. Szenvedést, az tud neki okozni, sőt jó alaposan ki is készíti szegénykét, elrontja minden örömét, az iskolában is, még a barátait is elvette tőle. Hát nem gyalázat? Nem szé-

gyelli magát? Örömet talál annak a szenvedésében, akit állítólag szeret? Még az is eszébe jut, az a sor a népdalból, amit Bors Lenke elemzett: „A zöld fű is előtted piros almát teremjen." Az szerelem, az gyöngédség, de ez? És Árpádnak is meg fogja mondani, most meg, de úgy, hogy sistereg: nem elég túlerő ennek a nyomorult lánynak Ádám Ferenc? Még Körmendi Árpád is ennek az elvetemültnek segít? Éppen mintha két tizenöt éves lakli rátámadna egy olyan kislányra, mint Veronka, és elpüfölné.

Ilonka lehajtja a fejét, lassan lejjebb csúszik a bársonyszékben, összecsuklik, elbújik. Szöszi, mert mást nem tehet, rásimítja a kezét a kezére. Olyan hidegek az ujjai, mint Dundi lábacskája volt, amikor a nővére bokáján melegítette. És hogy belekapaszkodik a barátnője kezébe! Talán ha nem lennének a színházban, még oda is bújna hozzá, és elkezdene zokogni.

Ki kellene zárni az ilyen fickót még az iskolából is. De ez persze lehetetlen, mert mit hozhat fel ellene? Még Bors Lenkének sem mondhatná meg, hogy tönkreteszi Török Ilonkát.

Amikor végre felgyullad a villany, az már inkább megkönnyebbülés, még akkor is, ha Feri persze rögtön hozzájuk csatlakozik, még meg is szidja őket, hogy miért késtek el. A dohányzóba mennek, mert a fiúk rágyújtanak, Szöszi megy a férjével, és Ilonka is, mint az alvajáró, a barátnője karján. Itt, a világoson, mindenki előtt, Feri mégsem bámulhat rá, mint borjú az új kapura. Jön Bors Lenke is, persze, ő a fődohányos, és azzal kezdi, hogy kivesz egy doboz pemetefűcukrot a retiküljéből, Szöszi kezébe nyomja. Hogy ezt kapja konyakos meggy helyett, még ezt sem érdemli, mert nem hozta el Va…, illetve hát Rózsa tanár urat. Mindenki nevet, hogy majdnem ő is Vadrózsának nevezte. Szöszi pedig megszólal:

– Egészen nyugodtan, tanárnő kérem, ő maga is így nevezte magát, fülem hallatára.

– Talán még büszke is rá – jegyzi meg Feri.

– És nekem milyen nevet adtatok? Ki vele! – fordul az osztályfőnök egyenesen Ilonkához, mint aki leginkább a leendő kolléganőben bízik.

De Szöszi felel helyette, még meg is esküszik, hogy eddig még nem adtak semmilyent, megmondaná.

– Elég baj az – válaszolja –, látszik, hogy még nem szeretnek.

– Meg ne lássam a fejeden még egyszer azokat a kolbászokat! – fújja a füstöt kedvence felé az osztályfőnök. – Egészen más vagy így! Ha én Szöszi helyében lennék, nem engedném meg, hogy elcsúfítsd magad. Vén maskarák és madárijesztők mindent elkövetnek, hogy egy icipicit enyhítsenek csúfságukon, te pedig… Tudod, hogy milyen szép lehetnél ezzel a hajjal, ezzel a bőrrel, ilyen szemmel?

Hiszen ezt szeretetből mondja, csak ne épp Ádám Feri előtt mondaná. Szöszi nem is állja meg, hogy közbe ne csípjen:

– Szeretett osztályfőnöknőnk is szívesen maszkírozza magát időnkint vasorrú bábának!

– Amikor rosszkedvem van. Akkor az úgy stílusos! – feleli könnyedén Bors Lenke. – De neked miéit van rossz kedved? – néz megint Ilonkára, és mintha most mégis feltűnne neki valami. – Csak nincs valami bajod?

– Nincs – feleli Ilonka, de olyan kínnal, hogy ezzel még inkább felkelti pártfogója gyanúját.

– Rendes helyed van neked abban a bölcsődében? Tisztességesen bánnak veled?

– Arról lehetne beszélni – szól közbe Árpád. Úgy látszik, amíg a lányok a fürdőszobában voltak, benézett a konyha melletti kamrába is, és most hűségesen beszámol Bors Lenkének, hogy a klórszagú ágyneműs polcok meg a porszívók között alszik, egy ócska vaságyon, még egy szekrénye sincs, igaz, nem is volna mit beletenni.

Ilonka akkor, mintha váratlanul erőre kapna:

– Nagyon jó helyem van ott nekem, úgyis csak aludni megyek a kamrába. És minek kell több ruha, egész nap úgyis a bölcsődeiben járok, mindennap tisztát kapunk. Nem vagyok én olyan kényes, mi otthon nyolcan aludtunk egy szobában, amíg a nagyapám élt, kilencen. Most is vannak hatan, de csak azért, mert én itt vagyok, a kicsi öcsém meg a kórházban, de talán karácsonyra azt is hazahozzák. De akárhányan vagyunk is, látja, mégis hazavágyom – csuklik el hirtelen a hangja. – Mert azt mondják, jó emberek kis helyen is elférnek, mi pedig akkor jó emberek vagyunk, mert nagyon elférünk. Otthon a levegő is más, nekem az a legnehezebb, mindig füstszagát meg mindenféle szagát érzem itt a levegőnek, hogy ráfekszik sokszor a mellemre, azt érzem, megfúlok…

Hirtelen két könnycsepp esik ki a szeméből. És az a nagy mamlasz Ádám Feri csak áll ott. De nem baj, csak hadd álljon, talán fölébred, hogy ki az, akit bánt, talán megérti, hogy Körmendi Árpádnénak volt igaza, amikor azt a tizenkét forintot úgy utána vágta. Ez a lány nem arra való, hogy csinos fiatalurak szórakozzanak vele.

Csengetnek. Most már Szöszi is tud a darabra figyelni, mert Ilonka is figyel, sőt talán Ádám Feri is, bár lehet, hogy máson gondolkodik, mert néha lehajtja a fejét. Ilonkára nem néz. Még jó, hogy Kristóf tanárnő ott az Emkében mesélt a darabról, még a tartalmát is ismertette, különben Szöszi semmit sem értene. Arról szól, hogy Gruse cselédlány megmenti a hercegnő gyermekét, akit a gonosz anya elhagyott. Amikor menekülnie kellett, még a ruhái is fontosabbak voltak neki, mint a fiacskája. Gruse cselédlányt egy katona szereti tiszta szerelemmel, ő is viszont. Mégis magával viszi a gyermeket, pedig nem az ő kötelessége volna, csakhogy Gruse nem tud más lenni, csak jó. Még ha akarna, se tudna! Ez a legszebb a darabban. Veszélyekbe sodorja magát a gyerek miatt, és gyalázatba is, mert mindenki azt hiszi később, ő esett lány, a gyerek az övé. Még bátyja is és a szerelmese is, amikor visszatér a háborúból. Mégis szereti a gyermeket. Szöszi egész idő alatt félt attól, hogy rossz vége lesz a darabnak, hogy Gruse, azzal a gyönyörű jóságával elpusztul, vagy boldogtalan lesz örökre, mert a hercegnő még vissza is akarja venni tőle a gyereket. De csak azért ám, mert így kaphat meg valami nagy vagyont, örökséget. Ő, többek között, azért nem szerette soha a komoly darabokat és regényeket, mert azok majdnem mindig rosszul végződnek. Egyszer például Árpád kölcsönkapta egy barátjától az „Eden Martin" című regényt, egy amerikai író írta. Szöszi is elolvasta. Elég érdekes volt, de a végén a hős megölte magát. A „Kaukázusi krétakör"-ben azonban a szerző nem ölte meg a hősnőt, sőt még boldoggá is tette, mert egy bíró, aki különben huncut gazember volt, és csak egy kis időre a nép tette meg bírónak, neki ítélte a gyereket, és még a szerelmese is megértette, hogy Gruse nem rossz, sőt még jobb, mint ahogy gondolta. Persze, az is benne volt a darabban, hogy ha azt a bírót véletlenül egy kicsit előbb felakasztják, akkor minden rosszra fordult volna. Mert az a bíró, akit az urak tesznek oda, nem ítélt volna Gruse javára. De Szöszi így még nagyobb hálát érzett a szerző iránt, hogy mégis megmentette, és ezzel annyira felemelte a néző szívét. Legalábbis az övét felemelte. Szerencse, hogy a komoly darabok között is van olyan, ami jól végződik.

Lehet, hogy Ilonka is érzett ilyesmit? Az biztos, hogy a második szünetben már sokkal nyugodtabb volt. Ha nem is ragyogott úgy, mint a „Bánk bán”-tól, már az is nagy szó, hogy mintha el is feledkezett volna Ádám Feriről. Igaz, most nem mentek a dohányzóba, tehát nem voltak együtt. Ebben a szünetben Kristóf tanárnővel beszélgettek, többen is körülvették.

– Felhívom figyelmüket – mondta a halk szavú hölgy – arra a mondatra: „Iszonyú a kísértés a jóra!” Ebben rejlik az eszmei mondanivaló. Ebben fejeződik ki az író optimizmusa, emberszeretete.

Színház után megint az Emkébe mentek, de Ádám Feri eltűnt. Bors Lenke kereste is, szeretett volna vele a modern irodalomról vitatkozni. A fiúk azt mondták nevetve: biztosan jelenése van. Legutóbb az előadásról hiányzott, most legalább a színházban ott volt.

– És neked tetszett-e a „Krétakör”? – kérdezte az osztályfőnök Ilonkától.

– Nagyon szép volt – felelte halkan a lány.

– Te azonban nem tetszel nekem – mondta szeretettel Bors Lenke. – Hol az a híres lelkesedésed? Persze, ehhez a darabhoz nem hozhatod el a tanítványaidat, ha majd az isten háta mögött leszel tanító. Mégse kisiskolásoknak való! Ezért bánkódsz?

Ilonka halványan elmosolyodott.

– Ami pedig a pesti levegőt illeti – folytatta az osztályfőnök –, majd azt is megszokod. Az is meglehet, hogy tanyai tanító korodban néha visszavágyol ebbe a lármás és büdös városba. Az ember mindenüvé visszavágyik, ahol barátai vannak. És úgy látom, ez a Körmendi házaspár nagyon a pártodat fogta!

– Ők nagyon jók – mondta Ilonka.

De azért, amikor hazakísérték, és elváltak a bölcsőde kapujában, csak a fejét rázta arra a kérdésre, hogy átjön-e holnap.

– Pedig olyan jól segítettél takarítani – mondta neki Szöszi.

– Ájájt is elvihetné sétálni – kecsegtette Árpád. – Nekem sok a tanulnivalóm.

De hiába! Ilonka azt felelte, hogy neki is tanulnia kell. Sokat kell még tanulnia – tette hozzá.

Ebből érthettek.

11

Egy számtanórán Vadrózsa kihívta a táblához Werle Miklóst, és szöveges példát íratott fel vele. Miki azok közül való, akik még ipari iskolába is járnak, vagyis két-lakiak. Tizenhét éves, értelmes, ügyes fickó, ezek az ipari tanulók, Kobler Henrik kivételével, mind jók a reáltárgyakban.

„Egy szénbányában az egyik csapat tegnapp három egész és négyötöd tonnát termelt óránkint” – írja Miki a példát. A tegnap szót két p-vel!

Vadrózsa csak nézi, nézi, hiszen ő nem nyelvtantanár, nincs köze hozzá. A fiú megoldja a példát, ő csak azt osztályozza. Mégis, mielőtt a helyére küldené, megjegyzi:

– Törölje le, kérem, de szabadjon felhívnom figyelmét, hogy a tegnapot egy p-vel írják.

Miklós, a szivaccsal a kezében, elvörösödik, a táblára néz, és talán zavarában:

– Miért? Hiszen múlt időben van!

Bors Lenke beszedte a házi füzeteket, hazavitte és kijavította. Ezt nem minden tanár tenné meg, rengeteg különmunka. De hát a helyesírással nagy bajok vannak az I/D-ben. Amikor kiosztotta a füzeteket, azt mondta:

– Akinek ideje engedi, jó volna, ha lemásolná a feladatokat az új füzetbe. Gyakorlásnak is jó. Gyakorolniok kell a helyesírást.

No hiszen volt mit megpirostintázni Körmendiné füzetében is, hanem azért ő egyetemi tanár például Kobler nénihez képest. A tízpercben odajött Ilonkához, mint kiváló helyesíróhoz, hogy segítsen már neki! A tanárnő aláhúzott itt valamit, nem érti, mi abban a hiba. Szöszi is belepillantott a füzetbe. Talán két szó sem volt azon az oldalon, amit hibátlanul leírt volna. Az a bizonyos mondat pedig, amit Bors Lenke hullámvonallal húzott alá:

„Petőfi Sándornak igen jo volt az arspoettikálya."

A hullámvonal azt jelenti, hogy a mondat értelmetlen. A helyesírási hibákra ebben a mondatban a tanár már nem is vesztegette a piros tintát. Ilonkának megrebbent a szeme. Biztosan azért, mert nem tudta, hol is kezdje. Aztán türelmesen elmagyarázta Kobler néninek, hogy az ars poeticát nem így kell írni, jobb, ha költői hitvallást használ helyette, de azt nem szoktuk mondani, hogy egy költőnek jó a költői hitvallása.

– Hát? – kérdi ártatlanul Kobler néni. Még meg is mozdul elöl az a két sárga foga. Hiszen ő csupa ügyszeretetből írta azt oda, buzgalomból és hálából, hogy ilyenekre tanítják őt, éjszakás takarítónő létére. Látszik a szemén, hogy igenis lelkesedik a költői hitvallásért, mert lelkesedni már tud érte.

„Akár a fiam – gondolja Szöszi –, az is tud már szeretni, jobban, mint gondolkodni."

No, Ilonka tapintatosan azt ajánlja: írja azt, hogy Petőfi a XIX. század költőihez szól, de hitvallását a mai költők is megszívlelhetik. Valami ilyesfélét. Kobler néni pislog. Ilonka is érzi, hogy ez nehéz neki. Aztán hirtelen sugallattal azt tanácsolja: legjobb, ha kihagyja ezt a mondatot. Ha valamit csinálni akar vele, akkor írja a Petőfit hosszú ő-vel.

– Miért? – kérdi Kobler néni. – Én az egészet leírom, az időmből kitelik.

Alighanem meg is sértődik egy kicsit. Hiszen a nép állama neki is biztosítja a tanulás lehetőségét, nem? Miért akarja az ő jogait Török Ilonka kisebbíteni?

Jó, Kobler néni csak egy van az I/D-ben, de olyan, mint Werle Miki, legalább tíz, és Werle Mikinél sokkal rosszabb helyesíró például egy Kecskés Pál nevű, huszonnyolc éves segédmunkás, pontosabban targoncavezető, egészen keseszőke, vézna fiatalember. És ezt a Kecskés Pált maga Bors Lenke szerezte vissza az I/D-nek. Azok között volt, akik mindjárt az elején lemorzsolódtak volna, de ő kiment hozzájuk, és addig édesgette, míg kedvet kapott az esti iskolához. Ilyenféleképpen járt azzal a Mákos István nevű negyvenéves zenésszel is. Kövérkés, mindig mosolygó, sötét diószemű férfi, majdnem ugyanolyan részleges analfabéta, mint Kobler néni. Vagyis Bors Lenke maga alatt vágta a fát, amikor annyira küzdött a lemorzsolódás ellen, csak rontotta az osztályát az új szerzeményekkel, csak a gondjait szaporította. Még egy Tóth Gáborné nevű fiatalasszonyt is visszahozott, vele egészen különleges módon

járta meg. Ez a Tóthné harmincéves, de van már egy tizenkét éves fia, albérletben lakik a gyerekkel, és kéthetenkint változtatja a munkahelyét. Szakképzettsége nincs, küldöncnek, csomagolónak, anyagmozgatónak és más effélének veszik fel. Elhelyezkedni nem nehéz, de ő, azt mondja, nem bírja a nehéz munkát, és ahol a munkát bírná, ott a bánásmód ellen van kifogása; mindenkinek panaszolja, hogy úgy beszélnek vele, mint egy kutyával, amellett még az olyan magányos nőt, mint ő, a férfiak is molesztálják. Úgy ránézve nem hinné az ember, hogy milyen szerencsétlen teremtés, csinosan öltözködik, lányos alakja van, az arca is elég kellemes, annak ellenére, hogy az orra széles kacsaorr, a szeme pedig túlságosan is pici. Azért iratkozott be az esti iskolára, mert úgy gondolja, ha leérettségizik, kap valami adminisztrátori állást, íróasztal mellé kerül. De közben, épp akkor, amikor a tanév megkezdődött, állás nélkül volt, azt sem tudta, hol áll a feje, nagyon hálás az osztályfőnökének, hogy kiment hozzá, a lelkére beszélt. Az iskola az egyetlen fix pont az életében, Bors Lenke pedig október óta már kétszer is szerzett neki állást. Most éppen egy könyvkötészetben, méghozzá Szilágyi osztálytárs segítségével.

Szilágyi osztálytárs az egyetlen nyereség azok közül, akiket az osztályfőnöknő megmentett a lemorzsolódástól. Harminchat éves, fekete férfi, még frissen borotválva is – mert másképpen nem jön iskolába – kék az arca a szakállától. A közepesnél valamivel alacsonyabb termetű, széles szájú, kissé hajlott orrú, mégis kellemes arcú, talán mert olyan okos, figyelmes tekintete van. Könyvkötő. Négy gimnáziumot végzett, de nem dicsekszik vele, mint Zelenák a négy polgárijával. Különben éppen egyidős Zelenákkal, csak még nem kopasz. Viszont nekik, sajnos, nincs gyermekük, a felesége sokat bánkódik emiatt, különben is beteges kis teremtés. Év elején azért is nem jelentkezett, mert éppen megint beteg volt a felesége, operálni is kellett, naponta bejárt hozzá a kórházba. Amikor hazahozta, otthon ápolta, reá hárult minden házimunka is. Három-négy heti késéssel pedig röstellt volna jelentkezni, ha Bors tanárnő egy vásárnap délelőtt be nem csenget hozzájuk.

Szöszi el is gondolkodik azon, hogy ezért az egy Szilágyi könyvkötőért nem volt-e mégis érdemes küzdeni a lemorzsolódás ellen. Igaz, az arány egy a háromhoz. De valamit javul a dolog, ha hozzászámítjuk a Vendel házaspárt is; Vendelné, ahogy előre is látni lehetett, nagyon jó tanuló, férjecskéje persze gyenge. De ha összeadjuk a nyereséget és a tehertételt, mégis kettő aránylik a négyhez. És nem lehet tudni, hogy a jelenlegi tehertételek közül melyik válik lassacskán, ha nem is nyereséggé, de könnyebben elviselhetővé.

Erről tanácskoznak Bors Lenke lakásán, egy héttel a téli szünet előtt.

Bors Lenke az édesanyjával lakik, az Üllői úti új lakótelepen, egy negyedik emeleti másfél szobás lakásban. Nagyon szép a kilátás, éppen a volt Mária Valéria-telepre. Még mindig egyre-másra építik ott azokat a magas, karcsú házakat, kivilágított ablaksorok melegítik a hideg, kék decemberi délutánt, toronydaruk rajzolódnak a zöldes égre. A lakás hasonlít Lenkére, már annyiban, hogy szép, mert modern cseh bútorokkal van berendezve, ragyogó, vakító fehérek a falak, a parkett is egészen világos – Szöszi bezzeg hiába benzinezi meg szalmiákozza azt az öreg padlót a Tégla utcai házban –, de azért ez a lakás rendetlen. Az íróasztalon észbontó összevisszaság, a könyvespolcokon is. A rádióból például hátulról egy ócska drót tekeredik elő, nem lehet tudni, hogy földelés vagy antenna, de mindegy is, mert a drót nem kapcsolódik sehova, nincs is a fal tövébe erősítve, hanem csak tekereg ott, rákúszik még a modern

mintás műanyag szőnyegre is. A rekamié mögötti sarokból egy tisztítatlan cipő sáros sarka kukucskál ki. Lényegében nagyon tiszta és szép lakás, csak a felületen vannak kisebb-nagyobb hibák. Hát nem ilyen maga Lenke is? Erre a szombat délutánra az osztályfőnöknő az I/D élcsapatát hívta meg, a vezérkart, a közösség magvát, mint mondja; Ádám Ferit, Körmendinét, Szilágyit, Török Ilonát, Vendelné Tímár Józsát, Zelenák Jenőt, hogy névsor szerint haladjunk. Ebben csak az a csodálatos, hogy Körmendiné benne van ebben az élcsapatban, még ha tudása szerint az utolsó helyen kellene is említeni, már ebben a társaságban.

Azért ha nem ő lenne az osztálybizalmi, egyáltalán nem biztos, nem is valószínű, hogy most itt ülhetne. Olyasféle fél jók, fél közepesek, mint amilyen ő, vannak még az osztályban. Szabó Bandi mintalakatos például jobb nála. De akkor is, ezzel együtt is, csak ő maga tudja, hogy ez milyen óriási dolog. Az általános iskolában, különösen a felső osztályokban, mindig az utolsók között kullogott, mindig csak árnyalatok választották el a bukástól. Nagypapa mindig mondta neki: „Volna neked fejed a tanuláshoz, csak nem arra használod". Persze az sem haszontalan, amire használta, hogy szeretett mindenfélén spekulálni, mindig olyan élesen bírálta a felnőtteket, meg nem is maradt adós soha senkinek csípős válaszokkal, ehhez is kell bizonyos gondolkodásbeli gyorsaság. Hiszen ha jól meggondoljuk, osztálybizalmiságát is az éles nyelvének köszönheti, annak, hogy úgy beolvasott Ádám Ferinek. Talán még Körmendi Árpád is azért kezdett udvarolni neki a tánciskolában, mert, ahogy Ilonkának is mondta azon a vasárnapi ebéden, szereti a vadmacskaszívű lányokat. És ha néha vérig boszszantották is a jampihercegnő bizonyos megjegyzései, azért mégis szeretett vele lenni, órákat lógtak, vitatkoztak már kölyökkorukban is.

Hát ezt is megérte, hogy az osztály előkelőségei között ül, az osztályfőnök lakásán, egy kagylószékben.

Bors Lenke mamája, egy magas, sovány, szemüveges, egyenruhás postatiszt, még feketét is szolgál fel, különböző színű, háromszögletű, nagyon csinos cserépcsészékben, és készen vett édes meg sós teasüteményt tesz az asztalra.

– Kösz, Buksikám – mondja neki a lánya, és a sovány, szemüveges postatiszt kedvesen elmosolyodik.

– Én már mindannyiukat ismerem – mondja. – A lányom örökké magukról beszél.

– Ülj le, maradj itt köztünk – mondja Lenke. – Veled fogom kezdeni a tanácskozást. Engedjék meg, hogy röviden előadjam a mamám életrajzát. 1944-ben maradt özvegyen, egy kilencéves gyermekkel, habár ebből az adatból könnyen kiszámíthatják, hogy jelenleg huszonhat vagyok. Édesanyám akkor takarítónő volt a postánál, tehát egy Kobler néni, ha úgy tetszik. Szorgalmas munkájának, feljebbvalói jóindulatának és megszámlálhatatlan tanfolyam elvégzésének köszönheti, hogy most ebben a csinos egyenruhában szolgálhatja fel nekünk nemzeti italunkat. Szegény édesapám, Bors Béla vasbetonszerelő, megnyugvással tekinthet le hátrahagyott szeretteire.

És egy nagyított, de még így is elég kicsi, bekeretezett fényképre mutatott, ami íróasztala fölött függött a falon. Nyírt bajszú, barázdás arcú, nevetős-szelíd szemű, inkább csúnyácska férfit ábrázolt, akit mindennek inkább nézne az ember, mint vasbetonszerelőnek. Legjobban Chaplinhez hasonlít, és legkevésbé azokhoz a csupaizom, robusztus alakokhoz, amilyennek a szobrok és festmények ábrázolják a munkásosztály fiait.

– Kobler néniből aligha lesz postatiszt – jegyzi meg halk szemtelenséggel Ádám Feri. – Szerintem mire ő elvégzi a négy gimnáziumot, éppen nyugdíjazzák. Neki ugyanis ehhez legalább nyolc-tíz esztendő kell.

– És aztán? – párbajozik Szöszi. – Kobler néni nem is akar semmilyen tiszt lenni. Ő csak azért tanul, mert futja rá az idejéből. És mint nyugdíjas még inkább élvezi majd a műveltség áldásait. A maga nagymamája is mindig olvas!

– Igen – mondja az osztályfőnök. Most fátyoltalanul kék a szeme. Különben is nagyon csinos, fekete kordbársony pantalló van rajta és ugyanolyan zeke, kéménysepőgombokkal. A haja is fiúsra fésülve. Persze kétséges, illik-e vendégeket nadrágban fogadni, de hát ő ilyesmire nem néz. A mamája például szoknyát visel a postatiszti zubbonyához. – Kobler nénit alighanem örökül hagyjuk az utánunk következő I/D-nek, ő talán nem is veszíti el a kedvét, ha megbukik.

– Annál is inkább – szólal meg Zelenák –, mert a fiát is meg kell buktatni, így aztán együtt marad gyermekével.

– Az már nem olyan biztos. A buktatás olyan a tanárnak, mint orvosnak a morfium. Csak legvégső esetben! Nem szeretem a buktatást. No, de ez nem is ide tartozik, lesz még erről elég vitám a tanári konferencián.

– Elsősorban Vadrózsa tanár úrral – ezt persze Ádám Feri mondja.

– Ne bántsák Vadrózsát – mondja a kéménysepőnek öltözött osztályfőnök. – Nagyon tisztességes, lelkiismeretes tanár. Ha a diákjait nem is szereti túlságosan, a hivatását nagyon is.

– Ügy van! Helyesen mondja Bors tanárnő – szólal meg élénken, buzgón Zelenák. – Nekem volna okom, hogy haragudjak rá, az első röpdolgozatomra egy elírás miatt nem adta meg az ötöst, és azóta is voltak már vitáink. De Rózsa tanár úr vigyáz az osztályzatok tisztaságára. És inkább legyen egy tanár túl szigorú, mint engedékeny. Így legalább van becsületük a jegyeknek!

Bors Lenke egy kicsit elgondolkodik, de most nem száll vitába Zelenák Jenővel. Megkérdezi a mamáját, van-e még egy kis kávé. Igen, hogyne. Mindenkinek nem jut, de mindenki nem is kér, Szöszi is csak fél csészével, Ilonka és Józsa egyáltalán semennyit, ők ketten eddig egy szót sem szóltak. Ilonkának nagyon ég az arca, Szöszinek az az érzése, hogy csak nagy erőfeszítéssel figyel, mint a színházban, és mint mostanában az iskolában is. A nyírbátori kék ruhája van rajta, és azóta mindig a paradicsomkontyot viseli, habár kissé alacsonyabbra fésüli, mint ahogy Szöszitől tanulta. Így eltakar valamit a nyaka ívéből, viszont komolyabb, asszonyosabb. Megsoványodott egy kicsit, de ettől még nagyobb a szeme és szomorúbb. Szemének szomorúságát a kislányos pirosság, ami arcán ég, még inkább kiemeli. Még mindig, még azóta sem mondta el Szöszinek, hogy mit beszélt Ádám Ferivel a hársfa lehullott levelein. Semmit, semmit nem tud róluk, még kitalálni sem tud semmit. Például hogy találkoztak-e azóta Ferivel, iskolán kívül. Árpád szerint biztosan, mert azóta Feri sem jár hozzájuk, és ebből arra következtet, hogy már nincs szüksége közvetítőkre. Az iskolában soha nem beszélnek egymással, de még az sem tűnhetik fel senkinek, nem is kerülik annyira egymást.

Ilonka nem és nem jár hozzájuk. Egyszer, igaz, átszaladt tíz percre, hozott egy kosárka szabolcsi, illatos almát, egy kicsit megdédelgette Ájájt, és már ment is. Pedig most még attól sem kellene tartania, hogy Ádám Ferivel találkozik náluk. És ha úgy van, ahogy Árpád hiszi, akkor ő ezt tudja.

Könnyen lehet, hogy Árpádnak megint igaza van, és erre Ádám Feri magatartásából is következtethet az ember. Ő is megváltozott, méghozzá előnyére. Ilonka begubózó, szomorú, és ha a tanulásban nem is hanyatlott, ezt csak nagy önfegyelmének, akaratának köszönheti. De Ádám Feri könnyed, mindenkihez kedves, vidám, és nem olyan szemtelen. Persze, neki azelőtt sem került erőfeszítésébe, hogy jól tanuljon, a kisujjában van, amit irodalomból, történelemből tanulnak, és a számtan, a kémia is. Az ember érzi, hogy akár a felsőbb osztályosok tárgyaiból, fizikából is könnyen vizsgázna, akár most mindjárt, hiszen amellett, hogy a humán tárgyakhoz ért, egy nagyüzem jól képzett szakmunkása.

Ha Ádám Feri csakugyan udvarol Ilonkának, akkor ez jó hatással van Ferire, de nincs jó hatással Ilonkára. Kitetszik ez itt, ezen a megbeszélésen is. Ilonka, akiben olyan nagy a hivatástudat, hogy a bölcsődében is mindig pedagógiai problémákon törte azelőtt a fejét, most hozzá se szól ahhoz, amit Bors Lenke előad, mint a tanácskozás igazi célját: mit lehetne tenni a bukások megelőzésére? Ez itt a kérdés! A legnagyobb veszély számtanból fenyeget, illetve a helyesírás kérdése ugyanolyan súlyos, még talán súlyosabb. A helyesírás olyan készség, amit rövid idő alatt szinte lehetetlen fejleszteni. Márpedig ő ellenzi a buktatást, de csak úgy, hogy a tanár tegyen meg mindent annak érdekében, ne legyen kénytelen vele. Ő is vigyáz az osztályzatok tisztaságára – mondja, Zelenáknak címezve –, de mielőtt valakit megbuktatna, mindent meg akar tenni azért, hogy ne legyen rá szükség. Ehhez kéri az elvtársak segítségét.

– Tanulóköröket kell szervezni – mondja Zelenák.

Szöszi szólal meg, most már másodszor. Elmondja néhány szóval, mennyit köszönhet annak, hogy Ilonka, ha rövid ideig is, tanulta vele a számtant. Úgyszólván néhány óra elég volt ahhoz, hogy megértessen néhány lényeges dolgot, és utána már nem is volt nehéz, mert biztonságban érezte magát. Még a felcserélt osztályzatokat is elmondja; és ha ötöse nem is lesz számtanból, de egy négyest remél. Már csak azért is, mert azóta Rózsa tanár úr úgy tekinti, mint valakit, akinek van érzéke a számtanhoz, és ez növeli az önbizalmát.

– Hozzánk nyugodtan járhatnak az osztálytársak, akik szükségéit érzik – mondja Szilágyi. – Én akár minden este, amikor nincs iskola, szívesen foglalkozom velük. Még a feleségem is örül, legalább megismeri azokat, akikkel együtt járok.

– Elsősorban, a téli szünet alatt volna jó – mondja hálásan Bors Lenke.

Zelenák mentegetődzik. Náluk kicsi a lakás, gyerekek vannak. De ha például valahol másutt… Mondjuk, Török osztálytársnőnél. Úgy tudja, a bölcsődében lakik, és este a bölcsődében nincsenek ott a gyerekek…

– Az nem jó – szól közbe Szöszi. – A vezető meg se engedi, mert… És utána Ilonka újra takarítson?

– Gondolom, azt még a tisztiorvos sem engedné meg – mondja Bors Lenke. – Ahol napközben kisgyerekek vannak, oda este nem járhatnak felnőttek, akik esetleg náthásak, és összefüstölnek mindent. A szünetben én is vállalok egy tanulókört, Ilonka járhat ide hozzánk, segít nekem. Jó?

– Hazautazom – mondja Ilonka. – Juliska néni megengedte, hogy karácsony és újév között Otthon maradjak, persze fizetés nélkül, mert szabadság még nem jár nekem. Különben nagyon szívesen. Újév után.

Ez az első, hogy megszólalt. És rögtön utána Ádám Feri:

– Az nem lesz jó, tiltakozom, hogy az osztályfőnök tanulókört vezessen. Először is: igazságtalan, mert akkor mindenki hozzá akar járni. Másodszor: tessék pihenni, szórakozni, olvasni és udvaroltatni a vakáció alatt. Az osztály érdeke, hogy frissen kapjuk vissza a szünet után.

Egy pillanatig gondolkodik.

– Nekem úgyis hiányozni fog az iskola, agglegény vagyok, szívesen vállalok tanulókört. A nagymamám, gondolom, ugyanúgy örül majd neki, mint Szilágyi osztálytárs felesége. A takarítás sem probléma – teszi hozzá, de azt nem mondja meg, hogy miért, és Szöszi elmosolyodik, mert eszébe jutnak a függönyök, amelyeket senki nem mer összehúzni. – Sőt – folytatja a fiatalember élénken – van egy újítási javaslatom, a helyesírást illetően.

– Halljuk! – mondja Lenke vidáman. Hiszen ők ketten Ferivel majdnem egyidősek, nem csoda, ha megértik egymást.

– Elnézést kérek, hogy belekontárkodom a pedagógiába – kezdi Feri. Ilonkára nem néz, csak az osztályfőnökre, de Szöszi tudja, hogy mégis Ilonkának szól ez. – De a pedagógia olyan dolog, amiről mindenkinek van véleménye, akár a művészetről. Tetszik talán emlékezni, hogy például az első tollbamondásnál még a jó helyesírók sem voltak biztosak abban, hogyan kell leírni azt, hogy Marxszal. Egy átlagember ilyesmit ritkán ír le, sőt, még ha szüksége van is rá, mondjuk, szemináriumi jegyzetelésnél, inkább megkerüli. Általában, ne tessék haragudni, az iskolai tollbamondások szövegét néha túlságosan kificamítják, annak érdekében, hogy minél nehezebb szavakat kelljen leírnia annak a szegény nebulónak. Sőt, és megint bocsánatot kérek, egy Kobler néni számára az ilyen szöveg tele van olyan szavakkal, amelyeket ő még ki sem mondott soha, nemhogy leírt volna, és nem biztos, hogy például ismeri annak a közismert kifejezésnek értelmét: „a kommunista társadalom felépítésének egyik legfontosabb előfeltétele”. Ez neki egy kicsit olyan, mintha nekem portugálul diktálnának.

– Van benne valami – mondja az osztályfőnök.

– Ha helyesnek tartaná – folytatja a fiatalember csillogva –, én egyszerűbb, könnyebb és talán szórakoztatóbb szövegeket ajánlanék tollbamondásra.

– Vicceket diktál nekik a Ludas Matyiból – szól közbe Zelenák.

– Kell is neki a Ludas Matyi! – védelmezi meg tanítványát Bors Lenke. – Nem szorul rá!

– Még azt sem mondom, hogy én diktálnék – fordul most a fiatalember egyenesen Zelenákhoz, túlzott udvariassággal. – Aktivizálni kellene a kör tagjait! Még azt is rájuk bízhatnók – mondja, szándékos finomkodással –, hogy egymás szövegeit javítsák. Mindenki tanuló és tanár lenne egyszerre. Nem is nevezném tanulókörnek, hanem, mondjuk, helyesírók klubjának.

– Helytelenül írók klubja nem járna közelebb az igazsághoz? – nevet az osztályfőnök.

– Bocsánat, hol az optimizmus? Ami önbizalmat önt a klubtagokba?

– De már erre magam is kíváncsi leszek, és ha megengedi, magam is részt veszek egy-két klubfoglalkozáson – mondja az osztályfőnök. – Egy klub látogatása nagyon jól belefér a vakáció programjába. Isznak egy kis cseresznyepálinkát?

– Ha van – mondja szerényen Ádám Feri.

És miközben tölt, Bors Lenke a kedvencéhez:

– Ha megjöttél, hívjál fel, téged is elviszlek abba a híres klubba.

Ilonka nem válaszol, persze, cseresznyepálinkát sem iszik. Csak a férfiak és a háziasszony. És Szöszi tűnődik: lehetséges, hogy Feri csak azért eszelte ki az egészet, hogy elcsalja magukhoz Ilonkát? Hiszen az osztályfőnöknek csak nem mondhatja, hogy ő oda nem megy? Megint eszébe jut, amit a színházban gondolt a túlerőről. Másrészt viszont van ebben valami megnyugtató, mert ha ilyenekre van szükség, akkor azért nem lehetnek olyan nagyon egyenesben.

És akkor, legvégül, megszólal Vendelné Tímár Józsa:

– Én is nagyon szívesen felajánlom, hogy néhányan… hozzánk is eljöjjenek. Bármikor. Például olyanok, akiknek az orosz nyelvvel van nehézségük. Én, csak úgy szórakozásból, külön is foglalkoztam az orosz nyelvvel. Szerintem nagyon szép nyelv, nagyon lágy. De soknak nehéz még a cirill írás is, például az én férjemnek is…

– Nagyszerű! – mondja Bors Lenke. – Hálás köszönet érte. És mi volna, ha ebbe a tanulókörbe… a saját férjét is meghívná?

– Én is gondoltam erre – mondja halkan a fiatalasszony. – Most éppen jókor volna, karácsony előtt meg ünnepek alatt.

Mindenki meghatódik. A fiatalasszony szavainak olyan karácsonyszaguk van. Fenyőfa- meg süteményszaguk. Hiszen Vendel Jancsi nincs rossz helyen Benedek Viliéknél, de még jobb helyen lesz Tímárék házában. És csak nem dobhatják ki a vejüket, ha egyszerre csak öt-hat másik osztálytárssal együtt beállít, és leül az asztal mellé. És talán el sem megy többet.

Ádám Feri most váratlanul és először, de egészen természetesen, Ilonkához fordul:

– Mit tetszik szólni a filmünk happy endjéhez?

– Minden elrendeződik – válaszol a lány. És ki tudja, mit ért alatta?

– Vallja be, maga ravasz – mondja Bors Lenke, és újra tölt a cseresznyepálinkából –, ebből a helyesíróklubból maga megint csak hasznot akar húzni. Kitűnő alkalom arra, hegy megfigyelje az embereket, egy kicsit közelebbről is és más oldalról, mint az iskolában.

– Nincs mit tagadnom rajta – feleli a fiatalember. – Így van. Közelebb akarok kerülni az élethez!

És Szöszi megint esküdni merne, hogy élet helyett Ilonkát is mondhatott volna.

A férfiak sorra koccintanak a háziasszonnyal, és Szöszi tátja, hogy Ilonka pillantása elkíséri a pálinkáspoharat Feri kezében, ahogy koccintás után a szájához viszi, és egy hajtásra kiissza.

12

Ó, ez a karácsony! Árpád minden évben heves kirohanásokat intéz ellene. Hogy divatjamúlt cirkusz az egész ajándékozási düh, az emberek fölösleges ostobaságokra adják ki a pénzüket, az üzletekben nem lehet megmozdulni, a vicclapok állandó hálás témája, hogy az ajándékba kapott szamárságokkal ünnep után megint csak szaladnak az üzletbe, cserélni. Előrelátóbb férjek a blokkot is beleteszik a harisnyás zacskóba, a feleségek pedig belehajtogatják a nyakkendőkbe, mert blokk nélkül nem cserélnek semmit. Ugyanilyen vicclaptéma a rengeteg bájgli.

De ez még nem minden, amit felhoz a karácsony ellen, ez csak a bevezető. Komoly nemzetgazdasági kár, hogy kivágják azt a sok fenyőfácskát, és ha ő lenne a természetvédelmi tanács, nem engedné. Barbárság. Megkopasztják a fiatal erdőket, a csemetekerteket. És az mindegy, hogy egy részüket külföldről hozzák, ő a Román Népköztársaság erdeit vagy a jugoszláv erdőket ugyanúgy sajnálja, mint természetbarát. No meg aztán örökké arról írogatnak, hogy így harc a giccs ellen, úgy harc a giccs ellen. El tud valaki képzelni nagyobb giccset, mint egy feldíszített karácsonyfa, azokkal a tarka golyókkal, angyalhajjal, ezüstporos mütyürkékkel, színes villanykörtékkel és mellesleg még tűzveszélyes gyertyácskákkal, amelyek büdösek, ha eloltják őket, elrontják a fenyőillatot? Vagy nézze még az ember az elegáns virágüzletek kirakatát, azokkal a műhóval befújt, rózsaszínű vagy fehér szalaggal átkötött, megcsavart gyertyákkal ékesített ágakkal! Különben jó ízlésű emberek, akik nem díszítenék lakásukat művirágokkal vagy papírrózsákkal, ilyenkor nyakra-főre vásárolják ezeket a jó drága giccseket. És miért? Mert karácsony van! A szeretet és béke ünnepe. Sokkal okosabb lenne, ha az emberek az év háromszázhatvanhárom napján élnének szeretetben és békességben, és karácsony helyett rendezhetnének két veszekedőnapot, és akkor, csakis akkor bántanák egymást, máskor soha.

– Jól van már, hallgass! – szól rá ilyenkor jó veszprémiesen az anyja. – Nálad nagyobb kommunisták is karácsonyolnak. Kérdezd meg az apádat, a párttitkáruk talán nem vitt haza karácsonyfát a családjának? Meg még talán azok is, akik a kormányban vannak!

Mert a fiát tavaly ősszel vették fel tagjelöltnek, de már májusban megkapta a rendes tagkönyvét is. Erre még büszke is egy kicsit az idősebb Körmendiné, mert úgy fogja föl, hogy az ő fia azokhoz tartozik, akik most mégiscsak a legnagyobb urak ebben az országban.

Szöszi egészen másképp van ezzel. Igazán nem kedveskedő és hízelgő természet, de előtte nap, hogy Árpádot felvették a pártba, vett neki egy valódi, puha borjúbőr levéltárcát, nyolcvan forintért, és amikor késő este hazajött a taggyűlésről, akkor adta oda neki. Nem szólt semmit, de Árpád mindjárt megértette, hogy a tagkönyv kedvéért kapja, és nagyon, de nagyon forrón magához ölelte a feleségét. Hogy így vele tart.

Hát kivel tartson? Az eszével még nem tud, nem is nagyon akar, de a szívével már elég régen tud politizálni. Például amikor Sándor bácsi ötvenhatban annyira örült a puskaropogásnak, ő rögtön tudta, hogy az valami rossz, gondolkodnia sem kellett

rajta. Ugyanúgy a fodrászüzletben, ő valahogy mindig azokkal tart, akik küszködve és morogva ugyan, de azért szeretik ezt a mi életünket.

Egy példa: nem sokkal azután, hogy idekerült a kispesti üzletbe, valahogy szóba került, hogy ők mennyiért meg hogyan vették a házat. Marinak, az érettségizett kolléganőnek mesélte, vele az első perctől szimpatizált. Az ember sokszor nem is tudja, miből támad a rokonszenv, de később majdnem mindig beigazolódik. Most is így történt. Mari azt mondta: „Nohát, milyen ügyes a férjed! Mások egy lakásért többet fizetnek, pedig itt kert is van, meg aztán később építhettek is hozzá, nem igaz?" Gyuri, a szép segéd, meg közbeszólt: miért nem ad az állam lakást a fiatal házasoknak? Szép kis gondoskodás, a fiatal éveik abban telnek el, hogy minden garast a fogukhoz kell verjenek. Hát mikor akarnak élni? És ő akkor, dühösen és nyelvesen, azt válaszolta: „Csak addig verhetjük a garast a fogunkhoz, amíg van!" És Mari úgy nevetett, de úgy!

Ő talán bánná, ha ingyen jutottak volna lakáshoz? Nem. Ha valaki, ő életében mindig utálta a spórolást. De hogy ők azért nem is élnek, mert takarékoskodniok kell? Ez egyszerűen… hülyeség! Különbül élnek, mint a szép Gyuri, még akkor is, ha az minden pénzét elszórhatja, és sokszor hangoztatja: ő bizony nem nősül, nem keres egy nőre, amíg ingyen is kap.

Egy ilyen Gyuri még azt sem tudja, hogy egy fiatalember nem azért nősül meg, hogy nőt kapjon, hanem társat, aki egész életén át vele tart, és egy lány is azért megy férjhez, mert az nagyon jó, ha van valaki, akiben teljesen megbízik, akire mindig számíthat, vagyis aki szívből szereti. Milyen szép az, ahogy például Szilágyi osztálytárs beszélt a feleségéről, csak néhány szóban, de abból is kitetszett: milyen gyöngéden szereti azt a beteg asszonyt! Pedig még gyermeket sem szült neki.

Ilyenkor, karácsony előtt, valóságos hajsza van a fodrászüzletben. Sokan vannak, akik valami címen már a mai fél napon be sem mennek a munkahelyükre, van csúsztatott idejük vagy egy-két nap szabadságuk. Jó néhány nőt, aki pont ma akart festetni, el is tanácsoltak, az ilyen babramunka szinte lehetetlen ilyenkor. Mindenki tele van csomaggal, azokkal a hírhedt csomagocskákkal, amelyeknek már a papírosa is tele van karácsonyfával, de akad köztük Mikulásos is, mert a papíros megmaradt a boltokban. Biztos, hogy Árpád is vásárol egyet-mást, dühöngve, de mégis. Mert az öregek csak állítanak karácsonyfát, és ajándékot is vesznek, a gyereknek biztosan, és akkor ők sem maradhatnak szégyenben, ő már tegnap megvett mindent. Azért nagyon jó ez a bolond karácsonyi csúcsforgalom, mert a borravaló is dupla. Igaz, a nagymamáknak nem vett valami nagy ajándékot. Váradi nagymama egy pár meleg kesztyűt kapott, azt amúgy is kellett volna, minden évben tönkretesz egy párat a kosárcipeléssel. Az idősebb Körmendiné már fogasabb kérdés, mert annak megvan mindene, le is sajnálna valami ócskaságot. Egy kis brosstűt vett neki, piciké strasszkígyócskát, pedig azt mondják, tűfélét nem jó adni, az elszúrja a barátságot. No, az ő barátságukon nincs sok elszúrnivaló. Csak utólag gondolt arra, hogy a kígyóban is érezhet valami célzást, de reméli, csak nem jut eszébe! A nagypapáknak még ennél is olcsóbbat vett, egy-egy pár mandzsettagombot, habár könnyen megjárhatja, hogy Árpád meg az anyósa is azt vesz nekik. A fiának képeskönyvet vett, az Állatkertről szól, el is olvasta előbb a verseket. Tulajdonképpen Árpádnak is képeskönyvet vett, egy nagy, drága világatlaszt, amire olyan régen fáj a foga, mert nagyon szereti a térképeket. Erre ráment az egész rejtett tartaléka, mert azért itt-ott elcsíp egy kicsit a borrava-

lóból, mindig van dugott pénze. De Árpádnak nincs honnan eldugnia, legföljebb ha soron kívül kap valami kis jutalmat, mert a rendes prémiumát, azt ugyanúgy betáblázza előre, mint a fizetését. És nagyon szűkre szabott zsebpénzt hagy magánál mindig, annyit, amennyi cigarettára, hetijegyre meg naponta egy feketére elég. Ha szórakozni mennek, akkor mindig Szöszitől kér annyit, amennyi kell, a kiskasszából. A nagykassza, az a nagymamánál van, néha tőle is el lehet kérni, kölcsön persze, a kosztpénzből.

Biztos, hogy Árpád csudamód megörül a világatlasznak. De azért, ha ő nem vett semmit, mert nem volt miből, vagy csak valami csekélységet, könnyen elronthatja az örömét. Kár, hogy ezekre a könyvekre rányomtatják az árat. Igaz, mindegy, anélkül is tudná, hogy nem két krajcár.

Veronkának is könyvet vett meg két harisnyanadrágot.

Miközben egymás után rakja, fésüli, megint rakja a fejeket – és néha mosnia is kell, mert a rendes hajmosók nem győzik –, eszébe jut, hogy Zsuzsi is kijön, neki nem vett semmit, kérdés, hogy ő vett-e valamit. Ha Ilonka nem utazott volna haza Homokszállásra, akkor ő is náluk karácsonyolna. Van valami igazság abban, hogy Árpád annyira morog ezért az ajándékozási tébolyért, másrészt viszont mégiscsak örömet szerez vele az ember, elsősorban saját magának. Az ilyesféle gondok mégiscsak jó gondok. Ki tehet arról, hogy ők olyan sokan vannak otthon, hogy olyan nagy a család? Még mindig jobb, mint ha valaki egyedül van, senkire nincs gondja, senkinek nem kell ajándékot vennie. Mint például a mamának ott kint Németországban. Hogyan tölti a karácsonyt Vincze Sándorné született Váradi Rózsika?

Öt gyereket hozott a világra, mégis egy se lesz, aki egy tűpárnát varrna neki.

Még a levelére sem válaszolt! Eleinte csak halogatta. Mert mit is válaszolhat az ember ilyen levélre? Ha nem írhatta azt, amit szíve szerint akart: „Gyere haza, szeretettel várunk, itthon nem leszel egyedül" – csak üres szavak, vigasztalások maradnak. És ha csakugyan úgy lenne is, ahogy Árpád mondta, tudniillik, hogy úgyse jön haza, és nem is volna jó senkinek, ha hazajönne… Épp azért kellene mégis legalább hívni, egy szóval. Érezné, hogy gondolnak rá, hogy szeretik. És ha van valami a világon, amivel Vincze Sándornét meg lehetne ajándékozni 1961 karácsonyán, akkor csakis e néhány szó volna: „Gyere haza abból az idegen országból, ha az a férfi, aki oda kivitt, úgyis elhagyott, és még a gyerekeidet is elvette tőled." Mennyibe kerülhet egy távirat Nyugat-Németországba?

Még az sem valószínű, hogy megkapná ünnep előtt, ebben a karácsonyi csúcsforgalomban. Különben is őrültség ilyesmit táviratban! De ha már táviratozna, akkor nem kívánhatna neki egyszerűen boldog karácsonyt, amikor tudva tudja, hogy milyen boldogtalan.

Legalább apát kellene felhívni – gondolja akkor szorongásában és tehetetlenségében. Apa is egyedül van, amióta meghalt a felesége, hiába van sok jó ismerőse, cimborája, azok karácsonykor nem sokat érnek egyedüllét ellen. Az igazat megvallva, akkor is elég magányos volt, amikor még élt a felesége, nem sok közük volt egymáshoz. De azért karácsonykor talán még Mici néni is megpróbált valami kis családi hangulatot teremteni, ilyenkor az eszpresszók sem tartanak nyitva.

Odapillant a telefonra. Éppen csenget, Gyurit keresi valaki. Alig teszi le, a pedikűrös Ernőt hívják. Az ki se jön a fülkéjéből, a zajt túlkiabálva szól oda, hogy még három hölgye van, negyediknek előjegyezheti az érdeklődőt, de csak ha azonnal bejön.

Amikor meg egy-két percre hallgat a telefon, neki fej van a keze alatt. Mennyi is a pasaréti fodrászat telefonszáma? Hat-negyvenkettő-hét-huszonnyolc… Érdekes, milyen ritkán hívja fel apát, azért ezt a számot nem felejtette el.

Egyszerre csak éppen őt hívják, Rózsi néni, a szomszéd kisvendéglő üzletvezetője. Fél tizenegyre átjönne, ha tudná, hogy nem kell sokat várnia. Tessék csak – mondja Szöszi, és órájára pillant. Aztán, ha már úgyis ott áll, gyorsan tárcsázza a hat-negyvenkettő-hét-huszonnyolcat. Sokáig csenget. No persze, abban a másik fodrászüzletben ugyanolyan rumli van. „Rezsőt kérem" – mondja, amint valaki fölveszi, és hallja annak a másik fodrászatnak a zsibongását, szófoszlányokat, azt is, hogy a női hang, aki a telefont felvette, elnyújtva kiáltja: „Rezsőő!" Persze, ő sem jöhet abban a pillanatban, neki is fej van a keze alatt. No, végre!

– Halló – mondja hanyagul és kásásán, fél szájjal. Lehet, hogy cigarettára gyújt közben, felhasználja a félperces alkalmat, legalább néhányat szippant.

– Ha nincs jobb programod ma estére, szeretettel várunk. Nézd meg az unokádat, hogyan tud örülni. De semmit ne hozz! Érted? Mi se vettünk semmit.

– Kislányom – mondja Varga Rezső nagyon meghatottan. – Már elígérkeztem, de majd lemondom.

Hát ez ilyen ember, ez a Varga Rezső. Persze, most majd minden pénzét ajándékra költi. Ez a minden pénz lehet nagyon kevés, de nagyon sok is. Szöszi nem tudja, vannak-e télen is lóversenyek.

A vendég, akit otthagyott, amikor telefonhoz hívták, kövérkés, bársonyos bőrű, egészen fiatal lány. Egy ősrégi színházi újságot nézeget, nagyon elmerülten. Szöszi belenyúl a köpönyege zsebébe, jó tele van, ilyenkor nem is csörög, van súlya. És hirtelen, csak úgy, kabát nélkül, kiszalad az utcára. Srégen szemközt van a posta. Persze, ott is minden ablak előtt sorba állnak, de most már mindegy. Beáll ő is, pedig azt sem tudja, elég-e a pénze a táviratra, és ha igen, akkor marad-e annyi, összejön-e még annyi, amennyi narancsra kell. Mert narancsot okvetlenül kell vásárolnia, Zsuzsival együtt Pityu is kijön, annak sem vett semmit. A narancs nem nagy ajándék, de Veronka is, Áják is annyira szereti!

A mama címét fejből tudja, ugyanúgy, mint az apja telefonszámát. És amikor odakerül, gondolkodás nélkül írja a blankettára: „A karácsonyfa alól csak te hiányzol. Sok forró csók: Szöszi."

A postatisztviselő még meg is kérdi, amikor a címzést látja: nem kellene-e németre fordítani? Hátha elírnak benne valamit. De Szöszi csak megrázza a fejét. A lényeget a mama azért megérti belőle, akárhogyan elírják is.

Nem is került olyan sokba, mint gondolta. Nagyon jó érzés volt, hogy mégis elment. „Szegény buta, édes kis mamám, de jót sírsz rajta, ha mégis megkapod ma estére!"

A fiatal nő még ott ül és olvas. Nem baj, őt befejezi, addigra itt lesz Rózsi néni. Most már biztos, hogy lesz narancsra pénze. Persze ha már meghívta, apának is kellene valami apróság, ha más nem, egy kis szipka, talán még arra is futja. Ami Pityut illeti, rábeszéli Veronkát, hogy adja oda a kisfiúnak egy régebbi könyvét, amit már ötször olvasott. Nem lesz könnyű, mert nagyon ragaszkodik a könyveihez, büszke rájuk, még olvasónaplót is vezet. Ugyan amióta megvan a zongora, még a könyvek se érdeklik annyira, nem tud betelni vele, örökké pötyögtet rajta.

Mindig többen és többen jönnek. Egymás után zárnak az üzletek, de a fodrászüzlet még mindig Zsúfolt. Nem dobhatnak ki senkit. No, majd azért elfogynak, hiszen mindenki siet haza karácsonyolni.

Fél négy lehet, Szöszi egy negyven év körüli, fáradt, igen vékony hajú nőt frizuráz, gondosan be kell osztania azt a kevéske haját, hogy végül is kellő számú fürtöcske ékesítse ezt a már nem fiatal arcot. Egyszerre csak belép Árpád, megáll, félig mellette, félig mögötte.

– Adj egy kis pénzt – mondja dörmögve, bujkáló mosollyal, és kisfiús sértődöttséggel. – Hatvan forintom van. Abból nem tudok vásárolni.

– Nagyon helyes – mondja Szöszi, ugyancsak bujkáló mosollyal. – Fölösleges, hogy az emberek karácsony előtt elszórják szamárságokra.

– Mennyi pénzed van?

– Nem számoltam, de nem sok. Táviratot küldtem a mamámnak. Nyúlj be a zsebembe, és vedd ki – fordul kissé féloldalt, de a munkát nem hagyja abba. – Vegyél rajta narancsot, de siess, nem is biztos, hogy a gyümölcsös még nyitva van.

Árpád keze egy kicsit tétovázik, aztán mégiscsak kimarkolja a pénzt a felesége munkaköpenyének a zsebéből. Tüstént zsebre vágja. Aztán felpillant, és elmosolyodik, mert valami olyat lát Szöszi szemében, ami megvigasztalja azért, hogy ő… ilyenre kényszerül.

– Te mikor jössz?

– Látod… Majd ha végzünk. És ne butáskodj! Vén medve! Siess!

De Árpád még nem megy.

– Te mit vettél?

– Képeskönyvet!

– A fiadnak.

– Annak is. Persze, az volna jó, ha mandarint kapnál, az kiadósabb. Telefonáltam apámnak, ő is kijön. És különben, most jut eszembe… Honnan van neked hatvan forintod?

Öt óra is elmúlt, mire befordult a Tégla utcába. Mindjárt meg is botlott a hepehupás gyalogjárón. Ez a fáradtságtól van, reggel hét óta nem volt megállása. De másküllönben nem érezte a fáradtságot. Világosság van az utcai szobákban is, már amilyen világosságnak lehet nevezni azt a sárgás fényt, amit a negyvenes körték adnak. Az öregek, még Körmendiék is, épp a villanyon takarékoskodnak, Árpád hiába magyarázta nekik már annyiszor, hogy azok csak fillérek. A verandán százas körte ég, az ő szobájukban még a kislámpában is hetvenötös, Árpád szereti a világosságot. Mindenben. De azért azt nem mondja meg neki, mit táviratozott a mamájának.

A szobákban biztosan azért ég, mert oda csukták a gyerekeket, hogy ne lássák a karácsonyfát, amíg meg nem gyújtják, mert a karácsonyfa a verandán van. És azt is milyen jól tette Árpád, hogy beüvegezte, mennyivel tágasabb így a ház, mennyi mindenre jó az a veranda.

Már belépett a kapun, amikor egy autó dorombolására hátrafordult. Varga Rezső jön taxival, erre mérget mert volna venni, és nem halt volna bele, mert csakugyan ő volt. Nem is látta meg rögtön a lányát a kapu mögött, már csak azért sem, mert ahogy kiszállt, visszahajolt a taxiba, és kismillió csomagot szedegetett ki, nem is lett volna elég keze hozzá, ha a sofőr nem segít. Utoljára egy összegöngyölt, csomagolat-

lan szőnyegecskét vett elő az ülésről, ezt nyilván hazulról hozta, azért volt legalul, a többit útközben vásárolta.

– Mit mutat? – kérdezte, ahogy felegyenesedett, és benyúlt világos homokszínű kabátjának zsebébe. Annyit mutatott, hogy a borravalóval együtt épp egy százas…

– Kislányom – megint azt mondta meghatottan, amikor végre mégis meglátta Szöszit, jobbról-balról megcsókolta, a szőnyegtekercset mindjárt a kezébe nyomta. – Ezt neked hoztam – aztán rögtön a homlokára csapott. – Én barom! A virágról meg elfeledkeztem!

De azért a karácsonyfa alatt mégis volt virág, méghozzá egy cserép igazi ciklámenszínű ciklámen, de legalább húsz szál törékeny, élő, lélegző és mosolygó virággal. És mert karácsonykor úgy szokás, hogy minden kis csomagocskára ráírják, kié, félig a kerek, sötét levelek alatt ott volt egy pici papiros, arra rá volt írva: *Szöszi*. És azt Körmendi Árpád írta, aki a hatvan forintján virágot vett a feleségének. Szépséget, tiszta örömet.

Ó, ez a szegény Varga Rezső! Soha, soha nem volt szerencséje. Sokat próbált, mégsem tanult meg igazán – például örömet szerezni. Se önmagának, se másnak. Csupa nyalánkságot, cifra, drága tortát, kandírozott gyümölcsöt hozott meg édes pálinkát és egy üveg orosz pezsgőt. Karácsonykor, egy ilyen két nagymamás házba, ahol minden polc és kredenc roskadozik a süteménytől, befőttől, és Váradi nagypapa borocskát is szerzett, kellemes, könnyű rizlinget, termelői kimérésből. A fiatalok mindent elkövettek, hogy örüljenek, pedig nem volt könnyű; a szőnyegecske kicsi volt, vastag, merev és nem is egészen tiszta, és az a szegény Varga Rezső még mondogatta is, hogy ez valódi izé, most nem jut eszébe, de kézzel csomózott, az biztos. Ittak is az édes pálinkából, de mindenki éhes volt, és előbb meg kellett gyújtani a karácsonyfán a gyertyákat meg a csillagszórókat, és mindenki azt lesre, hogy örül majd neki Ájáj. Csakhogy nem egészen úgy sikerült, Ájáj megijedt a csillagszórótól, bőgicsélni kezdett az apja kezében. Persze, mert a villanyt is leoltották. Még az a szerencse, hogy Veronka – mert ez volt az ő karácsonyi meglepetése – csöndben és titokban, a sötétség leple alatt, odaült a pianínóhoz, és elkezdte pötyögtetni a „Mennyből az angyal”-t. Ez viszont nagyon tetszett Ájájnak, ő biztosan hallotta már előbb is, amikor nagynénje tanulgatta, repdesni kezdett a zongorázó kislány felé, kiabált, örült, még akkor is, amikor a nagymamák, reszketeg, meghatott hangon, és velük Varga Rezső, szintén meghatott, de férfias, mély hangon, elkezdték énekelni, a hagyományos karácsonyi dalocskát. Csak egy kicsit zavarta őket, hogy Ájáj közben a maga nótáját fújta. Az öregebb Körmendiné azért csóválta a fejét, mert észrevette, hogy a fia még csiklandozza is az unokáját, még nyomogatja is, mint egy kis dudát.

Még mielőtt vacsorához terítettek volna, Szöszi fölkapta a virágját a karácsonyfa alól. Azon a címen, hogy a verandán túlságosan meleg van, bevitte a szobájukba, a könyvespolcra állította. De igazában, ha csak egy pillanatra is, egyedül akart maradni a virággal, mert annyira örült neki. És mert itt nem látta senki, becézgette a virágot, még az arcát is ráhajtotta vigyázva. De Árpád, rajtakapta, mert ő meg a Világatlasszal jött be, talán, hogy mindjárt biztonságba helyezze a polcon, de az is lehet, hogy egy kicsit úgy volt vele, mint Szöszi a virággal, ő is olyan nagyon örült, így hát tulajdonképpen rajtakapták egymást, és muszáj volt, hogy összecsókolózzanak; nem volt valószínű, hogy épp abban a két percben valaki bejöjjön a szobájukba. A gyerekek labdáztak a narancsokkal, a konyhában edény csörgött.

Alig ülnek le a vacsorához, Varga Rezső élénken meséli: ha a lánya nem telefonál, ő ma este lánynézőbe ment volna. Nagyon ajánlanak neki egy elvált asszonyt. A vendéglátóiparban dolgozik, önelszámolós söntést vezet, állítólag megkeres még négyezret is. Negyvenöt éves, jóképű menyecske, ő ugyan csak a fényképét látta.

– Talán újsághirdetés útján ismerkedtetek meg? – kérdi Árpád.

– Nem, fiam… Egy kollégának második unokatestvére. Van az asszonynak egy huszonkét éves fia, még az első férjétől, mert eddig kétszer volt férjnél. Megmondom, nekem ez a fiú nem tetszik az egészben, azt mondják, naplopó, folyton csak az anyját zsarolja, dolgozni nem akar, sehol se marad meg, rendes szakmája sincs. Hogy majd én megnevelem, azzal biztatnak. Az asszonynak kétszobás, berendezett lakása van Kőbányán.

Szöszi éppen szemközt ül az apjával. Varga Rezső ötvenkét éves. Ha nem öltözködne olyan választékos és fiatalos eleganciával, nem is látszana többnek. A zakója lilásba játszó drapp tweed, egy kis rosszakarattal majdnem rózsaszínű. Ez mégiscsak túlzás ahhoz a markáns, árkolt arcához meg a kopaszodó fejéhez. A fogai még jók, a szeme is élénk. Amióta Szöszi ismeri, azóta majdnem ilyen, csak régebben több volt a haja. Pedig a lánya elég régen ismeri. Fiatal férfinak, azzal a nagy orrával meg a jelentéktelen termetével, inkább csúnya lehetett, most azonban, javakorbelinek, megjárja.

– Szóval nősülsz – mondja Körmendi szabó, egy kis csúfolódó vállveregetéssel. – Látod, ha én egyszer megszabadulnék valahogy az én mamuskámtól, soha többet nem házasodnék. Nem vennéd el az én feleségemet? Elválok tőle szívesen!

Váradi nagymama jót nevet ezen. Körmendi nagymama mérges.

– Mindig bolondságokat beszélsz! Hogy meg nem unod!

– Ugyan, édesanyám! – szólal meg Árpád. – Hiszen ez csak tréfa! Már megszokhatta volna! – és az apósához fordul. – Szóval attól félsz, Rezső bátyám, hogy a mostohafiad elszedi az anyja pénzét, neked nem marad.

Szöszi ezt egy kicsit erősnek találja, a férjére pillant. De Varga Rezső nem sértődik meg.

– Az én koromban már nem szerelemből nősül az ember – mondja elfogulatlanul.

– Hát azért – szólal meg Váradi nagypapa – a megbecsülésnek meg köll lenni idős korban is. Nem mindegy az, kivel él az ember egy födél alatt.

– Láthatja, papa, hogy nem nagyon sietek – mert Varga Rezső még most is papázza első felesége édesapját. – Amikor a kislányom felhívott, mindjárt arra gondoltam: ez a sors ujja. Ki tudja, ha ma este odamegyek, szabadultam volna-e valaha is.

– Hát azt tudod-e – veszi át a szót Váradi nagymama –, hogy Rózsit otthagyta a férje?

Szöszi figyeli az apját. Mintha egy kicsit elferdülne arcán a könnyed, világfias mosoly.

– Nocsak – mondja. – Vincze Sándor?

Olyan furcsán ejti ki azt a nevet, hogy Vincze Sándor! No persze, Vincze Sándor szerette el tőle valaha Szöszi édesanyját. A tagbaszakadt Vincze Sándor fogtechnikus, aki öt-hat évvel fiatalabb is nála, meg sokkal mutatósabb férfi.

– Az a gazember – mondja sötét hangon a nagymama. – Egy huszonegy éves német lányért.

– Még engemet is ki akar vitetni – szólal meg Veronka. – De én úgyse megyek.

Ettől persze rögtön észreveszik magukat a felnőttek, másról kezdenek beszélni. Varga Rezső elkéri az unokáját, hadd üljön most egy kicsit az ő ölébe, mert eddig az anyjáéban ült. Szöszi fölkel, összeszedi a tányérokat, kimegy tisztákért a konyhába. Nincs is kedve visszamenni, húzza az időt, újra áttöröl minden tányért, sírhatnékja van. Szép kis karácsonyeste! Békésen üldögélnek a fehér damaszttal terített asztal mellett. Zsuzsi még szaloncukorból font koszorút is kötözött a lámpára, az egész házat betölti a fenyőfaillat, mindenki kapott ajándékot. De az öröm és a békesség csak a felszínen van. Csak véletlenség, hogy apa most itt ül, és nem annál az özvegynél, akit a pénzéért akart elvenni. Körmendi szabó tréfából mondja, hogy szívesen megszabadulna a feleségétől, de igazában csakugyan majdnem gyűlölik egymást. Az idősebbik Körmendiné sohasem bocsátja meg a férjének, hogy abbahagyta a maszek szabóságot, és még kevésbé, hogy kihozta ide Kispestre, ahol társbérletben kell élnie a fiatalokkal és a nászasszonyékkal. És a nagymamáék? Az a szegény, szerencsétlen Vincze Sándorné, aki most egyedül sír valahol messze idegenben, valami német szobában – Szöszi még el sem tudja képzelni, miféle otthonuk lehet, erről a mama még egyszer sem írt, soha nem ír lényeges dolgokról –, szóval ez a Vincze Sándorné mégiscsak édesgyermeke nagymamának, de ahelyett, hogy sajnálná, siratná, inkább a férjét szidja. És a nagypapa? Váradi Gáspár nyugalmazott villamoskalauz? Ő jó ember, neki van a legjobb szíve a családban, de már nagyon öreg és fáradt, közelebb van a nyolcvanhoz, mint a hetvenhez, nem él már sokáig, néha el is bóbiskol az ünnepi asztal mellett.

A süteménynél már nagyon akadozik a társalgás. Zsuzsiék persze itt alusznak, van egy dívány a Körmendi szülők szobájában is. Sőt, Árpád azt mondja:

– Aludj te is itt, Rezső bátyám, Veronkát odatesszük a nagyszülők közé.

Varga Rezső egy kicsit szabódik. De hát karácsony este villamos sincs, a taxiállomás meg messze.

Hosszú egy ilyen ünnepeste. Mindenki fáradt; a nagymamák sokat szaladgáltak, amíg mindent megvásároltak, megfőztek, Szöszinek is majd leragad a szeme, mire megfürdeti, lefekteti a gyereket. Aztán nekiáll mosogatni, Zsuzsi is kijön a konyhába, ő is lefektette már a fiát.

– Jól vagytok? – kérdi a sógornője.

– Köszönjük, igen.

– És az iskola? Tetszik?

– Aránylag – feleli Szöszi. – És te?

– Nem tudom – feleli Sumony Istvánné. Mert ha el is váltak, azért a férje nevét viseli. – Van egy fiú az egyetemen. Nagyon rendes. Főhivatású nevelő egy kollégiumban, a szülei vidéken élnek. Csak hát másfél évvel fiatalabb nálam.

– Az nem számít – mondja Szöszi.

– Gondolod?

Akkor egyszerre csak Varga Rezső jön ki a konyhába.

– Zavarok? – kérdi hunyorgatva. – Ifjú nőknek mindig vannak titkaik.

– Az idősebbeknek még több – feleli a lánya.

Varga Rezső nevet ezen. Csak ténfereg a konyhában. Hamutartót keres, mert cigaretta van a kezében; Szöszi azt tanácsolja neki, nyissa ki a konyhaszekrényt, talál még ott egy tiszta tányérkát. Aztán, ahogy a mosogatótól mellől vizsgálódva nézi az apját,

amint a konyhaszekrényben keresgél, hirtelen az az érzése támad, hogy valamit szeretne mondani neki, de Zsuzsi miatt nem szólhat. És akkor:

– Ott valahol a csészék között megtalálod a mama levelét. Nem akarod elolvasni?

– Hol? – kérdi Varga Rezső, és már meg is találta a légiposta-borítékot.

Szöszi esküdni merne, hogy ezért jött ki a konyhába.

– Zsuzsikám – mondja a sógornőjének –, menj inkább, és segíts ágyat húzni a nagymamának. Majd jól leöblítem az edényt, nem is törölgetünk, reggelre megszárad.

Zsuzsi megérti és kimegy. Varga Rezső pedig olvassa az első felesége levelét.

– Hm – csak ennyit mond, amikor elolvasta. Aztán, egy kis tűnődés után: – Szomorú karácsonya lehet szegénykének.

– Táviratoztam neki.

– Jól tetted.

Szöszi pedig, egy kis csend után:

– Én mondtam Árpádnak, hogy hívjuk haza, de azt mondja, úgyse jönne, meg hogy nálunk nem is férne el. Hova tennénk?

– Fél a dupla anyóstól, igaz? – mosolyodik el Varga Rezső.

– Pedig a mama nem anyóstípus.

Varga Rezső megint nem tud felelni, és akkor Szöszi, bizalmasan:

– Azt táviratoztam neki, hogy a karácsonyfa alól csak ő hiányzik. De ne mondd meg Árpádnak!

Varga Rezső megint elmosolyodik, ezúttal azért, mert a lánya, lám, bizalmasabb hozzá, mint a férjéhez. Odamegy hozzá, és ad egy puszit Szöszi halántékára.

– Te szereted anyádat. Mindig is szeretted, igaz?

Szöszinek megdobban a szíve. Ez valahogy úgy hangzik, mintha Varga Rezső azt mondta volna: „Én szeretem anyádat. Mindig is szerettem.” Hiszen… igaz is! Varga Rezsőnek és Váradi Rózsinak van egy közös gyereke, akárcsak Körmendi Árpádnak és Varga Szöszinek. És ettől valahogy olyanok, mintha nagyon közeli rokonok lennének. Meg akkor is, ha Váradi Rózsinak Vincze Sándortól nem egy, hanem négy gyereke született.

13

Két nappal szilveszter előtt Szöszi levelet kapott Homokszállásról:

Kedves Szöszi!

Ne haragudj! Ti mindig nagyon jók voltatok hozzám. Arra kérlek, menj el a bölcsődébe, Juliska nénihez (Mészáros Péterné). Szépen kérem, küldje el a munkakönyvemet, ha lehet, ajánlott-expressz, mert az ünnepek után munkába állhatnék a szomszéd tanyán, a szeszfőzőben. Még csak most darálják az almát. Idénymunka, de jobb, mint a semmi. Az iskolában is mondd meg, légy szíves, hogy nem megyek vissza. Édesapám is így gondolja helyesnek meg a tanító nénim is. Majd jövőre megpróbáljuk a tanulást Bátorban. Igaz, vesztek egy évet, de még mindig jobb, mert ha visszamennék Pestre, akkor soha nem lenne belőlem az, amit már kicsi ko-

romban szerettem volna. Te tudod, hogy miért. Az osztályt nagyon sajnálom, legjobban titeket, még kis Ájájt is. Juliska néni biztosan haragszik. A tanító nénim, aki neki unokatestvére, nagyon kéri, hogy hozzájárulással írja be a munkakönyvembe. Mert itt nálunk az ispán, pedig csak brigádvezető, olyan ember, hogy mindenbe beleköt.

Férjeddel együtt szeretettel köszönt

Homokszállás, 1961.
Karácsony másnapja
Török Ilona

Szöszinek a legkülönbözőbb dolgok jutottak eszébe, már első olvasásra.

Például az, hogy az ispán hogyan lehet brigádvezető? Annyit ő is tud, hogy az ispánokat a feudális földesurak tartották, azoknak a segítségével sanyargatták a népet, ahogyan azt már az általánosban is tanították.

Továbbá: miért darálják az almát a szeszfőzdében? Soha nem hallotta, hogy almából is főznek pálinkát, mert hiszen akkor azt almáriumnak kellene hívni, a szilvórium mintájára.

Hogy neki egy ilyen tragikus levélről ostobaságok és gúnyolódások jutnak az eszébe, az azért van, mert sértve érzi magát. Már a levél rövidsége miatt is, és hogy még a megszólítás is olyan hűvös. Jó, ne ömlengjen, de ha még annyira sincsenek jóban, hogy, mondjuk, Szöszikémet írjon és a végén osókollakot, akkor miért bízza rá még azt is, hogy a munkakönyvét elintézze?

Amikor másodszor is elolvasta, akkor meg olyan semmiségen akadt fenn, hogy Nyírbátor helyett az írja, Bátor. Az egész levélben csak egyetlen utalás van arra, ami a lényeg, az is csak úgy: te tudod, hogy miért. Persze hogy tudja! Ez az őrült lány hanyatt-homlok elmenekült, itt hagyott mindent, csak azért, mert egy jóképű fiú, aki nem is buta, egy kicsit rámenősen udvarolt neki. Körmendi Árpádné még regényben és drámában sem szereti az olyat, ami tragikusan végződik.

Délután olvasta el a levelet, amikor hazajött az üzletből, hozzájuk délfelé jár a postás. Árpád még nincs otthon, annak is minden napra akad valami pártmunka vagy KlSZ-munka. Essünk túl rajta, most rögtön átmegy a bölcsődébe. Vitte a fiát is, úgyse volt még ma a levegőn, és ma nincs köd.

Mészáros Péterné, azaz Juliska néni, akit eddig csak hallomásból ismert, derék, erős, fekete szemű asszony. Kövérebb, mint kellene, de olyan fajta, akin nem sokat ront a kövérség sem, mert kemény húsú, izmos. A hangja olyan, mint egy vidám őrmesteré, hangosabb a kelleténél, de tiszta, csengő, és derűt áraszt. Nagyon érthet a gyerekekhez, mert Ájájt rögtön ölbe vette, elkezdett vele beszélgetni.

– Cséta, maci, u-u-u-u! – így Ájáj.

És ebből Juliska néni megértette, hogy Ájáj most beszámol: sétáltak, kirakatokat néztek, látott mackót és kutyát.

Ezek után nem csoda, hogy a lellellét is megértette, letette öléből a gyereket, kinyitotta az irodaajtót, kiengedte a többi csöppség közé. Így legalább nyugodtan beszélhettek.

– Levelet kaptam Török Ilonkától. Egy osztályba járunk, én vagyok az osztálybizalmi – ezt biztosan azért mondta, akaratlanul, hogy valami hivatalos jelleget adjon közbenjárásának. – Nagyon kéri Juliska nénit, illetve Mészárosné elvtársnőt, tessék

neki elküldeni a munkakönyvét, mert az édesapja nem engedi, hogy visszajöjjön Pestre.

– Nofene! – mondta Juliska néni.

– Ajánlott-expressz kéri, mert újév után mindjárt fölveszik a szeszfőzőbe.

– És az iskola? – kérdezte mindjárt harciasan az amazonkülsejű óvó néni. – Megbolondult az a lány? Vagy megbolondították? Talán attól félti az a szentfazék-Boriska, hogy kommunistát nevelek belőle?

És mert látta Szöszi arcán, hogy nem érti:

– Az unokahúgom meg a férje ott tanítanak – magyarázta indulatosan. – Kár azért a lányért. Mert önfejű, de jó dolgos, esze is volna, ha a húgom nem tömte volna meg a fejét annyira azzal a sok maszlaggal. A szülei is olyan szentek?

– Én nem ismerem őket.

– Reformátusban ritka az ilyen – füstölgött tovább Mészárosné. – Én is az voltam – teszi hozzá, aztán erélyesen: – írja meg nekik, fiacskám, hogy az nem megy úgy, ahogy ők gondolják. A munkakönyve nincs is nálam, hanem a tanácsnál. Még a tisztiorvossal is összevesztem miatta, sehogy se akarták engedni, hogy itt lakjon. Albérletben meg… – és legyintett. – Már azon gondolkodtam, hogy ha visszajön, mégis odaveszem magamhoz, mondtam is az uramnak. Ahol négy gyerek van, ott szorítunk helyet az ötödiknek is. Az uram azt mondja, nem bánja, de hátha akkor meg azt kapjuk, hogy pesztrának, vettük ide. Hogy ha nálunk lakik, nem tud úgy tanulni. Itt meg a kutya se bántotta, megmondtam neki, este csak gyújtson be a konyhába, ne fagyoskodjék.

– Tessék szíves megírni neki – Szöszi csak ennyit mondhat.

– Én? Én, fiam, nem írok semmit! Nincs nekem ahhoz türelmem, ami van, másra kell. Örülök, ha marad valami a saját gyerekeimnek belőle, mire innen hazamegyek. Meg hát írt ő énnekem?

Kimennek a gyerekért. A nagy játszóban nyüzsög a sok pulya, ahogy Ilonka mondaná. Egy szép nyúlánk, kék-fehér lány vigyáz rájuk, talán ő az Ibi, aki egyszer kékre fogta egy kislány karját. Babáznák, kocsit húzogatnak, e pillanatban éppen nem sír senki, különben is sokan odabújnak Juliska nénihez, belekapaszkodnak, kéredzkednek, hogy vegye fel őket, Juliska fel is vesz, egyszerre kettőt. De egyik közülük egy bűbájos, sápadt, kis cigánylány.

Odamutatja Szöszinek:

– Nézze meg ezt a hindu hercegnőt!

Persze, az biztosan igaz, amit Ilonka mondott, hogy néha ráver a fenekükre. De akkor is! Az is biztos, hogy nem játssza meg magát Körmendiné előtt, erre oka se volna, hiszen ő nem felügyeleti szerv. Meg különben sem lehet megjátszani azt, ahogyan ez a vastag asszony dédelgeti őket.

Áják éppen udvarol, egy fekete hajú, kék szemű kislánynak: csókolgatja, simogatja, el van ragadtatva, és ennek így ad kifejezést:

– Bababababababa…

Pedig az a kék szemű négy-öt hónappal idősebb nála, és jóval kövérebb. Itt sem számít a korkülönbség, akár Zsuzsi meg a főhivatású udvarlója között.

– Miért nem adja be hozzánk? – kérdi Mészárosné. – Most éppen hely is volna.

– Nem tudom, fölveszik-e, merthogy két nagymama is van otthon – feleli Szöszi.

– Nem számít az, ha hely van – mondja Mészárosné. És míg kikíséri őket, el is magyarázza, mit írjanak egy rövid kérvénybe. Kereseti igazolás kell mindkét szülő részéről. Az után fizetnek.

Árpád már otthon van, és Szöszi rögtön azzal kezdi: beadhatnák a gyereket a bölcsődébe. Árpád meg tüstént: erre már ő is gondolt, méghozzá akkor, amikor elmentek Ilonkáért színház előtt. Csak jobb a gyereknek annyi magaszőrű között, itthon a nap legnagyobb részében láb alatt van, ott meg mégis egész nap foglalkoznak vele.

– Igen – mondja Szöszi –, de ne gondold, hogy ott soha nem ütnek rájuk!

– No, mondd már – feleli Árpád –, annyiszor nem verik el, mint itthon.

Papirost, ceruzát nem vesz elő, de röptiben kiszámítja, hogy ha egy bölcsődében naponta négy-öt gyereket megvernek, akkor annyi sok között egyre-egyre a legroszszabb esetben kéthetenkint kerül sor. A daduskák nem is győznének annyi gyereket végigverni. Itthon sokkal nagyobb a fejadag – fejezi be kiselőadását, csak még annyit tesz hozzá: – Ájájnak különben is megvan ott a szocialista összeköttetése.

– Ilonkára gondolsz? – kérdi Szöszi. – Ilonka nincs.

És odaadja neki a levelet.

Érdekes, az az ispán Árpádnak is rögtön szöget üt a fejébe. Ami pedig a levél és az egész ügy velejét illeti, nem is annyira tragikusnak fogja föl, mint fölháborítónak. Egyszerűen dühös Ilonkára, meg is mondja, csalódott benne, azt hitte, ennél azért több esze van. Legszívesebben azonnal írna neki választ, ő, Körmendi Árpád, és abban jól megmondogatná neki a véleményét.

– Ez éppen olyan – jelenti ki –, mint amikor egy férfi mindent felrúg, a munkáját, a hivatását, a becsületét egy nő kedvéért.

– Szerintem ő, szegény, nem rúgott fel semmit – védelmezi mégis barátnőjét Szöszi. – Neki, szegénykének, beletapostak az életébe.

– Hogyhogy beletapostak?

– Úgy, hogy túlerővel került szembe, és nem tehetett mást, mint hogy hazament. Szégyen a futás, de hasznos. Olvasd el még egyszer. Így csak egy évet veszít, de ha itt maradt volna, akkor úgyis csak úgy történt volna minden, ahogy a fiú akarja. Az pedig biztos, hogy Ádám Feri nem megy el vele tanyára, meg mit csinálna ott? Egyszer beszereli a villanyt, de aztán? Filmet ott nemigen forgathat.

– És muszáj Ilonkának pont tanyán tanítani?

Szöszi egy kicsit gondolkodik:

– És ezt épp te kérded? Én ismertem egy cukrászsegédet, aki háromhetes házas volt, és azt mondta a feleségének: „Engem te nem csavarsz az ujjadra, énbelőlem te nem csinálsz rongyot. Én nem vagyok se trubadúr, se gróf, se báró, hogy én ilyen szerelmes legyek. És ha ez így megy, akkor én neked mindent megbocsátok."

– Az ilyet persze jól megjegyzed – mosolyodik el Árpád. – Erre még nagymamakorodban is emlékszel.

– Hagyjuk ezt, báró úr! Fogtad magad, és otthagytál! Pedig férj és feleség voltunk. Ilonka pedig nem felesége Ádám Ferinek.

– De lesz – tűnődik Árpád. – Fogadsz velem?

– Azt nem bánom, ha írsz neki. Valakinek úgyis írni kell, mert Juliska néni nem küldi el a munkakönyvét. És ha akarod, átruházom rád az egészet, mutasd meg a levelet Ferinek, és akkor biztosan lerohan utána Homokszállásra, visz magával egy nagy turbógenerátort meg hozzá egy transzformátort, és akkor lesz villany, a fiatalok

meg egymásé lesznek, hosszú csók premier plánban, és utána konyec! Csak még a lakáskérdést kell valahogy megoldani, mert Ilonkáék heten vannak egy szobában, de ha a kis öccsét már hazahozták a kórházból, akkor nyolcan. Még szerencse, hogy az öregapja már meghalt. Igaz, Feriéknél van hely a lőrinci villatelepen, legföljebb idejönnek, és berendeznek egy tanyai iskolát, ahol Ilonka a nép felemelkedéséért küzdhet…

– Miért, azt hiszed, Kispesten vagy Lőrincen nem küzdhet valaki a nép felemelkedéséért?

– Ez nagyon jó, ezt írd meg Ilonkának, és meglátod, rögtön beutazik Nyíregyházára, és repülőn jön vissza.

– Jó lesz arra a személyvonat fapados is – és egy kicsit odébb tolja az asztalon Ilonka levelét. – Ne fájjon a fejed miattuk, és hagyjuk a nép felemelkedését, mert ennek ehhez az ügyhöz nincs semmi köze. Tudod mi ez Körmendiné? A legközönségesebb szerelmi história. Mármost két eset van. Ha tényleg szeretik egymást, és nem csak valami múló dolog a fiú részéről, akkor légy egészen nyugodt, majd ő tudja, hogyan lehet Török Ilonkát visszacsalogatni Homokszállásról. Ha meg nem, akkor… Remélem, Ilonka azért nem ugrik a kútba.

– Miért Ilonka ugorjon a kútba? – mérgelődik Szöszi. – Egy lánynak nem lehetnek elvei? Nem ő szaladt a fiú után, azt csak elismered?

– Lánynak is lehetnek elvei – mondja szelíden a férj.

– Nem érted, hogy mindenáron tanyai tanító akar lenni?

– Ha éppen tudni akarod, ez a mindenáron nem is tetszik nekem olyan nagyon. Az se tetszett, amikor a színházban azt mondta, ő nem bírja a városi levegőt. Az egész lányban van valami narodnyik beütés.

– Az mi?

– Hát valami olyasmi, hogy jó emberek csak falun meg tanyán vannak, a városi, az mind züllött vagy ilyesféle.

Szöszi meghökken egy kicsit.

– Érdekes! Mészárosné is azt mondta, hogy talán attól félti az unokahúga Ilonkát, hogy itt Pesten kommunistát nevelnek belőle.

– Miféle unokahúga?

– Hát a homokszállási tanítónő. Ilonka példaképe.

– Ez igazán érdekes! Érdekesebb, mint hinnéd. És még mit mondott az a Mészárosné?

– Most mit nyomozol? Mindenben a politikát keresed.

– Összebeszéltem azzal a Mészárosnéval.

– Még jó, hogy azt gondolja, legalább nem gyanakszik, hogy Ilonka egy fiú miatt nem jön vissza.

Árpád ezen földerül.

– Miért, azt hiszed, ez kisebb baj? Mondok neked valamit, hercegnő! Én igazán megkedveltem ezt a te Ilonkádat, de soha az életben nem engedném tanyára tanítani! Ott csak még inkább begőzöl. Betenném egy jó pesti tantestületbe, ott aztán csiszolódhat, meg dörzsölődhet. Mit csinálunk szilveszterkor?

– Semmit. Egy vasunk sincs.

– És a nagymamának?

– Kérj tőle, ha mersz!

– Pedig meg akartalak egy kicsit táncoltatni.

– És miből adjuk neki vissza? Ha beadjuk Ájájt a bölcsődébe, azért is biztosan előre kell fizetni.

De szilveszter délelőttjén Varga Rezső felhívta a lányát az üzletben, és bejelentette magát estére. „Családi körben megvacsorázunk, aztán majd meglátjuk" – mondta titokzatosan. Nem is hozott más ajándékot, csak egy negyed kiló kávét meg a gyerekeknek egy-egy marcipán malacot. Tíz óráig elbeszélgettek az öregekkel, és akkor következett a meglepetés. Rendelt taxi állt meg a ház előtt. Elvitte a lányát meg a vejét egy késői mozielőadásra, utána sétáltak, és trombitát fújtak a Körúton, papírcsákót is vásároltak. Még utána mentek táncolni. Reggel hétre értek haza, Szöszi hazahozta a csákókat és trombitákat a gyerekeknek.

Január 3-án, délelőtt – mert ünnepek után alig lézeng néhány vendég az üzletben – Szöszi megírt egy levelezőlapot az egyik üres manikűrös asztalon:

Kedves Ilonka!

Ahogy lapodat megkaptam, mindjárt elmentem á bölcsődébe. Juliska néni azt mondta, a munkakönyvet nem tudja visszaküldeni, az a tanácsnál van. Rossz néven vette, hogy nem neki írtál. Légy szíves, sürgősen írjál neki. Kébzeld, Ájájt beadtuk a bölcsődébe, kár, hogy te már nem vagy ott! Árpád is nagyon sajnálja!! Sokat gondolunk rád. Csókol Szöszi.

Gondosan írta, hogy ne ejtsen hibát, át is olvasta, és akkor észrevette, hogy a képzeld szót elhibázta, még azt is tudja, hogy miért. A z zöngés hang, ezért a p hangot. b-nek ejtjük, mert a z zöngésíti az előtte levő mássalhangzót kiejtésben, de írni azért p-nek kell. Megpróbált a b-ből p-ét csinálni, meghúzta az alsó, áthúzta a felső szárát. No, mindegy, Ilonka padtársa volt, úgyis tudja, hogy ő…

És akkor sebtiben, utóiratnak, ahogy a mama szokta, a legfontosabbat:

„Gondold meg még egyszer, és gyere, mert megbánhatod egész életedre!"

Ő maga ment ki a postaszekrényhez, úgyse volt vendége. Alig ért vissza az üzletbe, belépett Bors Lenke, és az volt az első kérdése, hogy Ilonka visszajött-e már.

– Nem tudom – hazudta gyorsan, mert arra nem volt idő, hogy döntsön: mondjon-e igazat vagy ne. Lemorzsolódott az osztály legjobb tanulója, vagy majdnem a legjobb, és ő nem mondja meg. Amikor pedig Ilonka még meg is bízta azzal, hogy közölje. De ha egyszer elkezdi, nem lesz megállás, mert Bors Lenke nem hiszi el, hogy ő ennél többet nem tud.

– Majd felhívom a bölcsődét – mondta az osztályfőnök, amíg Szöszi a haját mosta. – Ma délután kimegyek a villatelepre, megnézem a helyesírók klubját. Jön maga is, Szöszikém?

– Mehetek.

Ha Lenke felhívja a bölcsődét, akkor ő úgyis lebukik.

Felhívta, még azt sem várta meg, hogy megszáradjon a haja. Még mielőtt a bura alá beült volna. Pedig jó ideig keresgélte a számot, szidta a telefonkönyvet, nehezen találta meg a bölcsődéket; persze, a Fővárosi Tanácsnál kellett volna kezdenie.

– Bors tanár beszél. Török Ilonka felől érdeklődöm. Visszajött már?

Amikor ilyen kevesen vannak az üzletben, csönd is van, úgy perceg és kattogat kicsiket a telefon, mint amikor Veronka szarvasbogarat hoz haza skatulyában a kisdo-

bos kirándulásról. Mint tíz szarvasbogár, úgy perceg a telefon, és jó sokáig. Bors Lenke jelentős pillantást vet Szöszire, és int neki, hogy legyen szíves, gyújtsa meg a cigarettáját. Néha azt mondja, értem. Egyszer meg azt kérdi: „És kinek írta azt a levelet?" Szöszi törülközőket terít a szárítóburákra. Végül Bors Lenke azt mondja, majd egy óra múlva bemegy, szeretne személyesen is beszélni az elvtársnővel.

– Miért nem mondta? – csak ezt kérdi, amikor végre leteszi a kagylót.

– Nem akartam – feleli Szöszi, és bekapcsol egy burát.

De Lenke még úgyse ül alá.

– Hol az a levél?

– Otthon. Nincs nálam.

Kisvártatva pedig:

– Csak az van benne, hogy küldessem el a munkakönyvét, meg hogy szóljak az iskolában is.

– És gondolta, ráér, ha majd megkezdődik a tanítás – segít neki az osztályfőnök.

„Majd azt mondom, elveszett a levél, vagy hogy a fiam összetépte – gondolja Szöszi. – Ha Bors Lenke már úgyis tudja a politikai okot, akkor miért tudja meg a fiút is? Árpád úgyis azt mondta, a politikai is van olyan fontos."

– Hol az ördögben van az a Homokszállás? – teszi fel a kérdést Bors Lenke.

Azt talán még Ödönfi tanár úr sem tudja – gondolja Szöszi. És még az is eszébe jut, hogy miért tanulják első évben Európa földrajzát, miért nem Magyarországét. Talán azért, mert Magyarország nehezebb? Azelőtt, amikor a hetedik kerületben lakott, még azt se nagyon tudta, mi a különbség Kispest meg Pestlőrinc között.

– Eljön velem? Fizetem az útiköltséget – mondja Bors Lenke.

Olyan sok pénze van? Ha kimondaná, ami először jut eszébe, Szöszi ezt kérdezné. Ilonka mondta is, amikor a színház előtt elmentek érte, és ő fésülte, hogy az útiköltség személyvonaton is majdnem százötven, és Lenke biztosan gyorsvonaton akar utazni. Persze, harmadikán van még valami pénze, csak az üzlet menne egy kicsit jobban. Egy biztos: ha Árpádot megkérdezi, azt mondja, hogy menjen, már csak azért is, mert azt gondolja, ezzel politikailag nevelődne a felesége. Hiszen mindenki azt hiszi, politikai ügyről van szó. És az ünnepek előtti túlórákból van is annyi csúsztatni való ideje, ebben a holtszezonban nyugodtan kivehetné,

– Mehetek – mondja végül. – De annyi pénzem még van.

Lenke beül a bura alá, és kivesz a táskájából egy vastag folyóiratot. Mindig hoz magával olvasnivalót a fodrászhoz, rá se néz azokra a salátákra, amelyek itt a vendégek rendelkezésére állnak.

– Szombaton reggel indulunk – mondja, már estefelé, amikor a lőrinci villatelepen járnak, mennek Ádám Feriékhez. – Debrecenhez közelebb van, odáig gyorssal megyünk, onnan meg autóbusszal.

„No, legalább megnézem Debrecent" – gondolja Szöszi. Árpád is tud a dologról, Bors Lenke, amikor eljött Szösziért, beszélt vele. Úgy volt, ahogy előre gondolta, Árpád még örült is neki, hadd lásson világot a felesége. Még ő is szívesen elmenne, mert járt már Prágában meg Karlovy Varyban is, de például Debrecent még ő sem látta. És ő maga adott oda kétszáz forintot Bors Lenkének, persze, majd visszakéri hónap közben. Bors Lenke nevetett, még szabódott is, nem akarta elfogadni. Hogy jön ahhoz az osztálybizalmi, hogy ilyen nagy költségbe verje magát a lemorzsolódás elleni küzdelemben? Árpád azt felelte, hogy jön ehhez az osztályfőnök? Lenke kije-

lentette, hogy ő sokkal értelmetlenebb dolgokra szokta kiadni a pénzét. Most például egy terilén kiskosztümöt akart venni, az hétszáz forintba is belekerült volna, és az az igazság, hogy nincs szüksége rá. A homokszállási kirándulás pedig, félárú jeggyel, még százötven forintba sem kerül.

Lenke szerette volna elolvasni Ilonka levelét, de nem tudták odaadni neki. Valahova elkeveredett, még az is lehet, hogy valamelyik nagymama eltüzelte. Árpád gyanakodva nézett a feleségére, pedig biz' isten, hogy nem Szöszi dugta el. Amikor beszéltek róla, az még szilveszter előtt volt, ott maradt az asztalon, valahova lerámolták a terítésnél. No, mindegy, Árpád maga mondta az osztályfőnöknek, hogy nem volt benne semmi különös. Persze hogy nem, csak éppen az a mondatocska: „Te úgyis tudod, miért." Ezért jó, hogy nem került Lenke kezébe, a jó sors tüntette el. És azért Árpidnak is volt annyi esze, hogy nem tett említést Ádám Feriről, benne is van annyi tapintat, különben is Bors Lenkében jó partnerre talált, mindketten meg vannak győződve arról, hogy Ilonka a vallásos szülők, még inkább az ugyancsak vallásos, talán reakciós tanító néni befolyása alatt áll, azért nem akar visszajönni, ők most azért utaznak oda, hogy megvívjanak a hétfejű református sárkánnyal.

Bors Lenke, ahogy telefonon meg is beszélte, járt a bölcsődében, beszélt Mészárosnéval személyesen is, és megtudott tőle egyet-mást. Az nagyon életrevaló, értelmes nő és kommunista. Valódi kommunista, vagy csak párttag? – érdeklődött Árpád. Lenke meg azt felelte neki: szerinte olyan ötvenszázalékos. Még az is nagy szó egy ilyen fődadánál, aki mellesleg azért büszke arra, hogy ő református volt, és Lenkének is elmondta: legjobban azért haragszik az unokahúgára, mert reformátusban ritka az ilyen bigottság. No, nem számít, az biztos, hogy Mészárosné hozzánk tartozik, ő is nagyon szeretné visszahozni Ilonkát, becsüli, és még nem tett le arról, hogy gyermekgondozót vagy óvónőt nevel belőle. Kiváló tehetségnek tartja. Ha magasabb képzettséget szerezne, nagyon jól el tudja képzelni, hogy néhány évi gyakorlat után nagyszerű tanár válna belőle az óvónőképzőben. És még arról is spekulált, ha visszajönne az a kislány, akkor valahogy megoldaná a szállását is. Ott van az a kis irodahelyiség, nem nagy, de be lehetne csinosan rendezni, és ő akkor az irodával kiköltözne abba a kamrának használt helyiségbe. A polcok maradhatnának, csak a takarítóeszközöknek kell valahol helyet keresni, és a fűtést kell biztosítani.

Ezt az átrendezési tervet Lenke nem is mesélte el Árpádnak, most mondta el. Útközben Ádám Feriékhez.

– Ilonka nagyon meg volt elégedve a kamrában is – szólalt meg Szöszi. – Egyszer még az elején, azt mesélte, hogy mindig sírnia kell, amikor kinyitja a csapot, és meleg víz folyik belőle. De még a hideg víztől is, mert az jut eszébe, hogy az édesanyjának milyen messzire kell mennie minden csöppért.

– Csudálatos szíve van annak a gyereknek – válaszolta az osztályfőnök, és érződött azon a kamaszos hangján, hogy meghatódott. – Azért is harcolok érte a tíz körmömmel. Nem engedem! Egyeseknek, akik szeretik szidni a mai fiatalságot, szeretném megmutatni, hogy nézzétek, ilyen is van. Ez még a kamrában is boldog tud lenni, és még azért is hálás, hogy tanulhat á konyhában. De épp azért, mondtam is Mészárosnénak, hogy már előbb is eszébe juthatott volna az az átrendezés. Azt az íróasztalt akárhova is beállíthatja, úgyse ül ott egész nap, kint van a gyerekek között. Ilonka pedig akármilyen szerény azért könnyebben megszokik Pesten, ha van egy barátságos, kis kuckója, ott mégiscsak otthon érzi magát. Nem?

– De – mondta Szöszi, és eszébe jutott a koffer az ablakdeszka alatt, a fogas azzal a két szál ruhával meg a doboz, amiben a varróeszközeit meg a fésűjét is tartotta.

– Ami pedig a mai fiatalságról kialakult véleményt illeti – folytatta az osztályfőnök –, itt van ez az Ádám Feri. Még azt is mondhatjuk róla, hogy deklasszált elem. Régi, nagypolgári családból származik. Még néhány évvel ezelőtt úgy néztek volna rá, mint egy burzsujcsemetére, aki befurakodott a munkásosztályba. Ez pedig helyesírók klubját szervez. Mert érzi, tudja, hogy a mi rendünkben találhatja meg élethivatását.

– Azt mesélte egyszer – mondta óvatosan Szöszi –, ő azért nem tanult, mert a mamája elvált az apjától, aztán megint visszament hozzá.

– Vagyis szembefordult a régi, rothadt polgári erkölccsel. Ha nem is tudatosan.

„Akárcsak Árpádot hallanám – gondolta Szöszi –, ezek nagyon egy húron pendülnek." Hiszen Árpád is szívesen barátkozott Ádám Ferivel. Még az a kép is fölmerült előtte, amikor Ájájjal labdáztak. No persze, azért vitatkozhatna akár Bors Lenkével is, például mondhatná neki: polgári erkölcs ide, polgári erkölcs oda, a munkások között is előfordul, hogy rossz családi életet élnek. De nem volt kedve, hogy vitatkozzék.

Inkább azon spekulált: mégiscsak jó, hogy Lenke semmit nem tud arról, ami Ádám Feri és Ilonka között volt. Könnyen meglehet, hegy akkor nem volna olyan jó véleménnyel Feriről, de tán még Ilonkáról sem. Most nem sétálna olyan nyugodtan itt, Lőrincen, hogy megnézze a helyesírók klubját. Ha el is menne Feriékhez, egészen másért, talán hogy felelősségre vonja. De még az sem biztos, mert annyi esze van, hogy szerelmi ügybe nem avatkozna bele meggondolatlanul. Még az sem valószínű, hogy leutazna Homokszállásra Ilonka után, ha az a levél előkerült volna. Mert a szerelem, ha nincs is olyan fontos, mint a politika, sokszor még bonyolultabb. Talán nem is merné visszahozni Ilonkát, ha tudná, hogy Ádám Ferinek hozza vissza. Még ha sikerülne is neki!

Így viszont Bors Lenke most arról beszél, teljesen gyanútlanul: akármilyen pökhendi is úgy kívülről ez a Feri, lehet, hogy csakugyan tehetséges. Már azon is gondolkodott, hogy mint műszaki, technikai embert, be kellene szerezni valamelyik filmgyárba, hiszen ott dolgoznak elektroműszerészek. Neki van is egy barátnője, aki végzett rendező. Igaz, filmet még nem csinált, csak diplomája van, és az igazat megvallva, azt a lányt nem is tartja valami nagy tehetségnek. Vagyis van abban valami igazság, amire Feri célzott az Emkében, hogy a diploma nem minden. De épp ezért nem is tudja, jót tenne-e Ferivel, ha bejuttatná a filmgyárba. Sokat láthatna, tanulhatna, de nemcsak jót! Közelről még inkább úgy látná, hogy a filmesek nem értenek a mesterségükhöz, mert elsősorban a rosszat venné észre, már féltékenységből is. Találna alapot arra, hogy elhiggye magának: ő, mint elektroműszerész többet ért hozzá, és hogy neki már nincs is mit, és főképp nincs kitől tanulnia. Ez pedig egyáltalán nem válna javára, csak hőzöngene, és még cinikusabbá válna. Mégis, egyelőre talán jobb helyen van abban a nagyüzemben, egészségesebb légkörben.

Megálltak egy szép, régi, terméskőből és kovácsoltvasból készült kerítés előtt. A kapu nyitva. A kertben nagy fák, még fenyők is, alattuk meg mindenféle bozót. Kis, kemény kockákkal kövezett út vezet a bejárathoz. Jó nagy villa, nagyobb, mint Szösziék Tégla utcai háza, pedig Feri azt mondta, csak kétszobás. No, de könnyű így kétszobásnak lennie. Van először egy nagy, nyitott veranda, onnan egy tágas előszobába lépnek be, az előszobából balra a mellékhelyiségek nyílnak, jobbra meg egy hatalmas, csukott veranda, ott ülnek a klubtagok, egy nehéz, hatalmas, csavart lábú asztalnál, ugyancsak csavart hátú székeken. Nyolcan vannak, de minden széket nem is foglaltak el. A végig üvegezett fal mentén vén pálmák meg fikuszok állnak. Akármilyen vének, mégis hajtanak, még télen is, itt igazán jó helyük lehet. Még keskeny asztalkákon is vannak virágok, kaktuszok és külön a begóniák. És még így is tágas a hely! „Még a szobákat nem is láttuk – gondolja Szöszi –, de már ez eddig is van annyi, mint a mi egész házunk, a három szobájával."

Az asztalfőn ott ül Feri nagymamája, egy törékeny, reszketős fejű, finom és tiszta dámácska. Okuláréját a kezében tartja, talán nehéz annak a kis megvékonyodott, alabástrom orrának; így, ezzel a kézben tartott szemüveggel olvas valamit lassan, tagoltan, Gárdonyi Géza „Az én falum" című könyvéből. A könyvet nem ő tartja, hanem egy úttörőnyakkendős fiú, Tóth Gáborné fia. Gabi olyan ordonáncféle itt, ő engedte be a látogatókat is. Itt vannak még: Kecskés Pál, Motika Olívia, Kobler Henrikné, Kobler Henrik, Benedek Vili, no és Tóth Gáborné.

– Csak üljetek le, majd mindjárt kaptok ti is teát – ezzel fogadta őket a kicsi matróna. Mert aligha látott odáig, és ha látott is, miből gondolhatta volna, hogy Bors Lenke és Körmendiné nem mint klubtagok jöttek? Az asztalon kék-arany mintás, vékony porcelán teáscsészék meg egy barna teáskanna, egy régi, csorba porcelán tálon amerikai mogyoró, ezt alighanem a klubtagok maguk hozták. Mellette egy ócska pléhtányér, a héjának. A diktálást sem hagyta abba, csak akkor, amikor Kobler néni megmondta neki: – Ez az elvtársnő az osztályfőnökünk, a másik pedig az osztálybizalmink. – Akkor felkelt a székből a kicsi hölgy, elébük jött, kezet nyújtott, és azt mondta:

– Nagyon örülök, szervusz, Ádámné. Szólítsál Anna néninek.

Amiből Szöszinek az volt érdekes, hogy ez a valódi Édeskúthy lány, aki még legalább tizenöt évig akar élni, apai nagyanyja Ádám Ferinek.

– Hát a fiatal házigazda hol van? – tudakolta Lenke.

– A sötétkamrában – felelte a matróna. Milyen finom a hangja, és az arca, anélkül, hogy mosolyogna, derűs. – Filmeket hívnak elő. Ez az egyik szenvedélye a sok közül.

– Császár Miska is bent van vele. Kihívjam őket? – ajánlkozik Motika Olívia.

– Ráérünk, csak tessék folytatni a munkát – mondja Lenke, és leül az asztalhoz. Körülveszik, mutatják neki a füzeteket. A mostanit kivéve, mind ki van javítva, piros tintával, mintha tanár javította volna, pedig nem.

– Tessék nézni – mondja Benedek Vili –, az enyémet Kecskés Pali javította, az előbbit meg Kobler néni.

Igen, ott az aláírása is, Koblerné, és talált hibát Benedek Vili füzetében!

– Persze, az enyémben sokkal több van – mondja pironkodva, és mutatja. Minden gyakorlat után más és más aláírás, még olyanoké is, akik most nincsenek itt, például Werle Mikié. Mert nem mindenki jön el minden klubdélutánra, de azért nagyon kicsi a fluktuáció, magyarázza Tóth Gáborné.

– Én mondtam, hogy osztályozhatnának is – szólal meg a matróna, és kísérletet tesz, hogy felemelje a nagy, barna teáskannát, nyilván meg akarja kínálni a vendégeket. Tiszta csésze van ott, még három is. – De az unokám kijelentette, hogy ez klub, itt nincs osztályzás.

Lenke szelíd erőszakkal kiveszi a kezéből a kannát, maga tölt magának, Szöszinek is. És közben:

– Azért nagyon rávall ez a mi Ferinkre. Így könnyű klubot vezetni, ha kizsákmányolja a nagymamuskáját.

– Hagyd, el, olyan jól szórakozom – mondja Ádámné Édeskúthy Anna. – Még csak azt lesem, nincs-e valaki a csinos lányok meg asszonyok között, akinek udvarol az unokám. De vagy az én szemem rossz, vagy nagyon is ügyesen titkolóznak! Pedig esküdni mertem volna, hogy szerelmes a fickó, mert mostanában sokkal jobban elmarad itthon, meg többet fütyörészik.

Motika Olívia szegény, még el is pirul, és dob egyet a sörényén. Hiába dobálja, hogy többet mutasson, Török Ilonkának nem győzi az ember elég szorosra fésülni azt az őszilombszínű haját, hogy elférjen a fején.

Motika Olíviának sem valami híres a helyesírása, körülbelül olyan, mint Körmendinéé, de mindenki tudja, hogy nem azért van itt. Év eleje óta szalad Feri után, még ha közbe-közbe kacérkodik is egy kicsit a húsz éven aluliakkal.

Mert a házigazda csak nem kerül elő, Bors Lenke azt mondja, majd ő maga rákopog. Biztosan ő is kíváncsi a lakásra. Tóth Gabi vezeti őket keresztül egy nagy, bútorokkal zsúfolt szobán. Itt is csak olyan sárgás világosság van, mint Váradiék és az öreg Körmendiék szobájában, a hatalmas, soklángú és nagyon poros csillárban csak egyetlen negyvenes ég. De azért Szöszi látja a nehéz, sötét függönyöket, valami drága, tompán csillogó selyemből. Olyan nemes anyagból vannak, hogy csillogásukat még a por sem tudja egészen elvenni. Valóban nincsenek összehúzva. A szoba egészen lakatlannak látszik, hiába van benne egy hatalmas heverő, óriási fotelok, berakásos szekrények, vitrinek. Itt állhatott a pianíno is, nyoma meglátszik a falon, ott éppen véget ér egy faliszőnyeg. A falon sok szőnyeg van, de az elhanyagolt parketten nincs, ott pihennek összecsavarva egy legyezős hátú kanapé alatt.

Bal felé nagy, barna szárnyas ajtó nyílik, de Tóth Gabi nem azon kopog be, hanem egy egészen kicsi tapétaajtón, ami jobb felé, egészen a szoba sarkából nyílik valahova. Illetve dehogyis nyílik. – Ki az? – szól ki Feri, és aztán Császár Miska hangja: – Vörös fény van. – Lenke meg bekiabál: – Siessenek egy kicsit, ellenőrzés!

Feri persze rögtön megismeri az osztályfőnök hangját, csak egy pillanatig matat valamit odabent, máris kinyitja. Ócska szvetterben van, a keze vizes.

– Ez a maga szobája? – kérdi Lenke, és belép.

– Ez csak odú, még a lakáshivatal szerint is – mondja a fiatalember.

– Mi közük maguknak a lakáshivatalhoz? Maguké a ház, nem?

– Nagyanyámé – feleli a fiatalember. Mint aki tiltakozik az ellen, hogy háztulajdonos. „Hiszen igaza van – gondolja Szöszi –, nem ő örökli, hanem a szülei, még lehet egy csomó rokon. Nagymamáék is azért nem adhatják el a rákoskerti gyümölcsöst, mert sok az örökös. Joli néni, a nagymama idősebbik lánya, nem egyezne bele, ott is van három gyerek."

A szoba csakugyan kicsi, de barátságos. És még tiszta is. A heverőn világos színű, bolyhos takaró. Az egyik asztalon fotófelszerelés, a másikon, a spalettával becsukott ablak előtt, könyvek és írószerek. Szekrény nincs, csak könyvespolc, de van egy kicsi, fehér cserépkályha. De nem is cserép lehet, talán porcelán inkább, ilyet Szöszi, még nem látott, inkább valami nagy vázához hasonlít, domborművű virágfüzérek is vannak rajta. De azért melegít. A falon is csupa fénykép, de nem családiak, nem is sztárfotók, hanem filmképek; az egyik valami város esti utcáját ábrázolja, esőben, a másik egy hidat, teherautókkal. Még olyan is van, ami üzemet ábrázol.

Lenke is jól megnéz mindent, egyik képről, amelyik egy mozdonyból kihajló férfit ábrázol, még azt is meg tudja mondani, melyik olasz filmből való. Nem is titkolja, hogy mindenre kíváncsi. Amikor kilépnek megint a lakatlan szobába, megkérdi:

– És melyik a nagymama szobája?

– Megmutatom – lép a szárnyasajtóhoz a fiú. – Környezettanulmány, az környezettanulmány!

A nagymama szobájában szőnyeg is van a parketton, a fotelokon kartonhuzat, az ablakon pedig csak vékony tüllfüggöny. Szöszi látja a karosszéket, amire Feri könyvtartót szerelt, forgatható karfából. A szoba legnagyobb fala nem más, mint egy plafonig épített könyvespolc.

– Egyedül csak a konyhát nem vagyok hajlandó megmutatni – mondja a fiatalember, ahogy visszamennek a klubba, vagyis a csukott verandára. – Három napja nem mosogattam.

Szöszinek az jut eszébe, hogy ha Ilonka mégis feleségül menne Ferihez, mennyit kellene dolgoznia, amíg rendet csinálna ebben a nagy lakásban. Igaz, hogy utána már nem olyan nehéz. De azért egy fiatalasszonynak mégis nagyon sok volna. Mert ha beleszakadna, akkor se tudná elnézni ezt a piszkot. Még a pálmák levelei is milyen porosak itt a verandán. És mi lehet még a konyhában, fürdőszobában?

Leülnek, újra teáznak. A teát Tóthné főzte, Anna néni megbízásából, úgy látszik, neki szabad bejárása van a konyhába is.

Egyszerre csak azt mondja Benedek Vili:

– Vasárnap tessenek eljönni, tanárnő, kérem, akkorra készen lesz a társasjátékunk.

– Miféle játék?

Erre elmeséli, hogy kartonlapocskákra betűket festenek, ezekből kell szavakat összeállítani. Van ilyen játék készen is, de ők maguk csinálják úgy, hogy a gyakoribb betűkből száz is legyen. Később esetleg mondatokat is állíthatnak össze. – Feri ötlete volt – néz a házigazdára.

– Még szép, hogy legalább ötletei vannak, ha már mindenkit megdolgoztat – mosolyog Bors Lenke. – Köszönöm a meghívást, de vasárnap nem jöhetek, vidékre utazunk Körmendinével.

Talán meg sem mondaná, hogy hova, miért dicsekedne azzal, hogy ő milyen jó osztályfőnök? De a Hajasbaba megkérdi. – Szabolcs megyébe – mondja Lenke. Újabb kérdés: – Rokonokhoz? – Jó barátokhoz – feleli Lenke.

– És Szöszit is el tetszik vinni? – kérdi nyűgös, hízelgő féltékenykedéssel a Hajasbaba.

– Szöszi az osztálybizalmi – mondja tréfás szigorral az osztályfőnök. – Neki ott kell lennie!

– Csak nem környezettanulmányra utaznak Szabolcs megyébe? – szólal meg váratlanul a házigazda.

– Olyasfélére – válaszol az osztályfőnök, és mert most már fonák volna a titkolódzás: – Most a változatosság kedvéért Török Ilonka akar lemorzsolódni.

– Egy olyan jó tanuló! – sopánkodik Kobler néni.

Ha Ferit nem veszik fel rendezőnek, elmehetne színésznek is – gondolja Szöszi, ahogy a házigazdára pillant. No persze, könnyű a férfiaknak, ilyenkor mindjárt a cigarettáért nyúlnak. Igaz, hogy Bors Lenke is dohányzik annyit, mint akármelyik férfi.

14

Rossz nézni például, hogyan gyújt egyik cigarettáról a másikra a debreceni gyorsvonaton is. Szöszi nem is állja meg, hogy rá ne szóljon:

– Ne tessék rágyújtani. Most dobta el!

– Igaza van – mondja az osztályfőnök, és visszadugja a Kossuthot a csomagba. Mert Kossuthot szív, mint Árpád. Váradi nagypapa Mátrát szív, az apósa pedig Tervet, mert a Kossuth még nekik is erős.

Csak ketten ülnek egy kis fülkében, bőrülésen. Szöszi csokoládéval kínálja osztályfőnökét. Árpád vette a csokit az útra. Lenke kitalálja:

– Biztosan a férje vette!

– Pedig mindig szid, hogy annyi édességet eszem. Inkább ennék több főzeléket és gyümölcsöt meg salátát.

– Nohát – mosolyog Lenke –, pedig a férje az édesiparban dolgozik!

– De azért már sok mindenre rászoktatott – meséli Szöszi. – Például reggel még szalonnát is eszem vele, és a paprika nekem is csak akkor ízlik, ha egy kicsit csípős.

Közben kinézeget, most hagyták el Monort. Feketék a földek, a fák, még hófoltok sincsenek. Decemberben voltak hidegek, most puha, inkább őszies a tél. Még a fülkében is túl meleg van. Lenke egy kicsit megnyitja az ajtót, a folyosón nyitva van egy ablak. Leveti a mohairkabátját. Palackzöld bársonyszoknya meg kockás ingblúz van

rajta. A szoknyához van kabát is, szőrmegallérral. Nagyon szereti a bársonyt, mindenféle színű van neki.

– Nekem nem való a házasság – mondja Lenke, és most mégiscsak rágyújt. – Nem tudok, meg nem is szeretek alkalmazkodni senkihez. A Buksi-mamám nagyon elkényeztetett, mindig ő alkalmazkodott hozzám.

Szöszi nem tudja, mit feleljen.

– De maguk nagyon szépen élhetnek – folytatja a tanárnő. – A maguk házassága tetszik nekem a legjobban mind között, amit láttam. Olyan természetesek egymáshoz, és az ember valahogy érzi, hogy sohasem unatkoznak, ha együtt vannak. Ugye, soha nem veszekednek?

– Dehogyisnem – mondja Szöszi.

– De komolyan még soha nem vesztek össze?

– Ojjé! Majdnem el is váltunk.

– Ne mondja! Mikor?

– Háromhetes házas korunkban.

– Biztosan azért, mert még nem ismerték egymást.

– Csak két évig jártunk együtt előtte.

– Pólyás koruk óta?

– Én még nem voltam tizenöt, ő még nem volt tizennyolc.

Lenke egy kicsit elgondolkodik, mosolyog:

– Úgy faggatom itt magát, ifiasszony, mintha meg akarnám tudni a jó házasság titkát. Nem tudná véletlenül megmondani, hogy miben rejlik?

És, mert Szöszi persze erre sem tud válaszolni, folytatja:

– Szeretik egymást, és kész. Igaz? A szerelem mindent legyőz. Mondja csak: és mi lenne, ha ő beleszeretne egy másik nőbe, és maga egy másik férfiba?

– Hogy ővele mi lenne, azt nem tudom – feleli Szöszi. – De én nem vagyok olyan, hogy könnyen beleszeressek valakibe. Elég sokáig tartott, amíg a férjembe beleszerettem, egy idegen pók meg úgyse venné a fáradságot, hogy annyit dumáljon nekem. Mit tetszik gondolni? Mit enne rajtam? Nem vagyok se szép, se okos, meg hát gyerekem is van.

Lenke vidáman mosolyog, és mintha nagyon tetszene neki Szöszi válasza, még tovább kérdez:

– De azt mondják, van szerelem az első pillantásra is!

– Én ezt nem tudom, és magunk között, ezt csak olyan mesének tartom. Illetve hát… Még tánciskolába jártam, egyszer bezárt a nagymamám, és akkor Árpád eljött az ablakunkhoz, mert udvari lakásban laktunk, a földszinten, és két szelet diósat tett a deszkára. Most én mondjam azt, hogy azzal kezdődött? Pedig igaz, csak hogyha utána nem lógtunk volna annyit, meg különben nem értettük volna meg egymást, akkor abból a két szelet diósból soha nem lett volna semmi. El is felejtettem volna.

– Vagyis az első pillanat csak akkor érdekes, ha van jó folytatása.

– Italt, édességet, cigarettát tessék – mondja egy kosaras ember a folyosón. Lenke meggylét vásárol tőle, Szöszinek is.

És amikor megisszák a papírpohárból, Lenke megint rámosolyog az osztálybizalmira:

– Azt hiszem, volna mit tanulnom magától. Ebben a kérdésben professzor hozzám képest. Én nem vagyok alkalmas a házasságra, ez csak azért baj, mert mégiscsak sze-

retném, ha egyszer még nekem is lennének gyermekeim. De látja, megbuktam. Tizenhat éves korom óta udvarolt nekem egy fiú, és majdnem nyolc évig jártunk együtt. A végén mégiscsak az derült ki, hogy nem illünk össze.

Pedig nem mondhatom, hogy nem szerettük egymást, legalábbis azt hittük. És eleinte biztosan. De nálunk fordítva történt, mint maguknál. Maga azt mondja, sokáig tartott, míg beleszeretett a férjébe, a mi vonzalmunk meg mindig kopott, fogyott…

És itt megint egy cigaretta következett. Rágyújtás közben összegyűrődött a-homloka.

Szöszi részvéttel nézi, egy kicsit meg van illetődve. De azért eszébe jut, hogy egy férfinak biztosan nem tetszik, ha egy nő ennyit dohányzik. Meg az öltözködése is! Az viszont igaz, hogy Árpádnak, se tetszett azelőtt az ő öltözködése, még a nászúton is úgy összevesztek Szöszi halásznadrágja miatt, hogy Árpád nekitaszította a mosdókagylónak ott az üdülőben. Árpád folyton csak nevelte őt, kifogásolt rajta mindenfélét, mégiscsak vele maradt. Csakugyan, mi lehet itt? Ez a Lenke szebb, mint ő, sokkal okosabb, még temperamentumosabb is. Életrevaló, és nagyon jószívű, amellett van benne nagyvonalúság. Hát kit lehet szeretni, ha nem egy ilyen nagyszerű nőt, még akkor is, ha Kossuthot szív?

– Ne féljen – kezd újra beszélni az osztályfőnök –, nem akarok magának mindent elmesélni, mert az nem Debrecenig, de Pekingig tartana. Nincs is értelme, csak untatnám, és nekem semmi hasznom, mert annak az ügynek vége. Nem is sajnálom. Magamra vállalom a hibát, én nem tudtam alkalmazkodni. De így legalább szabad vagyok, van rengeteg barátom, mert az az egy megvan bennem, szeretem az embereket. Még az is jó, hogy annyi helyen dolgoztam életemben, mindenhol felszedtem egypár jó barátot. Mellette meg ezt úgyse lehetett volna. Ő nagyon derék ember, még talán családapának is kitűnő, politikailag sem volt köztünk ellentét, csak hát őszerinte én mindig nyüzsgök. Például, hogy én most elutazom magával Homokszállásra, ezért a kis Ilonkáért, hát ezt nagyon helytelenítette volna. Hogy én túlzok, ez nem feladatom, meg hogy én ezt csak hiúságból csinálom, elaprózom magam. Még talán azt is kifogásolta volna, hogy a saját pénzemen, habár ezt nem mondaná.

Mire Szöszi:

– Hát akkor elhiszem, hogy nem tetszik sajnálni.

Lenke biztatóan néz rá, mire megkísérli:

– Azt tetszett mondani, hogy nem tud alkalmazkodni. Hát ilyenhez nem is kell. Van egy sógornőm, az már túlzásba vitte az alkalmazkodást, el is váltak. És miért? Mert papucs volt, és ezzel a férjét is elrontotta.

– A férj volt papucs?

– Dehogyis. Zsuzsi. Feleség is lehet papucs, tessék elhinni. Ha egy asszony nem meri megmondani a véleményét a férjének, akkor az papucs. És a férjét is lebecsüli ezzel. Tetszik, érteni? Az én mamám is papucs volt, szegény, a második férjével…

Szolnoktól majdnem Debrecenig a mamáról beszélt meg Varga Rezsőről. Közben még az idősebb Körmendiét is szóba kerültek, mint olyan példa, amilyen nagyon sok van. Nem valami nagyon tisztelik egymást, mégis együtt maradtak, mert azért sok minden van, ami összeköti őket. Körmendi szabó rendes ember, és tulajdonképpen a felesége is jobb, mint amilyennek látszik, ők ketten, Árpáddal, már kölyök korukban sokat tárgyaltak a felnőttekről, a saját szüleikről meg másokról is. A felnőtteket nem tanácsos, nem is lehet nyíltan bírálni olyan taknyosoknak, mint amilyenek ők akkor

voltak. A felnőttek azt akarják, hogy vegyenek példát róluk, de arra nem gondolnak, hogy a fiatalok a rosszban is példát vesznek, nemcsak a jóban. Még az is előfordul, hogy a felnőttek és idősebbek olyanra nevelik a fiatalokat, ami már nekik se volt hasznukra. Például: az ő nagymamája igazán jó, és azt lehet mondani, okos asszony, de azért a gyereknevelésihez nem ért, ez meg is látszik a lányain. Néha arra biztatja az unokáját, hogy féltékenykedjék a férjére. És mert nem hajlandó, elmondja libamadárnak is. Pedig a féltékenység minden, csak nem okosság. Ebben az egy-két dologban nem hallgat a nagymamára, attól persze még tiszteli és szereti.

Az autóbuszon nem lehetett úgy beszélgetni, mint a vonaton. Nézegették a tájat. Kár, hogy a nagy almáskertek már mindenütt kopaszok, és a dohányföldeket sem lehet megkülönböztetni ebben a januári egyformaságban. Aztán az autóbusz egy elég rendes és csinos falu közepén letette őket, innen már csak gyalog jutnak tovább.

Kérdezősködtek egy biciklistától, meg is mutatta az utat, azt mondta, Homokszállás ide csak hét kilométer. Csak menjenek bátran a szeszgyárig, az fele út, onnan meg jobbra forduljanak.

Széles az út, akácfák meg nyírfák szegik, de inkább puha, sárgás homokfolyóhoz hasonlít, mint úthoz. Üggyel-bajjal haladnak előre, Szöszi még jobban boldogul, mert széles sarkú barna félcipő van rajta, Lenkén pedig félmagas sarkú fekete. Szöszinek csak azért van sportcipője, mert a férje kikövetelte. Ha hosszabb sétára vagy kirándulni mennek, nézni sem tudja, hogy a felesége csetlik-botlik. Igaz, amióta a gyerek megvan, már sohasem mennek kirándulni, de majd csak megnő, és akkor elvihetik, hacsak a második… Szöszinek csak egy komoly kabátja van, egy drapp, átmenetinek is, télinek is azt viseli, csak hideg időben teveszőrutánzat-bélést gombol bele. Most is bele van gombolva, pedig nem kellene, de Árpád nem engedte, hogy anélkül utazzék, a Nyírség hideg lehet.

Lenke azt mondja, neki is van sportcipője, de nem vette fel, nem illett volna a palackzöld téli kosztümhöz. Barna kabátja meg nincs. Most, ahogy emelgeti a lábát a homokból, be is ismeri: túl sokat költ öltözködésre, mégis mindig az hiányzik, ami kellene.

Jól elfáradnak, mire odaérnek a szeszgyárhoz. Ugyan semmi gyárformája nincs; rendetlenül épített, alacsony, hosszú házak, egyetlen magasabb van köztük, emeletesforma, de a felső sor ablak vaksi, aprócska.

– Idáig még legalább villany van – mondja Lenke. – Most lemegyünk a térképről.

A villanypóznák csakugyan elmaradnak. Sehol egy lelket nem látni. Szombat délután van, három óra, ki kell lépniök, ha sötétedés előtt meg akarják tenni a hátralevő négy kilométert ebben a mély homokban. Az út most dombosabb; a tájék nem is lehet csúnya, amikor lombosak a fák. Az út közepe táján egy vasárnapiasan öltözött, pirospozsgás suhanc karikázik velük szemközt. Megnézi őket, köszön, Lenke megállítja:

– Erre van Homokszállás?

– Erre – mondja a fiú.

Pedig el nem tévedhetnek, a homokfolyó csak egyfelé folyik, nincs is elágazása. Szöszi érti, nem is azért kérdezte Lenke, hanem hogy megbizonyosodjék, mégse a világ végére tartanak.

Erősen sötétedik, mire megpillantanak egy hosszú birkaakolt meg azon túl egy magas épületet, nem hasonlít az se házhoz, se gyárhoz, mintha csupa padlás volna,

nagy, de igen nagy, téglalap alakú, csukott deszkaszemei vannak. Az út befordul, és akkor egyszerre csak mintha hazaértek volna: egy iskolaudvarra melegítőnadrágos gyerekek futnak ki, fiúk és lányok, jó nagyocskák. Lehetnek vagy huszonöten.

– Jó estét, gyerekek! – köszön nekik Lenke. – Ugye, Homokszálláson vagyunk?

A gyerekek csak néznek, egyik-másik el is mosolyodik, biztosan különösnek tartják a kérdést, és ha valaki huszonöt gyereket kérdez egyszerre, akkor rákészülhet, hogy nem felel egy sem. A csinos iskola lépcsőjén megjelenik egy férfi. Testes, magas, kellemes arcú. Lenke most újra köszön:

– Jó estét, tanító úr! – Tessék már megmondani, hogy Törökék merre laknak.

Hogy Homokszálláson vannak-e, azt már még egyszer nem meri megkérdezni.

– Jó estét kívánok! – felel a férfi. – Majd a gyerekek megmutatják. Török Jóska!

– Mink vagyunk Törökék – szólal meg a gyerekek közül egy tizenegy éves forma, szép, mosolygós szemű fiú.

– Akkor te Ilonka öccse vagy. Igaz? – mosolyog rá Lenke,

– Ilonkát keresik? – kérdez a gyerek vizsgálódó szemmel, bátran.

– Én tanítottam őt Pesten az iskolában – mutatkozik be Lenke.

Most indul a tanító, de vele egyszerre, a tanítói lakásból kirepül a felesége, és úgy szalad, hogy megelőzi a férjét. Csupa mosoly az arca, azok a szép, fehér fogai meg a nagy, mandulavágású szeme. Középmagas, sima haját barna kontyban viseli. Még nincs negyvenéves.

– Akkor te nem lehetsz más, mint Lenke néni – mondja elfúló, lelkendező örvendezéssel, és mindkét kezét nyújtja. – Akiről a mi Ilonkánk annyi szépet és jót mesélt.

Lenkének a puha, cipzáras, műanyag útitáskája van az egyik kezében, ha akarná, se tudná mindkét kezét nyújtani, de Szöszi azt gondolja, aligha akarja.

Én meg azt hittem, talán újságírók. De akkor autóval jöttek volna – mondja a férfi, és bemutatkozik. Gazsi Endrének hívják. Szöszinek is bemutatkozik, aztán Lenke mutatja be Szöszit, de nem azt mondja: osztálybizalmi, hanem azt: Ilonka barátnője.

– Engem Boriskának hívnak – mondja a tanító néni, és kiveszi Lenke kezéből a táskát. Fél karjával át is öleli, és int a férjének, hogy ő meg Szöszitől vegye már el a csomagját. És közben szakadatlanul beszél:

– Nohát, ilyen meglepetés! Gyertek csak be, mindjárt elküldök Ilonkáért. Szaladj csak, Józsikám, de meg ne mondd, hogy ki van itt, hadd legyen meglepetés. Ti meg, Margitka, Bözsi, ügyes nagylányok, fogjatok meg hamar hármat… Tudjátok már, mit!

És már viszi is befelé Lenkét a cementlépcsőkön, a tanítói lakásba, a tanító meg Szöszit kíséri.

– Hamar gyújtsd meg a lámpát – mondja Boriska a férjének én meg mindjárt főzök egy kis kávét. Vagy még nem is ebédeltetek? Ne nézzetek ám körül a mi szegénységünkben. Itt alusztok nálunk, Törökéknél úgyse férnétek, jaj, hogy milyen boldog lesz az a lány…

Két szoba van, az egyik csak olyan régimódi háló, kettős ággyal, széles, erős szekrényekkel, de a másik már „modern": rekamié, fotelek meg a megszokott kombinált szekrény, sok csecsebecse, porcelán szobrocskák és igen szép szőttes párnák. Boriska mutatja is a rekamiét:

– Ki lehet nyitni szélesre, jó helyetek lesz, csak hát fürdőszoba és ehhez hasonló kényelem, azzal a szegény tanyasiak nem szolgálhatnak. Hanem amink csak van, azt szívből, szívesen. Hiszen lenne nekünk mindenünk, még televíziónk is, gyerek nincs nálunk, el sem tudjuk költeni a keresetünket, csak hát a villany! A villany! Rádiónk azért van, telepes persze, a vizet is bevezettük volna, de ahhoz is villany kellene, motoros szivattyú.

– Hiszen a szeszgyár nincs messze ide. Onnan már csak nem volna nehéz áthozni a villanyt! – szólal meg Lenke, a szokottnál is mélyebb hangon.

– Persze, hogy nem volna nehéz, át is hozták volna már, hiszen mindenhol villamosítanak, csak hát, tudod, a mi tanyánk, az csak olyan maradvány a régi időkből, nem akarják fejleszteni, fel is számolják hamarosan.

– Addig is kell élni – morog Lenke.

A homokszállási tanítónő pedig:

– Kárba veszett munka volna. Talán már jövőre elkezdik építeni az új házakat a szeszgyárnál. Nézd még, milyen jól öltözöttek a gyerekek. Milyen jól tápláltak! – Paradicsom ez, villany nélkül is, ahhoz képest, ami a gróf idejében volt.

Lenke felpillant, és talán mondana még valamit, de közben a férj behozza a kávét és ugyanazon a tálcán egy üveg kisüstit is, kupicákkal. Csak kitölt, á kávéját is alig akarja meginni, megbocsássanak, ő még nem fejezte be a tanítást. Sajnos, csak egy tanterem van, a felsősök mindig délután járnak, így ő váltott műszakban dolgozik a feleségével.

Elmegy, és akkor eszébe jut a háziasszonynak:

– Jaj, hiszen biztosan kezet is mosnátok, milyen figyelmetlen vagyok! – beszalad a másik szobába, nem is egy, de két tiszta törülközőt hoz ki, aztán kivezeti őket a tágas konyhába. Ott két melegítőruhás nagylány, Margitka és Bözsi, már kopasztja is azt a hármat, amit megfogott: három véres torkú, merev lábú jércét.

Ahogy visszamennek a szobába, Lenke, egyenesen:

– Azért jöttünk, hogy elvigyük Ilonkát.

– Jaj – mondja Boriska, és egy kicsit igazít meglazult kontyán –, én is mennyit beszéltem neki, de hiába. Hiszen úgyis négy évet, majdnem négyet vesztett szegény, az édesapja, aztán meg az édesanyja betegsége miatt, most meg a kisöccse. Hazahozták ugyan a kórházból, megoperálták szegénykét, no, reméljük, most már talán elmúlik róluk ez az átok, mert ez nem más. Hiszen már úgyszólván teljesen leküzdötték az országban a tüdőbajt, csak, ugye, itt építkezni sem engednek, és a zsúfoltság…

– Meg egyéb paradicsomi dolgok – vág közbe Lenke. – Te is azt szeretnéd, ha Ilonka visszajönne Pestre?

Gazsi Endrénének egészen nagyra tágul az a szép mandulaszeme a csodálkozástól.

– Hogy gondolod, kérlek? Én ne szeretném? Hiszen akkor sem szerethetném azt a kislányt jobban, ha én hoztam volna a világra. És ugyanúgy szeretem apját, anyját, minden testvérét. El nem tudod képzelni, milyen drága, tiszta, jó emberek azok. Hogy micsoda szeretetben élnek.

Lenke megint közbevág:

– Hát akkor miért nem akar visszajönni?

Boriska még Szöszire is rápillant kérdőn, annyira csodálkozik, aztán lesüti a szemét, és halkan:

– Csak nem akarod azt mondani, hogy ti… nem tudjátok?

És mert nem kap választ:

– Szinte el sem akarom hinni… Ha nem is mondta el! Hogy nem vettétek észre azt a tragédiát!

Szöszinek igazában tudnia kellett volna, hogy mi következik. De nem tudja. Csodálkozva nézett a homokszállási tanítónőre, aki végül is, vergődve, kezét tördelve, szakadozottan:

– Ez a szegény kicsi lélek … beleszeretett valakibe. Zokogva mesélte el, hogy… szerinte az a fiatalember nem méltó hozzá. De hiszen egy osztályba jár vele! A nevét nem akarta megmondani, de nektek tudnotok kell. Eleinte még azt hitte, el tudja hárítani… a közeledését, de aztán… érezte szegényke, hogy nem lesz ereje hozzá. Ti azt el sem tudjátok képzelni, hogy micsoda ártatlan, tiszta lélek ez. Egyszer, egyetlenegyszer… az a férfi meg is csókolta, és ő ezt nem tudja megbocsátani magának.

– Borzasztó – mondta legmélyebb hangján Lenke, és Szöszire nézett.

Szöszi sóhajtott egy kicsit, amilyet Ilonka szokott, és azt mondta:

– Ádám Feri…

– No, ugye, hogy tudjátok! – kapott rajta Boriska, majd hirtelen visszafogta a hangját, lágyra és aggodalmasra: – Én, megmondom, az unokanővéremre haragszom. Juliskára. Hogy nem tudta megvédelmezni. Hogy nem tudott a bizalmába férkőzni.

És akkor Szöszi:

– És azt nem mondta Ilonka, hogy a fiú el akarta venni? Hogy feleségül kérte?

Egy pillanatnyi csend:

– Talán ez volt a legnagyobb baj – mondta aztán Boriska, és az ablak felé nézett, merengős, felhős szemmel. – Mert előbb kérte feleségül, és csak azután kezdett neki udvarolni. Egy ilyen tiszta szív… nem tudja elképzelni, hogy olyan életre szóló kötést, mint a házasság…, fel lehet építeni pusztán testi vonzalomra.

– Mert a házasság szentség – így Bors Lenke.

– Nézd – mondta Boriska, és elég keményen a pesti kolléganő szemébe nézett –, én soha nem voltam katolikus. De az a véleményem, hogy a szocializmusban is szükség van a lelkek, az értelem, a szeretet kapcsolatára. A szocialista erkölcs sem követelheti ezt másképpen.

Szöszi Lenkére nézett. Legalább egy szemrehányó pillantásra számított. Hiszen ő az oka annak, hogy Boriska így felülkerekedhetett! Bors Lenkének a vetélytársától, a homokszállási tanítónőtől kellett megtudnia az igazságot. Körmendiné elhallgatta előtte!

De Bors Lenke nem néz rá, semmi szemrehányás. Maga elé néz, még egy kicsit lógatja is a fejét, nagyon búsul, rettentő vereségét szenvedett. Eljött ide a világ végére, egy tanítványáért, és kiderült, hogy ez a tanítvány egyáltalán nem volt bizalommal hozzá, de még Körmendiné sem. A tanítvány nem az övé, hanem Gazsi Endréné Boriskáé. Akár vissza is fordulhatnának!

Boriska is tudja, hogy győzött. Megőrzi finom választékosságát, a hangja is kedves marad, hiszen vendégeivel beszél. Nem mondja Bors Lenkének: mi közöd a lányhoz, hiszen nem is ismered, azt sem tudod, mi fáj neki, neked nem mondta el! Ehelyett:

– Nagyon nehéz helyzetbe hozott, mert a teljes igazságot csak nekem merte szegényke megmondani. Érthető, a gyermeki szemérem nem engedte, hogy a szüleinek is úgy mondjon el mindent, ahogy nekem. Az a feladat hárult rám, hogy megnyugtassam azokat a drága jó szülőket, akiknek szemük fénye, legszebb reménységük ez a lány, elsőszülöttjük. Nem volt könnyű megmagyarázni nekik, hogy Ilonka nem tud megszokni Pesten, hogy képtelen elviselni az egyedüllétet, a sivárságot. Ő, aki olyan meleg családi fészekben nőtt fel…

– Ahol nyolcan alusznak egy szobában! – szakítja félbe Lenke, erőre kapva.

Kopognak, és belép Ilonka. A barna melegítője van rajta, fölötte ujjatlan báránybekecs. A haja pedig, az őszilombszínű, csodálatos haja, girbegurbán levágva, és kétoldalt, hogy szét ne hulljon, egy-egy otromba csattal összefogva.

Szöszinek összefacsarodik a szíve. De Bors Lenke felnéz, még mosolyog is.

15

– Olyan vagy, mint egy miniatűr muzsik egy Turgenyev- vagy Tolsztoj-regényből.

Boriska néni hellyel kínálja Ilonkát, de Ilonka nem ül le. Lehetséges, hogy Józsika csakugyan nem árulta el neki, hogy a pesti „tanító nénije” van itt? Ezért nem tud megszólalni?

Boriska fölkel, odalép hozzá, átöleli, simogatja, meg is csókolja.

– No, ne reszkess már annyira… Lenke néni nem árul el a szüleidnek, ne félj!

– Csak nem tetszett megmondani? – retten meg a lány, és olyan közelről bámul Boriskára, hegy majdnem összeér az arcuk.

– Ne légy már olyan nagy csacsi – mondja Boriska meleg, anyás turbékolással, és Ilonka arcát a magáéhoz simítja. – Csak nem gondolod, hogy ők nem tudták?

Ilonka akkor, a tanítónője karjából, Szöszire pillant kérdőn. Mintha tőle várná, hogy megtudja az igazságot. És Szöszi, halkan:

– Én nem mondtam meg!

Persze lehet, hogy Ilonka ezt most már sohasem hiszi el neki.

– Nekem ki kell mennem a konyhába – mondja Boriska. – Te csak maradj itt, és beszélgessetek. Majd vacsora után átmegyünk hozzátok.

Csakugyan kimegy, kiviszi magával a tálcát, a csészékkel és a kupicákkal. Még vissza is mosolyog az ajtóból, hogy csak tessék, bátran, ő nem akar zavarni, neki nincs semmi titkolnivalója. Szöszi épp ezt találja különösnek. Éppen emiatt érzi, mintha Ilonka fogoly volna itt Homokszálláson, és a börtönőre, jóságból, megengedné a hozzátartozóknak: ha már meglátogatták, beszélhetnek vele négyszemközt is.

– Juliska nénéd azt üzeni – szólal meg Lenke –, ha visszajössz, berendezi neked az irodát.

Ilonka még mindig nem ült le, álldogál az asztal mellett. Szöszinek a „Kaukázusi krétakör" jut az eszébe, az a jelenet, amiről a címét is kapta. Amikor a bíró kört rajzoltat a földre, oda beleállítja a gyereket, és azt mondja: azé legyen, aki ki tudja rántani a körből. És akkor megfogják a kisfiú kezét – igazi kisfiú játszotta a színházban –, egyik oldalon a hercegnő, a másik oldalon Gruse cselédlány. Elkezdik húzni, de aztán Gruse hamar elengedi, mert nem akarja, hogy a gyereknek bántódása legyen a huzakodás miatt.

Megtörténhetne, hogy Bors Lenke most azt mondja: „Miért titkoltad el előttem, hogy egy fiú miatt nem akarsz visszajönni?" Ha már Szöszinek nem tett szemrehányást, tehetne Ilonkának.

De ha ezt kérdezné, akkor ő volna a hercegnő. Így hát nem is beszél erről.

– A munkakönyvedet nem hoztuk el, de Juliska néni megígérte, hogy elintézi a tanácsnál a hozzájárulást is.

– Nem sürgős – szólal meg Ilonka. – Most már úgyis végeznek az almadarálással. Talán a jövő hónapban lesz valami munka, ha kibontják a krumplivermeket. Exportra – tette még hozzá.

– No persze – mondja Lenke, – A krumpli is szabolcsi nevezetesség.

Szöszi fölkel a fotelból, kihalássza a szatyorból a fésűjét. Szó nélkül lenyomja Ilonkát egy székre, kiszedi a hajából az undok csatokat; végigfésüli egyszer-kétszer, megpróbálja középen elválasztani, de aztán újra csak hátra. Nincs mit kezdeni vele, amíg legalább rendesen le nem vágja.

– Nincs ollód? – kérdi Lenke, aki figyeli a műveletet.

– Vanni, van – feleli Szöszi –, de majd inkább nálatok – mondja Ilonkának. – Itt nem akarok hajazni.

Erre Lenke is fölkel, kinyitja a táskája cipzárját, és egy csomó összehajtogatott újságot vesz elő. Biztosan az útra vette, de hát beszélgettek az úton, nem olvasott. Most szétnyit egy Élet és Irodalmat, és leteregeti a földre, a szék mögé, amelyen Ilonka ül.

– Csináld csak – mondja.

Szöszi előveszi az ollót a szatyorból, és munkához lát. Persze, a világítás nem valami megfelelő. De ahogy megfogja Ilonka fejét, hogy megfordítsa, a tarkóját a fény felé, érzi, hogy Ilonka egy kicsikét maga is belesimítja a fejét a tenyerébe.

Ilonkának is olyasféle haja van, mint neki, ha csak úgy kézzel nyom bele egy-két sima, lapos hullámot, megáll. Még jobban megáll, mert Ilonka haja dúsabb, és így, rövidre vágva, rugalmasabb.

– Fésüld a fülére – mondja Lenke, és Szöszi felnéz. Lenke megérti a pillantását, nevet. – Ne adjak neked tanácsokat?

Szöszinek, csak akkor tűnik fel, hogy hiszen az osztályfőnök már percek óta tegezi. Meg is kérdi:

– És mi lesz az osztályban? Mert én visszategezlek!

– Azt már nem! Tegezés csak iskolán kívül.

– A Hajasbaba meg is pukkadna – jegyzi még Szöszi, mert eszébe jut, milyen irigyen nyűgösködött, amikor a helyesíró klubban megtudta, hogy ő Lenkével utazik.

A frizura kész. Mivel csak a hálószobában van tükör, beviszi oda, hogy nézze meg magát. A lámpát is be kell vinni. Magasra tartja, hogy Ilonka megnézhesse magát, elölről is, profilban is. Ilonka engedelmesen forog a tükör előtt, bele is néz, de Szöszi úgy látja, mintha nem is annyira a frizuráját nézné, inkább a saját szemébe bámul, mintha ismerkedni akarna azzal a lánnyal, akit ott lát.

Lenke azalatt a sötétben cigarettázik. Amikor visszamennek, ő veszi fel az újságot a padlóról, óvatosan összerázogatja, és a vaskályhába szórja a hajat, aztán az újságot visszateszi a táskájába, hiszen még nem is olvasta.

– Én most visszamegyek – mondja Ilonka. – Édesapám még nem is volt otthon, amikor eljöttem.

– Csak menj – engedélyezi Lenke.

– Szöszi…, nem jössz velem?

– Dehogynem – feleli megint csak Lenke. – Menjetek csak! Majd én tartom itt a frontot. A szatyrodat hagyd itt, úgyis ide jövünk vissza aludni.

Óvatosan lépnek ki az előszobába, mint szökevények, Boriska tanító néni mégis meghallja a konyhában az ajtónyitást – mert a konyha az előszobából nyílik –, ki is szalad utánuk, és a lépcsőről küldi utánuk a vendégszeretet tréfás-szelíd szidalmait. Hogy ő úgy számította, Ilonka is itt marad vacsorára, nemhogy még Szöszit is megszökteti.

De ők csak futnak. Ilonka fogja Szöszi kezét, de Szöszinek még így is olyan, mintha nekijönne a sötétség, annyira, sűrű és vastag. Mintha megvakult volna hirtelen. „Ha elesünk, nem ütjük meg magunkat” – gondolja, olyan puha a cipőjük alatt a homok. De nem esnek el. Hogyan lehet, hogy Ilonka ebben a feketeségben is tudja az utat? Egyszerre csak lelassít, belekarol Szöszibe. És akkor, mintha derengeni kezdene egy kicsit a feketeség, Szöszi előttük látja azt a magas, fehér falu épületet, aminek olyan óriási, csukott deszkaszemei vannak.

– Te … Ez milyen ház?

– Ez? A dohányszárító.

– Ja? Ahol édesanyád is dolgozik?

– Most már lefogyott a válogatás – feleli Ilonka, és kisvártatva: – Azért azt nem hittem volna Boriska tanító néniről, hogy megmondja.

Csend. Puhán tapossák a homokot. Ennyi homok! És ennyi csend! Messziről nagyon halvány fényecskék, pirosas-sárgás fényecskék látszanak. Szöszi nem tudja, mit mondjon. Ilonka elhitte, sőt tudja, hogy nem a barátnője árulta el a titkát. Aztán mégis megszólal:

– Ne félj, ő nem mondja meg édesapádéknak.

– Azt én tudom – mondja Ilonka.

– Hát akkor?

– Csak az, hogy elárulta.

– Lenke nem olyan. Ő megértő. Nekem el is mesélte a vonaton, hogy egy fiú nyolc évig járt vele, és a végén mégse lett belőle semmi.

– És miért? – érdeklődik Ilonka.

– Mert a fiú olyan magának való volt, Lenke meg, tudod… Minden lében kanál. Ja! Árpád csókoltat, és azt üzeni, ő is eljött volna szívesen, csak azt nem engedik, hogy egy meg két napokat vegyen ki valaki a szabadságából, mert elaprózza.

Azt, hogy pénzük se lett volna rá, persze nem mondja.

– És te? – kérdi Ilonka.

– Nekem volt csúsztatott időm. Amit rádolgoztam túlórát ünnepek előtt, azt most kiadják. Úgysincs ilyenkor dolog az üzletben.

Jobb kéz felől elmarad mellőlük az első ház, amiből az a kis fény szivárog.

– Nyáron meg tavasszal, amikor az akác virágzik, sokkal szebb ám itt nálunk – mondja Ilonka. – Meg télen is, amikor van hó. Az a nagy fehérség.

Szöszi elhiszi ezt Ilonkának, és nem mondja meg, amit gondol, hogy neki most egyáltalán nem tetszik Homokszállás, de annyira nem, hogy talán még hóborítottan vagy akácillatúan sem tetszene. Különben sem valami nagy természetbarát. Még amikor jártak is kirándulni, Árpádnak külön kellett mondania, például a Duna-kanyarban: „Most innen nézd meg a kilátást." Pedig a Duna-kanyar csakugyan szép.

Aztán belépnek Törökékhez, tágas, meleg konyhába. Csak hát nem elég világos, a falra akasztott petróleumlámpa csak az asztalra és a csikótűzhelyre világít. Ilonka édesanyja hagymát pirít. A lánya nagyon hasonlít rá, különösen a hajuk színe egyezik, az a különös rozsdásszőke. És még testalkatra is, mert vékonyka asszony, nem látszik meg rajta a hat gyerek. Olyan könnyű lábú, mint a lánya. Csak persze csípőben szélesebb. Egy Áják-forma pici fiúcska kapaszkodik a szoknyájába. Vékony csontú ez is, már az első pillanatban is látszik, hogy a szokottnál nyugodtabb. Mint egy kisöreg, úgy áll ott szétvetett lábbal. Komolykodva, de nem barátságtalanul néz az idegen nénire, amikor az leguggol elé, és a nevét kérdi:

– Lacika vadok – mondja, és Szöszinek muszáj magához ölelnie. Azért is, mert ilyen értelmesen beszél, sokkal összefüggőbben, mint Áják, és még azért is, mert biztosan a kórházban szokott hozzá szegényke az idegenekhez.

– Menjetek csak be a szobába – mondja Törökné. – Most már apád is hazajön nemsokára. Hát a másik vendég? A tanárnő?

– Ő ott vacsorál Boriska néniéknél – mondja Ilonka.

– Nálunk sem maradt volna éhen – feleli Törökné. A hangjában is van valami lányos, mint a termetében, a mozgásában. – Ha ugyan szereti a birkagulyást.

– Ebben a házban régen az intéző lakott – mondja Ilonka, ahogy belépnek a szobába. Óriási nagy szoba, csak alacsony. Hat ágy van benne, két szekrény, hosszú padok, szalmafonatú székek. Jancsi, Ilonka legnagyobb öccse, egy nyúlánk, tizenhét éves fiú, olajfoltos kék munkaruhában, a fiókos szekrény sarkán számol valamit ceruzával. Biztosan a fizetését, ott van előtte kirakva a pénz. Ő az, aki a nyírbátori gépállomáson dolgozik. Közte és Józsi közt, akit Szöszi már az iskolából ismer, van Pista. Tavaly végezte el a nyolcadikat. Most a kályha mellett ül, és a Tábortűz című újságot olvassa. Aztán Józsika utána Kálmán következik, ő még csak másodikos. A leckéjét írja az asztal sarkán. Biztosan Ilonka is ezen az asztalon írogatta valaha a leckéit. Mondja is Törökné: ez a Kálmánka, ez hasonlít legjobban Ilonkára, olyan kötelességtudó, meg a

feje is jól fog. Tiszta ötös tanuló, mint Ilonka volt mindig. Igaz, szerencsések a homokszállásiak, hogy ilyen tanító házaspárt kaptak, mint Gazsiék. A falusi, nagy iskolában sincs olyan jó tanító, mint ők. Odaát a szeszgyári iskolában meg éppenséggel olyan tanító van, akinek nincs is képesítése.

Visszamennek a konyhába, ott ülnek le, hogy ne zavarják. Kálmánt Törökné a pici fiát eteti tejbedarával. Szöszi csak nézi, milyen szépen, ügyesen eszik ez a Lacika. Nagy szemmel kíséri a kanalat, amivel az anyja a tányér széléről fölszed egy kis darát. Törökné mondja is neki:

– Félsz, hogy éhen maradsz, pulyám? Ne félj, van még. Csak azért mertem keveset a tányérra, hogy hamarabb hűljön.

A családfőt valami megbeszélésre hívták a szomszéd tanyára, a szeszgyárhoz. Az a központ mát most is, az új házakat is oda építik majd, ott a brigád irodája is:

– És szombat este is tartanak megbeszélést? – kérdi Szöszi.

– Miért ne, ha a brigádvezetőnek úgy tetszik? Ha éppen ma ér rá? – mondja Törökné. – Nagy úr ám az, az ispán se volt nagyobb.

– Hát miért nem szólnak a központban vagy valahol, hogy milyen ez a… brigádvezető vagy ispán! – mert most már érti, miért nevezte Ilonka ispánnak a levelében.

– Volt már olyan, aki szólt – mondja Törökné. – Nem is egy. Csakhogy a központban azt mondják, amióta ez a Fodor itt van, kifizetőbb a gazdaság. Meg hogy azért nem szeretjük, mert szigorú.

Ilonka nagyokat hallgat, egy kis zsámolyon gunnyaszt. Egyszerre csak rá is szól az édesanyja:

– De nagyon csöndes vagy, nagylányom! És miért nem teszed le már azt a bekecset? Meleg van idebent!

De Ilonka azt feleli, neki nincs melege, és csak nem teszi le. Édesanyja a homlokára, arcára teszi a kezét.

– Mintha lázas lennél. Nem borzongat?

– Egy kicsit – mondja Ilonka.

– Még az hiányzik, hogy beteg légy. Hogy neked is, valami bajod legyen – mondja Törökné, és tovább eteti legkisebbjét. – Kicsi gyerek kis gond, nagy gyerek nagy gond – és sóhajt is hozzá. Amíg annyi gyereket felnevelt, de sok lázas homlokot tapogathatott meg! Körmendinének csak egy van, mégis micsoda ijedség, amikor belázasodik.

Ilonka dolgáról, amiért ideutaztak, nem is beszéltek addig, amíg Török János haza nem érkezett. Milyen szép az egész család – gondolja Szöszi, amikor kezet fog a karcsú, szikár férfival. Nem látszik meg rajta, hogy már közel lehet a negyvenhez, az sem, hogy beteg volt a tüdejével. A szabad levegő barnásra fogta az arcát.

Vacsorához a szobában terítettek.

– Akkor hát azért jöttek el ilyen messzire, hogy visszacsalogassák az én lányomat – mondja Török János, és Ilonkára néz. – De hát láthatják, belebetegedett abba a nagyvárosba. Egészségesen ment el, aztán így jött vissza. Én legjobban a hajáért haragszom. Hogy levágta azt a gyönyörű haját.

Hiszen itthon vágta le – gondolja Szöszi. – Vagy ha nem, akkor hol? De szólni nem mer.

– Mégse zavarhatom el a háztól az egyetlen lányomat – folytatja az apa. – Azt tetszett volna hallani, mennyire zokogott még a szentestén is. Hogy ő soha, soha nem

megy vissza abba a rossz, gonosz városba. Inkább begyalogol minden héten háromszor az autóbuszhoz, bejár jövőre Nyírbátorba.

– Ha levelezőre vesznek fel – szólal meg nagyon csöndesen Ilonka –, akkor elég, ha egy héten egyszer megyek be. Ha nagyon rossz idő van, itthon is maradhatok, a levelezőn nem kötelező a bejárás.

– Bolondság! – szólal meg a nagyfiú, Jancsi, akiről Ilonka egyszer azt mesélte, megzavarta a lányokat a traktorral. – Abba még jobban belebetegszel. Maradnod keltett volna. Előbb-utóbb csak megszokod a várost. Én se szoktam meg könnyen odabent, de most már meg se tudnék maradni itt. Elég egy héten egyszer, ha hazajövök.

– Te fiú vagy – szól közbe Törökné szemrehányón. Fáj neki, hogy a fia nem vágyik már haza a szülői házba? Hogy csak vendégségbe szeret hazajárni? – Nem ülhetsz anyád szoknyáján. A szeszgyártól, ha majd ott lakunk, autóbuszon is járhat Ilonka Bátorba.

– Ha majd ott lakunk! – mondja morogva Jancsi.

– Mikor lesz az?

– Az agronómus azt mondta, már a tervek is készen vannak – így Törökné.

– Csak még nem fogadták el – szólal meg a családfő. – Mink mindenben utolsónak maradunk. Az erdőgazdaság milyen szép családi házakat építtetett a maga embereinek! De hát az kell ahhoz, hogy a vezetőség törődjön is a munkásokkal.

Ilonka csak hallgat. Igaz, Szöszi is alig nyitja ki a száját. Küszködik a birkapaprikással, most eszik ilyet életében először. Csípős, égeti a száját, de röstellné, hogy otthagyja. Igaz, Ilonka is csak csipeget belőle. Csak jönne már Lenke! Kora este van még, de hát az ilyen pusztai sötétségben úgy érzi az ember, éjszaka ez már.

Végre megérkeznek a tanítóék Lenkével. Az osztályfőnök szidja a sötétséget. Nem, neki ne is mondják, hogy ez rendjén van így. Jó, megérti ő, felszámolják a települést, nem akarnak fölöslegesen beruházni. De hát olyan nagy beruházás az a néhány kilométernyi villanyvezeték?

– Elviszik innen még a dohányszárítót is – mondja Gazsi tanító mentegetődzve, mintha a saját mulasztásáról volna szó. – Csak a birkaaklok maradnak itt.

– És a birkaaklokba talán nem kell villany? – vág vissza Lenke harciasan.

– Kell bizony – mondja váratlanul a házigazda, Török János. – Ha már a pásztorok nem is igénylik, de előbb-utóbb géppel nyírják a birkákat is. Ahhoz is kell a villany.

Megszólal Boriska tanító néni, szelíden és oktatóan:

– Ne feledje el, János, hogy mi az ország legelmaradottabb vidéke voltunk. Nem lehet máról holnapra évszázados elmaradottságot felszámolni! Arra gondoljon, hogy iskoláznak a gyerekei! Hasonlítsa össze, hogyan élnek most, és hogyan éltek a gróf idejében! Még kenyerük se volt elég, levesen éltek hónapszám, most pedig… – Törökné éppen egy nagy tál mákos és diós kalácsot tesz az asztalra.

– Nem szabad zúgolódni – fejezi be a tanító néni feddő pillantás kíséretében.

– Miért ne volna szabad? – fordul vele szemközt Lenke. – Ez nem is zúgolódás. Ennek az országnak a nép a gazdája. Török Jánosék itthon vannak ebben az országban. Homokszállás az övék, és nem a grófé.

– Épp azért – felel Boriska. – Nem szép, ha a gyermekek követelőznek. A szülők úgyis megadják, ami erejükből telik. Húsz évvel ezelőtt itt nem volt család, amelyikben ne pusztított volna tüdőbaj. Négy család főzött egy konyhán. Igaz, János? Most pedig, ha itt-ott előjön a betegség, van kórház, van gyógyszer, kijár a védőnő…

Lenke hosszú pillantást vet a kolléganőjére, és megint cigarettára gyújt.

– Azért, ne haragudj Boriskám, ha én volnék itt tanító, elmennék az állami gazdaság igazgatójához, és azt mondanám neki: adjanak nekünk villanyt.

– Az erdőgazdaság adna is fát, ami ahhoz a néhány száz póznához köll – szólal meg váratlanul a munkaruhás Török Jancsi. – Le lehetne azt ásni még társadalmi munkában is. Azután meg csak a drótot kell ráfeszíteni.

– Hiszen – mondja Gazsi tanító – sok mindent lehetne tenni, csak hát… messze vagyunk a fejtől.

– Evvel a Fodorral nem jó kikezdeni, az már biztos. Aki evvel tengelyt akaszt, annak nincs maradása – tanúskodik Török János. Bele is kezd egy történetbe egy fogatos társáról, aki berúgott egy lakodalomban, és hát kivel nem történik ez meg? De ez a Fodor mindjárt elvette tőle a fogatosságot, aztán…

Lenke a tanítónak szegezi a kérdést:

– Voltak már a központban? Beszéltek csak egyszer is a gazdaság igazgatójával?

A tanító a feleségére pillant. És Boriska válaszol:

– Ne haragudj, édes Lenkém, te ma délután négy órakor jöttél ide. Ha én nem tanítanék itt tizenhárom éve, talán én is azt mondanám, amit te.

– A tanító úrék – szólal meg most Török Jánosné – mindent megtesznek a népért. Itt a tanyán nincs olyan ember, aki ne áldaná a nevüket.

„De hát ezért jöttünk ide?” – gondolja Szöszi.

Hiszen Lenke most már tudja, hogy miért nem akar Török Ilonka Pestre visszajönni és továbbtanulni a dolgozók gimnáziumának I/D osztályában. És abban azért van igazság, amit Boriska tanító néni mondott, és abban is, amit nem mondott ki, hogy könnyen beszél a pesti tanárnő, a félmagas sarkú cipőjében meg a bársonykosztümjében. Idejön az aszfaltról, az Üllői úti másfél szobás lakásából, amiben ketten laknak a mamájával, és kitanítja ezeket a tanyasiakat, akik a sötétséggel meg a homokkal küzdenek. Bors Lenke talán eljönne ide tanítónak?

Az operált tüdejű kis Laci meg a másodikos Kálmánka ott alszik az ágy végében. Pista, akit jövőre felvesznek motorszerelőnek, és most alighanem csak teng-leng itthon, csodálkozva néz a folyton cigarettázó, kék szemű idegen nőre. Már elszívott egy fél csomaggal, nincs is nála több, ott maradt a szatyrában a tanítóéknál, most a házigazdáét, Török Jánosét szívja, piros Munkást. Nem is szabadna, hogy így telefüstölje a szobát. De ő csak vitatkozik, és rá se néz Ilonkára, aki most sem vetette le a bekecset, csak gunnyaszt, és egyetlen szót sem szól egész este. Hát ezért jöttek? Milyen szívélyesen fogadták őket a tanítóék, Boriska három csirkét is levágatott, és ő mégis csak támad, meg kifogásol. Még azt is kimondja: tehetetlenek vagytok.

Gazsi tanítóék azért megőrzik nyugalmukat, még kedvességüket is. Hazafélé Boriska zseblámpával világít elébük, a férje pedig karon fogja a két vendéget, el ne essenek a süppedős homokon. Boriska olyan figyelmes, még meleg vizet is készít oda nekik az esti szájmosáshoz. Hófehér, hímzett huzatú vánkosokkal ágyaz a kihúzott rekamiéra, és megkérdi: pehelypaplant adjon-e vagy gyapjúplédet?

Amikor lefekszenek, és Lenke elfújja a lámpát, egyszerre csak megszólal. Suttogva, mert a házigazdáékat csak egy ajtó választja el tőlük.

– Rosszul csináltam. Igaz?

Szöszi egy kicsit gondolkodik, aztán becsületesen:

– Igaz.

Szeretne még valamit mondani, mert sajnálja Lenkét, együtt érez vele, és azért az mégis szép volt tőle, hogy ideutazott a saját pénzén. Mégis megpróbálta. De arra nincs rászorulva Bors Lenke, hogy ilyet mondjon neki.

Reggel Boriska teát főz, kávét főz, rántottát süt, pedig ott egy nagy tál maradék rántott csirke, még befőttet is bont, háromfélét. Lenke cukor nélkül issza a teát, és ahogy leteszi a csészét, mintha vezekelne, olyan hangon:

– Még meg se néztem az iskolát. Pedig nekem is csak általános iskolai diplomám van. Mit lehet tudni, még tanyai tanító is lehet belőlem.

– Milyen szakos vagy? – kérdi Boriska.

– Amiből a legtöbb van. Magyar-történelem.

– Nekem meg az uramnak csak tanítói képesítésünk van – mondja Boriska.

– Jobb is az ide – véli Lenke. – Sokoldalúnak kell itt lenni.

Mindjárt reggeli után átmennek az iskolaszobába. A nagy vaskályhában pattog a tűz. Ugyan ki rakta meg és miért, vasárnap? – Egy kicsit barkácsolunk a gyerekekkel – mondja a tanító. Kinyit egy szekrényt mutatja, hogy maguk gyártanak kísérleti eszközöket, persze csak kezdetlegeseket, amit lehet. Kémcsőállványt meg régi, rossz villanykörtékből kis lombikokat. – Honnan vesznek itt villanykörtét? – kérdi Lenke, félig tréfásan, és látszik rajta, hogy egy kicsit meg van hatva. Ugyanabban a szekrényben van egy polcra való meséskönyv is meg úttörőkiadványok, legalul pedig házi készítésű bábfigurák. Lenke mindjárt a kezére is húz egyet, egy piros sapkás kis mackót. Ügyesen mozgatja, bókoltatja, szalutáltatja, látszik, hogy nem először van ilyesmi a kezén. No persze – gondolja Szöszi, amikor még kultúros volt, biztosan bábozott is.

A katedrán ott áll a tanítóék telepes rádiója, vasárnaponkint a gyerekek itt hallgatják. Már szállingóznak is. Most csakugyan csinosan öltöztek fel, majdnem mind úttörőruhában jönnek, vörös nyakkendővel, a kicsik meg kékkel. Szöszinek Ilonka drapp úttörőinge jut az eszébe. Boriska meg is jegyzi: minden gyerek úttörő vagy kisdobos, persze, a legkisebbek kivételével. De azok is alig várják! Ő nem tudja, lehet, hogy nem szabadna mindet felvenni, de hát melyiket utasítsa el?

Egy szöszke, negyedikesforma, kék nyakkendős lány a négyesztendős öccsét is hozza. Hozhatja – mondja Boriska szabad idejárniok a kicsiknek is. Talán el sem engednék, ha a kistestvérét is el nem hozná.

– Tudod – meséli itt nincsen óvoda, aztán úgy csináljuk, hogy amikor kinyílik az idő tavasszal, akkor már elkezdenek járni azok a kicsinyek is, akik csak szeptemberben lesznek iskolások. Hogy ideszokjanak. Mégis, legalább annyira megügyesednek, hogy tudnak bánni papirossal, ceruzával, rajzolgatnak, hajtogatnak.

– Vagyis afféle iskola-előkészítő – mondja Lenke, egyre meghatottabban.

Aztán belép három Török testvér, Kálmán, Józsika, Pista. Pista is úttörőruhában, mindenféle rangjelzéssel, még síp is lóg rajta, ő már ifjúvezető.

– Ezek a nagyfiúk, nagylányok igen sokat segítenek – mondja Boriska. – Hát még Ilonkát látnád! Az már valóságos kis tanító néni.

– Hát Ilonka miért nem jött fel? – kérdi is rögtön a Törököktől.

– Beteg – mondja Pista.

– Nagyon rázza a hideg, édesanyánk nem engedte felkelni.

– Van otthon kalmopirin? – tudakolja a tanítónő.

– Van mindenféle orvosság – feleli Pista. – Édesanyám már kanalasat is adott neki.

– És orvos? – kérdi Lenke.

– Az csak a faluban van – mondja Boriska.

– És telefon?

– A dohányfermentálónak van telefonja – mondja Boriska, de vasárnap be van zárva az irodájuk.

– Hát akkor fel kell törni az irodát – mondja rögtön Lenke. – Majd én feltöröm.

– Úgyse lehet telefonálni – mondja Gazsi tanító. – Vasárnap nincs szolgálat a postán, csak reggel tízig, most pedig már fél tizenegy.

– Egy bicikli csak van? – kérdi Lenke nagyon türelmetlenül. – Majd én bemegyek biciklivel.

Rögtön átmennek, hogy megnézzék a beteget. A tanító nem jön, csak Boriska. Útközben megpróbálja megnyugtatni a háborgó Lenkét. Valószínű, hogy megfázott, már tegnap este is olyan piros volt, még az is lehet, hogy influenza. Tanyán nem szokás olyan hamar orvost hívni. Még az is megtörténhetik, ha beküldenek valakit kerékpárral, az orvos csak kikérdezi az illetőt, és küld vele, nem mást, csak egy kis lázcsillapítót, ami úgyis van itthon. Aztán előfordulhat, hogy otthon se találja a doktort, akkor karikázhat még tíz-tizenöt kilométert. De hát előbb mégiscsak nézzük meg a beteget! Boriska lázmérőt is hoz magával, habár valószínű, hogy Törökéknek is van, szegények, azoknak kijutott mostanában a betegségből.

Törökné csirkét kopaszt az ajtó előtt.

– Majd jól kiizzad, akkor jobban lesz – mondja. Szöszinek megint az jut eszébe: hova is jutna egy hatgyerekes anya, ha minden gyerekbetegségnél annyira megijedne, mint Lenke, akinek még nincs is gyereke? Körmendiné is izgul, ha a fiának valami baja van, sőt még a férje is, de akkor se mutatja. Egyszer például Áják elrontotta a gyomrát, hányt, és nagyon forró volt, nyugtalan, egész éjjel nem aludtak. Árpád kora reggel elrohant az orvosért, és csak utólag vallották be egymásnak, amikor már jól volt a gyerek, hogy paralízistől féltek. Mert kapott ugyan Sabin-csöppeket, de hátha nem használ minden gyereknek.

Mégis amikor ott állnak Ilonka ágya mellett, Szöszi is megijed. Hiába tette rá az anyja azt a nagy, vastag dunyhát, nem izzad, hanem csak szárazon izzik az arca, és

erőlködve is alig tudja kinyitni a szemét. Két vékony karocskájával tolja le magáról a dunyhát, kínlódva forgatja a fejét, és még a haja is olyan, mintha megperzselődött volna. Szöszi leginkább a haján látja, hogy alighanem csakugyan nagybeteg. Lenke a kezét, a pulzusát tapogatja, mint egy orvos, és most az arca is olyan, mint egy orvosé szokott lenni, amikor meg akarja nyugtatni a beteget meg a hozzátartozókat. Mosolyog.

– No, jól van… Fáj valamid?

– Nem – motyogja Ilonka, és ő is mosolyogni próbál.

– Azt hiszem, nem is kell orvost hívni – mondja Lenke halkan, ahogy ellép az ágytól. – Be kell vinni kórházba. Mert ha ki is jön az orvos, úgyse sokat tud vele csinálni. Hol a férje? – kérdi Töröknétől. – Be kell fogni, és jól bebugyolálva bevinni a legközelebbi kórházba. Majd én bemegyek vele.

– Elment, hogy egy kis bort hozzon – mondja Törökné. Most alighanem ő is megijedt, olyan tehetetlenül lóg le az a két csontos kis keze, rajta vannak a nedves csirketollak. – Borlevest akartam főzni neki.

Odapillant az ágyra, és félve kérdi:

– Csak nem tetszik gondolni, hogy tüdőgyulladás?

– Azt most már három nap alatt rendbe hozzák valamilyen antibiotikummal – mondja Lenke, egyre nyugodtabb és nyugtatóbb hangon.

– De akkor is csak holnap vihetjük be – mondja Törökné. – Az uram nem foghat be, csak ha Fodor engedélyt ad rá.

– Azt csak megérti, hogy ilyenkor nem lehet várni?

– Nem ért az meg semmit.

– Azt hiszem – mondja Boriska tanító néni –, azért túlzott az aggodalmad.

Van egy kis szemrehányás a hangjában, azért, hogy Lenke így ráijeszt a családra.

– Lehet – feleli Lenke. – De azért mégis be kell vinni.

– És ha én vinném be, a Zetorral? – szólal meg Jancsi. – Van itt egy Zetor, nem az én gépem, de hát most nem számít. Csak nem tudom, van-e elég benzin benne.

– És hát hogy tesszük fel arra? – mondja az anyja.

Kilépnek a konyhába, Lenke cigaretta után kotor a kosztümje zsebében. Törökné azt mondja a nagy fiának:

– Eredj, keresd meg valahol apádat, mondd, hogy siessen! Csak fölvegyék a kórházba, mert még vissza is küldhetik, hogy nincs hely.

– Legjobb volna – mondja Boriska tanító néni, ha a férjem biciklin bemenne, és kihívná a mentőket. Akkor biztosan felveszik, ha azok viszik be.

– Csak volna egy motorja valakinek – rágja a cigarettáját Jancsi.

– Nincs senkinek a tanyán? – kérdi Lenke.

– Van háromnak is – mondja Jancsi –, de azok mind a városban dolgoznak. Azért átszaladok Szelesékhez, hátha hazajött éppen a Miskájuk.

Kiszalad, kiskabátban, Lenke is kilép utána a ház elé. Egy kicsit ködös az idő, és elég hideg, most elkel a meleg bélés Szöszi kabátjában, ő is kilép. Varjak szállnak, keringenek a kopasz fák fölött, egyikük rikácsol is.

És akkor felbukkan egy világoskék Moszkvics. Most kanyarodik a dohányszárító elé, elég gyorsan, mint valami szárazföldi vitorlás, úgy bukdácsol a homokbuckákon. Lenke elkezd szaladni, még a cigarettáját is eldobja. Messziről integet, nehogy elmenjen valahova az az autó. Nem, megáll a szárító mellett. Szöszi nem szalad, de ő is el-

indul. Hárman szállnak ki a Moszkvicsból, két férfi meg egy csinos fiatalasszony. Lenke heves mozdulatokkal magyaráz nekik, és mutogat a ház felé, amelyiknek egyik szobájában Török Ilonka perzselődik.

Szöszi még oda sem ér, amikor Lenke az egyik férfival, egy középtermetű köpcössel, aki alig tudja elöl összegombolni a goromba szövésű szürke zakóját, és homlokára tolt zsinóros kalapot visel, elindul visszafelé. Még elég fiatal férfi, aligha van negyvenéves, az arcszíne olyan, mint az újévi malacé. Minden olyan rövid és köpcös rajta, még az orra is, a szája meg szokatlanul kicsi, és mintha nem tudná összecsukni, olyan feszes és rövid körülötte a bőr.

– Kezicsókolom, Fodor – mondja, amikor találkoznak, és kezet fog Szöszivel.

16

Lenke elől ül Fodorral; a férfi meséli, hogy két hete vette a kocsit, majdnem újnak számít, generálozott, és hát ez való ide, ez bírja a homokot, nem is fogyaszt sokat. Neki a kocsi munkaeszköz, sokkal jobban elgyőzi a dolgát, hiszen két tanya tartozik hozzá, lakni meg bent lakik a faluban. Igaz, lakása nincs, albérlő, de hát nem családos ember. Nincs is szándékában, hogy megházasodjék. Azon kívül, hogy a munkáját annyira megkönnyíti, neki ez a kocsi a szórakozása is, „irtó módon" szeret vezetni, és hát barátokat is könnyen szerez az ember, ha kocsija van. Ez a házaspár, akiket ma kihozott, a dohányfermentáló egyik tisztviselője meg a felesége. Szezonban kint is laknak mindig Homokszálláson, van ott egy szobájuk a volt ispánlakásban. Az asszonyka rengeteg málna-és szederlekvárt főzött be, azt nem tudták mind bevinni, amikor visszaköltöztek a városba. Most a maradékért jöttek, no, addig, míg visszamegy értük, legalább lesz idejük, hogy az üvegeket jól becsomagolják.

Szöszi hátul, a kocsi fenekén kuporog, egy felfújt gumipárnán, és vigyáz Ilonkára, hogy le ne essék az ülésről. Törökné dunyhát akart vele adni, de Fodor azt mondta, fölösleges, a kocsit ő fűti, és két pokróca is van, amibe jól becsavargatták.

Ilonka alszik, vagy inkább csak szendereg, kábult a láztól, nincs is egészen magánál. Néha köhög, pedig Lenke most egyszer sem gyújt rá. Fodor ügyesen, óvatosan vezet a homokon, aztán kiérnek a kövesútra, ott már egy kicsit gyorsabban. – Huszonöt perc múlva ott leszünk – mondja. És aztán megint a kocsijáról kezd beszélni, hogy milyen jó szerszám, ugye, most is milyen kapóra jött, hogy ezt a szegény kislányt hamar kórházba vihetik?

– Hálásak is lesznek magának a szülők meg az egész tanya – mondja Lenke.

– Ne gondolja az elvtársnő. Én csak az ispán vagyok nekik. Gyűlölnek, utálnak. Most is csak az lesz, tessék elhinni, hogy én milyen úr vagyok, kocsival járok. Hogy én azért megdolgozom, meg hogy mennyi mindenről mondok le érte, az őket nem érdekli.

Lenke hátrapillant; nem zavarja-e a beteget az ő beszélgetésük. De Ilonka sajnos aligha hallja.

– Nem szeretik magát? – kérdi.

– Hajaj! – mondja a férfi bánatosan. – Hogy úgy hajszolom őket, mint régen az ispán. Hogy úgy kiabálok velük. De ha én olyan vagyok, mint az ispán, akkor miért nem hajbókolnak énelőttem is, mint régen az ispán előtt? Annak nem mertek volna visszapofázni. Bocsánat!

– No, látja – mondja Lenke. – Akkor mégiscsak van fejlődés.

– Az elvtársnők, ugye, újságírók? – kérdi a férfi.

– Nem. Miért gondolja?

– Hiszen azt tetszett mondani, Pestről vannak.

– Pesten laknak sokan, akik nem újságírók.

– Csak nem a párttól vannak az elvtársnők? – kérdi a férfi, egy kis ügyetlen ijedtséggel és gyerekes tisztelettel.

– Minket az osztály küldött – feleli Lenke.

– Hehe, értem… A munkásosztály, amelynek a párt az élcsapata. Én nem vagyok párttag, de azért jártam már szemináriumra.

– Az I/D osztály – mondja Lenke csendes kis iróniával. És elmondja néhány szóval, hogy bizony csak egyszerű tanár a dolgozók gimnáziumában, az a fiatalasszony, aki a kocsi fenekén kuporog, egyszerű fodrászsegéd. A beteg pedig, akit most kórházba visznek, egy daduska, aki odajárt az I/D-be, le akar morzsolódni, de ők ebbe nem nyugosznak bele.

Fodor annyira csodálkozik, hogy az már a hitetlenséggel határos.

– Én meg azt gondoltam, hogy csak elküldték a kocsijukat valahova, és azért volt szükség az én szerény szolgálatomra. És tessék mondani, egy ilyen… kiszállást ki fizet meg a hölgyeknek?

– Ugyanaz, aki magának a benzint, azért, hogy most bevisz minket Nyírbátorba.

– Szóra sem érdemes, kezicsókolom. Ennyit csak megtesz az ember! Úgyis csak lézengtem volna, amíg az asszonyka elcsomagol. Egy óra alatt meg is fordulok.

– Pedig – mondja Lenke – ezt az időt arra is felhasználhatta volna, hogy egy kicsit beszélget az embereivel.

– Vasárnap? Hallotta volna az elvtársnő, mennyire morogtak tegnap este is, mert összehívtam őket.

– Nem is szombat este kell értekezletet tartani, kedves Fodor elvtárs! De egy kis baráti megbeszélésre jó a vasárnap is!

– És miről beszéljek velük? – érdeklődik az ember.

Lenke pedig elkezdi, amit Török Jancsi mondott az este: hogy saját erőből, társadalmi munkával is át lehetne hozni a villanyt a szeszgyártól. Ha az erdőgazdaság ad fát, akkor legföljebb a huzalt kell megvenni,

– Meg a szeszgyári villanyszerelők be is kötnék – mondja Fodor. – De tessék elhinni, abból megint csak az lenne, hogy én hajszolom őket, most már társadalmi munkára is. Fizetés nélkül.

– Hát aztán – mondja könnyedén Lenke. – Hadd morogjanak!

– Hogy az ispán idejében legalább nem köllött nekik villanykarókat leásni.

– Fodor elvtárs meg azt feleli nekik: no, ugye, mégiscsak van különbség az ispán meg a brigádvezető között!

„Nem is kellene Pekingig utaznunk, talán Moszkváig is elég lenne – gondolja Szöszi –, hogy Fodor megígérje Lenkének, megszervezi azt a társadalmi munkát.” Így

azonban nyitott marad a kérdés, megérkeznek Nyírbátorba, megállnak a kórház előtt. Lenke kiszáll, bemegy, hogy majd hordágyat küldet ki Ilonkáért.

De Fodor is kiszáll, és azt mondja: sok idő eltelik, amíg elintézik a formaságokat, a kocsi pedig hamar kihűl, ha áll. Ő inkább beviszi ölben ezt a kislányt, csak tessék tartani a kocsi ajtaját. És csakugyan beviszi, odabent fekteti a hordágyra, mert már éppen hozzák. Csak tessék felvinni a takarókkal együtt, ő úgyis vár, megvárja, mit mond az orvos, hogy valami megnyugtatót mondhasson a szegény szülőknek. És erről a Fodorról mindenki azt mondja Homokszálláson, hogy rossz ember.

Csak hát, ahogyan a „Kaukázusi krétakör"-ben van iszonyú a kísértés a jóra.

Az orvos, aki Ilonkát fölveszi, valamiképpen hasonlít egy kicsit Vadrózsa tanár úrra. Csak alacsonyabb. De az arcát éppen úgy horpadoztatja. Reméljük, ugyanolyan jól érti a mesterségét is, és ugyanolyan lelkiismeretes. Lenke biztosra veszi, mert később, amikor már a vasútállomáson ültek, és a vonatra vártak, elmeséli Szöszinek:

– Mondtam neki, hogy a kislány nagy lelki megrázkódtatáson esett át. Erre felnézett, és elég részletesen kikérdezett. Vagyis érdekelte. Az ember nem is hinné, hogy egy ilyen vidéki kórházban is milyen felvilágosult orvosok vannak, tudják, hogy ha jobban ismerik a beteget, könnyebben tudnak rajta segíteni. És hogy egy tüdőgyulladásnak is lehetnek lelki motívumai.

– És milyen… lelki motívumokat mondtál? – kérdezte Szöszi, egy kicsit akadozva, mert még furcsa, hogy tegezze Lenkét, és nem tudja egészen pontosan, mik azok a lelki motívumok. – Azt mondtad, hogy… szerelmes?

– Nem egészen – feleli Lenke. – Nem attól betegedett meg, hogy szerelmes, hanem attól, hogy nem tudja, kinek és miben higgyen. Az az Ádám Feri hitetlen alak, az még abban sem hisz, amiben kellene, Ilonka pedig olyanban is hisz, amiben nem kéne.

Nyugodt, derűs, amióta Ilonkát jó helyen tudja. Hiszen igaz, a tüdőgyulladást egy kórházban könnyen meggyógyítják. Váradi nagypapának is volt tavaly, pedig az már milyen öreg, a kórházban mégis meggyógyították, csak utána jó ideig gyenge volt.

– Az volna jó, ha legalább néhány hétig bent tartanák – folytatja Lenke. – Mondtam az orvosnak azt is, hogy a családban hárman is voltak, akik az utolsó években tüdőfertőzést kaptak. Gondolom, egyhamar nem engedik haza Homokszállásra. Majd írunk neki leveleket. Az egész osztály – tette hozzá. – Persze, majd ha túl lesz a veszélyen. Addig én majd minden másnap felhívom az orvost. Úgyis megmarad egy csomó pénzem megint, mert kénytelenek vagyunk az éjszakai személyvonattal utazni.

– Ha még sok ilyen környezettanulmányt csinálsz – mondja Szöszi –, meggazdagodsz.

– Többet ér, mint a lottó – mosolyog Lenke. – Míg el nem felejtem, kérlek szépen, mindjárt holnap menj el Juliska nénihez, hogy azonnal küldjön beteglapot meg minden igazolást, ami kell, a nyírbátori kórházba. Biztosan a táppénz miatt is lesz egy csomó szaladgálni való. De legalább az iskolából sem hiányzik igazolatlanul.

Az első osztályfőnöki órán, amit a téli szünet után tartott, Bors Lenke beszámolt az I/D osztálynak a homokszállási környezettanulmányról. Nagyon furfangosan, valahogy úgy fogalmazott, mintha ők már beteglátogatóba utaztak volna oda. Mintha Ilonka már beteg lett volna akkor, amikor megérkeztek, no és éppen akkor vitték kórházba, ott-tartózkodásuk alatt. És nincs ebben valami igazság? Azóta már beszélt is

telefonon a kórházzal. Ilonka túl van a közvetlen, nagy veszélyen, de persze, még valószínűleg sokáig ápolásra szorul, talán egy hónapig is. Mindjárt kérte az osztályt, hogy írjanak neki közösen, az igen jólesik majd a betegnek.

– Tessék mondani – szólalt fel mindjárt Vendel Jánosné Tímár Józsa –, egy kis csomagot is szabad küldeni? Süteményt, gyümölcsöt… Esetleg olvasnivalót?

– Persze, hogy szabad, csak módjával – felelte az osztályfőnök. – A legfontosabb, hogy írjanak, számoljanak be az osztály életéről. A legnagyobb öccse, az ott dolgozik a gépállomáson, nagyon jó fiú, szereti a nővérét, biztosan bemegy hozzá, amikor csak tud. De a szülők bizony nehezen jutnak be hozzá – és ettől kezdve azt kezdte mesélni, milyen rosszak ott az útviszonyok, még az autóbusz sem mehet ki hozzájuk. Mesélt arról a világvégi csöndről és sötétségről, ami minden téli délutánon leereszkedik Homokszállásra, még a tanító házaspárról is, akik derék emberek, áldozatos munkát végeznek, de még őket is nyomja az a sötétség, akadályozza fejlődésüket.

– Azért ez egyáltalán nem jellemző a mi mai, falusi helyzetünkre – szólalt fel Zelenák írógépműszerész, mert ő mindig szereti egy kicsit rendreutasítani az osztályfőnököt. – Ha az ember az országban utazik, mindenütt az új házakat látja, az életszínvonal emelkedésének döntő bizonyítékait.

– Az ottani tanító házaspár sem győzte hangsúlyozni – válaszol az osztályfőnök szelíd iróniával –, hogy Homokszállás csak elszigetelt jelenség. Jószerint mentegetőztek azért, hogy talán rossz fényt vetnek a nép államára, illetve nem vetnek semmilyen fényt, inkább árnyékot. Én vitába szálltam velük, Zelenák elvtárs, mert behunyt szemmel még a pusztai sötétség is feketébb. Van nekünk annyi eredményünk, hogy észre merjük venni fogyatékosságainkat. Elég erősek vagyunk ahhoz, hogy tisztán lássunk.

– Az, ami ott van, a múlt rendszer bűne, és nem a miénk – békétlenkedik Zelenák.

– Ez igaz, Zelenák elvtárs. Magának három gyermeke van. Ha mindig csak azt meséli nekik, ami nálunk szép meg jó, akkor a gyerekek hovatovább azt hiszik, rájuk már nem is várnak nagy feladatok. Márpedig az ifjúságtól csak akkor várhatunk valódi lelkesedést, ha igazi, nehéz, mondhatnám hősies feladatokat tűzünk elébük. Ha megmutatjuk nekik azt is, aminek megoldásához még hosszú időre és nagy, valódi erőfeszítésekre van szükség. Én például – fordítja váratlanul könnyedre a hangját – leginkább azért számoltam be a homokszállási tapasztalatokról, hogy ezzel is tanulásra lelkesítsem az osztályt, most, a félév előtt. A hazának kiművelt emberfők igen nagy sokaságára van szüksége, elvtársak!

Ádám Feri ott ült az utolsó padban, az ablak felőli padsorban, rendes helyén. Szöszi egyszer oda is lesett rá. Órán persze nem gyújthat cigarettára, csak rajzolgat, firkálgat egy füzet hátlapjára. Ugyan mit rajzol? Nyíllal átlőtt szíveket biztosan nem. Ilyesmire azelőtt se volt hajlandósága. Lenke is azt mondta róla, hogy nem hisz semmiben. Amikor azt az útonálló leánykérést végrehajtotta, azt mondta Ilonkának is: ő nem olyan, aki egyáltalán szerelmes tudna lenni, vagyis a szerelemben sem hisz. És most? Szöszi azt még mindig nem tudja, mit beszéltek a levélszőnyegen, de arról igenis értesült Boriska tanító nénitől, hogy egyszer, egyetlenegyszer meg is csókolta Ilonkát. Mennyire bántotta azt a szegény lányt, hogy a tanító nénije elárulta a titkát! Pedig sem Bors Lenke, sem Körmendiné nem adták tovább senkinek, egymás között sem beszéltek róla.

Árpád csomagolta össze azt a sok mindent, amit az osztálytársak odavittek az osztálybizalmi lakására: narancsot, celofánzacskóba csomagolt datolyát, egész koszorú fügét. Kobler néni csokit vet, méghozzá osztályzatosat, és persze ötöst, mert Ilonkának az jár. A húsz éven aluli fiúk nevében Szabó Bandi egy tábla huszonhárom forintos, mogyorós csokoládét hozott és még egy szivacsbabát is, nagyon helyeset, egy kis kéményseprőt. Hogy szerencsét hozzon Ilonkának! Ezzel egy kicsit lelőtték Szöszi ötletét, mert ő egy icipici, de nagyon kövér kaucsukbabát vásárolt, és rááldozott egy fél vasárnap délutánt, hogy a nagymama segítségével úttörőruhát varrjon neki. Egy kis összetekert cédulát dugott a baba hóna alá, arra rá volt írva: „Ilyen kövér legyél, mire visszajössz!" Még Veronka is küldött ajándékot, egy kis naptárt, ceruzával, mert ő kettőt kapott, egyet Varga Rezsőtől, egyet pedig Árpádtól.

Vendelné pedig még külön csomagot is küldött.

És leveleket is írtak, együtt és külön-külön. A húsz éven aluli fiúk ebben is kitűntek, mert rajzokkal díszítették közös levelüket, az osztály életéből vett pillanatképekkel, mint például: Ihász Marci ipari tanuló történelemből felel, hétrét görnyed, annyira erőlködik, és a szájából a következő szavak kígyóznak elő: „Romulust és Remust, Róma legendás alapítóit az édesanyjuk kakastejen nevelte fel." És még az is oda van rajzolva, amint a híres római farkas cuclisüvegből szoptatja a meztelen kis városalapítókat, és a cuclisüvegnek kakastaréja van.

Babai Zoltán hajós öt szakaszból álló kedves versben kíván mielőbbi gyógyulást Török Ilonkának. Szilágyi osztálytárs rövid üdvözletet küldött az osztály öregei nevében, aláíratta Cinkénével és Zelenákkal is, akik különben nem biztos, hogy írtak volna, mert ők azért az ilyesmit, az ilyen nagy „felhajtást" nem tartják komoly emberhez illőnek. Motika Olívia is aláfirkantotta a nevét, amikor a Sefcsik lányok elébe tették a levelüket. Csak Ádám Feri nem írt alá semmiféle levelet, pedig a katonaviseltek is szerkesztettek egyet, csakhogy amikor körözték, Ádám Feri éppen hiányzott.

Akkor is hiányzott, amikor Bors Lenke ismertette a félévi eredményeket, pedig tiszta ötöse egyedül csak neki van az osztályban, még Török Ilonkának sincs, azért, mert Vadrózsa könyörtelenül számon tartotta az év eleji egyes dolgozatát, és lerontotta a jegyét négyesre. No, nem baj, attól az egy négyestől még jeles rendű. Szöszi el is határozta, hogy küld neki egy dísztáviratot. Ami Ádám Feri távollétét illeti, mindenki azt tartotta, hogy azért ez jellemző, hányan lennének boldogok ilyen eredménnyel, de ő persze fütyül rá, nem érdekli!

Néhányan sajnos, több tárgyból is elégtelenek, mint Kobler néni, Kobler Henrik és Tóthné. Magyarból és történelemből nem bukott meg senki. Mindkettőt Bors Lenke tanítja, őszintén elmondta az osztály előtt, hogy sokat tusakodott magában, végül is azért nem buktatott, mert kivétel nélkül mindenkiben látja az igyekezetet. Az osztály húz, ez kétségtelen, még a helyesírás is javult egy kicsit, használt a gyakorlás a téli szünetben, de persze, év végére már neki is szigorúbbnak kell lennie. A mostani elégségeseket biztatásnak, afféle előlegnek szánta, bízik abban, hogy mindenki megfizeti, amivel tartozik.

Sajnos, annál többen buktak meg számtanból. A fiúk közül csak Kobler Henrik, hanem a nők között valóságos pusztítást végzett a számtantanár. Az egyesekkel, mint megannyi kaszával, levágta, nem csupán az olyanokat, mint Koblerné, Tóthné, Szemes doktorné, hanem például Motika Olíviát, de még Cinkénét is. Zokogás tört ki, legjobban a szegény Hajasbaba sírt. Hogy Rózsa tanár úrnál hiába tanul az ember,

hiába vágja be a szabályokat, neki az a vesszőparipája, hogy a matematikai gondolkodásnak legalább a csíráit megköveteli, anélkül hiába magolnak. Aztán Cinkéné is felállt, ő nem sírt, csak mély torokhangon beszélt, és úgy bólogatott hozzá azzal a nagyorrú fejével, mint valami öreg galamb.

– Én, kérem, könyvelési munkát végzek, és nem tudnám elvégezni, ha olyan buta lennék, mint… – de nem mondja, hogy milyen. – Az a baj, tanárnő, kérem, hogy Rózsa tanár úr lenézi a nőket, és különösen a dolgozó nőket…

– Doktor Szemesnét is megbuktatta, pedig ő háztartásbeli – szakítja félbe Bors Lenke. – Rózsa tanár úrnak az a véleménye, hogy a szigorúbb osztályzással ösztönzi önöket a jobb, alaposabb munkára.

– Kérem – áll föl akkor tüstént Zelenák, pedig még Cinkéné sem ült le, még neki is lenne mondanivalója –, ezzel nem ösztönöz, hanem kedvét szegi az embernek.

Nekem is négyest adott, pedig, bocsánatot kérek, valamivel mégiscsak többet tudok, mint Körmendiné elvtársnő, akinek szintén megadta a négyest. Pedig köztudomású, hogy az első röpdolgozatát úgy másolta le Török osztálytársnőéről. Ő maga bevallotta. Hol itt az igazság?

Felugrik Szöszi, most már összesen hárman állnak:

– Most mi a kívánsága, Zelenák osztálytárs? Az én négyesemet sokallja, vagy a sajátját kevesli? Mert én megkérhetem Rózsa tanár urat, hogy rontsa le a jegyemet hármasra, de úgyse teszi meg, mert ő nem javít az osztályzaton, ha egyszer már leírta. Még a füzetben sem, nemhogy az osztálykönyvben.

– Egyébként – szólal meg az osztályfőnök – Rózsa tanár úr a második félévben már nem tanít a dolgozóknál. Magas az óraszáma a nappali tagozaton, nem vállalja tovább az estieket. Még nem tudjuk, ki veszi át az óráit.

Erre mind a három felszólaló leül. Az osztályon mormogás fut végig, fejek hajolnak össze. A hírnek csak olyanok örülnek, mint Szemesné és a Hajasbaba, Kobler néninek persze mindegy. A fiúk biztosan nem örülnek, mert Vadrózsától még olyannak is lehet újat tanulni, akinek van érzéke a matematikához, sőt csakis olyannak. Szöszi maga sem örül.

Este azzal fogadja Árpádot:

– Képzeld, most már egy tanárunk is lemorzsolódott. Vadrózsa! Mit gondolsz, a tanárok lemorzsolódása ellen is szokás küzdeni?

Árpádnak csomag van a hóna alatt. Lapos, de elég terjedelmes.

– És te hogy végeztél? – kérdi, miközben a fogasra akasztja a kabátját.

– Általános négyes. Oroszból van hármasom, kémiából viszont ötös.

– Bravó! – mondja Árpád,

– És te?

– A szokásos. Fele négyes, fele ötös – feleli Árpád, és két kézbe fogja a csomagot. – Fogadja, asszonyom, elismerésem jeléül.

Egy szürke műbőr táska van a csomagban. Szét lehet nyitni, mint egy mappát, kétoldalt mindenféle rekeszek és zsebecskék vannak benne. Van fogója is. Egy aktatáska és egy retikül különleges keveréke.

– Saját tervezés – mondja Árpád, a szokásos önhittséggel. – A bőrdíszműves, aki elkészítette, engedélyt kért, hogy több példányban is megcsinálhassa, és kitegye a kirakatba, mint olyat, ami különösen praktikus esti iskolába járó nőknek. Puszi?

Szöszi megcsókolja, aztán kiböki:

– Pedig most már megmondom, ki akartam maradni a második héten. Csak azért halasztottam el, mert jött a te utazásod, gondoltam, majd akkor.

Árpád meg sem lepődik.

– Előbb-utóbb mindent elmesélsz te! Van valami harapnivaló?

– Egy kis pörkölt. Megmelegítem.

– Eszünk zsíros kenyeret hagymával – dönti el a családfő.

Szöszi már tudja, hogy hagymát csak akkor eszik a férje, ha ő is. A szaga miatt. Kihoz a kamrából két kis fejet, lila csemegehagymát, lehántja, megsózza.

– És ki lesz Vadrózsa helyett? – kérdi Árpád, ahogy leül az asztalhoz.

– Még nincs senki.

– Nem szép tőle, hogy év közben otthagy benneteket.

– Biztosan összeveszett Lenkével – tűnődik Szöszi, miközben megkeni a kenyeret kacsazsírral. – Egy ezresbe mernék fogadni, hogy Lenke, amilyen hebrencs, nekiment a sok buktatás miatt. Most csak attól tartok, nem találnak helyette mást, kiásnak valahonnan egy öreg nyugdíjast, mint amilyen Ödönfi tanár úr. De földrajznál még megjárja az ilyen liberális tanár, mert azért érdekeseket tud mesélni. Hanem a számtanban nincs mese.

Körmendi Árpádnak tetszik, hogy a felesége ilyen szavakat használ, és hogy még egyszer kimondassa vele:

– És Bors Lenke nem liberális? Ő sem szeret buktatni. Te mondtad!

– És az miért liberalizmus? – heveskedik Szöszi. – Akkor nem érted! Lenke nagyon is megköveteli a munkát. Ha nem így volna, akkor nem is csinálna olyan nagy ügyet a helyesírásból. A helyesírást meg kellett volna tanulnia mindenkinek már az általánosban. Nem? És azt külön osztályozzák, még a dolgozatokon is. Mármost, ha valakinek akármilyen pocsék a helyesírása, de az anyagból jól felel, akkor a tanár megtehetné, hogy összeadja az egyes helyesírást, mondjuk, egy hármas felelettel, elosztja kettővel a négyet, akkor is kijön egy kettes. Légy nyugodt, ha egy liberális tanár tanítaná a magyart, akkor az úgy is csinálná. Papírforma szerint igazságosan osztályoz, a szakfelügyelő se szólhat semmit.

Elhallgat, mert észreveszi Árpád mosolyán, hogy mulat az ő előadásán, és hozzávág egy kis hagymahéjat. Az persze nem röpül odáig, csak leül az asztalra megint, mint egy lilásvörös pillangó.

Árpád megkérdi, kik buktak, és utána azt is, hogy kinek van tiszta jelese.

– Csak Ádám Ferinek. De finom alak, ott se volt, megint sokat lóg.

– És Ilonka?

– Neki számtanból van négyese, énmiattam.

– Még nem írt?

– Még nem.

Másnap délelőtt az üzletben telefonhoz hívják Szöszit. Ádám Feri az. Nagyon szépen kéri az osztálybizalmit: mikor volna egy félórácskája, beszélni szeretne vele.

– Háromkor végzek – mondja Szöszi. – És hatra megyek a gyerekért a bölcsődébe.

– Akkor negyed négykor a Ciklámen cukrászdában.

Szöszit nagyon furdalja sok minden. Talán azt akarja, hogy mesélje el neki külön, mi volt Homokszálláson? És honnan telefonált délelőtt fél tizenegykor? Nem valószínű, hogy az üzemből. Ha munkában lenne, nem is érne ide negyed négyre a Ciklámenbe, mert az üzem messze van.

Három óra tízkor, amikor belép a cukrászdába, a fiú már ott ül egy bokszban, és feketéscsésze meg egy üres konyakospohár van előtte.

– Mit iszik? – kérdi, amikor lesegíti Szöszirő́l a kabátot.

– Bambit – mondja Körmendiné mérgesen, mert nem tetszik neki ez a nagyvilági stílus.

A fiú szemrebbenés nélkül, azonnal egy Bambit rendel, és Szöszi még mérgesebb, mert nem szereti a Bambit. No, nem baj. Ül, hallgat, vár.

– Hivatalosan bejelentem, hogy lemorzsolódom – szólal meg a fiú. – Vidéki szerelésre küld az üzem. Bizonytalan időre.

– Nekem nem jelenthet hivatalosan semmit! Tessék bemenni az iskolába.

– Nincs kedvem. Ott biztosan agitálnának, már csak azért is, mert azzal, hogy elmegyek, rontom az osztály tanulmányi átlagát.

– Nekem meg ahhoz nincs kedvem, hogy a postása legyek. Esti iskolást az üzem nem küldhet hosszabb időre vidékre. Az iskola ezt elintézi.

– Többek között ezért is nem megyek be – mondja a fiú. – Megtakarítom a fáradságot az iskolának, hogy közbenjárjon értem. Megírhatja a barátnőjének, hogy tiszta a levegő az I/D-ben.

Szóval ezért!

– Nagyon lovagias – mondja csendesen –, de az még egyáltalán nem biztos, hogy Ilonka, ha meggyógyul, visszajön Pestre.

– Szó sincs lovagiasságról! Félreérti. Meggondoltam. Huszonöt éves vagyok. Mire leérettségiznék, huszonkilenc. Akkor még egyáltalán nem biztos, hogy fölvesznek a főiskolára.

– De ha nem érettségizik, akkor biztosan nem veszik fel.

– És? Nem leszek filmes. Van szakmám, nem is utolsó. Tudja, mennyivel hasznosabb tagja a társadalomnak egy jó elektroműszerész, mint egy rossz filmes? A szocializmus építésének korszakában sokkal nagyobb szükség van ránk, mint a filmesekre. Mi biztosan a haladást szolgáljuk.

– De maga biztosan tehetséges. Lenke is mondta.

– Nagyon ért hozzá, bocsánat! Az, aki huszonöt éves korában iratkozik be az első gimnáziumba, már nem is lehet tehetséges ember. Tudja, mi vagyok én? Egy a sok dilettáns közül, aki azt hiszi magáról, hogy ha szóhoz juthatna, mindenkit zsebre vágna. Minden dilettáns zseni, aki ellentétben a valódi tehetségekkel, sohasem kételkedik önmagában.

– De maga kételkedik! – böki ki Körmendiné tehetetlenül. Mit kezdhet ő ezzel az emberrel? Nem tartja magát vitaképesnek és joggal. A Szöszi-féle kis bemondások és szellemeskedések itt elgörbülnek, mint egy gyerekkard. Ez a fickó sokkal okosabb nála, és még dörzsölt is, senkinek nem marad adósa, ha a szavakról van szó.

Feri odaszól a kisasszonynak, hogy még egy konyakot kér. Szöszi rápillant, és úgy találja, hogy ez a hányaveti fölényesség valahogy ismerős neki. Furcsamód az jut eszébe, az a régi eset, amikor ő, nem egészen tizenöt éves fodrásztanuló korában, feketére festette a haját, mert valamiért, nem is egy okból, nagyon, de nagyon el volt keseredve, és azt gondolta önmagáról, hogy nem ér semmit, hogy őt senki nem szereti, de nincs is miért szeresse.

– Ilonka is levágta a haját – szólal meg,

A fiú rápillant. Rögtön megérti, hát hogyne! Értik ők egymást Körmendinével, mint a testvérek.

– Majd megnöveszti megint – mondja. – Jobb, mintha a fejét vesztette volna el.

Felhajtja a konyakot, cigarettára gyújt.

– Higgye el, még szerencsésen úsztuk meg mind a ketten. A magamfajta férfi, ha kikezd egy nővel, mindig azzal kezdi: maga más, mint a többi. Aztán az ember mindent elkövet, hogy bebizonyítsa: dehogyis más! És ha sikerül, akkor nagyon meg van elégedve, csak éppen kiábrándul a nőből is és legfőképpen saját magából.

Szöszi egy pillanatra megrémül. Csak nem sikerült Ádám Ferinek Ilonkáról is bebizonyítania, hogy… nem más, mint a többi? Ez lehetetlen!

– Ne ijedjen meg – mosolyodik el a fiú, mert észreveszi a dolgot. – Jelen esetben nem ez történt. Megmondom, nem is volt ilyen szándékom. Ebben a lányban éppen az fogott meg, hogy valami mást váltott ki belőlem, mint a többi. Én általában nem szoktam nőkkel beszélgetni. Már úgy gondolom, olyan nőkkel, akiknek… udvaroltam. Már úgy taksáltam fel előre őket, hogy mennyit kell nekik dumálni. Megért? Még az is előfordult, hogy abbahagytam a dolgot, mert úgy találtam, nem éri meg. Beszélgetni csak olyanokkal szerettem, akik amúgy, mint nők, nem érdekeltek. Török Ilona volt az első kivétel a szabály alól. Ezt meg is mondtam neki, mindjárt az elején, amikor egyszer vasárnap elcsíptem a bölcsőde előtt. Kabát nélkül szaladt haza valahonnan, talán éppen maguktól. Persze, szóba sem akart velem állni, de én csak öt percet kértem tőle.

Szöszi moccanni sem mer. Sohasem gondolta, hogy Ádám Feritől tudja meg azt, mit beszéltek a kerek, sárga levélszőnyegen a hársfa alatt.

– Még azon is sokat gondolkodtam – folytatja a fiatalember –, hazudtam-e én akkor neki vagy nem. Azt hiszem, volt abban minden, hazugság is persze, de nemcsak az. Azt mondtam, hogy szeretek vele beszélgetni, megszoktam, amíg a Vendel házaspár lemorzsolódása ellen küzdöttünk, és most valahogy hiányzik. Ez például igaz volt. Annyit kértem tőle, hogy minden vasárnap sétáljon velem két órát, mondjuk, délután kettőtől négyig vagy délelőtt tíztől tizenkettőig, nekem mindegy. Megígértem neki, hogy soha még egy cukrászdába se hívom, mert tudom, milyen szigorú erkölcsi nézetei vannak, talán még azt sem engedni meg, hogy kifizessek helyette kettő nyolcvanat egy Stefi tortáért. Még azt is mondtam, hogy rossz idő esetén elhozom hazulról a boldogult nagypapám valamelyik esernyőjét. Mert professzor volt a nagyapám is, több esernyőt tartott, hogy ha elveszít egyet, legyen helyette másik.

– És ez is igaz volt? – kérdi Szöszi.

– Az esernyő igen – mondja a fiú. – De persze hogy én négy-öt évig csak sétálni akarok vele. Ne értsen félre, még egyszer mondom, nem volt semmi gonosz szándék bennem, bele voltam esve ebbe a lányba. Szerencsére ő nem hitt nekem, legalábbis erősen kételkedhetett, mert udvariasan, de határozottan azt mondta: ne haragudjak, ez mégiscsak valamiféle randevúzás lenne, meg is láthatna bennünket valaki az osztálytársak közül, akkor rögtön kész a pletyka. De ne gondoljam, hogy ő csakis a pletykától fél. Őszintén megmondja, talán tíz filmet ha látott összesen, annak is a felét már itt Pesten, mert Körmendiék olyan kedvesek, hogy neki is vesznek jegyet. Különben Homokszálláson még televízió sincs, és ha moziba akartak menni, hét kilométert kellett gyalogolni a homokon, és akkor még nem biztos, hogy kaptak jegyet a faluban. Nem is nagyon szereti a mozit, szívesebben olvas, mert akkor úgy képzeli el

az alakokat, ahogyan ő akarja. Ezért nem hinné, hogy mi ketten, ő meg én, egyáltalán találnánk témát a beszélgetéshez.

– És akkor miért álltak ott mégis olyan sokáig? – szólja el magát Szöszi. – Mert az nem öt perc volt, mi közben meg is ebédeltünk, utána akartuk vinni a kabátját, de láttuk, hogy maga már ráterítette a sajátját.

– Hemingwayről beszélgettünk – feleli a fiú. – Mondta, hogy kölcsönkapta „Az öreg halász”-t az osztályfőnöktől, és hogy neki nagyon tetszett. Azt olvasta ki belőle, hogy élni mindenképpen nagyszerű, embernek születni pedig csodálatos.

– És maga nem azt olvasta ki belőle? – kérdi Szöszi, hiszen ő is olvasta.

– Nem egészen – feleli a fiú. – Nekem inkább azt mondja Hemingway, hogy az élet lényegében hordja a tragédiát. Az ember egész életében mást sem tesz, mint hogy megpróbál elfeledkezni arról, ami elviselhetetlen. A céltalanságról.

Megrendeli a harmadik konyakot is.

– Akkor elég sokáig beszélgettünk, még sétálni is eljött egy kicsit, és vitatkoztunk az élet céljáról. Azt állította, hogy az ő életének igenis van célja, és én csak úgy gondolom, hogy az enyémnek nincs. Hiába kecsegtettem azzal, hogy ha ő egy kicsit foglalkozna velem, talán én is megtalálnám az élet célját, végig kitartott amellett, hogy nem akar velem találkozni, már persze iskolán kívül, már úgyis elmondott nekem mindent, amit az élet céljáról csak tud.

– És ezután szervezte meg azt a színház-dolgot!

– A színházban – mondja gúnyosan a fiú – sikerült neki lovagot csinálnia belőlem. Azért is léptem meg előadás után, mert azt éreztem, hogy én üldözöm ezt a szerencsétlen kislányt. Akármit csinálok, fél tőlem, nem hiszi el, hogy nem akarom bántani. El is határoztam, hogy férfi leszek, abbahagyom, úgyis olyan nehéz szegénykének megszokni Pesten, én meg olyan tömény pesti vagyok. Iskola után úgy surran ki a kapun, mint a nyuszi, hátra sem néz, fél, hogy üldözőbe veszem. Egyik este utána is mentem, utolértem, még a karját is megfogtam, és rákiáltottam, hogy ne féljen tőlem!

– Logikus cselekedet volt.

– Belátom. De szolgáljon mentségemre, hogy nagyon be voltam csavarodva. Az volt a szándékom, hogy megmagyarázom neki, miért vagyok ilyen, és hogy neki, éppen neki, semmi oka, hogy féljen tőlem. Ő az első nő, akit tisztelek, még anyámat is beleértve. Látta volna, micsoda rémülettel nézett rám! „Hogy mondhat ilyet? – suttogta. – Ha az édesanyját se tiszteli, akkor kit? Még saját magát se!” Én megpróbáltam neki megmagyarázni, elmondtam neki is, amit már magának is említettem, de sokkal részletesebben. Csak jött mellettem, észre se vette, hogy most mégis sétál velem, hallgatta borzadozva, meg sajnált is. Fel-alá járkáltunk egy kis utcában, én mindenáron be akartam bizonyítani, hogy az én anyám nem érdemli meg a tiszteletet és a szeretetet. Még azt is megmondtam, hogy a férjein kívül mindig udvarlókat is tartott, és hogy apámat pipogya, gyáva, gerinctelen embernek tartom, mert mindent elnézett neki. Ő pedig hajtogatta: az nem a gyerek dolga, hogy ítéletet mondjon a szüleiről. A szülőknek is lehet hibájuk, szokott is lenni, mert attól még senki sem lesz tökéletes, hogy gyereke van. A szülő is csak ember. Ha nem így volna, ha olyan könnyű lenne tisztelni a szülőket, akkor nem is kellett volna bevenni a tízparancsolatba, hogy tiszteld apádat és anyádat. Ettől még jobban becsavarodtam, olyan édes volt ezzel az ótestamentumi borzadozásával. Megmondtam, engem nem érdekel a tízparancsolat, az már nem is érvényes. Erre felhozza példának éppen magát. Hogy Szöszi-

nek is elváltak a szülei, a mamája, ha úgy vesszük, eldobta magától, a papáját meg sokszor évszám nem is látja, azért mégis szereti őket.

Több konyakot, úgy látszik, nem mer rendelni, megissza az egyik kicsi pohár szódát, a kísérőt, amit mind a háromhoz adtak. Szöszi megkérdi, hogy szabad-e a másikat neki meginnia. A Bambihoz hozzá se nyúlt.

– Igyék már valamit – kérleli a fiú.

Szöszinek eszébe jut, amit Ilonka mesélt; hogy amikor Vendel Jancsit gyóntatta, mennyi rumot meg kellett innia vele Ádám Ferinek is. Mert ilyenkor a gyóntató sem lehet teljesen józan, akkor nem bíznak meg benne. Alig észrevehetően biccent, mire a fiú rögtön megrendel egy féldeci meggyet, magának meg persze az újabb konyakot.

– Azt mondtam neki – folytatja –, hogy Szöszinek szerencséje van, ha mégis szereti a szüleit. Erre ő: hát, ha ez szerencse, akkor az én apámnak is szerencséje van, mert szereti a feleségét, annak ellenére, hogy hűtlen volt hozzá. Óriási, mondom, ő pedig folytatja: igenis, az én apám jó ember lehet, nagylelkű és megbocsátó, ha vissza tudta fogadni a feleségét, azzal a két gyerekkel, aki a másik férfitól volt neki. És ha meg tudott bocsátani neki, akkor biztos, hogy anyámban is van valami jó. Mindenkiben van. Én pedig csak a rosszat látom bennük. Ez nagyon helytelen, mert ha valaki a rosszat keresi, akkor senkit a világon nem szerethet. Pedig az embereket szeretni kell, ez biztos. Még akkor is, ha nehéz. Vannak, akiket könnyű szeretni, de az embernek ott is meg kell próbálkoznia, ahol ez nem megy könnyen.

És miután megisszák az italokat:

– Este tizenegyig sétáltunk, vitatkoztunk, és utána majdnem minden este, akár volt iskola, akár nem. Most már eszébe sem jutott, hogy randevúzik velem, hogy ez randevúzás. A fejébe vette, hogy kibékít engem a szüleimmel, és megtanít arra, hogy szeressem anyámat, még akkor is, ha olyan gyarló. Még azt is mondta: egy férfinak mindenki megbocsátja, ha nem tartoztatja meg magát, akkor miért nagyobb bűn ez egy nőnél? És ezt éppen ő mondja, Török Ilona, aki nem akart eljönni a „Kaukázusi krétakör”-höz, nehogy mellé üljek, és isten őrizz, hozzáérjek a kezéhez! Tűzzel és szenvedéllyel magyarázta, valósággal könyörgött, hogy szeressem már egy kicsit a szüleimet, meglátom, mennyivel boldogabb ember leszek. Én meg majdnem elhittem neki, mert imádtam az én hittérítőmet, Török Ilonát, de nem mertem megmondani, nehogy otthagyjon. Aztán, egy péntek estén, előtte való nap, hogy Bors Lenkénél voltunk vendégségben, mégis megmondtam.

Rágyújt.

– Aznap délután, amikor kijöttem az üzemből, találkoztam anyámmal. Illetve csak láttam az utca másik oldalán, az SZTK-rendelőből jött ki a kislányával, illetve hát a húgommal, az most nyolcéves. Lángvörösre van festve a haja, és térdig érő, puha, lángvörös köpönyeg van rajta. A kislánynak, akit kézen fogva vezet, be van bugyolálva az egész feje, biztosan felszúrták a fülét. Ők nem láttak meg engem. Anyám megállt, elővette az erszényét, a pénzét számolta. Közben, akik elmentek mellettük, megnézték őket, két munkás a fejét is csóválta, mosolygott. Igazuk volt. Hogy egy öregedő asszony ugyanolyan színű köpönyeget hordjon, mint a haja! Esküdni mertem volna, hogy az a két munkás azt kérdezte egymástól: „Mit gondolsz, a haját föstette a köpenyéhez vagy a köpenyt a hajához?” Én meg úgy megsajnáltam, hogy legszívesebben odamentem volna hozzá, és azt mondtam volna neki: „Ne búsulj, anyukám, te most is nagyon szép vagy, és nem is rontottad el olyan nagyon az életedet.

Vannak nálad jobb mamák is, de hát tőled több nem telt, és te azért mindent megteszel a gyerekeidért, amit csak tudsz." Mit tudom én, miket gondoltam még, de nem mentem oda hozzá mégse, úgyse értette volna, hogy mi történt velem. Este, amikor találkoztam Ilonkával, elmeséltem neki az egészet. Azt látta volna, hogyan kezdett ragyogni a szeme! Nagyon boldog, azt mondja, de még jobban szerette volna, ha oda is megyek hozzá, és megcsókolom a kezét, nem is kellett volna mondanom semmit. És rám néz várakozón. Maga azt talán nem is tudja, milyen szép tud lenni az a lány, amikor örül valaminek. Tudom, nem valami feltűnő szépség, sőt nagyon is rejtett, műértőknek való. Én meg egyszerre csak elkezdem tegezni. „Várj csak – mondom neki kezet csókolok én anyámnak, de előbb neked." És megcsókolom a kezét, aztán nemcsak a kezét. Az első pillanatban nem is védekezik, de aztán kitépi magát, elfut. Én csak nézek utána, mint egy szerelmes hülye, hogy ilyen lány nincs több az egész világon. Szerelmes belém, mégis hogy odavan, mert megcsókoltam. Fél éjszaka csatangoltam, fütyörésztem, és mindenkire rávigyorogtam, aki szembejött.

Szöszinek eszébe jut, mennyire égett Ilonka arca Bors Lenkénél, és még az is, hogy amikor egyszer megszólalt, azt mondta: minden elrendeződik. Biztos, hogy már akkor elhatározta, ha karácsonykor hazamegy, nem jön vissza.

– De Ilonka egészen Homokszállásig futott maga elől – szólal meg. – És majdnem még annál is messzebb.

A fiú arca megrándul.

– Én nagyon sajnálom szegényt, de azért így mégis jobb. Utálom a happy endet, a csókolózó galambokat és más effélét. Semmi kedvem ahhoz, hogy vasárnap délelőtt gyerekkocsit toljak az utcán, és a mézeshetek után ott álljak egy buta falusi nővel, aki szemrehányó pillantásokat vet rám, mert nem volt kedvem idejében hazamenni, és közben megáporodott a sertéspörkölt. Én nagyon hálás vagyok azért, hogy megmentett, neki is jobb.

– De nem érti, hogy majdnem az életével fizetett érte? – mondja Szöszi, olyan hangosan, hogy többen is odanéznek.

A fiú felpillant, egy kicsit már ködös a szeme a sok konyaktól.

– No, mondja már, legföljebb én is felakasztottam volna magamat! Nem sokat vesztettem volna.

Int, hogy hozzanak még egy konyakot. Szöszi fölkel, veszi a kabátját, otthagyja.

17

Amióta Vadrózsa elhagyta őket, az I/D-ben nincsen számtanóra. Néha Ödönfi tanár úr jön be helyettesíteni, és egész órán át ifjúkori utazásairól mesél, máskor pedig Kristóf tanárnő. Egyszer mikroszkópot is hozott, azzal játszottak.

Az ötödik számtanórára Bors Lenke jött be. Ebben még nem találtak semmi különöset, ő is helyettesíthet egyszer, ámbár neki úgyis elég magas az óraszáma. Biztosan nyelvtanozunk, vagy helyesírási dolgozatot írat, az a vesszőparipája. Kecskés Pali fel is állt, és azt javasolta:

– Tanárnő, kérem, rendezzünk most az osztályban helyesíró klubot, amilyet azelőtt Ádám Feriéknél. Írjunk huszonöt percig, aztán mindenki javítsa ki a padtársa dolgozatát.

Ádám Ferinek üres a helye, de senki nem tudja, hogy lemorzsolódott. Szöszi nem mondta meg. Csak annyit mondott, hogy vidékre küldte az üzem, bizonytalan időre, de ezt mindenki úgy érti, hogy mulaszt egy hetet vagy kettőt, ilyesmi előfordul esti iskolán. Különösen nem számít olyan jó tanulónál, mint Ádám Feri, az behozza. Hiszen majdnem ingyen él meg, talán nem is tanul otthon soha.

Lenke sejthet valamit, mert amikor az osztálybizalmi bejelentette, hogy miért hiányzik Ádám Feri, egy pillanatra elgondolkodóvá vált a pillantása. Csak egy rövid megjegyzést tett, hogy az üzemek végre megérthetnék: nem elég hangoztatni, hogy művelt szakmunkásokra van szükség. De még azt se mondta, hogy majd ő telefonál a szakszervezeti bizottságnak vagy a pártszervezetnek, és jól megmondja a véleményét, pedig máskor, más tanulók esetében, ezt meg is tette. Ő is tudja, hogy Ilonka érdekében ez így jobb. És talán azt hiszi, amit Szöszi is gondolt először, hogy lovagiasságból ment el egy időre.

Lenke kedveli Ádám Ferit. Azelőtt Körmendiné is kedvelte, de most annyira haragszik rá, hogy beszélni sem szeret róla. Kiégett, cinikus, elvetemült fráter, jó, hogy az osztály megszabadult tőle.

Lenke beírja az osztálykönyvet, aztán felnéz:

– Számtanóra van – azt mondja.

Mindenki csodálkozik. Ezt tudják, de hát nincs tanár.

– Én vagyok a tanár – feleli Lenke a néma kérdésre. – Elvállaltam, hogy amíg nem lesz jobb, én tanítom a matematikát. Algebrai alapismeretek következnek.

Lejön a katedráról, sétálgat, elkezdi. Hogy ő annak idején elvégezte a gimnáziumot, azóta nem tanult matematikát, kivéve tegnap este és éjszaka. Megvallja, gimnazista korában legtöbbször négyese volt ebből a tárgyból, mert mint a legtöbb lány, nem szerette. Pedig később, az életben, jó hasznát vette volna, nemcsak azért, mert most muszáj neki matematikát tanítani. Aki a matematikához ért, sok mindenhez ért. Szabadjon erre egy nyelvi példával rávilágítani. Nemhiába mondjuk a mindennapi szóhasználatban, ha valami meglepetés ér bennünket: erre nem számítottam. Vagy pedig, hogy egy meggondolatlan cselekedetnek kiszámíthatatlan következményei lehetnek. A magyar nyelv számolásnak, számításnak nevezi például a mindennapi életben való előrelátást, a körülmények és esélyek mérlegelését. A mérlegelés is matematikai fogalom.

– Ebben az osztályban – folytatja – főképp a nők állnak gyengén matematikából. Vannak, akik azt mondják, a nőknek nincs érzékük hozzá, és hogy ennek még biológiai okai is vannak. De mert mégis vannak néhányan a nőneműek közül, akik jól állnak ebből a tárgyból, aligha szorul bizonyításra, hogy nem annyira biológiai akadályokról van szó, mint arról, hogy nem szeretjük eléggé a matematikát, nem érdeklődünk iránta. Ebbe magamat is beleértem. Én most megkísérlem, hogy megszeressem, kérem nőtársaimat, kövessenek. Kérem az erősebb nem itt levő képviselőit, legyenek segítségünkre. Bízom abban, hogy a mélyebb matematikai összefüggések feltárása közben ők is tehetnek felfedezéseket. Éppen az a feladatunk, hogy azt az anyagot, amit már az általánosban tanultunk, most mélyebben elemezzük. Próbáljunk meg lelkesedni azért, hogy az emberi agy feltalálta az algebrai kifejezéséket, amelyek azzal,

hogy betűket használunk a számok helyett, általánosítják a matematikai törvényt, amely számokkal csak egy adott esetre lenne érvényes.

„Ezt megírom Ilonkának” – gondolta Szöszi.

Meg is írta, mert hiszen ilyen számtanórájuk még nem volt. Lenke maga jóformán nem is magyarázott, nem is ő írt a táblára, hanem mindig valamelyik fiú, de például még a bukott Tóthnét is kiküldte, és addig nem is engedte a helyére, míg meg nem értette, amit felírt:

$$a \bullet 2x+2$$

Ő maga meg beült a padba, éppen Ilonka helyére, és még jelentkezett is, úgy tett fel kérdéseket Tóthnénak.

Óra végén pedig Szilágyi osztálytárs odament az osztályfőnökhöz, és azt mondta:

– Ne tessék félni, tanárnő, kérem! A jó tanár olyan, mint a jó muzsikus, minden hangszeren játszik.

Nyírbátor és Budapest között egy héten kétszer is megfordul a posta. Ilonkának már fel szabad kelnie, átjárogat a szomszéd kórtermekbe, segít a nővéreknek az ételt felszolgálni. Csak a kórházi inget és köpönyeget viselheti, a ruháját el is zárták. Az első levelében külön írt az osztálynak is, fel is olvasták.

Kedves Osztálytársak!

Sírtam egy jó sort, hogy milyen jók is hozzám mindannyian, hogyan is tudnám megszolgálni, Nem haragszanak talán, sok mindent elosztogattam, nem is tudtam volna hova rakni azt a rengeteg finomságot. Vannak itt öreg nénik, akikkel bizony nem sokat törődnek, az ápolónők is örültek, habár tőlem nem is akarták elfogadni. A kis kéményseprőt rákötöttem az ágyra, az úttörőbaba meg a kisszekrényen áll, hogy mindig lássam. Józsának külön írok majd, de addig is: a málnaszörpös üveg nem törött el, az egész kórterem azzal issza a teát, nagyon ízlik. Nagyon sokat nevettem a fiúk rajzain, az is kézről kézre járt. Babai osztálytársnak igazán szép volt a verse. Csak azt nem hiszem el, amit Szilágyi osztálytárs irt, hogy nálunk az osztályban öregek vannak. A csokiról, ami Kobler néni küldött, leszedtem a papírost, és eltettem, olyan szép ötös van rajta. És még egyszer nagyon köszönöm Bors tanárnőnek, hogy meglátogatott.

Ebből a levélből mindenki azt értette, hogy visszajön, különben miért írta volna például azt, hogy „nálunk az osztályban”. Bors Lenkével nem levelez, csak Szöszivel.

Szöszi rögtön, az első válaszban meg akarta írni neki, hogy ne féljen semmit, Ádám Feri lemorzsolódott, az osztályban még nem tudják, de ez biztos. És azt is, hogy felejtse el, az nem érdemli meg, hogy egy olyan lány, mint Török Ilonka, szenvedjen érte. Háromszor is belekezdett, de mindig összetépte, mert az egészet nem írhatja meg. Ilonkának biztosan nagyon fájna, hogy a fiú őneki úgy elmesélt mindent. Meg különben is, akármilyen hasznos volna, ha sikerülne kiábrándítani, azért még nagyon friss a seb ahhoz, hogy megint feltépje. Még az se biztos, hogy egyszerre kiábrándulna. Hátha azt hinné, hogy a fiú lovagiasságból maradt ki, akkor meg annál rosszabb. Még azt is a fejébe veheti, hogy akkor inkább ő nem jön vissza.

Ilonka hosszú leveleket ír, de Ádám Ferit meg sem említi, még önmagáról sem közöl sokat. Boriska tanító néni volt nála, hozott cukrászsüteményt meg könyveket is. Újra elolvasta az „Egy magyar nábob”-ot Jókaitól, most még jobban tetszett, mint kis-

lánykorában. Most kölcsönadta a Hatoskának. Mert a betegek nem névről szólítják egymást, hanem az ágyak számáról. Neki, Ilonkának, szerencsés száma van, ő a Heteske. Hatoska, az egyik szomszédja, egy géplakatos felesége, őt szereti mind között a legjobban. Ötvenéves, de sovány, vézna. Kórháztölteléknek nevezi saját magát, mert már mindenféle betegsége volt. Most éppen strúmával van bent, vagyis csak a torka „véres", ahogy mondja, mert örökké tréfál. De nincs egy porcikája aminek ne lett volna baja: rossz a szeme, asztmás, hiányzik az egyik veséje, keze-lába reumás. Mégis mindig jókedve van, vicceket is mesél, miközben vastag okuláré jávai az orrán csillagocskákat horgol az ágyon. Nem is mindig illedelmesek a viccei. De amikor Ilonka még nagyon beteg volt, félnapokat ült mellette, teával itatta, törölgette a homlokát, és naponta ötször is megigazította a feje alját.

Nyolcaska, a másik szomszéd, gömbölyű asszonyka, olyan fitos az orra, hogy amikor hanyatt fekszik, bele eshet az eső. Amikor meg oldalt, akkor olyan az ágya, mintha egy óriási labda volna a takaró alatt. Nemhiába epebajos, Nyolcaska sokat veszekszik, a nővérekkel is, a betegtársakkal is. Például Ketteskével és Hármaskával, mert olyankor is beszélgetnek, amikor ő aludni vágyna. Ketteske és Hármaska, két öreg parasztasszony, mindig a halálról beszélgetnek. Azért, mert Ketteske nagyon fél a haláltól, Hármaska meg nem, és Ketteske arról faggatja az ágyszomszédját: „Hogy lehet, hogy maga nem fél? Miért nem fél?" Még ijesztgetni is szokta, hogy sötét lehet ám odalent. Aztán olyan rémségeket mesél, hogy a foga is vacog annak, aki hallgatja.

De akármilyen borzasztókat beszél ez a Ketteske, Hármaska csak nevetgél azzal a fogatlan szájával, és azt mondogatja: „Maga talán örökké akarna élni? Annyi, millió ember meghótt, majd mink is kibírjuk." Aztán a fejére húzza a rádióhallgatót.

Mert kagylós rádió van minden ágyhoz. Ilonka minden hajnalban arra ébred, hogy szól benne a Rákóczi-induló. Oda van felakasztva az ágy sarkára, a párnáig elhallatszik, ha nem is teszi a fülére. A mérges Nyolcaska egyszer a falhoz is vágta a magáét, hogy mit duruzsol a fülébe.

Őt, Heteskét, sokszor szelíden csipkedik, mert annyit irkál. Hogy biztosan szerelmes leveleket ír. Eleinte azt se akarták elhinni, hogy Jancsi, aki be szokott hozzá jönni, az édestestvére.

Szöszi is beszámolókat ír, főleg az iskoláról, olyan nap nincs, hogy ott ne történne valami. Ha csak annyi is, hogy amikor kicsöngetnek az első óráról, a folyosón ott áll egy ragyogó szemű, tízéves forma cigánygyerek, Mákos osztálytárs legkisebb fia. A mama küldte, hogy kérjen az apjától húsz forintot, különben estére nem kap palacsintát. Szemes doktorné egy hétfői napon felkötött karral jött iskolába. A vasárnapi autókiránduláson karamboloztak egy tehénnel, de sem Szabolcskának, sem Nyíregyházának nem történt semmi baja. A mama önfeláldozóan átkarolta csemetéit, azért is sérült meg.

Aztán egyszerre csak olyasmi történik, ami háttérbe szorítja az iskolai eseményeket. „Képzeld – írja Szöszi Ilonkának –, hazajön a mamám Németországból, talán már márciusra, de legkésőbb áprilisra itthon lesz. És akkor Veronkát soha többé nem kell visszaadnunk Vincze Sándornak. Mert tőlünk elvehetné, de a szülőanyjától nem veheti el."

Ő karácsonykor küldött egy táviratot a mamának, és megvallja, egy kicsit csodálkozott, hogy egy ideig nem jött rá semmi válasz. Sőt igazában a mama őneki még most se válaszolt. Csak a volt férjének, Szöszi apjának, Varga Rezsőnek. Karácsony

este, amikor apa náluk vacsorázott, megmutatta neki a mama levélét. Észre sem vette, hogy apa azt a levelet a zsebébe tette. Ez csak egy jó hónap múlva derült ki. Apa egyszerre csak felhívta az üzletben, utána randevúztak egy eszpresszóban, és akkor Varga Rezső kivesz a zsebéből egy légiposta-levelet, de nem ugyanazt, amit elvitt, egy másikat. Mert írt a volt feleségének, és a volt felesége válaszolt. És most ő mutatta meg a mamája levelét Szöszinek. Pedig, ha jól meggondoljuk, szerelmes levél volt. No, ne gondolja Ilonka, hogy olyan értelemben, mintha ömlengések lettek volna benne vagy más effélék, de vallomások igenis voltak abban a levélben. Persze, azok sem szerelmi vallomások, hanem annál sokkal komolyabbak és fontosabbak. A mama arról tett vallomást, hogy ő annak idején, amikor Vincze Sándorért elhagyta Varga Rezsőt, igazában elrontotta az életét. Igaz, nagyon fiatal volt, csak tizennyolc éves. És az a baj, az a legnagyobb baj, hogy fiatalkorában az ember még nagyon keveset tud az életről és a boldogságról. Sokan visszasírják ifjú éveiket, és nem gondolnak arra, hogy a fiatalságnak nemcsak előnye van, hanem hátránya is. Igen, ilyeneket írt a mama abban a levélben, valóságos bölcselkedéseket, habár nagyon rossz helyesírással. Ő írja, semmiképpen nem sírja vissza a fiatalságát, dehogyis csinálná még egyszer végig azt a sok szenvedést és csalódást, amiben része volt! Igen, ha a mai eszével lehetne újra tizennyolc éves! Csak hát ez lehetetlen. Vagyis a mama azt akarja mondani, hogy még a fiatalságért sem adná oda azt a tudást és tapasztalatot, amit megszerzett az elmúlt keserves, húsz esztendő alatt.

Még Szösziről, elsőszülött lányáról is ír a levélben. Hogy mindig is a legközelebb volt a szívéhez, pedig nem is ő nevelte. Az se volna csoda, ha Szöszi nem szeretné őt, de szereti. Egyedül csak neki, a nagylányának jutott eszébe, hogy az édesanyja egyedül van szent karácsony éjszakáján, és táviratot küldött neki. Olyan volt az a sürgöny, mint egy valóságos kis karácsonyi angyal, ami leszállt a mennyből. Pedig alig tudta kisilabizálni, egyfelől a könnyek miatt, másfelől meg azért, mert a német postán csak körülbelül írták le a szöveget. Mégis megértette, és nemcsak a szavakat, hanem még sok mindent! Évek óta nem volt olyan fájdalmasan boldog karácsonya, mint éppen 1961-ben, magányosan, azzal a kis táviratblankettával. Akár elhiszi neki Varga Rezső, akár nem, egyszerre úgy érezte, hogy ő nem is magányos, neki van egy lánya Magyarországon, akinek a szívében ő otthon van. És még egy kislánya is van, akit éppen a nagylánya nevel, szerencsére, mert biztos, hogy sokkal jobb embert nevel belőle, mint Vincze Sándor nevelt volna, vagy akár csak ő maga, a szülőanyja. És – itt következik a legfontosabb vallomás – Vincze Sándornénak ezen a magányos karácsonyestén első férje, Varga Rezső is eszébe jutott. Azért, mert hiszen Szöszinek ő az apja. Váradi Rózsi neki köszönheti, hogy az öt gyereke közül egy olyan jószívű. És lehet bármennyi hibája is egy embernek, mégiscsak az a legfontosabb, hogy jó szíve legyen.

Nagyon hosszú levél volt, a mama még sohasem írt olyan hosszú levelet, és most az egyszer nem az utóiratban közölte a legfontosabbakat. A három németországi gyerekéről is hosszan írt. Talán furcsa egy anya szájából, de meg kell mondja őszintén: Ági, a nagylánya, annyira hasonlít az apjára, kívül és belül, hogy sohasem érezte egészen közel magához. Már kislánykorában is mindig csak az apjához húzott. És mert az apja valóságos uralkodó volt a családban, ő is mindig uralkodni akart a testvérein, még a mamáján is. Még a mamáját is ellenőrizte, hogy mire költ a konyhapénzből, és a mamának nagyon kellett ügyelnie, amikor például titokban énekórákra

járt, hogy Ági meg ne szimatoljon valamit, mert mindent elárult Vincze Sándornak. Persze, az ő ábrándja arról, hogy énekesnő lesz, gyerekség volt, ma már belátja. De ő talán azért maradt olyan gyerekes, felnőtt családanya létére is, mert a férje annyira elnyomta. Neki nem is lehetett soha akarata Vincze Sándor mellett. No, ami Ágit illeti, még csak tizenhat éves, de talán túlságosan is önálló. Jó feje van, okos, és nagyon szép lány, viszont szíve, az nincs. Mindent csak olyan szempontból néz, hogy neki mi haszna van belőle. Imádja a nagy életet, a pénzt és mindent, ami azzal jár. Az apja új házasságát is csak ebből a szempontból nézi. Ők most nagyon gazdagok lesznek, ez a lényeg. Még büszke is arra, hogy az ő negyvenöt éves papája meg tudott hódítani egy huszonegy éves nőt, egy gazdag család leányát, és mint vő, uralkodó lesz abban a német családban is. Révbe jutottak, teljes jogú nyugati állampolgárok lesznek e házasság által, nem pedig szegény menekültek, mint eddig voltak. A fiúknak is jobb lesz, előkelő internátusban nevelődnek. A gyerekek már jól beszélnek németül, még egy-két év, észre sem veszi senki, hogy nem német származásúak.

De a mama azt írja: a kisebbik fiú, Laci, nem akar németté válni, akármilyen jól beszél is németül. Laci érzékeny lélek, természetében inkább az anyjára üt, nem az apjára. Az soha nem lesz boldog ebben az idegen világban, annak nem elég, hogy jómódban él. A mama éjszakákon át töprengett, sírt, küszködött magával: hogyan hagyja itt Lacit? A másik kettő az apjához húz, de Laci nagyon magára marad, ha édesanyja hazamegy Magyarországra. Végül is a döntő elhatározást éppen Lacinak köszönheti. Egy kicsempészett levélben – mert az internátusban figyelik a levelezését, az apja megbízásából – azt írta az anyjának: menjen csak haza, és ő, Laci, ha a saját lábára áll, szintén hazamegy utána, ő még csak tizennégy éves, most még nem képes arra, hogy az anyjának gyámolítója legyen. Vincze Sándor elszakította őket egymástól, úgysem találkozhatnak, a legjobb esetben évenként egyszer-kétszer, ő, Laci, egyelőre még fogoly, a tulajdon apja tartja fogságban, és ezen, fiatal kora miatt nem tud változtatni. Nem tanácsolhat tehát mást a mamának, mint azt, hogy térjen vissza hazájába. Kérve kéri erre! Legalább mire eljön a nap, hogy ő is szabadon rendelkezik sorsával, az édesanyjához jöhet haza Magyarországra. Levelezni így is levelezhetnek, Lacinak van egy német barátja, az, aki ezt a levelet is kicsempészte, annak a címére a mama mindenkor írhat, Laci is ír, nem akarja elfelejteni anyanyelvét.

„Így hát – írja Szöszi Ilonkának – még az is megtörténhet, hogy tavaszra már lesz mamám, és néhány év múlva egy fiútestvérem is. És ha a mamám itthon lesz, akkor én is levelezni fogok Lacival."

De azt már nem írta meg Ilonkának, hogy a családban nem mindenki örül olyan egyértelműen a mama hazatérésének. A nagymama például – miközben a szemét törölgeti, hiszen mégiscsak a kisebbik lányáról van szó, akiről azt hitte, soha nem látja viszont – ilyeneket mondogat: csak meg ne bánja! Meg még azt is: mindig ilyen hebehurgya volt, Varga Rezsőt otthagyta Vincze Sándorért, most meg Vincze Sándort hagyja ott Varga Rezsőért. És amikor Szöszi megkockáztatja: „De hiszen Vincze Sándor elhagyta a mamát!" – a nagymama ráförmed unokájára: „Olyat még nem hallottál, hogy egy férfi megbolondul, aztán mégis észre tér?" Ami Árpádot illeti, szintén nem osztozik a felesége felhőtlen örömében. Az első volt, hogy kijelentette: Veronkát nem adja vissza a mamának, mert sem őt, sem Varga Rezsőt nem tartja megfelelő nevelőnek. No, Szöszi ennek csak örült, ebben egyet is ért a férjével, hiszen Varga Rezsőnek csak egy társbérleti szobája van, hova is vinnék a kislányt? Hanem például

Laci reménybeli hazatérésnek ügyében Árpád nagyon is kiállhatatlanul nyilatkozott. Azt mondta, ez csak olyan ábránd, egyike a mama ábrándjainak, amibe olyan könnyen beleéli magát. Laci még sokára lesz nagykorú, és nagy kérdés, addigra hogyan fordul a gondolkodása. Szöszi tehát ne ringassa magát ilyen ábrándokba. Ott, idegenben, reakciósok között, valóságos csoda lenne, ha nem ragadna rá környezetének gondolkodása. Miért is ne? Az lehet, hogy nem szereti az apját, és szereti az anyját. De politikai, világnézeti öntudat biztosan nincs benne, honnan is lenne? Talán Vincze Sándorné Váradi Rózsika nevelte volna bele? Amikor ő maga is olyan szentimentális kispolgár?

Szöszinek ezektől a szavaktól könnybe lábad a szeme. Miért kell elrontani az ő örömét, reménységét? Mondjuk, hogy Árpádnak igaza lesz, és Laci csakugyan elfelejti, visszavonja azt, amit tizennégy éves korában ígért az anyjának! Kinek van kára abból, ha ő most egy kicsit örül neki? És a mamának is könnyebb így hazajönni.

De nem is a Laci-ügy a legkeserűbb ürömcsepp, ami az örömbe vegyült.

Varga Rezső mostanában majdnem minden vasárnap kijön hozzájuk, náluk ebédel, sétálni viszi az unokáját is, és ilyenkor elmeséli, mit írt a mama, hogyan áll a válóper meg a hazatérés ügye. Járt a Magyarok Világszövetségénél is, hogy segítségüket kérje. Az a szerencse, hogy Vincze Sándor maga sürgeti a válópert, egybe akar kelni választottjával, persze, félti a zsíros halacskát, nehogy a lány közben kiszeressen belőle. Anyagi természetű tárgyalások is folynak Vincze Sándor és felesége között, persze, ügyvédek közvetítésével. A mamának tartásdíj jár, az volna jó, ha egy összegben kapná meg, mint afféle végkielégítést. Igen ám, de Vincze Sándornak nincs erre pénze, a menyasszonya szüleihez kellene fordulnia. Az pedig mégiscsak rázós, kényes dolog! Az a fontos, hogy Vincze Sándor meg ne neszeljen valamit a mama hazatérési terveiből, mert akkor biztosan nem fizet. Majd bolond lesz! Ebben az ügyben Varga Rezső már telefonon is beszélt a mamával, és azt a tanácsot adta neki: követelje a pénzt azzal, hogy csak bizonyos összeg fejében írja alá a válást.

– Hm – mondta Árpád a családi asztalnál. – Akkor aligha lesz itthon egyhamar. Az ilyen peres ügyek évekig is elhúzódhatnak.

– Most mit akarsz ezzel mondani? – szólalt meg a nagymama. Olyan nagyon sürgős? Inkább Várjon még egy kicsit, mintsem hogy egy szál pendelyben térjen haza.

Árpád ilyenkor a homlokát ráncolja. Látszik rajta, hogy türtőzteti magát.

A következő vasárnapon Varga Rezső gyanútlanul újabb mesékkel és tervekkel áll elő. A mama azt kérdezte legutóbbi levelében: ha megkapja a pénzt, mit vegyen rajta? Autót? Vagy vegyen csupa ruhaneműt? Azt vámmentesen hozhatja haza.

– Hát én ebben nem tudok tanácsot adni – mondja Árpád ingerülten.

– Én azt írtam neki, legjobb a készpénz, csak sok legyen! – mondja Varga Rezső ártatlanul.

És nevet hozzá, gondtalanul, derülten. Ő már csak ilyen. Örül neki, hogy visszakapja az első feleségét, és ha még hozományt is hoz a második házasságából, annál jobb. Varga Rezső nem az az ember, aki a pénzt visszautasítja. De azért valami nagy fontosságot nem tulajdonít neki. Azt sem lehetne ráfogni, hogy kapzsi volna.

Ahány vasárnap, annyi meglepetés. Egyszerre csak azzal állít be, hogy a mama újabb kérdést tett fel levelében: mi volna, ha ő hazahozná a pénzt, amit kap, és azon nyitna egy kis eszpresszót? Varga Rezső nézzen utána, van-e erre lehetőség.

– Höhöhö – Varga Rezső maga is nevetett ezen, amikor elmesélte. – jellemző anyátok naivságára.

– Miért? – szólt akkor közbe váratlanul az idősebbik Körmendiné. – Nem is rossz gondolat! Az én uram nem lehetne maszek ma is? Ki kényszerítette, hogy menjen be a szövetkezetbe? Annyi ezresem lenne, ahány kisiparos dolgozik ma még Budapesten!

– Jól van, édesanyám… Hagyjuk ezt – förmed Árpád a saját anyjára, mert valakin csak ki kell töltenie a mérgét. Az apósát, mint vendéget mégsem utasíthatja rendre. Vagy talán attól tart, hogy ha szólna, nagyon is erős dolgokat találna mondani?

Aztán szerencsésen másra terelődik a szó. A mama azt írta, ha megérkezik, a lányáéknál száll meg, már az illendőség kedvéért is, és azért is, mert alig várja, hogy egy kicsit együtt lehessen a gyerekeivel, és megismerkedjék első unokájával.

– Szóval tőlünk akarod elvinni a menyasszonyt, Rezső bátyám – jegyzi meg Árpád. – Lakodalmat is csináljunk?

– Arra nektek ne legyen gondotok – feleli Varga Rezső elfogulatlanul. – Majd megrendelem a margitszigeti Nagyszálló vagy a Budagyöngye különtermében.

Talán a szigeti Nagyszálló említése teszi, Árpádnak valami furcsa fény villan meg a szemében. Amikor még csak háromhetes házasok voltak, Varga Rezső ugyancsak a szigeti Nagyszállóba vitte el mulatni, táncolni a lányát. Méghozzá abban a mélyen kivágott kisestélyiben, amit a mama küldött neki Németországból. Olyan ez Árpádnak, mint ördögnek a tömjén. És azt kérdi:

– És hova fektessük a menyasszonyt?

– Hát majd arra a néhány napra átadjátok neki a szobátokat – mondja Varga Rezső. – Ennyit megtehettek, mégiscsak anyátok! Ti majd megalusztok itt a verandán. Aludtatok ti a nagymama konyhájában is, nem is néhány napig, mégis boldogok voltatok, kóficok!

És nevet hozzá, vidáman, felszabadultan, fiatalosan. Dehogyis veszi észre, mi játszódik le a vejében!

Ez igazában csak este derül ki, amikor kettesben maradnak. Árpád ott ül az ezerkétszáz forintos fotelban, a cipőjét fűzi ki, Szöszi ágyaz. És akkor egyszerre csak:

– Tulajdonképpen… egy maszek fodrászatot is nyithatna apád azon a pénzen, amit a mamád a második férjétől kicsikar. Ketten dolgozhatnátok benne, a mamád meg csak ülne a pénztárban. Az volna csak a gyöngyélet! Kiírhatnátok a cégtáblára: *Rezső és leánya*. Vagy: *Szöszi Hölgyfodrászat, szolid családi kiszolgálás*.

– Miért? – mondja Szöszi mérges suttogással, a gyerek miatt. – A te apád még három évvel ezelőtt lehetett maszek? És ha a mamádra hallgat, akkor még ma is az lenne.

– Most hogy jön az ide?

– Úgy, hogy hagyd békén a szüleimet, én is békén hagyom a tieidet. Nem kell félned, hogy a nyakunkra jönnek.

– Miért, az én szüleim a nyakunkra jöttek? Azt hittem eddig, nekik köszönhetjük, hogy házunk van…

– Fújd fel a házadat! – mondja Szöszi elfulladtam. – Pont olyan vagy, mint a mamád!

– Kösz! – mondja a családfő, és lerúgja a cipőjét, hogy csak úgy koppan.

– Az én szüleim legalább őszinték – folytatja Szöszi, és csapkodja a vánkosokat. – Nem is tagadják, hogy szeretik a pénzt. És te? Más gondod sincs, mint hogy most mit ruházunk be, ha lejár az egyik részlet, akkor mit veszünk, meg mikor építünk a házhoz. Talán az fáj, hogy a mamám nem neked hozza azt a pénzt, hogy tornyot építhess belőle a házadra…? Mert arra az én borravalómból nem futja.

Ezt nem, ezt nem kellett volna, nem lett volna szabad. Körmendi Árpád csak felpillant, mint egy sebzett fiatal medve. Lehajol a cipőjéért, visszadugja bele a lábát, de olyan indulatos-dühösen, hogy a kérgét is letapossa. Fogja a nyakkendőjét, amit már előbb levetett, a nyakába veti, mint egy hurkot, mintha fel akarná vele akasztani magát.

– Most… hova mégy? – kérdi rémülten Szöszi.

– Sétálni – feleli Árpád. – Aludj jól, álmodj szépeket!

És elrohan. Szöszi legszívesebben utána futna, belekapaszkodna. De most már úgyis hiába, úgyse tudná visszatartani, még el is lökné magától. Csak menjen, ha még most is, annyi év után is, ennyire meg tud vadulni egy elhamarkodott szótól. Hiszen ő nem akarta! Nem ezt akarta! Ő csak a szüleit védte, illetve hát… Támadott, az igaz, de csak védekezésből. És mi van abban? Árpád maga szokta mondani, hogy az ő szülei tipikus kispolgárok, különösen az anyja, és közben észre sem veszi, hogy ő maga is kezd hozzájuk hasonlítani. De talán épp az a baj, azért fájt neki ennyire, mert a felesége ráhibázott az igazságra. Hiszen ők, fiatal létükre, maholnap már egészen úgy élnek ebben a vén házban, mint egy öreg házaspár, minden gondolatuk csak a napi gondok és teendők körül forog. Még szerencse, hogy mindketten iskolába járnak. Így legalább néhanap foglalkoznak más emberek életével is, mint ő például Török Ilonkáéval. Az iskolának köszönheti, hogy néha egy kicsit kipillant ebből a szűk világból, hogy elutazott Homokszállásra, látja, más is van a világon, mint a hűtőszekrényrészlet. Igaz viszont, hogy az iskolát mégiscsak Árpádnak köszönheti.

Ült a megvetett ágy szélén. Még sírni sem volt kedve. Most hova ment? Pénz nincs nála, hogy valami kocsmában kössön ki. Küszöbön a március, de még nagyon hideg, lucskos-havas az idő, most biztosan rója az utcákat, vagy… Mit lehet tudni, még az is lehet, hogy van valami kis pénze, vagy összetalálkozik valami ismerőssel, betérnek egy talponállóba. Háromhetes házas korukban is részegen állított haza hajnaltájban a

rákoskerti kalyibába. Igaz, ilyen azóta nem fordult elő legföljebb annyi, hogy egy-egy bankett vagy vállalati muri után egy kicsit spicces volt, de olyankor kedvesebb, mint máskor szokott lenni. Még az sem véletlen, hogy éppen most vesztek megint ennyire össze, amikor Varga Rezső megint felbukkant az életükben. És mi lesz akkor, ha a mama is itthon lesz, és gyakrabban járnak össze? Csak nem tilthatja ki a szüleit? Nem, akárhogyan gondolkodik, Árpád igazságtalan! Ha ő tud egy fedél alatt élni az idősebb Körmendinével, akkor Árpád is kibírhatja néhanap. Varga Rezsőt és a mamát.

Tizenegy óra, fél tizenkettő. Kezd hűlni a szóba, egy kicsit borzongva gunnyaszt az ágy szélén. Ha csak kettőkor vagy háromkor jön haza, akkor holnap mind a ketten összetörten ébrednek, pedig iskolanap is van, hétfő. És ha egyáltalán nem jön haza, ha kimarad egész éjszakára, és be sem megy dolgozni? Így érti meg az ember, hogy némelyik embernek milyen könnyen tönkremehet az egész élete. Ha még velük is előfordul ilyesmi, pedig ők mégiscsak szeretik, meg ismerik is egymást. Az anyósa persze, ha megtudja, majd a menyét okolja, csakis az asszony a hibás, nem az ő drága jó fia, megmondta ő már annak idején, hogy nem való ez a lány az ő fiához, amilyen széllelbélelt lingár ennek az apja, az anyja pedig… Jobb nem is beszélni róla, hogy milyen könnyűvérű, haszontalan nőcskének tartja a mamát már most is, pedig még nem is ismeri.

Mi vár rájuk? Hiszen hosszú még az élet. Ők még nagyon fiatalok, és most úgy gondol erre, mint valami fenyegetésre. A mama azt írta a levelében, hogy a fiatalságnak is vannak hátrányai. Ez igaz, de azért előnyei is vannak. A szerelem fiatalkorban sok mindent elfeledtet. Akármilyen csúnyán összevesznek is néha, azért a szerelem kibékíti őket. De később, amikor már nem húsz-, hanem harminc- vagy negyvenévesek lesznek… ők is úgy élnek majd, mint az öreg Körmendiék? Hogy csak a megszokás tartja együtt őket?

Fél egy múlt öt perccel. Odament a fia ágyacskájához, megcsókolta a kicsi öklét, és elkezdett csöndesen sírni. Hátha úgy igaz az, ahogy sokan mondják is, hogy az életben sokkal több a bánat meg a szomorúság, mint az öröm. És talán az igazi nagy írók azért írnak majdnem mind szomorú és tragikus végű könyveket, mert ahogy Bors Lenke tanítja, hűen tükrözik a valóságot. Azok a könyvek, filmek, színdarabok, amelyek happy enddel végződnek, mind hazudnak? Nincsenek is boldog emberek? Hát akkor mi lesz Ájájból?

És akkor meghallotta a drótkapu nyílását meg a lábtörlést a verandaajtó előtt, utána meg nehéz, fáradt lépteket. De nem jött be rögtön a szobába, úgy látszik, már a verandán levetette a cipőjét, biztosan nem tudta róla lesikálni a télvégi havat. Nyílik a konyhaajtó. Oda viszi ki a cipőt, a tűzhely alá állítja, hogy reggelre megszáradjon.

Aztán bejön, szervuszt morog, de nem néz rá, azt se kérdi: miért nem feküdtél le? Elkezd vetkőzni, szó nélkül lefekszik, befelé fordul. Jól átfázhatott a csatangolásban; Szöszi, amikor óvatosan bebújik a paplan alá, érzi, hogy milyen hideg az egész teste, pedig nem is érnek egymáshoz. Még az sem igaz, hogy a közös takaró kibékíti őket, ahogy mondani szokták. Nem, nem igaz, mert ha valami harag van köztük, Árpád sohasem csókolja meg, az nagyon rossz is volna. Az egyszerűen sértés lenne, mert azt jelentené, hogy a szerelem meg a barátság más lapra tartozik. Náluk, kettőjüknél, legalábbis ezt sohasem lehetett elválasztani. A szavakkal okozott bántást és sebet csakis szavakkal lehet meggyógyítani, nem pedig csókokkal.

18

Március első vasárnapján is havas eső esett. A férfiak rögtön ebéd után átmentek a szomszédba televíziót nézni, Veronka is velük. Meccs van. Váradi nagymama bement a városba Joli néniékhez, az idősebbik lányához, az idősebbik Körmendiné pedig a Bábszínházba viszi ma délután Pityut, Zsuzsi fiát, ő is elment hazulról rögtön ebéd után. Zsuzsinak ma délutánra alighanem a főhivatású nevelővel van programja.

Szöszi éppen végzett a mosogatással, a konyhatakarítással. Megrakta a kis kályhát a verandán. Nem is bánja, hogy egy kicsit egyedül marad, van éppen elég gondolkodnivalója, de az is lehet, hogy olvas. Mari, a kolléganője elhozta neki egy Pontoppidan nevű dán író regényét. Varga Rezső ma nem jött ki hozzájuk, lehet, hogy nemcsak a focimeccsek, hanem a lóversenyek is elkezdődnek már ilyenkor? Mindegy, jobb is, úgyis megint csak felhúzná Árpádot a gyanútlan csevegésével. Még a múlt heti harag sem szívódott fel egészen. Azóta, hogy akkor késő éjjel hazajött, nem veszekednek, de alig beszélnek egymással. Még reggelenkint sem. Hétfőn reggel Szöszi fel akart kelni, hogy begyújtson, és akkor Árpád azt mondta neki: „Maradj csak, aludj még egy órát." Nem haraggal mondta, sőt mintha még valami bűnbánatféle is lett volna a hangjában, vagyis inkább szomorúság. Persze, neki is sok minden megfordulhat a fejében, sok mindent végiggondolhat, ugyanúgy, mint Szöszi. Ez sokkal rosszabb, mint a veszekedés. Szöszi is valami bűnbánatfélét érez a férje szomorúsága miatt. És az a legnehezebb, hogy nem tud segíteni sem rajta, sem önmagán. Szívesen fölkelne, hogy reggelit adjon neki, úgyis csak forgolódik az ágyban, nem tud már elaludni, de hát nem kelhet fel, ha egyszer nem akarja! És mindennap elmegy reggeli nélkül, este pedig azt se kérdi, mi újság az iskolában.

Ilonkától se kapott levelet már egy hét óta.

Megmosta a kezét, aztán leült a kályha mellé, nem nyúlt a könyvért, pedig ott van az asztalon. Aztán egyszerre csak valaki a lábát törölte az ajtó előtt, és belépett Török Ilona, még mindig, azóta is, a kék ballonkabátban és kék kötött sapkában.

De ha a kabátja a régi is, ő maga nagyon megváltozott. Szöszi maga sem tudná megmondani, miben. Se kövérebb, se soványabb, még csak nem is sápadt, kicsípte az arcát a hideg. Valahogy komolyabb, de azért nem szomorú. Idősebbnek látszik, pedig frissebb, pihentebb az arca.

Köszöni, ebédelt, méghozzá Juliska néniéknél. Ma délelőtt érkezett meg, a pályaudvarról egyenesen hozzájuk ment. Most néhány napig náluk is alszik, mert a bölcsődében építkeznek. Juliska néni megírta. Sikerült kijárnia a tanácsnál az átalakítást. Azt a nagy kamrát egy fallal kettéválasztják, az elülső rész lesz az ő szobája, azzal a nagy ablakkal, a hátsó részt pedig raktárnak használják.

A haja egészen rendes. Nyírbátorban levágatta rövidre, megmosatta, berakatta. Szöszinek persze volna kifogásolnivalója, egy kicsit túlságosan kibodorították, de hát nem akarja bántani a vidéki kollégákat. A kis kályha mellett ülnek. Szöszi megkérdi:

– Tulajdonképpen mikor vágtad le a hajadat? Mert haza már azzal a kacskaringós frizuráddal mentél.

– Az úton – mondja Ilonka.
– A vonaton?
– Dehogy… A homokúton. A szeszgyár után. El is ástam.
– A hajadat?
– Nem sajnálom. Amikor olyan nagybeteg voltam, a nővérek úgyis levágták volna. Volt velem elég bajuk szegényeknek, nemhogy még fésülgessenek.

Egy kis csend támad, és Szöszi szívében egy kis sértődöttség, mert még most is olyan hallgatag, zárkózott ez a lány. És hirtelen kimondja:
– Ádám Feri kimaradt.

Ilonka csak éppen felpillant.
– Tudom.
– Megírta valaki? De hiszen az osztályban még nem is tudják! Csak azt, hogy hiányzik.
– Ő mondta – feleli Ilonka csöndesen, töredelmesen.
– Feri? Beszéltél vele?
– Egyszer … ott volt.
– A kórházban?

Megint egy kis csend.
– Ne haragudj – kérleli Ilonka, és sóhajt egy kicsit. – Gondoltam, hogy megírom neked, mert azt is tudtam, hogy beszéltetek. De aztán halogattam, hogy majd, ha találkozunk.
– Szóval kibékültetek – mondja Szöszi rosszkedvűen.
– Tudom, hogy te haragszol rá. Mondta is, hogy otthagytad. Mert nem értetted meg.
– Mit lehetett azon nem érteni? – csattan fel Szöszi.
– Olyan buta még én sem vagyok. Azt mondta, örül, hogy megszabadult tőled, és nagyon hálás, mert nincs kedve gyerekkocsit tolni. Neked is ezt mondta?
– Énrám azért ne haragudj – kérleli megint Ilonka. – Nézd, én se akarok férjhez menni, ő se akar megnősülni, mi van ebben?
– De akkor miért mondta, hogy szeret?
– Én is szeretem – feleli Ilonka. – Erről egyőnk se tehet.

Szöszi elnémul. Ez neki magas.
– Kérdezted, hogy mikor vágtam le a hajamat – kezdi Ilonka. – Csodálkoztál, hogy az úton. Amikor karácsonykor hazamentem, az volt a legrosszabb. Nem akart vinni a lábam. Leültem az út szélére, és sírtam, hogy miért nem tudok én örülni már semminek. Még annak se, hogy hazamegyek a szüleimhez, a testvéreimhez. És mert a szívemet mégse téphettem ki, levágtam, a hajamat a körömollóval, összetekertem, és belekapartam a homokba. És akkor már valahogy tovább tudtam menni. Gondolom, akkor fáztam meg, mert hideg és nyirkos volt a homok.

Szöszi, mert már járt arra, elképzeli, ahogy az út szélén ül, sír, és mindig előrevesz egy fonatravalót abból a gyönyörű hajából, nyirbálja.
– És most már tudsz örülni? – förmed rá. – Ahelyett, hogy belőle csinálnál rendes embert, hagyod, hogy ő bolondítson meg téged!
– Így a legjobb – mondja Ilonka.
– Hogyhogy így? Most ő is visszajön az iskolába?
– Nem.

– Hát?

– Úgyse lenne türelme végigjárni a négy évet. Inkább filmet ír.

– És ahhoz lesz türelme?

– Ahhoz nem kell főiskola, se semmi. Most van egy pályázat, arra beküldi.

– Kirázza a kisujjából, igaz?

Ilonka sóhajt egy kicsit, aztán megkérdi:

– A gyerek még alszik? Igaz, most majd látom mindennap, többet, mint te – mondja és feláll.

Szöszi nem is marasztalja. Minek? Nekik nincs már beszélnivalójuk. Csak amikor belebújik abba a szódavízzel bélelt ballonjába, megjegyzi: még nézni is rossz, hogy valaki, ilyen nagy betegség után, így járjon. Ilonka helyében ő előleget kérne, de akkor is venne egy melegebb kabátot.

– Most már nem érdemes. Tavasz lesz – mondja Ilonka.

Ettől a szótól, hogy tavasz, hirtelen rémület nyilall Szöszi szívébe, ugyanúgy, mint amikor Feri azokról a nőkről beszélt, akik… ugyanolyanok, mint a többi.

– Vagy most már… nemcsak sétálni szoktál vele? – ezt kérdi, és noha ez könnyen lehetne érthetetlen, Ilonka mégis megérti és elsápad:

– Ne mondj ilyet! Nem is találkozunk, soha többé!

Csak nézik egymást.

– Most már végképp nem értem – mondja aztán Szöszi, egy kicsit azért megkönnyebbülten.

Ilonka pedig, már kabátosan, mint valami utóiratot:

– Mi elváltunk, végleg! Megegyeztünk, hogy nem való nekünk a házasság, őszerinte ugyan nekem való, csak majd később, hogy én biztosan férjhez fogok menni. Most ne is mondjam, hogy nem, mert az később úgyis megváltozik. Azt, pedig ő nagyon jól tudja, hogy én nem vagyok arra való, hogy… valakinek a játszópajtása legyek. Ő talán nem tisztességes, de becsületesnek tartja magát. Abban hibás, hogy nem gondolt erre előbb. Nem volt joga ahhoz, hogy megszerettesse magát.

– Hol beszéltetek? – kérdi Szöszi.

– A kórház folyosóján. Nem volt látogatási idő, nem is akarták beengedni, aztán mégis, azért, mert én akkor már felkelhettem. Ötször is elmondta, hogy próbáljam meg elfelejteni, ő akkor lenne nyugodt, ha ezt megígérném. És ezzel segített rajtam a legjobban, mert akkor jutott eszembe: miért baj az, hogy én szeretek valakit? Kinek baj az? Attól én még az vagyok, aki voltam. Ha énnekem ez előbb eszembe jut! Mert a szívének nem tud parancsolni az ember, de az se igaz, hogy a szív olyat parancsolhat az embernek, ami nem jó, nem szép, nem becsületes. Most már ne féltsél te engem!

– Most hova sietsz? – kérdi Szöszi.

– Megígértem Juliska néninek, hogy hamar visszamegyek. El akarnak menni valahova, és ha a négy gyerek magára marad, szétszedik a házat. Ilyen rossz időben, amikor ki se mehetnek. Meg úgyis jönnek haza a tieid. A mamád is megjön ebben a hónapban, nem?

Elmegy, még a lépcsőről is visszainteget, visszamosolyog, mosolyával nyugtatja meg barátnőjét, akit néhány perccel ezelőtt majdnem elveszített. Mert hiába, a szívének nem tud parancsolni az ember. Se jót, se rosszat.

Igazi örömmel fogadja az osztály, amikor másnap megjelenik. Körülveszik, megforgatják, még a ballonját is kifordítják, megtapogatják benne azt a vacak kis bélést, és ugyanúgy, mint Szöszi vasárnap, öten is összeszidják, miért jár ilyen vékony kabátban. Ilonka arcán is igazi mosoly, a szemében még igazi könny is, hála a szeretetért.

Kérdezősködnek, mi van a szüleivel, a testvéreivel. Egészséges mindenki? Még azt is megkérdik, hogy az a Fodor brigádvezető most már tisztességesebben viselkedik-e. Tettek-e lépéseket annak érdekében, hogy a villanyt áthozzák a szeszgyártól, beszélt-e valaki az erdőgazdasággal? Hiszen ők mindent tudnak, Bors tanárnő beszámolt a legfontosabbakról.

Még Ödönfi tanár úr is észreveszi, amikor bejön első órára, hogy a harmadik padban ül valaki, egy lány, aki sokáig hiányzott. Pedig ő még a nevüket se igen tanulta meg év eleje óta. Meg is kérdi: beteg volt? És akkor feláll Tóthné, mert ő nagyon rossz tanuló, de élénken vesz részt az osztály társadalmi életében, és röviden elmeséli, hogy Ilonka tanyai lány, vissza is akart menni a tanyára, hogy a szülőket segítse, de ők, az osztály, az I/D, mégis visszahozta. Ödönfi tanár úr kissé szórakozottan simogatja őszülő tüskéit, aztán megjegyzi:

– Ez derék kis osztály… Innen sokkal kevesebben morzsolódtak le, mint a többiből. Csak látom a padokról, kérem… A B-ben meg a C-ben sokszor húszan ülnek. Az A-ban nem tanítok.

Török Ilonka újra ott ül mindennap Körmendiné osztálybizalmi mellett, mintha semmi sem történt volna. Illetve dehogyis úgy! Sokkal nyugodtabb, derűsebb, kiegyensúlyozottabb. Odaadóan figyel az órákon, tanítás után néha egy félórát is sétálgat Szöszivel karonfogva, ide-oda kísérgetik egymást. Ájájról mesél. Az evéssel még mindig baj van, azt is eljátssza, beszél, gagyog, a mellette ülőket akarja etetni, és ha erőltetik, akkor elveszíti a jókedvét. Persze, nem ő az egyetlen ilyen gyerek, a dadák nem érnek rá, hogy mórikáljanak nekik, sokszor fogják, és megtömik, mint a libuskát. De hát ez azért mindig csak javul, egészséges a gyerek, egy kis náthán kívül nem is volt semmi baja a télen, igaz? Különben mindenkinek ő az első számú kedvence, mert olyan huncut és kacagós. Juliska néni azt terjeszti róla, ebből nagy gazember lesz, mert annyira szereti a lányokat. Persze, ebből annyi az igaz, hogy Ájáj kitűnően érzi magát a gyerekek között, szeret barátkozni, de az azért feltűnő, hogy a lányokkal szívesebben játszik a betyár!

Egyszer, váratlanul, azt kérdezte Szöszitől:

– Pedig, ugye, nincs is megkeresztelve?

Szöszi meglepődött, leginkább azon, hogy „pedig”. Hogy egy kisgyerek ilyen kedves lehet, és hogy Török Ilonka ennyire szeretheti, pedig nincs megkeresztelve,

– Mit gondolsz?! – felelte. – Az apja úgyse engedte volna!

– És te? – kérdezte akkor Ilonka. – Te hiszel istenben?

Szöszi ezen a kérdésen nem is lepődött meg. Inkább azon csodálkozott, hogy aligha tud rá becsületesen felelni.

– Nem tudom – mondta őszintén.

Ilonka rácsodálkozott. Egy kis utcában sétáltak, ami a térről nyílik, talán éppen abban, amelyikben Ilonka Ferivel a tízparancsolatról beszélgetett.

Szöszi egy kicsit gondolkodott. Eszébe jutott, hogy amikor még fiatal házasok voltak, Árpád egyszer észrevette, hogy ő elalvás előtt imádkozik. Nem ült fel hozzá, és

még csak nem is suttogva, hanem hangtalanul, keresztet is csak olyan kicsit vetett, hogy alig mozdult az ujja. Ezért is nem vette észre már előbb. De akkor mégis, és megkérdezte:

– Te imádkozol, jampihercegnő?

– Most már ez is baj? – felelte ő akkor hirtelenjében. – Nemcsak az, ha kifestem a számat?

Árpád akkor megcsókolta, és biztosan mosolygott is, de ezt a sötétben nem látta. Csak annyit mondott:

– No, jól van. De legalább értem is imádkozz!

Aztán elfordult, a hátát mutatta, hogy ne zavarja a feleségét az ájtatosságban. Persze, hogy akkor már nem is tudott imádkozni, az volt az első este, hogy anélkül aludt el. Aztán egy ideig minden este úgy volt, hogy elalvás előtt megcsókolta, és megint csak elfordult. Mert ő rendes, nem figyel oda, nem avatkozik a felesége ilyen bizalmas belügyeibe. De Szöszi megint csak nem tudott imádkozni, mert hogyan is lehetne így? Néhányszor belebokszolt a csíkos pizsamájába, de a legtöbbször elnevették az egészet, aztán egyszerűen elmaradt, már évek óta eszébe sem jut, mintha leszokott, volna róla. És nem is hiányzik. Mit számít az imádság, ha úgyis együtt él egy pogánnyal?

De hát ezt mégsem mesélheti el Ilonkának.

Ilonka pedig, talán, hogy segítsen:

– Ő se hisz. Istentagadó.

Úgy látszik, valamiért nem szívesen mondja ki Feri nevét.

– Én még odáig nem jutottam – szólal meg Szöszi –, hogy tagadjam. Csak gondolom, majd pont arra figyel, hogy Körmendiné imádkozik-e este vagy nem! Ilyen kicsire nem nézhet.

Most Ilonka az, aki nem tudja, mit feleljen,

– És nem is leveleztek? – kérdezte Szöszi.

– Dehogyis! Hova gondolsz?!

És mert Ilonka volt az, aki ebben a beszélgetésben az istent összekeverte Ádám Ferivel, Szöszi azt mondja:

– No, látod! Te feltaláltad a drótnélküli szerelmet, hát ez is valahogy ilyen! Nem találkozunk, nem beszélgetünk, még csak levelet se írunk, a jóisten meg én.

– Könnyű neked! – feleli erre Ilonka, és egy picit sóhajt. – Ti megértitek egymást Árpáddal!

„Ha tudnád!" – gondolja Szöszi, és egy pillanatig kísértést érez, hogy elmondja Ilonkának, milyen furcsán vannak ők Árpáddal, most már hetek óta. De hát úgysem tudná megmagyarázni, még a szavakat se találná hozzá. Mert az sem igaz, hogy haragban vannak, csak valami elválasztja őket. És hogy az mi? Mondhatná azt is: „Amióta apám odajár hozzánk, és tudjuk, hogy a mama hazajön, feltámadtak a múlt kísértetei. Vannak dolgok, amelyeket a férjem nehezen bír bennem, főleg azokat a tulajdonságaimat, amelyekben a szüleimhez hasonlítok, már persze szerinte. Ahogy apámat hallgatja, énrám lesz dühös, az ördög tudja, hogyan van ez! De részben megértem, velem is előfordul, hogy az anyósomat hallgatom, amikor például arról beszél, hogy ő milyen beosztó, jó háziasszony, hogy mennyivel jobb az a lecsó, amit ő eltesz télire, mint a mirelit, akkor meg nekem támad gombóc a torkomban, és azt gondolom: a fia is azt gondolja magáról, hogy mindent ő tud a legjobban. Én nem mondom

azt, hogy Árpád nem okosabb meg rendesebb, mint az anyja, de hát Árpád is tudja, hogy én nem vagyok olyan, mint az apám, már csak azért se, mert ő már jól megnevelt engem. És mégis! Szóval, az úgy van – ezt kellene megmagyaráznia Ilonkának –, ha ketten szeretik is egymást, nem mindent szeretnek egymásban, és nem mindenben illenek pont össze. Ne gondold, hogy csak te vagy úgy Ádám Ferivel. Ti még tulajdonképpen alig ismeritek egymást, és nem is akarjátok egymást megismerni, azért találtátok fel ezt a drótnélküli szerelmet. De könnyű távolról imádni valakit! Igenis hogy az könnyű! Nem pedig napról napra együtt élni vele. De hát, ha nektek így jó, ám legyen! Ámbár ilyen gondolkodással soha nem találod meg a párodat, mert olyan nincs, hogy egy fiú pont olyan legyen, mint amilyet te elképzelsz, és még ha lenne is, talán azzal járnád meg a legjobban. Mert egy ember azért, még a hibáival együtt is sokkal érdekesebb, mint amilyet egy közönséges agyvelő kigondolhat. De talán még a nagy írók sem tudnak érdekesebbet kigondolni, mint amilyen az élő ember, ők is csak az életből merítenek, mint ahogy ezt irodalomórán tanuljuk. És ha én neked igazi jó barátnőd lennék, akkor ezt meg is mondanám, kertelés nélkül, mert nem az a barátság, hogy udvariasan végighallgatjuk egymást, és ha vitatkozunk is egy kicsit, vigyázunk arra, hogy ne vágjunk elevenbe, hogy ne sértsük meg egymást. De én nem merem neked megmondani őszintén a véleményemet – azt, hogy ezt a drótnélküli szerelmet valami holdkóros romantikának tartom, mert félek, hogy megharagudnál rám, és még inkább, hogy nem értenél meg. Hiszen még a férjem is megharagszik, ha véletlenül egy kicsit nyersebben mondom meg azt, ami a szívemen van. Persze ha az ember mérges, akkor könnyen elveti a sulykot, nem tud vigyázni minden szóra, de hát nem vagyunk fából. Bizony nem!"

Árpád mostanában sokszor olyankor is későn jár haza, amikor nincs iskola. Most Szöszi kérdezze meg tőle, hol volt? Inkább a nyelvét harapná el. Ha akarná, úgyis megmondaná, azelőtt mindig megmondta, kérdezés nélkül. Az anyja például sokszor mondogatja, már csak csupa kényeztetésből is: „Ugyan, mit hajszolod magad, biztosan megint a sok pártmunka, hogy mit tudtok annyit értekezni, egészen lesoványodsz, biztosan nem is eszel egész nap rendesen, azon a kis üzemi koszton vagy késő estig…" Árpád ilyenkor rámordul az anyjára, sokszor bizony jó nyersen: „Tessék csak rám bízni, édesanyám, nem vagyok már ölbeli – meg még olyat is: – Honnan tudja, édesanyám, hogy nem szórakozni voltam?" „Ha ott lettél volna, majd nem mondanád, inkább hazudnál" – feleli erre az idősebbik Körmendiné. Mert ő is olyan ebben a tekintetben, mint Varga Rezső, nemigen veszi észre, nem akarja észrevenni, hogy Árpád komiszkodik vele.

Áják betöltötte második esztendejét, de az apja el is feledkezett erről. Igaz, egy kétéves emberkének nehéz megünnepelni a születése napját úgy, hogy ő is örüljön neki. A nagymama sütött, egy tortát, két gyertyácskával. Persze, az apja különbet süthetett volna, ha gondol rá, de mire lett volna jó? Nem is szereti az édességet, Veronka ette meg majdnem az egészet, Áják egyedül csak a gyertyácskákat akarta mindenáron a szájába venni. Aztán még bajt is hozott rá a születésnap, mert Szöszi egyik délután felnyalábolta, elvitte a fényképészhez, és csináltatott róla fél tucat felvételt, legtöbbje morcos, még sírós is van közte, csak kettő sikerült nevetősre. No, ez legalább meg is felel a valóságnak. Azon a napon, amikor a fényképek elkészültek, Árpád is színtvallott. Későn jött haza akkor is. A fényképek ott voltak kirakva a veranda nagy asztalán. Megállt mellettük, kezébe vett egy sírósat meg egy nevetőset, és azt mondta:

– No, majd mire hároméves lesz, én fényképezem le. Veszek fényképezőgépet.

Miből – kérdezhette volna Szöszi. De persze nem kérdezte. A kályha mellett ült, és a Pontoppidant olvasta.

– Jövő hónapban munkahelyet változtatok – folytatta a családfő. – Egy szövetkezetbe megyek. Hatszáz forinttal több lesz a fizetésem, és a mellékes kitesz egy ezrest.

– Miféle mellékes? – kérdezte Szöszi, és érezte, hogy elhalványodik. Mintha valami nagyon rossz hírt kapott volna.

– Nekem ebből elég volt – felelte Körmendi Árpád, és bement a szobájukba.

Szöszi meg utána.

– Talán nekem is van valami közöm hozzá – ezzel kezdte.

– Miért? Nem örülsz, hogy többet keresek, mint te?

– Légy szíves, és beszélj tisztességesen. És gyere ki, nem akarom, hogy a gyerek felébredjen.

– Kár a szóért – mondta Árpád. – Ez már el van intézve.

De azért kijött a verandára, leült és rágyújtott. Szöszi bizonyára emlékszik Karcsira, akivel valaha együtt dolgozott a körúti cukrászatban. No, Karcsi is szövetkezetben van, közönséges cukrász, de kétszer annyit keres, mint Körmendi Árpád, aki pedig csoportvezető. Pedig nőtlen ember, az anyjával lakik. Úgy öltözködik, mint egy báró. Van neki miből. Olyan helyen dolgozik, ahol mindig akad privát munka. A vevő névnapra, születésnapra olyan tortát akar, amihez a szövetkezetnek nincs éppen nyersanyaga. Ott már a beszerzés és az elszámolás miatt is csak néhány fajta, ámbár egyáltalán nem rossz minőségű tortát készítenek. No, mármost, különleges alkalmakra az emberek szívesen fizetnek egy tortáért húsz-harminc forinttal is többet…

– Megbolondultál?! – tört ki Szöszi. – Teljesen? Le akarsz bukni?

– Nem bukik le senki – felelte Árpád. – Csinálják elegen.

– Te nem fogod csinálni, amíg én élek! – kiabált Körmendiné. – Azt nem is bánnám, ha lebuknál, meg is érdemelnéd, ha lecsuknának. De hogy valakinek annyi esze legyen… Otthagyni egy modern nagyüzemet, ahol jövőd van, egypár forintért… És akkor minek tanulsz? Cukorrózsákat meg névnapi feliratokat most is tudsz csinálni! Minek neked az élelmiszer-vegyészet? És azt hiszed, mint fusizó félmaszekot is fölvesznek majd az egyetemre?

Körmendi Árpád különleges, mondhatni vegyes pillantást vet a feleségére. Van abban minden, még egy kis hála is, sok gyermekes dac mellett.

– Én ezt már nem bírom tovább… Hogy te tarts el engem.

– Szégyelld magad, tudod! – mondja Szöszi, majdnem sírva. – Gyalázatos disznó vagy! – mondja meggondolás nélkül. – Tudod, milyen vagy? Mint azok a lányok, akik csakis a borravalóért jönnek fodrásznak… Vedd tudomásul, hogy az olyanokból soha a büdös életben nem lesz igazi fodrász. Miért, azt gondolod, ha egyszerre csak rendőrileg betiltanák a borravalót, akkor én otthagynám a szakmámat? És mit szólnának ahhoz a pártban, hogy te otthagyod az üzemet?

Árpád ezen egy kicsit, halványan elmosolyodik.

– Úgy látom, túlságosan megneveltelek – mondja, majdnem egészen jókedvűen.

– És ezt forgattad a fejedben hetek óta, igaz?

– Jövőre fehér műszőrme kabátot veszek neked. És 1963 nyarán együtt megyünk Bulgáriába – ígéri a családfő, és valami tréfás meghatottság van a hangjában. Nem

tudja palástolni, hogy boldog, amiért a felesége nem engedi, hogy őrültséget kövessen el. Nem engedi meg, hogy másfél ezer forinttal többet keressen havonta. Hiába ígér neki akármit.

– Semmi Bulgária – mondja most Szöszi, és hirtelen lecsendesedik a hangja. – És mit csinálunk a kislánnyal?

Árpád rábámul, először meg sem érti. Biztos, hogy az első pillanatban Veronka jut az eszébe. De hiszen Veronka már most is nagylány, itt hagyhatják a nagymamára, 1963 nyarára pedig még nagyobb lesz, Ájáj is betölti a negyedik évét. Miféle kislány? A feleség elzavart, piruló arcáról végre megérti, amit Szöszi már talán előbb is megmondott volna neki, ha nincsen közöttük az a furcsa feszültség.

– Ne bolondozz – mondja dörmögve, és most ő látszik kissé zavartnak. – És mi lesz akkor az iskolával?

– Mi lenne? Kapok három hónap szülési szabadságot, még többet tanulhatok.

19

Nincs is hold, felhős az áprilisi éjszaka, mégis fehéren derengenek a veranda ablakai. Mindenki alszik, Árpád is alszik, Szöszi pedig félkönyékre támaszkodva, tücsköt-bogarat összegondol. Délután kihozták a rekamiét, a szobájukba meg bevitték Körmendiék sezlonját, megjött a mama. Veronka mégis a nagyszülők között alszik, mert az ő sezlonját Varga Rezső foglalta el. Késett a nemzetközi gyors, majdnem tíz óra volt, mire hazaértek.

Most az egész lakást átjárja a mama parfümjének, ruháinak, egész lényének illata. Évek óta orvoshoz jár a szívével, rengeteget szenvedett a házasságában, mosogatott egy büfé konyháján, de azért, két férj és öt gyerek után, annyi viszontagság után, Váradi villamoskalauz hajdani Rózsikája törékeny szépasszonyként szállt le a vonatról. Fehér kalapka ült bronzosra festett haján, de ő legalább nem viselt a hajával egyszínű köpenyt, mint Ádám Feri mamája, amikor kijött az SZTK-ból, hanem zöldeskéket. Véletlenül olyasféle színűt, mint amilyen az a bundája volt, amiben elment, és amire még Veronka is emlékezett.

Az nagyon jó, hogy a mama ilyen fiatal és csinos, hiszen még csak ez év szeptemberében lesz harmincnyolc éves. Az is jó, hogy annyi ruhát hozott, évekig nem kell majd csináltatnia semmit. Azon a csekélyke összegen, amit végül is a férjétől kapott, elegánsan kiöltözködött. Az történt ugyanis, hogy a mama egyszer véletlenül elszólta magát a férje ügyvédje előtt, kibökte, hogy haza akar menni. Ezzel persze mindent elrontott. A szemébe nevettek, és aláíratták vele a válást néhány száz márkáért. Ő nem is bánta, csak már jöhessen. Tartsa meg a pénzét Vincze Sándor, neki már nem is kell. Ami Varga Rezsőt illeti, ő is csak nevetett. Sejtette ő ezt előre, Váradi Rózsika nem született üzletasszonynak.

Azért hozott ajándékokat is, mindenkire gondolt. A nagyobbik lányának kozmetikai szereket hozott, rúzsokat, arcfestéket, szempillafestéket, szemöldökironT. Szöszi kiszámította, hogy az árából három rövid ujjú tropikál inget vehet Árpádnak, Veronkának és önmagának egy-egy kész nyári ruhát, talán még a nagymamának is kifutja

belőle négy méter karton, ő azt maga megvarrja. De hogyan mondja meg a mamának, hogy túl akar adni az ajándékán?

Mert amikor átadta a holmit, rá is nézett a lánya festetlen, fiatal arcára, és nagyon megszidta. Hogy miért nem ad magára, hogyan járhat így, majd a férje egyszerre csak észreveszi a különbséget a felesége meg a többi nő között. Akármilyen jó fiú is Árpád, azért csinos, jó kiállású fiatalember, egy asszony soha ne bízza el magát annyira, hogy ne akarja mindennap újra meghódítani a férjét.

Szegény mamácska! Ő csak adott magára, mégis elhagyta a férje. De Körmendi Árpád soha nem adná a feleségét senkiért, mert olyan sokféle szálon tartoznak össze. Például, amikor este kicipelték a rekamiét a verandára, ide-oda rakták a sok koffert, és közben hallgatták a mama galambkacagását, amivel harmadik vőlegénye és első férje udvarlását fogadta, Szöszi felpillantott, és azt mondta a szemével: „Ne haragudj!"

Árpád pedig, a foga között:

– Akármilyenek…, mégis nekik köszönhetem, hogy a világon vagy.

Mondott, mondhatott ilyet a mamának akár Varga Rezső, akár Vincze Sándor?

Most azon gondolkodott, hogy ő, ha nem Körmendi Árpádhoz ment volna feleségül, sokkal jobban hasonlítana a mamájához. Azt ma már Vadrózsa tanár úr sem tudná kiszámítani, milyenné lett volna, ha nem éppen Körmendi Árpád kezd neki udvarolni annak idején a tánciskolában. Még talán az is igaz: Körmendi Árpádra is lehetett valamicske hatással, hogy éppen Varga Szöszivel kezdett ki, hogy őt vette feleségül. Például: egy másik fiatalasszony talán örült volna annak, hogy a férje több pénzt akar keresni, még azon az áron is, hogy soha nem kerül az egyetemre, nem lesz belőle élelmiszervegyész. Ők talán nyertek azzal, hogy az élet egymás mellé írta őket, mint két egyszerű számot. Tegyük fel, hogy Varga Szöszi csak nulla volt, amikor összekerültek, Árpád pedig csak egy egyes. De mert Árpád került előre, vagyis mert ő vezetett, a kettőjükből együtt tíz lett, mert legalább tízet ér, hogy van Áják, az otthonuk, meg hogy mindketten tanulnak. Igaz, Szöszinek soha nem lesz annyi ruhája, mint amennyi a mamának van, de nincs is rá szüksége. Van sok más öröme is, ami a mamácskának, sajnos, nincsen.

Kora reggel, a konyhában, miközben a pirítóst ették, el is mesélte Árpádnak, amit a számokról és a házasságokról gondolt. És feltette a kérdést: ugyan, hogyan lehetne kifejezni számokkal azt a házasságot, amit Varga Rezső és a mama néhány nap múlva újra megkötnek?

– Nem könnyű, az biztos – mondta Árpád. – Mert ők nemigen változtatnak egymáson. Nincsenek követelményeik. Apád el van ragadtatva, hogy ilyen csinos és elegáns asszonyt kapott, anyád meg annak örül, hogy férje el van ragadtatva tőle. Szerintem mind a kettő tört szám, egy kicsit elhibázta az életét. Ha szerencséjük lesz, együtt mégis kitesznek majdnem egy egészet.

– És Ilonkáék? – tette fel az újabb kérdést Szöszi. Mert mindig, már tacskó korukban is szerettek, az emberekről beszélgetni. – Én azt gondolom, hogy ők ketten külön-külön elég sokat érnek. Mondjuk, hogy Ilonka külön egy hármas, Feri pedig négyes. De nem lehet egymás mellé írni őket, mert nagyon is külön úton járnak. Ha ők összekerülnének, akkor tört szám jönne ki, mert az egyiknek meg kellene törnie. És az nem lenne jó. Mert ha Ilonka kerülne a számlálóba, akkor háromnegyedet tesznek

ki, ha pedig Feri, akkor is csak négyharmadot. Ez is sokkal kevesebb, mint amennyit külön-külön érnek…

– Hm – mondta Árpád. – Szorzás is van a világon, nemcsak osztás. Én inkább azt gondolom, hogy ezeket össze kellene szorozni. Ha van is komoly értékük, mind a kettő negatív szám. Ilonka vallásos idealista, Feri pedig polgári individualista. De két negatív szám szorzatából pozitív jön ki.

A mama még aludt, amikor Szöszi munkába indult. Délelőtt azonban a szülei meglátogatták az üzletben. A mama meg is fésültette magát a lányával. Varga Rezső szabaddá tette magát, neki is van csúsztatni való ideje. Elkíséri a menyasszonyát, el kell intézniök a hivatalos dolgokat. Apa azt szeretné, ha a mama személyi igazolványát már Varga Rezsőné névre állítanák ki, és mindjárt a pasaréti lakásba jelentkezne be, viszont kérdés, hogy még mielőtt a személyi igazolványt megkapja, megtarthatják-e az esküvőt. Majd megpróbálnak szót érteni az illetékesekkel.

– Könnyen meglehet, hogy délutánra már, mint férj és feleség jövünk haza – mondja Varga Rezső tréfásan.

Délután, amikor Szöszi hazament, ott találta őket a verandán. Mindjárt megkérdezte: – Megesküdtetek?

– Nem, ilyen gyorsan mégsem sikerült, de ha a dolgok a legjobb úton haladnak, lehet, hogy két-három napon belül megesküdhetnek.

Szöszinek eszébe jut, hogy soha, amióta él, nem látta együtt apját és anyját, csak tegnap és ma. És azt mondja: és az nem számít, hogy egyszer már megesküdtetek? Méghozzá templomban is.

– Én is mondtam ezt anyádnak – hunyorgat vidáman Varga Rezső.

Veronka is itthon van, becézgeti az anyját, játszik vele, folyton csókolóznak. Megcsodál rajta mindent, a klipszet a fülében, még a jegygyűrűjét is lehúzza, hogy megnézze, mi van belevésve. Úgy bánik a mamával, mint a pianínóval, amikor még új volt. Izgatja, nem tud felkelni mellőle, de a szeme vizsgálódó, és ilyeneket kérdez:

– Anyuci, ugye, ha te feleségül mégy Rezső bácsihoz, akkor Szöszi és én igazi testvérek leszünk, mert neki is ugyanaz lesz az anyukája és apukája, mint nekem?

Varga Rezső nevet, el van ragadtatva, ölébe húzza a kicsi lányt, és a köténykéje zsebébe dug egy tízforintost. Máris úgy bánik vele, mint a sajátjával, Szöszit is mindig zsebpénzzel tömte.

Az idősebbik Körmendiné dúlva-fúlva járkál a konyha meg a szobájuk között. Csapkodja az ajtókat, de senki sem törődik vele. Szöszinek egyszerre csak eszébe jut, amit a férje az ő szüleiről mondott., „Akármilyenek…, mégis nekik köszönhetem…” Utána megy. Hónapok is elmúlnak, be sem lép a szobájukba. Másképp, mint „anyuka, kérem”, soha nem szólította, még ezt is elkerülte, ha csak lehetett. Most megáll az ajtóban, és azt kérdi:

– Mi baj van, anyukám?

Észrevette-e idősb Körmendiné a birtokos ragot?

– Fölvet a méreg – mondja. – Hallgatni se bírom! Hogy némelyiknek milyen szerencséje van! Itt hagyogat el egypár gyereket, ott is elhagyogat kettőt-hármat, de azért ennek a feje se fáj miatta. Ne haragudj, lányom, tudom, neked anyád… Azt beszélték az előbb, amikor még nem voltál itthon, hogy apád beszerzi anyádat kávéfőzőnek abba az eszpresszóba, ahol a második felesége volt, és ha eleinte nem is keres meg többet ezernyolcszáznál vagy kétezernél, jövőre Trabant autót vesznek, anyád

addig tanuljon meg vezetni. Az, hogy inkább rendes lakást szereznének, hogy vénségükre ne laknának társbérletben, nem jut eszükbe. Nehogy magukhoz kölljön venni azt a kislányt, aki mégiscsak az ő gyereke, de hát azt csak neveljétek tovább ti, jó bolondok… Csak azt tudnám, hogy ti mért nem tudtok nekem egy állást szerezni!

– Árpád úgyse adná oda Veronkát – mondja csendesen Szöszi. – Ha pedig anyuka el akar menni dolgozni, majd én megpróbálok helyet szerezni. Hozzánk sokan járnak a vendéglátóipartól meg szövetkezetekből is. Apámnak is szólhatnék, de anyukának itt volna jó, a kerületben. Nem tudtam, hogy anyuka dolgozni akar.

– Miért? Az én zsebemből talán kiesik az a pénz? Nézz csak itt körül… Rosszak az ágymatracok, de ha csináltatnám, akkor már rekamiét csináltatnék belőle, az ágynemű is csak kopik, szakad. Legalább egy kicsit felújíthatnék mindent, mire az uram nyugdíjba kerül.

– Anyuka is kap majd nyugdíjat – mosolyodik el Szöszi. – Még soká lesznek öregek, addigra, meg tetszik látni, a kedves fia még emeletet is húz erre a házra, és a földszinten csak a szalonok meg a társalgók lesznek, mint előkelőbb helyen szokás.

Az idősebb Körmendiné rámosolyog a fiatalabbra, örül, hogy a menye a fiát dicséri, és mindjárt visszadicsér:

– Még az a szerencse, hogy te nem fajzottál anyádra. Sohase gondoltam volna rólad, hogy ilyen csöndeske, otthonülő leszel. No, csak eredj vissza hozzájuk – mondja nagylelkűen. – Mégiscsak a szüleid! Máma talán iskolába se mégy el?

– Dehogynem – feleli Szöszi. – Év vége lesz nemsokára, most aztán már nem lehet lógni.

Még ez is tetszik az idősebbik Körmendinének. Nem mintha ő pártolná olyan nagyon az iskolát, de azt tudja, hogy a fia vette rá a feleségét a tanulásra. Abban is a fia megbecsülését látja, hogy a menye nem mulaszt, még az anyja kedvéért sem, aki pedig tegnap tért haza hosszú távollét után.

– Eredj csak nyugodtan. Ha nagyanyád nem ér haza idejére, mert sort áll valahol, akkor én elmegyek a gyerekért. Nagyapád kiment Rákoskertre.

De Varga Rezsőnek más a véleménye. Amikor látja, hogy a lánya berakja a könyveit a szürke műbőr táskába, még megrovás is van a hangjában, amikor azt mondja:

– Talán csak nem dűl össze az az iskola, kislányom, ha egyszer nem mégy el! Amikor anyád csak tegnap jött meg a messze idegenből!

Szöszi egy kicsit megrezzen.

– Egész évben… egyszer se mulasztottam – mondja.

– Hát épp azért! Tudod, mit? Elviszlek benneteket valahova vacsorázni.

– De Árpád is iskolában van ma – mondja Szöszi, és ezzel azt is megmondta az apjának, hogy nem akar a férje nélkül vacsorázni. Aztán, hirtelen sugallattal: – Inkább elviszlek téged is, mamácska… Úgyse láttál még ilyet. Hogy milyen az a dolgozók iskolája.

A mama mosolyogva, tétován néz fel.

– Nagyon érdekli az anyádat! – mondja apa.

– Dehogyisnem! – élénkül fel Szöszi. – Te most külföldi vagy még. Ismerkedjél egy kicsit az országgal. Vacsorázóhely, meg lokál, az volt Kölnben is, igaz? De esti gimnázium, az ott nem biztos, hogy van. Ha van is, te ott sohasem voltál, igaz? Nincs messze! És biztosan nagy sikerem lenne veled az osztálytársak között. Nálunk már megszokták a mamákat.

És hamarjában elmeséli Margitka nénit, Babai Zoltán hajós édesanyját, akit olyan nagyon a szívébe zárt az I/D.

A mama már öltözik is. Még tanácsokat is kér a lányától, hogy mit vegyen fel. Varga Rezsőnek meg azt mondja kedvesen:

– Még úgyis korán volna vacsorázni, Rezsőkém… Pihenj egyet, malmozzatok Veronkával. Mire mi visszajövünk, Árpád is hazaér, akkor legalább négyesben megyünk el.

„Azt ugyan ki nem mozdítjátok" – gondolja Szöszi. De nem mondja.

Apa talán egy icipicit sértődött, de azért aligha megy vissza a parti, mert hiszen a lánya csalta el tőle a menyasszonyt, és az sem volna olyan rettenetes, ha a mama jobban szeretné a lányát, mint a vőlegényét. Meg aztán olyan csinosak ketten együtt, a mama is diákosan öltözött fel, szoknya-blúzba, olyan karcsúak, kacagósak, hogy Varga Rezső még a kapuba is kimegy, és onnan integet a menyasszonya meg a lánya után. Azért ő sokkal jobban járt, mint Vincze Sándor – gondolja Szöszi –, mert a menyasszonya mégis tizenhét évvel idősebb a lányánál, és nemcsak öt esztendő a korkülönbség köztük, mint Vincze Ági és a jövendőbeli Vinczéné, a huszonegy éves német leányzó között.

– No – szólal meg útközben egyszerre csak a mami –, Sándor bátyád már biztosan megesküdött a szíve választottjával.

– Ha pedig ti megesküsztök, akkor elintézzük, hogy Veronka is fölvegye a Varga nevet. Varga Veronka legyen, úgyis igazi testvérem akar lenni.

– Olyan jók vagytok – mondja a mama, megáll, és megcsókolja elsőszülött leányát.

Ez az öreg iskola minden napra tartogat valamit gyermekeinek, de ezen az áprilisi estén különösen kitett magáért.

Az akácfák már erősen rügyeznek. A kapu előtt nagy csoportosulás, sokan a feljáró két oldalán állnak, a falhoz simulva, vonalzóra tűzött világoskék és sötétkék irkákkal, mint zászlócskákkal. Mi van? Nagy esemény! Két negyedikes, a fiú ötvös a pénzverdében, a lány cipőfelsőrész-készítő, tegnap tartotta az esküvőjét. Ó, de bolondosak, négy évig jártak együtt, és most ezt a néhány hetet már nem bírták ki az érettségiig? Úgy látszik, nem! Őket fogadják mindannyian, az egész iskola sorfalat áll, végig kell nekik menniök majd az első és a második emeleten, aztán az osztályban ünnepélyesen egy padba ültetik őket.

Szöszi kézen fogja a mamát, gyorsan felszaladnak, megkeresik az I/D-t.

– A mamám – mondja Ilonkának, és rábízza, hogy mutassa be a többieknek, ő azalatt beviszi a táskáját az osztályba. Amikor visszafelé fut, találkozik Lenkével.

– Elhoztam a mamámat vendégségbe. Ugye, megengeded, hogy itt maradjon velem?

– Akár apukád is – feleli jókedvűen az osztályfőnök. Ma megint nagyon csinos, szürkéskék új kosztümjének színe a szeme színéhez hasonlít. – Mondd, az a fickó csakugyan végleg lemorzsolódott?

Szöszi biccent, hogy igen, és szalad vissza a folyosóra. Lenkére bízza, hogy menynyire sajnálkozzék. Ha választaniok kellett, Ilonka vagy Feri, akkor mégiscsak inkább Ilonka! Ha másért nem, azért, mert nem ő volt az agresszor.

Már éljeneznek, mire visszaér az osztálytársakhoz. A mama ott áll Ilonka és Tóthné között. Tóthné olyan kedves, hogy vonalzóból és irkából készült zászlócskáját is a

mama kezébe adta. Már azt is megbeszélték, hogy Ilonka ma átül Tóthné mellé, Szöszi pedig üljön a szép imamájával egy padba.

Az ünnepelt ifjú pár nagyon kedves, és ami a fő, összeillőnek látszik. A lánynak túl hegyes az orra, de szép tüzes fekete szeme van. A fiú csak kevéssel magasabb nála, aránytalanul nagy, munkára termett keze a felesége vállán. Szöszi hirtelen Ferit és Ilonkát képzeli a helyükbe. Sokkal szebb pár volna, de sokan nem tartanák összeillőnek őket, mert Feri mutatósabb férfinak, mint Ilonka lánynak, úgy el tud rejtőzni még a szépségével is.

Odapillant Ilonkára, és látja, hogy sápadt, összeszorítja a száját, nem is néz az ünnepeltekre, lesüti a szemét.

Még ha merte volna, sem kérdezhette volna meg tőle, hogy mit gondolt, mert ma a mama volt a padtársa. Megilletődötten nézeget. Somogyi tanár úr külön üdvözölte, úgy látszik, értesült Lenkétől, hogy micsoda „külföldi" vendég lesz az óráján.

– Vegyen részt szerény lakománkon a tudás asztalánál, kedves asszonyom! – ezt mondta, és a mama felállt, elpirult, mint egy kislány. Hátha még megvolna a régi, mézszőke haja, ugyanolyan színű, mint a lányáé! Szöszi el is határozta, hogy visszafesti neki, legalább az esküvőjükre. Hadd hasonlítson még jobban az egykori Váradi Rózsikára, annak apa is csak örül.

Hogy tízpercben is törtéiben valami, Kobler néni odamegy az osztálybizalmihoz, és kezét szemérmesen fogatlan szája elé tartva:

– Ugye, Körmendiné osztálytárs, én már a vizsgáig, ami idő hátravan, nemigen tudok úgy javítani, hogy meg ne bukjak?

– Hát majd ismételni tetszik – feleli Szöszi gyöngéden.

– Nem is az ismétlés! Ha tudnám, hogy jövőre is úgy összeszoknék az osztállyal… De tetszett hallani, még Ödönfi úr is mondta, ilyen, mint a mi osztályunk, nincs több az egész iskolában. Ilyen összetartó. Azért egyre az jár a fejemben, most még nem volna késő, ha lemorzsolódnék…

– Ugyan, Kobler néni!

– Aztán járnék tovább, úgy, mint vendég, mint azelőtt Margitka, a Babai osztálytárs mamája, most meg a maga anyukája is, Körmendiné osztálytárs, kérem! Azért én mindent éppen úgy megcsinálnék, az időmből kitelik, és ha nem osztályoznak, akkor miért ne lehetnék együtt az osztállyal másodikban is?

– Majd előterjesztem az osztályfőnökünknek, Kobler néni! Csak azt nem ígérem, hogy mindjárt most, a következő órán, mert tudja, számtan lesz…

Becsengetnek, csak éppen bevonul az osztály, és elkövetkezik a mai nap legnagyobb meglepetése. Belép Bors Lenke, abban a szeme-színű új kosztümjében, és utána Vadrózsa Lajos tanár úr, ezúttal a fehér köpeny nélkül, kifogástalanul vasalt szürkében.

– Elvtársak! – mondja huncut ünnepélyességgel az osztályfőnök. – Nagyon kedves vendégünk van! Rózsa tanár úr eljött hospitálni, nagyon érdeklődik, mit tud az osztály matematikából. Felhatalmaztam a tanár urat, hogy régebbi anyagból is kérdezzen, most már úgyis hamarosan kezdjük az ismétléseket. Tóthné elvtársnő! Kérem, jöjjön a táblához, és oldja meg nekünk a következő egyenletet, tetszésére bízván, hogy grafikus vagy algebrai megoldást használ.

És elkezdi diktálni a rémült Tóthnénak: iksz plusz kettő egyenlő iksz per kettő plusz hat.

Tóthnénak remeg a keze, ahogy az egyszerű kis egyenletet felírja, még szivacsot is kell használnia közben, mert elvéti. Az osztály szorongva figyel. Azért az túlzás Bors Lenkétől, hogy éppen Tóthnéval kezdi, ezzel a csirkeagyú asszonykával. Igaz, most már nincs vele annyi baj, mint év elején, a munkahelyét sem változtatja, megragadt a könyvkötészetben, hála Szilágyi osztálytárs türelmes nevelőmunkájának. Már tízszer összeveszett volna a műhely dolgozóinak nagy többségével, és öt férfit gyanúsított meg azzal, hogy az erkölcsére tör. De Szilágyi osztálytárs még a saját zsebkendőjét sem kímélte, ha a könnyeit kellett letörölnie.

– Tanárnő, kérem! – tör ki belőle az ijedség, és bal kézével a szivacsot nyomogatja. Hogy őt engedje a helyére, azt akarja mondani.

– Tudja maga – feleli Lenke, és úgy néz rá, mint a kígyóbűvölő. – Válassza talán az algebrai megoldást. Mit értünk az első fokú egyismeretlenes egyenletek algebrai megoldásán? – majd, mert Tóthné még mindig nem szól, tagoltan elismétli: – El-sőfo-kú egy-is-me-ret-le-nes…

Tóthnénak végre felrémlik valami. A táblára néz:

– Ha az egyenletben tört van – mondja ki lassan, és Bors Lenkére pillant –, megszor… megszorozzuk mindkét oldalát a szám… a nevezővel…

Vadrózsa már régen a helyére zavarta volna, de Lenke megkérdi:

– Miért szorozzuk meg?

Tóth Gáborné, harminc éves könyvkötészeti segédmunkás, aki albérletben lakik, és egyedül neveli tizenkét éves fiát, azért, mert annak idején nem bírta ki férjének, egy heves vérmérsékletű teherautósofőrnek, valamint a férje édesanyjának szekatúráját, ez a kacsaorrú és apró szemű, de különben kellemes megjelenésű Tóth Gáborné igenis tudja, miért kell az egyenlet mindkét oldalát a nevezővel megszorozni, ha törtvan benne. Még azt is tudja, ha több tört lenne benne, akkor meg kellene keresnie a nevezők legkisebb közös többszörösét. Ezt ő mind tudja, csak egy kicsit nehéz kihúzni belőle, és amikor Lenkének mégis sikerül, még meg is fenyegeti, mielőtt helyreküldené a nála négy esztendővel idősebb ifiasszonyt.:

– Kettes. Nálam maga nem bukik meg matematikából!

Aztán Kobler Henriket hívja ki, a tátott szájú Kobler Henriket, aki későn kezdett kamaszodni, és tizenkilenc éves korában is hetenkint csak egyszer borotválkozik. Ezért hét közben ritka szőrszálak meredeznek tátott szája körül.

Henrik grafikusan old meg egy egyenletet. Egy szót sem szól, fogja a krétát, felrajzolja hibátlanul. Aztán visszafordul, hallgat.

Megszólal Vadrózsa, akkor először, nem is barátságtalanul:

– Meg tudná mondani, fiam, mit nevezünk abszcissza-értéknek?

– Tessék egy kicsit várni – förmed rá Henrik azzal a borzasztó, nyers kamaszhangjával. Dehogy akar ő bárkire is ráförmedni, szépen akarta kérni a türelmet, de hát az ő hangja ilyen, különben sem tud vele bánni. Hanem ha egy kicsit gondolkodik, akkor előbb-utóbb kiböki, hogy mi az az abszcisszaérték.

Hármast kap.

Később még Körmendiné is felel, ő a régi anyagból, a számok négyzetre emeléséből. Év végére alighanem ötöse lesz matematikából.

Vadrózsa tanár úr egyetlenegyszer sem horpadoztatta az arcát. Két perccel csöngetés előtt azt mondta:

– Gratulálok, elvtársak! Bors tanárnőtől többet tanultak, mint tőlem – egy kis szünetet tartott, aztán Szöszire nézett. – Körmendiné elvtársnő még év elején egyszer az osztály nevében színházba hívott. Beszélgettünk néhány szót, és kérdésemre azt mondta: azért tanul, mert tiszteli a tudást. Kevés is jobb, mint semmi – megint tartott egy kis szünetet, aztán: – Sajnálom, hogy nem mentem el színházba az I/D-vel.

Feláll Szilágyi osztálytárs, és férfiasan:

– Reméljük, tanár úr, jövőre visszatér hozzánk.

Vadrózsa Lajos elmosolyodik, és féloldalt egy kicsit Bors Lenkére pillant:

– Nem biztos, hogy jól járnak velem.

Csengetnek. Az osztály feláll. Vadrózsa kinyitja az ajtót Bors Lenke előtt. Valaki gyorsan az ablakhoz ugrik, kinyitja, behallatszik a tavaszi verébcsiripelés. Afféle kispesti madárdal.

A mama nagyon meg van hatva, meg van illetődve. Amikor hazafelé mennek, szorosan belekarol a lányába, és azt mondja:

– Nagyon büszke vagyok rád – aztán: – Legjobban az tetszett, hogy a tanárok olyan barátian beszélnek a tanulókkal. No persze, hiszen felnőttek, nem gyerekek. És mondd csak, kislányom, sokan tanulnak ilyen esti iskolákon?

– Százezrek – mondja Szöszi.

– Igaz – tűnődik mamácska. – Amit az ember éretlen fejjel elmulasztott, azt már soha életében ne tanulja meg?

De ahogy hazaérnek, elfelejti. Az asztalnál ott ül Ádám Feri, Veronkával malmozik. Varga Rezső pedig fel-alá járkál, az óráját nézegeti, sürgeti a mamát: öltözzék gyorsan. Egy utcai fülkéből a taxit is megrendelte, minden pillanatban itt lehet.

– Ne haragudj, kislányom, ha nem várunk meg benneteket. De a férjed még nincs is itthon, és különben is vendégetek van!

A nagymamáék már lefeküdtek, az idősebb Körmendiék szobájában szól a rádió. Veronka megkérdi Rezső apucitól, hogy itt alszik-e.

– Feküdj csak a rendes helyedre, kicsikém – mondja Rezső apuci. A lányának pedig, csak egy csöpp zavarral: – És ha anyádat nem hoznám haza, ne aggódj!

Veronka nagyon szépen kéri a nénjét, hogy még csak egyet, egyetlenegyet malmozhasson Feri bácsival. No, jó, Szöszi addig bemegy, megcsinálja Veronka ágyát, szét kell válogatni az ágyneműt, a vendégekét és a háziakét.

A nagypapa már alszik, de a nagymama még olvas. Pápaszem van az orrán, a fogát már kitette, selypítve, félhangosan közli: van a hűtőszekrényben friss marhamáj, háromnegyed órát állt sort érte. Azt gondolta, hogy ezek – mármint a lánya és a veje – itthon vacsoráznak, de hát mennek megint a pénzt pazallni. – Ha már vendégetek van – mondja –, nyolc-tíz szeletet vágj le, de úgy gazdálkodj, hogy holnapra is maradjon. Süsd ki fokhagymásán, de tojásba is beleforgathatod. Egy tojásnál több nem kell, öntsél egy kis tejet hozzá. De ne sózd meg nagyon előre, mert akkor megkeményedik. Mosott saláta is van az alsó rekeszben. Három hatvanért vettem, nagyon érdemes volt.

– Jó lesz az nekünk is – mondja Szöszi. – Árpád annyira szereti.

Készen van az ágyazás, átmegy a saját szobájukba, egy kicsit igazít a fia feje alján, meg az öklöcskéjét is megcsókolja, amivel úgy szorítja mindig a rácsot. A mama kijött a fürdőszobából, arannyal átszőtt fekete kisestélyi van rajta, már a kalapját is feltette, most utolsót igazit a sminkelésén a szekrényajtó tükre előtt.

Az utcáról behallatszik a rendelt taxi dorombolása.

– Nem csókollak meg – mondja a mama, ahogy útra készen kilép a verandára. Rövid szőrmekabát van rajta, és csupa bocsánatkérés a szeme. – Magamat is elmázolom, téged is összekennélek.

Kesztyűs kezével megcirógatja Szöszi karját, aztán Veronka selyemszőke fejét.

– Te meg, kicsi lányom, most már menj aludni, reggel iskola, tudod?

Még a vendég fiatalemberre is rámosolyog.

– Siessünk, fiam – mondja apa, és már a verandaajtó kilincsét fogja. – Szervusztok, gyerekek!

– Mulassatok jól! – szól utánuk Szöszi a veranda felső lépcsőjéről.

Veronka újra kezdi a könyörgést: csak még egyet, egy legeslegutolsót hadd játszszék! No, jó! Szöszi leül melléjük, figyeli a játékot. Ádám Ferinek lebarnult az arca, ettől úgy látszik, mintha soványabb lenne, és kockára van nyírva a feje, ettől meg olyan, mint egy újonc katona. Veronka játék közben elmeséli, hogy zongorázott is Feri bácsinak, amikor még nem aludt a nagypapa, és Feri bácsi nagyon megdicsérte, hogy csak így tovább. „Akkor már jó régen itt lehet – gondolja Szöszi. – Pedig tudja jól, hogy az iskolának csak kilenc órakor van vége."

Kész a játszma, Veronka győzött. Akkor még hosszan búcsúzkodik, végre bevonul a fürdőszobába, mosdani, fogat mosni.

– Mindig éreztem, hogy mi testvérek vagyunk – szólal meg a fiatalember.

Szöszi megérti.

– Ne bántsa a mamámat! Nem is ismeri! Látta volna az iskolában, milyen édes volt. Mindenkinek nagyon tetszett. Amikor fiatalabb volt, énekesnő szeretett volna lenni. Egyszer még a Rádióba is behívták próbaéneklésre – és rakosgatja a fehér és tarka babszemeket, amiket a nagymama adott Veronkának a malmozáshoz.

– A kislány most azért maguknál marad? – kérdi Feri.

– Hát hova vigyék? Társbérletben laknak – eszébe jut a Trabant, amiről az anyósa beszélt ma délután. De mi köze ahhoz Ádám Ferinek? Rosszat könnyű mondani. És hogy elterelje a szót: – Azt hallottam, filmet ír, valami pályázatra.

– Abbahagytam – mondja a fiú.

– Abbahagyta? Miért? Magának semmihez nincs kitartása.

– Nincs – ismeri el a fiatalember.

– És miért hagyta abba? – lázadozik Szöszi. – Már lejárt a pályázat?

– Le.

– És… mi volt a témája?

– Volt több is. Először olyasfélét akartam, mint Vendel Jancsi villamoskalauz meg Tímár Józsa babaszemfestő története.

– No, látja! Az kész, csak le kell írni.

– Ez az, hogy le kell írni.

– Hát én nem tudnám leírni, az biztos. De maga…

– Nekem se sikerült – mondja a fiú. – Ahogy először leírtam, könnyfakasztó limonádé lett belőle. Aztán megpróbáltam úgy, hogy ne béküljenek ki olyan könnyen, akkor meg egyszerűen elakadtam, mert… Szóval aztán rájöttem, hogy ez nem is elég egy filmhez, legföljebb valami epizódnak, és különben se tipikus. De amíg erre rájöttem, ráment három vasárnapom meg egy csomó fél éjszakám.

– Miért nem írja meg inkább saját magukat? Az csak elég egy filmre? Egy tanyai lány, aki vissza akar menni tanítani a tanyára, de közben beleszeret egy olyan fiúba, aki filmrendező akar lenni. Ebben van bonyodalom – teszi hozzá, ahogy Bors Lenkétől tanulták. – És a végén mégis minden jóra fordul, mert a lány rájön, hogy nem muszáj pont tanyai tanítónak lenni neki, szolgálhatja a nép felemelkedését másképpen is, például, hogy elmegy óvónőképzőbe tanárnak. És a fiú megírja az egészet egy filmnek, megnyeri vele a pályázatot, és boldogok lesznek.

A fiú kínlódva elmosolyodik.

– De azt nem hiszi el senki, hogy a fiú meg tudja írni a filmet.

– Miért ne hinné el? A végén kiderül, hogy pont ez az a film, amit látnak. És hogy az író a saját életét írta meg. Így se jó? De hát persze, ez szamárság, mert nagyon nehéz lehet filmet írni. Még egy olyan semmi kis szakmát is, mint a fodrászat, évekig tanul az ember. Hajaj. És mindig vannak, akik jobbak nála.

– Szeretnék visszamenni az iskolába – mondja most a fiú. Olyan csendesen és meggyötörten, hogy Szöszi anyáskodva kérdi meg:

– Azért, hogy mégis bejusson a főiskolára?

– Nem. Nem tudom – teszi hozzá tétovázva. – Most ne mondja azt, hogy én ott úgyse tanulok sokat. Senkinek, még Kobler néninek sincs annyi tanulnivalója, mint nekem. Hogy egyszer életemben már én is becsületesen végigcsináljak valamit.

– El lehet azt intézni – véli Szöszi.

– De sokat mulasztottam.

– Azért majd levizsgázik. Jobban, mint más.

– És Ilonka? – teszi föl a kérdést a fiú.

Ő kérdi! Szöszit egy pillanatra el is fogja a pulykaméreg, már a nyelvén van, hogy valami hegyeset válaszoljon. Aztán lenyeli, és azt mondja:

– Majd én beszélek vele.

Hirtelen eszébe jut a negyedikes házaspár mai bevonulása. Éppen belefog, hogy elmesélje, amikor nyílik a kapu, lépések, lábtörlés, belép Árpád. Egy csokor ibolyát hoz, odadugja a felesége orrához. Ferihez csak annyit:

– No, benőtt végre a fejed lágya?

Erre Feri megkérdi, mint szakértőtől: szerinte visszavesznek-e valakit két és fél hónapi mulasztás után?

– Van rá eset – feleli Árpád –, utóvégre munkán voltál, önhibádon kívül mulasztottál. Úgy kell feltüntetni.

– Az öregek hol vannak? – kérdi Szöszitől.

– A fiatalok elmentek mulatni. Nem is jönnek haza. Holnap visszavisszük a rekamiét.

– Még ma visszavisszük – dönti el a családfő.

És míg Szöszi kirántja a májat, munkára fogja Ferit, visszacipelik a rekamiét, és az idősebb Körmendiék sezlonját teszik ki a verandára.

Vacsora közben mégis elmeséli nekik a negyedikesek esküvőjét, Kobler néni különös lemorzsolódási tervét és Vadrózsa látogatását is.

– No – mondja Árpád elégedetten –, még utóbb egy pár lesz ezekből is!

Már tudniillik Vadrózsát és Bors Lenkét érti „ezek” alatt. És mit jelent az az „is”? Nyilvánvalóan Ferire és Ilonkára célzott. Hiszen megjósolta már régen, hogy Ilonka végül mégiscsak Ádám Feri felesége lesz.

Egy kis csend támad, jó étvággyal eszik a májat. Aztán, amikor rágyújtanak, Árpád egyszerre csak elkezdi elfogulatlanul:

– Nálatok az a baj, hogy nincs nagymama. Illetve van, de már nagyon öreg, maga is gondozásra szorul. Még azt se bízhatjátok rá, hogy napközben egyszer tisztába tegye a gyereket. Ott az a nagy lakás, Ilonka beleszakadhat a munkába. Nekünk nem volt semmilyen lakásunk, amikor összszekerültünk, nektek meg túl nagy van, ez se jó. A gyereket Ilonka napközben magával viheti a bölcsődébe. De ki vigyáz rá, amíg mind a ketten iskolában vagytok? Ha csak meg nem kérjük a mi nagymamánkat, hogy a mieinkkel együtt hozza ide, aztán iskola után innen viszitek haza. Most mit nevetsz ezen? – szól rá a feleségére.

Mert Szöszi csakugyan mosolyog. Hát megállhatja ezt az ember mosolygás nélkül? Körmendi Árpádnak nem elég, hogy a saját családjában igazgassa az emberek sorsát, most már Ádám Feri, Török Ilonka és leendő gyermekük sorsát is ő akarja eligazítani. Azzal, hogy kölcsönadja a nagymamát.

– Folytasd csak – mondja Ádám Feri, és még csak nem is mosolyog.

– El kell adni a fölösleges holmit a lakásból – folytatja Árpád. Hiszen ő járt ott, amikor a pianínót elhozták, úgy látszik, alaposan körülnézett. – Egyszerű, sima bútorokat kell venni meg háztartási gépeket. De még azt is el tudom képzelni, hogy fölvesztek egy nyugdíjas nénit, aki hetenkint háromszor bejár, és elvégzi a munka egy részét, a mosást, meg a nagyobb takarítást. Legföljebb fizettek neki négy-ötszáz forintot. Mi havi ezret fizetünk a házra, és kibírjuk. Ez nálatok nincs. Mennyit keresel te? – teszi fel a kérdést.

Feri engedelmesen megmondja, Árpád pedig már veszi is elő a noteszt, a ceruzát, és írja: bevétel, kiadás. Hogy Ilonkának mennyi a fizetése, azt Szöszitől kérdi meg. Kosztra kevés kell, Ilonka és a gyerek a bölcsődében eszik, Feri délben az üzemben. Igaz?

– Még lakbért sem fizettek: persze, arra a házra volna kiadás az adón kívül is, rendbe kellene hozni. De sok mindent elvégezhetünk saját erőből is, majd a nyáron elmegyünk a nagypapával, és körülnézünk. De hát ez nem sürgős, erős ház az, nem dűl össze még néhány évig.

– A nagymamámnak is van nyugdíja – szólal meg akkor Feri.

– Mennyi? – kérdi Körmendi Árpád felélénkülve, és rögtön felírja az összeget.

Szöszi leginkább azon csodálkozik, hogy ez a táltos Ádám Feri tűri ezt a faggatást, megbűvölten nézi a számokat Árpád noteszában, ahogy összead, kivon, töröl, és újabb kérdéseket tesz fel, például olyanokat: beleegyezik-e majd Feri nagymamája, hogy eladjanak egy-két perzsaszőnyeget azokból, amelyek összecsavarva molyosodnak a kanapé alatt.

– Azt hiszem, igen – feleli a fiatalember. – Örülne, ha megnősülnék.

– Persze, hogy örülne – kap a szón Árpád. – Mindjárt nem konyakozhatsz el száz vagy százötven forintot, csak úgy, amikor eszedbe jut. Nem mondom, egy házas ember is kirúg egyszer-egyszer a hámból – teszi hozzá, és Szöszire pillant, most ő mosolyodik el. – De az mégis más, mint egy legényembernél, mert az minden délután, amikor kijön az üzemből, már úgy néz körül, merre is menjen valami kis szórakozás után. De ha az ember tudja, hogy otthon várja a házisárkány, aki elszámoltatja…

Szöszi érzi, hogy tűzbe borul az arca. Dühös.

– Elhallgatsz? Kérdeztem én valaha, hol voltál, akármilyen későn jöttél haza?

– Ez az, hogy nem kérdezted – feleli a férje ravasz mosollyal, és Ferinek magyarázza: – Az ilyen asszony a legveszedelmesebb. Mert ha kérdezne, faggatna, akkor hazudnék neki valamit. De hogyan hazudjon az ember egy ilyennek?

– Most is hazudsz – feleli Szöszi sötéten. – Mondd a szemembe, hogy mindig, mindent elmeséltél! Merd csak a szemembe mondani! Ha tudni akarod, a nagymama már százszor a szememre vetette, hogy annyira szabadjára hagylak. De énfelőlem… Csinálhatsz, amit akarsz, tudod?

– No, ne mondd! – válaszol Árpád. – Akkor miért nem engedted, hogy átmenjek a szövetkezetbe? Majd a szememet szedted ki, amikor arról volt szó, hogy nem kerülök egyetemre.

– Az más. Még ezt se érted? Azt nem engedhetem, hogy fejjel menj a falnak. Hogy odadobjad az egész jövődet! Vénségedig cukorrózsákat csinálj… A munka, az lényeges. De a kisded szórakozásaid nem érdekelnek. Abba nem avatkozom!

Megint egy kis csönd támadt, és aztán megszólalt Ádám Feri:

– Rólatok írok filmet… Vagyis a fiatalon, meggondolatlanul kötött házasságokról.

Szöszi rábámult:

– Elrettentő példának?

– Propagandának – felelte a fiatalember. – Nem hiába szeretek én idejárni. Ez az első modern házasság, amit láttam.

– Ez magának modern? – kiabál Szöszi. – Fogalma sincs arról, mi a modernség! Örökké a forintocskákat számoljuk, és ez így lesz még ötven évig. Mert ha kifizettük a házat, akkor a férjem hozzáépít. Egy nagy szobát a gyerekeknek, egy kicsit Veronkának. Mire ez meglesz, akkor Veronkát kell majd kiházasítani, és Körmendi Árpád nekiáll, épít egy földszintes lakótelepet, jövendőbeli unokáinak és dédunokáinak. Miért, hát nem hallotta? Maguk még nem házasodtak össze, de ő már gondoskodik a gyermekükről. Ez az ő maszek szocializmusa!

A két fiatalember nevetni kezdett.

– Ezt a maszek szocializmust beleírom a filmbe – mondta Feri. – Ha megveszik a novellát, a megfelelő százalékot kifizetem a szerzőnek. De mert készpénzben ez kockázatos volna, majd inkább egy csokor rózsát hozok.

– Rosszul teszi – pattogott Szöszi. – Mert a fejéhez vágom, és a rózsának tüskéje van. És most legyen szíves, magyarázza el, miért modern a mi házasságunk, itt, ebben a vén házban, együtt az öregekkel!

– Nem könnyű – mondta Ádám Feri.

– Mutathatok én magának húszezer ilyen házasságot – tüzelt Szöszi. – Ebből van a legtöbb. A fiatalok együtt élnek a szülőkkel, másképp meg se tudnák oldani. Ahol nincs nagymama, sokszor gyerek sincs, mert hogyan is? Akkor a fiatalok nemcsak iskolába nem járhatnak, hanem jóformán egy moziba se jutnak el. Ebből van a legtöbb válás. Ha még együtt élnek a szülőkkel, akkor alkalmazkodni kell azokhoz is. Azt nem lehet, hogy rájuk támaszkodunk, elfogadjuk tőlük a sok munkát, de azt már nem engedjük, hogy beleszóljanak az életünkbe. Azért csak gondolja meg inkább maga is! Nehogy késő bánat legyen! Maga mondta, hogy nem akar gyerekkocsit tolni!

– Ezen ne múljon – mosolyog a fiatalember.

– Ezt most mondja! Mert szerelmes! – pöröl Körmendiné. – De ha majd pelenkák száradnak a maguk gyönyörű télikertjében, meg éjjel nem tud aludni a gyerek-sírástól, akkor már nem mondhatja, hogy pardon, nem így képzeltem!

– Miért? – fordul Ádám Feri Árpádhoz, tettetett csodálkozással. – Mondtál te valaha ilyesmit?

De nem Árpád, megint csak Szöszi válaszol:

– Az más! Mi másféle emberek vagyunk. Nem művészlelkek. Mi már otthon is megtanultuk, hogy az élet nem álarcosbál. Nem voltak illúzióink. A veszekedést már a mézeshetekben elkezdtük. Nálunk nincs télikert.

– De még lehet – hunyorog Ádám Feri, és Árpádra pillant.

Nagyot nevetnek. Árpádnak persze hízeleg, hogy Ádám Feri őróluk filmet akar írni. A vén medve! Még azt sem átallja, hogy óvatosan tudakolja: mit ért Feri azalatt, hogy ők modern emberek? Vagyis még újabb bókokat akar kicsikarni. De megjárja, mert Feri így felel:

– Azt nem mondtam, hogy modern emberek vagytok. Csak a házasságotok. Külön-külön nem vagytok modernek, csak együtt.

– Hm – mondja Körmendi Árpád. – Ezt hogyan érted?

De Feri nem nagyon tudja megmagyarázni. Már sok házasságot látott, megfigyelt, de eddig egy se tetszett neki. Csakis Körmendiéké tetszik. Ha az ember jól meggondolja, a házasság ósdi, intézmény, igaz? Ő hajlott arra a meggyőződésre, hogy a házasság és a modernség két összeegyeztethetetlen dolog, szöges ellentétben van egymással. De most inkább arra hajlik, hogy ezt a nézetét felülvizsgálja. Maga se tudja pontosan, miért.

– Nézd – mondja Árpád elkomolyodva – megmondom úgy, ahogy van: én azért nősültem meg húszéves koromban, mert egy vasárnap este, amikor hazamentem a Dunáról, kaptam egy nagy pofont az apámtól. Jó ember az öreg, rendes ember, de az volt a véleménye, hogy nem tisztességes dolog, ha én egy lánnyal a Dunára megyek. Szóval… hogy én alkalmazkodjam az ő régimódi erkölcsi nézeteihez.

– Ez az – mondja Feri. – Akkor már két fiatal jobban megérti egymást.

– Ugyan! – szól közbe Szöszi idegesen. – Maga is megnősült tizenkilenc éves korában, és mi lett belőle? Maga akar propagandát csinálni a fiatalkori házasságnak? Maga?

– No, jól van – védelmezi a vendéget Árpád. – Filmet azért írhat róla! – Ferihez fordul, úgy magyarázza: – Szerintem az a legjobb, ha bemutatsz két házasságot, az egyik sikerül, a másik nem… Épp azt kell bemutatni, hogy mi ennek az oka. Mert az nem elég, ha egyszerűen szembefordulunk az öregekkel, ha elvetjük a régi kispolgári erkölcsöt… Az a kérdés, hogy mi van helyette. Szerintem ez társadalmi kérdés. Abból kell kiindulni, hogy ma már egészen más a nők helyzete a társadalomban. Nemcsak az, hogy dolgozik, és pénzt keres, hanem joga van a tanuláshoz…

Szöszi szeretne közbekiáltani: „Hallgass! Ne tarts itt szemináriumot! És pont Ádám Ferinek!" Különben is nevetséges, Ádám Feri majd éppen Körmendi Árpádtól tanulja meg, hogyan kell filmet írni!

De mégse szól, mégpedig azért, mert mit hadakozzon? Ezek úgyis csak légvárak, csupa üres fecsegés, Ádám Feri ezt a filmet éppúgy nem írja meg, mint a többit, csak belefog, aztán abbahagyja. Majd éppen Ádám Feri találja fel a spanyolviaszt, épp tőle tanulják meg a mai fiatalok, hogy mi az a szocialista erkölcs. Mert most már ott tartanak, azt fejtegetik, hogy például a takarékosság hova tartózik: a polgári erkölcshöz vagy a szocialista erkölcshöz? Árpád kijelenti: attól függ, hogy miért takarékoskodik valaki. Ha vagyont akar gyűjteni, akkor kispolgár. Feri erre megjegyzi csúfolódva: ki akar ma vagyont gyűjteni? Az nagyon buta ember! – No, látod – csap le Árpád –, ezért társadalmi kérdés. A mi társadalmunkban már nevetséges, ha valaki vagyont akar gyűjteni. De éppen olyan nevetséges volna, hogy valakit, aki szórja a pénzt – mint például az ő apósa, Varga Rezső – szocialista embernek tartsunk. Ő a kapitalizmusban is könnyelmű volt. Ezek az erkölcsi kérdések nem is olyan egyszerűek, érdemes elgondolkodni rajtuk, sőt beszélni is érdemes ilyesmiről.

Jó késő van, de Ádám Feri nem mutat hajlandóságot a távozásra. Árpádot sem izgatja, hogy fél ötkor kell felkelnie. Bátran kell felvetni a kérdéseket abban a filmben, azt mondja. Vizsgáljuk meg például a fiatalkori házasságokat a társadalmi oldalról, mert ki tagadhatná, hogy ez is társadalmi kérdés? A szegény néposztályok gyermekei a múltban is fiatalon házasodtak, mert ők úgyis hiába vártak volna arra, hogy jobb anyagi körülmények közé kerüljenek, együtt még könnyebben megszerezték azt a keveset, amire szükségük volt. De például a parasztok között – bár ott is fiatalon házasodtak – ritka volt a szerelmi házasság, mert a szülők vagyoni helyzete sokkal fontosabb volt, mint a vonzalom. Ezt mindenki tudja. És mi a helyzet most? Ha csak egy kicsit megnézzük, kiderül, hogy a szerelem is társadalmi kérdés. Persze, ezt nem úgy kell érteni, hogy manapság csupa szerelmi házasságot kötnek. Valahogy úgy van ezzel, mint a takarékossággal, a múltban is volt valódi szerelem, most is van, az a fő különbség, hogy mikor kedvezett jobban a helyzet a szerelemnek. Nem vitás – jelenti ki Körmendi Árpád –, hogy most jobb a helyzet, de azért még rengeteg a „probléma", kapásból tíz filmet lehetne írni csak a legfontosabbakról, a téma az utcán hever, és ő, Körmendi Árpád, nagyon helyesli, ha Feri hozzányúl ezekhez a kérdésekhez. A film nagyon fontos nevelő eszköz, és a fiatalok joggal várják, hogy a művészektől választ kapjanak égető kérdéseikre. A lapok is cikkeznek ilyesmiről, ő, Körmendi Árpád, olvasott már olyan cikket is, amelyik nyíltan a szabad szerelem mellett foglal állást. Ha például két egyetemista beleszeret egymásba, akkor nincs abban semmi, ha kapcsolatuk van, mert lakásuk nincs, és az ösztöndíjból nem alapíthatnak családot. Helyes ez a nézet? Körmendi Árpád szerint nem. Habár nem tartja magát maradi gondolkodásúnak, úgy találja, hogy egy ilyen kapcsolat nem rejt magában

kevesebb veszélyt, mint egy házasság. Persze, egyénileg kell az ilyesmit megvizsgálni, de éppen ezért! A fiatalok ebben nem szoktak másoktól tanácsot kérni, és azt hiszi, ilyesmire fölösleges is biztatni a fiatalokat. Erre a fiatalok maguktól is rájönnek, ez egy. És ha nem is kell elítélni a dolgot – mert nem kell –, azt is meg kell nézni, hogy minek csinálunk propagandát. Rájuk tukmálni mégis fölösleges.

Szöszi Ádám Ferire pillant. Mélázó mosollyal cigarettázik. Ha van is a mosolyában egy kis csúfondárosság, azért nagyon is figyel, és úgy ül ott, mintha reggelig se akarna elmenni.

– Van benne valami – mondja csöndesen. – Úgy vagyunk ezzel, mint például a focival. Az se szorul rá a propagandára Magyarországon.

Mit lehet tudni – gondolja Szöszi –, hátha mégis lesz abból a filmből valami. Persze, az butaság, hogy róluk szóljon, azt Feri úgyis csak ugratásból mondta. Körmendiék szürke emberek, velük soha semmi érdekes nem történik. Hacsak az nem, hogy Feri és Ilonka idejárnak hozzájuk. Lehet, hogy igazi barátok lesznek, és akkor ebben a konyhában – meg nyáron a verandán – sok érdekes beszélgetés zajlik le. Miért ne lehetne Árpádnak filmrendező barátja? Hiszen ő is mérnök lesz. Később, ha építenek a házhoz, és lesz külön gyerekszoba, nem kell a konyhában üldögélniök. Más, érdekes emberek is járnak majd hozzájuk. Az is valószínű, hogy Török Ilonka akkor is barátnője marad Körmendiné Varga Szöszinek, ha már, mondjuk, főiskolai tanár lesz.

20

Másnap estefelé, amikor átment a fiáért, azt mondta Ilonkának:

– Szeretnék mondani valamit. Megvárom, míg a többiek elmennek.

Mamák és papák öltöztetik ilyenkor az apróságokat, nagy a nyüzsgés. Fiatalemberek guggolnak gyermekük előtt, gombolják a kabátkát. Persze, sokszor félregombolják, ilyenkor a dadák segítenek. Ilonka nagyon csinos a kék-fehér egyenruhában. Mindig ebben kellene járnia, sokkal jobban öltözteti, mint például a nyírbátori, kék szövetruha.

A nyárra okvetlenül vetet vele két-három csinos kis ruhát, az nagyon olcsó, és egy fehér szandált is.

Ilonka kicsi szobájában fehér bútorok vannak. Egy régi faágy, ráragasztott fehér gipszmintákkal, tükrös szekrény, kerek asztalka, két keskeny, fehér karosszékkel. Az ablakdeszka alatt beépített könyvespolc. Néhány kép kellene még a falra – mondja Szöszi. Aztán nekivág:

– Feri az este ott volt nálunk. Fél háromkor ment el. A fiatalkori házasságokról akar filmet írni. És vissza szeretne jönni az iskolába.

Ilonka nem válaszol, még a kicsi sóhajtása is elmarad.

– Azt mondta, neki sokkal több tanulnivalója van az iskolában, mint akár Kobler néninek – folytatja Szöszi.

– Nem – szólal meg Ilonka gyötrődve. – Én ezt nem bírom. Most elölről kezdjük?

– Mégse mondhattam neki, hogy ne jöjjön. Ha tanulni akar!

– Tanuljon. De akkor én maradok ki.

– Most? Év végén?
– Nem szívok vele egy levegőt. Nem bírom.
– Tudod nagyon jól, hogy ha te kimaradsz, akkor ő is.
– Hát akkor mit csináljak?
– Ezt a néhány hetet már kibírod, akárhogy is.
Csend. Ájáj is itt van, a könyvespolcokon rakosgat.
– Hát jó – felel végre Ilonka, és sóhajt. – De jövőre másik iskolába megyek.
– Az még messze van – feleli Szöszi.
– És elmesélte nektek… a témáját?
– Képzeld, azt mondta, rólunk ír. De ezt nem kell komolyan venni.
– Sajnos, neki nincs kitartása semmihez – mondja Ilonka. – Nála minden csak szalmaláng, az a baj. Mindent öt perc alatt akar elérni.
Szöszi felpillant, elismeréssel. Ezek kezdik ismerni egymást!
– De azért ezt ne mondd neki!
– Én? Mit gondolsz? Én ugyan nem beszélek vele. Még csak az hiányzik!
Szöszi felkel, Ájájhoz lép, mert éppen Ilonka biológiakönyve van a kezében.
– Gyere, menjünk sétálni – mondja neki, mert jobb, ha most elmennek. Az a fő, hogy Ilonkát nem éri meglepetés, ha Ferit holnap ott látja az iskolában.
Az I/D persze felbolydult, ahogy Ádám Feri belépett. Körülvették, örültek neki. Még a húsz éven aluli fiúk is. Motika Olívia is ott állt a körben, rázogatta a haját. Feri élénken mesélte, hogy törvényesen még nem is vették vissza. A diri nincs itt, az igazgatóhelyettes meg csak hümmögött, hogy ez nem megy, ez szabálytalan, az iskola nem átjáró ház, még gondolkodik a dolgon. De Bors Lenke átjött a tanári szobából, elkezdett agitálni. Hogy ő kezeskedik ezért a fiatalemberért. Még azt is előhozta, hogy komoly társadalmi munkát végzett a szünetben. Úgy állt oda a dirihelyettes meg Feri közé, hogy eltakarja ezt az iskolakerülőt, a háta mögé tett kezével intett a fiúnak: menjen, tűnjön el, majd ő elintézi. Hát ő el is tűnt, bejött az osztályba, most már nem söprűzik ki innen!
– Az egész osztály kiáll magáért! – mondta lelkesen Motika Olívia.
Ilonka lesütött szemmel ült a padjában.
Az első óra földrajz, Ödönfi tanár úr jön be. Persze, most már földrajzból is csak ismételnek. Megtanulták, már annyira-amennyire Európa harminchárom országát. Ki többet, ki kevesebbet, de valamennyit mindenki tanult, az biztos, még Kobler néni is. Még azokra is ragadt valami, akik megbuknak. Senki nem megy el innen egészen úgy, ahogy idejött.
„Talán senki nem tanult annyit, mint én” – gondolja Körmendiné osztálybizalmi. Nem csupán földrajzból, kémiából és számtanból! Nem csupán a helyesírása javult erősen, hanem például megtanult figyelni, és ez nem kicsiség. Igaz, most ezen az év végi földrajzórán megint nem nagyon figyel, illetve nem arra figyel, hogyan ad számot tudásáról Vendel Jancsi és utána Szemes doktorné, hanem mintegy összefoglalót tart magában arról, mit is adott neki, nem egészen tíz hónap alatt, ez az iskola.
Először is egy barátnőt, Török Ilonkát, aki itt ül mellette, és látszik a bánatos, komoly kis arcán, hogy szintén befelé figyel, hiszen van min töprengenie. Talán ő is afféle összefoglalót tart magában arról, hogy mit hozott neki ez az iskolaév, egyben az első esztendő, amit a tanyától távol töltött. Nem sok jót, az biztos! Elveszítette a szívét, majdnem belepusztult szegény. És most itt kell ülnie, egy osztályban azzal, akit

szeret, de akihez nem akar feleségül menni, meg jobban is teszi, ha még nem megy férjhez. Mi baja volna neki, ha nem volna ez a szerelem? Semmi. Ha az ember utánagondol, akkor hajlik arra, hogy valóságos sorscsapásnak tartsa a szerelmet. Szöszi ismeri ezt a lázadozó érzést, ezt a tiltakozást a szerelem ellen, mert igaz is! Miféle őrültség az, hogy valakinek a boldogsága, még az életkedve is egyszerre csak attól függjön, hogy egy másik ember, akit rövid idővel ezelőtt még nem is ismert, mit mond neki, vagy mit nem mond? Ő is volt így régebben Árpáddal, és még néha most is, amikor összevesznek, tűrhetetlennek érzi, hogy ők ketten tesznek csak ki egy egészet, és egymás nélkül semmire sem alkalmasak. Ez valószínűleg minden embernél egyforma. Ha valaki, ő nagyon is együtt érez Ilonkával, és szeretne segíteni rajta.

Az első volna az, hogy valahogy megértesse vele: a szerelem azért mégsem lehet kizárólag sorscsapás. Minden ember, aki csak van a világon, a szerelemnek köszönheti azt, hogy él. Persze ha valakinek nagyon nagy bánata van, akkor mondja is, meg érzi is, hogy jobb lett volna meg sem születnie. Például amikor a Ciklámen cukrászdában beszélgettek, Ádám Feri is azt mondta, nem sokat vesztene azzal, ha felakasztaná magát. Ilyet minden ember érez egyszer-egyszer. Varga Szöszi már kislánykorában is sokszor ábrándozott arról, hogy ha meghalna, jobb lenne, elsősorban azért, mert akkor legalább sajnálnák és siratnák. És ez mit jelent? Ez azt jelenti, hogy az ember szeretet után vágyódik, de olyan erősen, hogy ezért még arra is képes, hogy meghaljon. És ha így nézzük, akkor már biztos, hogy a szerelem nem is lehet sorscsapás, mert az mindenképpen jó dolog, ha valaki szereti az embert, és még az is, hogy valakit szeret. Ebben a tekintetben az emberek az égitestekhez hasonlítanak, mert azokat is a kölcsönös vonzás tartja meg pályájukon, ahogy Ödönfi tanár úr tanította. Mert ők ugyan nem tanulnak csillagászatot, ez nincs az anyagban, de az öreg sokszor mesél nekik olyat, amit nem kell megtanulniok, és az ilyesmit annál jobban megjegyzik.

Azt szeretné mondani Ilonkának, tömören: „Hát ha nem akartok férj és feleség lenni, akkor legyetek egyszerű iskolatársak, vagyis jó barátok." Van ez annyi, mint akár a házasság, még több is. Mert házaspár sokkal több van, mint amennyi igazi jó barátság egy fiú és egy lány között. Még az újságban is szoktak vitát indítani – olvasta egyszer a Magyar Ifjúságban –, hogy lehet-e igazi barátság fiú és lány között. Nem nagyon tetszettek neki a hozzászólások, és egyszer már arra gondolt, hogy ő is ír egy levelet, de persze nem írt. Minek az? Ilyesmit az újságból úgyse tanul meg az ember, ők elég jóban vannak Ilonkával, egy padban ülnek, mégsem tudná neki megmagyarázni, hogy mire is gondol. Az újságban az a vita azért nem tetszett neki, mert a szerelemről és a barátságról úgy beszéltek, mint két dologról. Pedig az nem két dolog, illetve nem szabadna, hogy kettő legyen. Az olyan szerelem, amiben nincsen barátság, nem ér semmit. Vagyis hát persze, barátság és szerelem, az nem ugyanaz. A szerelem mégis a nagyobb, erősebb érzés, de csak akkor, ha olyan, mint valami legkisebb közös többszörös egy egyenletben, amivel az összes barátságokat meg kell szorozni. Ha az, akit az ember szeret, egyszersmind nem a legjobb barátja is, akkor elviheti az ördög az egészet!

Elhatározta, ha kicsengetnek, a tízpercben meg is kísérli, hogy ezt megmagyarázza Ilonkának. Még azt is megmondja neki, hogy az iskolatársak szónak ebben az esetben szimbolikus jelentése is van, Bors Lenke eleget magyarázott már az átvitt értelemről. A fiú, bajban van, nem megy a filmírás, hát ki segítsen rajta, ha nem az a lány, akit szeret, és aki szereti? Ez a lényeg. Feri is megértheti, hogy Ilonka tanulni akar min-

denáron, hát várjon rá, tanulják meg ezt is, ez az élet iskolája, vagyis hogy a dolgozók esti gimnáziuma az ő esetükben azonos az élet iskolájával. Feri maga is erre célzott, amikor azt mondta, hogy neki van a legtöbb tanulnivalója. Ha egy érettségi bizonyítványért és a vele járó több-kevesebb tudásért járhatnak ide négy teljes esztendeig, akkor a boldogság meg az emberség is megér legalább négy esztendőt, de talán még többet is.

Örüljenek, hogy van az iskola, ahova együtt járhatnak! A drót nélküli szerelem nem ér semmit, mert ha nem beszélnek egymással, akkor meg sem ismerik egymást, és soha nem lehetnek igazi jó barátok. Ezt mondja meg Ilonkának.

De ebből nem lett semmi. Kicsengettek, és Ilonka ülve maradt a padban.

– Nem jössz ki? – kérdezte Szöszi.

– Nem.

Persze, Szöszi is bent maradhatott volna vele, mint év elején sokszor, amikor fontos beszélnivalójuk volt. De ez a „nem" azt jelentette, hogy Ilonka nem kíváncsi az ő tanácsaira és véleményére. Hát úgy is jó!

Kiment egyedül, és elhatározta: többet az életben nem avatkozik bele a dolgukba. Feri is hiába jön el hozzájuk, megmondja neki: „Nem vállalok közvetítést, elegem van magukból." Ha Ilonka jövőre másik iskolába akar menni, hát menjen!

Bors Lenke bukkant fel a folyosón. Ádám Ferit kereste, de éppen nem volt látható. Így a többieknek mondta el, hogy el van intézve, vizsgázhat, felhívta a diri bácsit telefonon, persze hogy beleegyezett. Egyébként az igazgatóhelyettes is csak kérette, magát egy kicsit, és hangsúlyozta, hogy ez kivételes eset. Különben pedig azért is szeretne beszélni azzal a fickóval, mert mindjárt egy kis társadalmi munkát bízna rá. Jó volna, ha vasárnap az egész osztály kirándulna, ha nem is messzire, csak például a tavaszi János-hegyre. Jöhetnének családtagok is. Villamossal mehetnének a Hűvösvölgyig, onnan pedig az úttőrővasúttal. De jó volna külön villamost szerezni az I/D számára, és ki tudná ezt jobban elintézni, mint Ádám Ferenc?

És ezzel találomra benyitott az osztályba. Hogy talán ott van!

Ott volt.

A pad tetején ült, méghozzá Szöszi padjának tetején, a lábát persze az ülésre rakta, Szöszi meg majd üljön rá utána! És ez még nem minden. Cigarettázott is, pedig az osztályban szigorúan tilos a dohányzás. Igaz, az összes ablak nyitva van, és Ilonka a tenyerén tart neki egy hajtogatott pici papírhajót, hamutartónak.

– Miféle idill? – kérdezte harsányan és jókedvűen Bors Lenke. Pedig ő jól tudhatja, miféle, hiszen járt Homokszálláson. Hogy Ádám Feri nem jött zavarba, azon nem csodálkozott senki. De Szöszi igenis csodálkozott azon, hogy Ilonka csak éppen elpirult, de a papírhajó hamutartót sem tette le a kezéből. Még valami eltökélt komolyság is volt a szemében, ahogy felpillantott. Eddig csak néhányan tudták, hogy nekik valami közük van egymáshoz, most megtudják a többiek is. Mert Lenkével együtt többen bejöttek, hogy tanácskozzanak a vasárnapi kirándulásról. Ha titkolózni akartak volna, nem is maradtak volna bent, kettesben az osztályban. Hiszen oda bármikor bárki benyithat.

Csengetéskor, amikor Szöszi elkergette a padjáról Ádám Ferit, és leült, Ilonka röviden meg is magyarázta:

– Utóvégre iskolatársak vagyunk.

Szöszi egy picit elmosolyodott. Ezentúl tehát van az I/D-nek egy hivatalosan, törvényesen elismert szerelmespárja. Mindenki, még Motika Olívia is, tudomásul veszi, hogy Ádám Feri udvarol Török Ilonkának? Az I/D ezt úgy veszi tudomásul, mint valami család, ahova egyszerre csak elkezd járni egy fiatalember az eladó lányhoz. Árpád erre biztosan azt mondaná, hogy most már egyenesben vannak. De Szöszi néhány percig azon mereng: mennyi minden van még ezek előtt! Hányszor fognak még egészen mást gondolni, mint tegnap, mint csak egy órával ezelőtt! Könnyek, viaskodások és boldog percek szegélyezik a szerelem útját, mint ahogy sok-sok egyes, kettes, hármas, négyes és ötös kerül az osztálykönyvbe, mire az I/D érettségizik.